

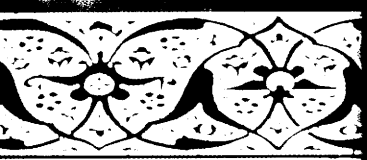

TANGBUYAG

بىلىش ۋە تونۇش كىرىك مەسلىپ
ئىنساننى ئىنسانغا يېقىن
ئىنساننى ئىنسانغا يېقىن
ئىنساننى ئىنسانغا يېقىن

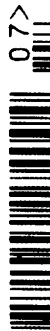
2000.4

天尔塔格

تەڭرىتاغ

ISSN 1004-1745

ي قىسىمى ئېچىش» تىكى ئازىماتلار

سۇلاھمان ئابدۇللا 1974 - يىلى 7 - ئايدا ئىسپان چوگىنىپ، مىلادىم بىر ئۆزى - ياغ دۆڭىغا خىزمىتىگە چۈشتى. ئۇ، بۇ ئادەمى ئىلى ئوردىلى ئۆزىنى سۆيۈپ، كەسپى خىزمىتىگىلى كىتاپخانىلىق ۋە مەسئۇلىيەتچىلىق بىلەن بىجىلىدىل ئىشلىدى. كېيىن ئىشلىك ئۆزىگە خىزمىتىگىلى تۆھپىلەرگە ئاساسەن بەك يىلى خىزمىتى ۋەزىپىلەرنى بۆلگىدى. 1998 - يىلى 10 - ئايدا كەڭلىدە ئۆزىگىلى شەھەرلىك ئىشلىق ئىدارىسى پارتكوم ئۆزىسىنىڭ شۇجىلىغا، ئىدارىلىك مۇئاۋىن باشلىقىغا تەيىنلىدى.

خىزمىتىگىلى 20 يىللىق ئىسلىق - سولۇقلى باقتىن كەچۈرگەن سۇلاھمان ئابدۇللا بۇ ئىدارىگە يىلى باھرى بولغاندىن كېيىن، ئىشلى - خىزمىتىلەرنى زىچ ئىشلىتىش ئۆزىگە بەندۇ ئىشلىق ئىشلىق ئىشلىق، بەندۇ پىرىنسىپ ئىشلىدى. ئىدارە مەنۇسىدە كۆپ خىل ئىشلىك بىلەن شۇجىلىقىنى يىلغا ئۆزىگە كۆزىلەرلىك ئىشلىسى ئۆزىم پاراقتى. ئىدارىلىك ئىشلىك ۋە كەسپلەر خىزمىتىمىز بەكچە يۇرۇشلى بولدى.

ئۇ خىزمىتىگىلى پىرىنسىپ ئىشلىرى بىلەن ھەر دەرىجىلىك خىزمىتى ۋە ئۆزىلەر ئۆزىدىن كۆپ ئېتىم شىخار خىزمىتى، «ئىشلىك شەرتىسى»، «ئىشلىك مۇلازىمەت ئىشلىتىشلى شىخار ئىشلىكلىرى»، «ئىشلىك مۇلازىمەتلىرى» ئۆزى خىزمىتىگىلى شىخار خىزمىتى بەندۇ ئىشلىدى.

1998 - يىلى 7 - ئايدا ئىشلىق ئۆزى مەركىزلىك بەندۇ باقتىرىشلىقى شەرتى شىخار ئىشلىق ئىدارىسى پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىلىگە، ئۆزىگە ئىشلىق ئىشلىق مۇلازىمەت شۇجىلىگە تەيىنلىدى.

سۇلاھمان ئابدۇللا پۇتچىلىك ئىشلىكلىدىن كېيىن مەركىزلىك شەرتى قىسىمى ئېچىش - ئىستراتېگىيىسىگە ئىشلىق مەسئۇلىيەتچىلىك، ئىشلى - خىزمىتىلەرنى مەسئۇلىيەتچىلىك قىلىپ، پىلان ئۆزىگە بەندۇ شىخار شەرتى شىخارلى ئۆزىگە ئىشلىق ئۆزىگە ئىشلىق.

باش مۇھەررىر: ھەببۇللا مۇھەممەت
مۇئاۋىن باش مۇھەررىر: پولات ھېۋزۇللا
قانۇن مەسلىھەتچىمىز: ئابلىمىت رەھىم

2000.4

دەۋىرىي رولى، بىرلىك خۇسۇسىيەت،
ياشاڭ ئالاقىدەلىكى، مىللىي ئىزلىۋې

تەھرىر ھەيئەتلەر:

ئازات سۇلتان، ئابدۇقادىر جالالىدىن،
ئەخمەت ئىمىن، ئەكبەر ئېلى، ئىمىن
ئەھمىدى، بوغدا ئابدۇللا، مۇرات
مەتنىياز، مۇختار مەخسۇت، مۇھەممەت
پولات، غوپۇر نۇر، ھاجى قۇتلۇق
قادىرى، ئوسمانجان ساۋۇت

ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات بىئەنئەتچىلەر بېلەشمىسى چىقاردى
«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى تۈزۈپ نەشر قىلدى

E-mail: tangri@mail.wxj.cn

مۇندەرىجە

چولپان

جاپالىق دۇنياۋى رېكورت مۇساپىسى (ئەدەبىي ئاخبارات)..... ئەركىن نۇر، ئىمىرھەسەن ماخمۇت (4)

گۈزەللىك، سىناق، يېڭىلىق

دۈەن جىيۈن، ئەخمەتجان تۇرۇپ، ئابدۇرېشىت سۇلايمان، ئاسىمجان ئوبۇلقاسىم، ھۆرىيەت مۇھەممەت، نۇرشات مەمتىلى، ئېزىز نامان (66)

ھېكايىلەر

ياتلىق بولۇش ئابلىت قۇربان (76)

مەسئۇل مۇھەررىر: ئەركىن نۇر

مۇھەررىرلەر: ئەكبەر سالىھ

سەنئەت ئۆمەر

ئالىم خالىدىن

ئىمىرھەسەن ماخمۇت

مەسئۇل كوررېكتور: خەلچەم ئابلىمىت

گۈزەل - سەنئەت مۇھەررىرى: ئەكبەر سالىھ

تارقىتىش خادىمى: ئىمىرھەسەن ماخمۇت

ماڭا نەسىر كۆرسەتكەن كىتابلار

مەن ئوقۇغان كىتابلار..... ئوسمانجان ساۋۇت (81)

ماقالىلەر

قۇملۇقتىكى پەلسەپە ۋە بوستانلىقتىكى شېئىر ئىمىن ئەھمىدى (92)

ئادەمدىن خۇداغىچە ئىبراھىم ھەققۇلۇف (98)

مەخپىي خاتىرىلەر

تۇنجى مۇھەببەت زەربىسى ئايپىرى (73)

ئادرېس: ئۈرۈمچى جەنۇبىي شىنخۇا يولى 16 - نومۇر

تېلېفون: 2818897، 2819490 پوچتا نومۇرى: 830002

شىنجاڭ ئىشچىلار ۋاقىت گېزىتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى

جۇڭگو خەلقئارا نەشرىيات سودا باش شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ

(782 - خەت ساندۇقى)

مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن نومۇرى: CN65—1012/1

پوچتا ۋاكالىت نومۇرى: 83 - 52

پارچە سېتىشى: 4.40 يۈەن

جاپالىق دۇنياۋى رېكورد مۇساپىسى

(ئەدەبىي ئاخبارات)

ئەركىن نۇر، ئىمرەھەسەن ماخمۇت

مۇقەددىمە ئورنىدا

كانادالىق كوچرا ئىن ياراتقان جېننىس رېكورتىنى نەچچە قاتلاپ بۇزۇپ تاشلاش ئارقىلىق تۇنجى قېتىم بۇ نومۇسنى يۇدى. شۇندىن كېيىن ئارىدىن ئۈچ يىل ئۆتۈپ، جۇرئەت ئوبۇلقاسىم يەككە موتوسكىلت بىلەن 2000 - يىللىق تۇنجى دۇنيا جېننىس رېكورتىنى يارىتىپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قورقۇمسىز، باتۇر، جەسۇرلۇقىنى يەنە بىر قېتىم جاھانغا تونۇتتى.

جېننىس رېكورتى تارىخىدا، دۇنيا بويىچە «ئەڭ چوڭ ئاياغ» ياكى «ئەڭ كىچىك ئاياغ»، «يىغقان ھاراق بوتۇلكىسىنىڭ تۈرى ئەڭ كۆپ»، «ئەڭ جىق تۇغقان ئايال» دېگەندەك ئادەتتىكى، ئانچە قىممىتى، ئەھمىيىتى بولمىغان تۈردىكى رېكورتلار تالاي ئۇچرايدۇ. بۇلارغا سېلىشتۇرغاندا، ئۇيغۇرلار ئارىسىدىن مۇشۇ ئىككىلا ئەزىمەت جېننىس رېكورتى قامۇسىدىن ئورۇن ئالغان بولسىمۇ، بىراق، پۈتكۈل قامۇستا ئادەمنى ھاڭ - تاڭ

ئىنسانىيەت بارلىققا كەلگەندىن تارتىپ، كىشىلەر بارلىق مۇمكىنسىزلىكلەرگە ۋە ئۆز ئىقتىدارىغا جەڭ ئېلان قىلىپ كەلدى. دۇنيا جېننىس رېكورتى مۇشۇ خىل جەڭ ئېلان قىلىش ۋە «مۇمكىنسىزلىك» لەرنىڭ خاتىرىسى.

«دۇنيادىكى ئەڭ» بويىچە جېننىس رېكورتى ۋە مۆجىزىلىرى يارىتىشقا بارلىق مىللەتلەرنىڭ، بارلىق خەلقلەرنىڭ قاتنىشىش مەجبۇرىيىتى بار. ھالبۇكى، نەچچە مىڭ يىلدىن بۇيان تەبىئەت بىلەن قەيسرانە ئېلىشىپ كەلگەن، بەدىنى باشقا قېرىنداش مىللەتلەرگە نىسبەتەن قۇۋۋەتلىك ۋە خېلىلا سۈپەتلىك بولغان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئارىسىدىن دۇنيا جېننىس رېكورتى مۆجىزىسىنى ياراتقان بىر كىشىنىڭ چىقماستىقى، نومۇسلىق بىر ئىش ئىدى. 1997 - يىلى ئادىل ھوشۇر

ئايلىنىپ قالغانىدى.

ئوبۇلقاسىم «مەكتەپتە باشقىلار بىلەن كۈرەش قىلىمىز دەپ كۆڭۈلسىزلىك تېپىپ بۇنداق يۈرگەندىن كۈرە مەملىكەتنى ئايلىنىپ، ماۋزېدۇلۇڭ بارغان ئىنقىلابىي جايلارنى كۆزدىن كەچۈرۈپ كەلمەيمىز» دەپ ئويلىدى - دە، بىر نەچچە خەنزۇ ئوقۇتقۇچىلار بىلەن بىرلىكتە مەكتەپتىن چىقىپ ئىچكىرىگە بېرىش ئۈچۈن يولغا چىقتى. «ئۇلار ئۈچ كۈن يول يۈرۈپ، ئاران دېگەندە داۋانچىغا يېتىپ باردى. تۆمۈر يول ئىشچىلىرى «بۇ ئارىلىق چۆل، ئىچكىرىگە بېرىپ لەنجۇدىن ياكى شىئەندىن باشلاپ پىيادە ماڭساڭلارمۇ بولىدۇ» دەپ پويىزغا سېلىپ قويدى. ئۇلار شىئەندىن پىيادە يولغا چىقىپ، ئاز - ئازدىن مېڭىسىپ، نۆپتوغرا ئۈچ ئاي بولغاندا ماۋجۇشنىڭ تۇغۇلغان كۈنىگە ئۆلگۈرۈپ، ماۋزېدۇلۇڭ ئەينى يىللىرى كۈزلۈك ھوسۇل قوزغىلىڭى مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، قالغان قوشۇننى باشلاپ جىڭگاڭشەنگە چىققان تاغ يوللىرىنى بويلاپ جىڭگاڭشەن تېغىغا چىقتى. يول بويىدا ماۋزېدۇلۇڭنىڭ تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتى، شاۋشەنگە بېرىپ ئۇ يەرلەرنى كۆزدىن كەچۈردى. ئوبۇلقاسىم يولغا چىقىش ئالدىدا، «ئىچكىرىدە تاماقتىن قانچىلىك قىيىنلىق كېتىمەن» دېگەنلەرنى ئويلىغانىدى. ئەمەلىيەتتەمۇ شۇنداق بولدى. مۇسۇلمانچە ئاشخانىلار يوقنىڭ ئورنىدا كەمدىن - كەم تېپىلاتتى. شۇڭا ئۇ ھاۋانىڭ سوغۇقلىقى ۋە ئوزۇقلىنىشنىڭ يېتەرسىزلىكى بولماسلىقى بىلەن ياڭاق سېتىۋېلىپ، ئۇنىڭ مېيى بىلەن بەدىنىدىكى ماي ماددىسىنى تولۇقلاپ ماڭدى. ئۇلار بەزى كېچىسى يېپىنىدىغان يوتقان بولمىغاچقا سوغۇقتىن توڭلاپ ئۆلۈپ قېلىشىدىن قورقۇپ بىر - بىرى بىلەن يېپىنچا ئورنىدىكى شال پاختىدا ھارغىچە چېلىشاتتى، بۇنىڭ بىلەن تەرلەپ - پىشىپ ئىسسىپ قالاتتى... بەزىدە ئۇلار كىيىم - كېچەكلىرىنى يۇسا ۋاقتىدا قۇرۇمايتتى، سوغۇق دەستىدىن چىداپ بولالماي ئىچكىرىنىڭ ئاچچىق لازىمىنى بولۇشىغا يېيىش بىلەن بەدەنلىرىنى سۈنئىي ئۇسۇلدا قىزدۇرۇپ سوغۇقتىن ئانچە - مۇنچە بولسىمۇ مۇداپىئەلەنەتتى.

كېيىنكى كۈنلەردە، بۇنى جۈرئەتنىڭ ئايىسى پاتىگۈل ھەدە ئوغلىغا سۆزلەپ بېرىپ يۈردى. دادىسىدىكى تىرىشچانلىق روھى جۈرئەتكىمۇ تەسىر قىلماي، ئۇنىڭغىمۇ سىڭمەي قالدى.

ئوبۇلقاسىم ئاكا خىزمەتكە چىقىپ تاكى 1980 - يىلىغىچە مائاشى 80 يۈەندىن ئاشمىدى، ئايالى پاتىگۈل ھەدىمۇ 53 يۈەن مائاش ئېلىپ كەلگەنىدى. شۇڭا ئۇلار تۇرمۇشتا ئاددىي - ساددا ئىدى. مۇشۇ مائاشقا بەش جان قاراشلىق بولغاچقا

قالدۇرۇپ، سۆيۈندۈرىدىغان، قىيىنلىق دەرىجىسى بۇنىڭدەك زور بولغان، بۇنىڭدەك تەۋەككۈل توسىنى ئالغان، ئادەمنىڭ ھاياجانىنى قوزغاپ ئادەمگە بىر خىل قەيسەرلىك نۇيغۇسى بېغىشلىيالايدىغانلىرى كەمدىن - كەم تېپىلىدۇ.

جۈرئەت ئوبۇلقاسىم ئۆزىنىڭ تىرىشچانلىقى، ئۆزىنىڭ شەخسىي خىراجىتى ۋە جەمئىيەتتىكى ۋەجدانلىق، غۇرۇرلۇق شەخسلەرنىڭ سەمىمىي پار - پۇلىكى ئاستىدا، قىسقىسى، جېنىنى ئالغىنىغا ئېلىپ قويۇپ قىلىنغان «تەۋەككۈل» چېلىك مېۋىسى بىلەن خۇددى ئۆز يۈرىكىنى سۇغۇرۇۋالغان دانكودەك بۇ مېۋىنى دۆلەتكە - جۇڭگونىڭ ئاۋمېنى قايتمۇرۇۋېلىش تويى ۋە دۆلىتىمىز قۇرۇلغانلىقىنىڭ 50 يىللىقىدىن ئىبارەت قۇتلۇق قوش تويىغا سوۋغا قىلدى.

بىراق، ئۇنىڭ جېنىنىس رېكورتى يارىتىش جەريانىدا نېمە كۈنلەرنى كۆرگەنلىكىنى ئۆزىدىن بۆلەك ھېچكىم بىلمەيدۇ... بىز تۆۋەندە، ئۇنىڭ قازانغان نەتىجىسىنى ۋە شۇ نەتىجە ئارقىسىغا يۈشۈرۈلگەن، نۇرغۇن كىشىلەرگە قاراڭغۇ بولغان ئەسلى رېئاللىقنى كىتابخانلار ھوزۇرغا بەردازسىز، توقۇلمىسىز ھالدا ئەينىن سۇنماقچىمىز.

ئىچكىرى ئۆلكىلەرنى پىيادە ئايلىغان ئادەم

جۈرئەتنىڭ دادىسى ئوبۇلقاسىم ئاكا قەشقەرنىڭ پەيزاۋات ناھىيىسىدە تۇغۇلۇپ چوڭ بولغان ھەمدە قەشقەر شەھىرىدە ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەنىدى.

ئوبۇلقاسىم ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ماتېماتىكا فاكولتېتىدا ئوقۇدى، ئوبۇلقاسىم سىنىپ بويىچە ئەڭ ياخشى ئوقۇغانلىقى ئۈچۈن مەكتەپكە ئوقۇتقۇچىلىققا ئېلىپ قىلىندى.

يېڭىدىن ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئوبۇلقاسىمنىڭ خىزمەت قىزغىنلىقى يوقىرى بولغاچقا ئۆز كەسپىگە بېرىلىپ ئىشلىدى. بىراق بۇنداق جان كۆيدۈرۈپ ئىشلەيدىغان ياخشى كۈنلەر ئۇزاققا بارمىدى، ئارقا - ئارقىدىن «سوتسىيالىستىك تەلىم - تەربىيە ھەرىكىتى»، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» قاتارلىق سىياسىي ھەرىكەتلەر باشلاندى. مەكتەپتە بۇرۇنقى ئىلمىي كەيپىيات ئورنىغا ھەدەپ چوڭ خەتلىك گېزىت يېزىش، بىر - بىرىنى تارتىپ چىقىرىش، بىر - بىرى بىلەن زىددىيەتلىشىش، ئاخىرىدا بولماي كۈرەش قىلىشىش ۋەزىيىتى ئالماشتى. ئۇ يىللاردا پۈتكۈل ئېلىمىزنىڭ سىياسىي ھاۋاسى بۇزۇلغان بولۇپ، دېھقانلار تېرىلغۇ قىلمايتتى، زاۋۇتلار ئىشلىمەيتتى، ھەممە خەق كۈرەش قىلىمىز دەپ كوچىغا چىقىۋېلىشقان، ھەتتا ئەر - خوتۇن ئىككى ئادەمنىڭ كۆز قارىشى ئوخشاش بولماي قالسىمۇ بىر - بىرى بىلەن مۇنازىرىلىشىپ، ئازارلىشىپ قېلىشىدىغان ئىشلار ئومۇميۈزلۈك ئەھۋالغا

خېلىدىن بېرى قۇرئاندىكى ئىسمىنى قويۇشقا ئالدىرىغان بوۋاي، مومايلار بىردەمنىڭ ئىچىدە بۇ ئىسمىنى ئوبدانلا ياقىتۇرۇپ قىلىشتى. ئاللاھۇئەكبەر، ئاللاھۇئەكبەر... ئاسماندىن چۈشكەن ئىسمىڭ جۈرئەت بولسۇن، كەلگۈسى ئەركەكلىك جۈرئىتىڭدىن تاغ، دەريا تىتىرسۇن، دۈشمىنىڭ يەر بىلەن يەكسان بولسۇن!...

بوۋىسىنىڭ ئەزان ئېيتىپ بۇ ئىسمىنى قويغان ۋاقتىدىكى ئاۋازى پۈتكۈل ئۆينى، پۈتكۈل ئۆيدىكىلەرنىڭ قەلبىنى لەرزىگە سېلىپ ئۆتتى...

تەنھالىق تۇيغۇسى

پاتىگۈل ھەدە جۈرئەتنى تۇغقاندا، كۆكسى ئاغرىپ كېتىپ ئوپېراتسىيە قىلىشقاندى. يېرىم ئايغىچە ياخشى بولالمىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ جۈرئەتنى ئېمىتەلمىدى. كېيىنكى كۈنلەردە، جۈرئەتنى قۇمۇلدىكى ئانا - ئانىسىنىڭ قېشىغا ئاپىرىپ قويدى. نەتىجىدە، جۈرئەت ئوغۇل بالىنىڭ ئۇدۇل يىلىكىگە بارىدىغان ئوغۇز سۈتى ۋە ئانا سۈتىدىن مەھرۇم بولۇپ قالغاچقا ھە دېسە كېسەلدىن ئۆرە كەلمەيدىغان ئاغرىقچان، قورايىدەك ئورۇق بالا بولۇپ چوڭ بولدى. مەھەللىدىكى باشقا بالىلار ئۇنى خالغاچقا بوزەك قىلاتتى، ئۇرۇۋالاتتى. جۈرئەتنىڭ ئاچچىقى يامان بولسىمۇ، ئۇلارغا ئەمەس، ھەتتا ئۆزىدىنمۇ كىچىك قىزلارغىمۇ كۈچى يەتمەيتتى. جۈرئەت ئاستا - ئاستا ئۇلار بىلەن ئوينىمايدىغان، ئۇلارمۇ جۈرئەتنى ئارىغا ئالمايدىغان بولۇۋالدى. باشقا بالىلار قۇشقاچتەك چۈرۈقلىشىپ، قىزىشىپ ئويناپ كەتكەندە، بۇ قىقاس - سۈرەنلەر ئۇنىڭ قۇلىقىغا مۇشت ئۇرغاندەك سەت ئاڭلىناتتى. چۈنكى ئۇ كىچىك نۇرۇپلا خۇددى تۇرمۇشنىڭ ئىسسىق - سوغۇقىنى كۆپ تارتىۋېرىپ، ئاخىر ھاياتتىكى بۇنداق شاۋقۇن - سۈرەنلەردىن قاچىدىغان موبىسپىت كىشىدەك يالغۇزلۇقنى، جىمجىتلىقنى خالايدىغان بولۇپ قالغانىدى. باشقا بالىلار بارمايدىغان، پىنھان، تىمتاس جايلارغا بېرىپ ئۆزى يالغۇز ئويناشقا ئامراق ئىدى. سەبىي جۈرئەت ئۈچۈن ئېيتقاندا، ئۇنىڭغا مەھەللىدىكى ئاشۇ بىر توپ تونۇش بالىلاردىن كۆرە ئۆزى تونۇمايدىغان چاشقان، چۈمۈلە، كېپىنەك، كەسلەنچۈك، قورۇت - قوڭغۇز، دەل - دەرەخ، ھەتتا تاقىر تاغنىڭ تاشلىرى يېقىن ئىدى. ئۇ ئاشۇ «دوستلىرى» بىلەن مۇڭدشاتتى، ئۇلار بىلەن «قەلب»، «ھېسسىيات»، ئۇچۇر، روھ ئالماشتۇراتتى ۋە ئۆزىنىڭ ئاشۇ ئالماشتۇرۇش جەريانىدا شەكىللەنگەن مۇرەككەپ، سىرلىق، ئۆزىگە خاس ئىچكى دۇنياسىنىڭ چوڭقۇرغا چۆكۈپ كېتەتتى...

ئوبۇلقاسىم ئاكا بىر تەرەپتىن ئوقۇغۇچىلارغا دەرس ئۆتۈش بىلەن مەشغۇل بولسا، يەنە بىر تەرەپتىن كېچە - كېچىلەپ ماتېماتىكىغا ئائىت ئىلمىي ئەسەرلەرنى يېزىش ياكى تەرجىمە قىلىش بىلەن تۆتەتتى. گەرچە، ئوبۇلقاسىم ئاكاغا شۇ يىللاردا بېرىلىدىغان قەلەم ھەققى ھەر مىڭ خېتىگە ئاران بەش يۈەندىن توغرا كەلسىمۇ، ھەرھالدا ئۇلار شۇنچىلىك قەلەم ھەققى كەلگىنىدىنمۇ رازى ئىدى. چۈنكى مائاشنىڭ يەتمىگەن يېرىگە مۇشۇ قەلەم ھەققى كۆپ يېتىك بولاتتى.

ئوبۇلقاسىم ئاكا ھازىر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ماتېماتىكا فاكولتېتىنىڭ دەرسىنى. ئۇنىڭ ئېھتىماللىق نەزەرىيىسىگە ئائىت «ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە گۇرۇپپىلاش» (ئوتتۇرا ۋە ئالىي مەكتەپلەرنىڭ قوشۇمچە ئوقۇشلۇقى)، ئالىي مەكتەپ «ئېھتىماللىق نەزەرىيىسى»؛ «ستاتىستىكا»؛ «خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە ماتېماتىكا تېرمىنلار لۇغىتى» قاتارلىق ئەسەرلىرى ۋە ئالتە مىليون خەتتىن كۆپرەك «ماتېماتىكا قوللانمىسى»، «ئېھتىماللىق نەزەرىيىسى ۋە ماتېماتىكا ستاتىستىكىسى» قاتارلىق 20 نەچچە پارچە تەرجىمە كىتابى نەشر قىلىندى. شۇڭا بۇ ئەجرى ئۈچۈن ئۇ 1999 - يىلى جۇڭگو ئالىملىرى قامۇسىدىن ئورۇن ئالدى...

خاسىيەتلىك نورۇزدا تۇغۇلغان بوۋاق

جۈرئەت 1971 - يىل 3 - ئاينىڭ 21 - كۈنى، خاسىيەتلىك نورۇز بايرىمىدا دۇنياغا كۆز ئاچتى. شۇ ئاي - شۇ كۈنلەردە، ئوبۇلقاسىم ئاكا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ماتېماتىكا فاكولتېتىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى بولۇش سالاھىيىتى بىلەن پۈتۈن مەكتەپتىكى باشقا ئوقۇتقۇچىلارغا ئوخشاشلا سانجىغا دېھقانلارنىڭ قايتا تەربىيىسىنى ئېلىشقا چۈشۈرۈلگەنىدى. ئۇ كۈندۈزى ئېتىزلىقتا ئىشلىسە، كەچتە ئۆگىنىشكە قاتنىشاتتى. يازلىق تېرىم باشلىنىپ كەتكەچكە زىيالىيلارنىڭ ئۆيىگە قايتىشىدىن ھەرگىز سۆز ئاچقىلى بولمايتتى. شۇڭا پاتىگۈل ھەدە ئېرىگە تېلېگرامما يوللاپ ئوغلىغا ئابدۇلئەزىز دېگەن ئاتنى قويۇشنى ئويلاشقانلىقىنى، بۇنىڭغا قوشۇلىدىغان - قوشۇلمايدىغانلىقىنى سورىدى. ئۇزۇن ئۆتمەي، جاۋاب تېلېگراممىسى قۇمۇلغا يېتىپ كەلدى. تېلېگراممىغا ئايالىنى مۇبارەكلىگەچ، «ئىسمى جۈرئەت بولسۇن» دەپ جاۋاب يېزىلغانىدى. - جۈرئەت، جۈرئەت، راست ئوغۇل بالىغا لايىق ئوبدان ئىسمىكەن. جۈرئەت قويايلى، -

ئىچ - ئىچىگە كىرىپ كەتكەندە، قانداقتۇر تاشقا ئايلىنىپ كەتكەندەك كۆرۈنىدىغان بىر خىل شەكىلدىكى نەرسىلەرنى، يامغۇرلۇق كۈنلەردە بولسا تاغدا ئاسماندىن ياغقانداك مىخىلداپ كېتىدىغان سازاڭلارنى تىرىشكە ئامراق ئىدى. ئۇ بۇ نەرسىلەرگە زىيان - زەخمەت يەتكۈزمەيتتى. چۈنكى بوۋىسى: «ئادەم ئۆلسە، ئۇنىڭ روھى ئۇچار قۇش، ھايۋانات ياكى ئۆسۈملۈك، دەل - دەرەخ، ھەتتا تاشقا ئوخشاش ھەر خىل نەرسىلەرگە ئايلىنىپ كېتىدۇ. ئۆلگۈچى دۇرۇس نىيەتلىك بولسا، بۈركۈت، قۇشقاچ، قارلىغاچ، يولۋاس، بۆرە، يىلانغا ئوخشاش نەرسىلەرگە؛ دۇرۇس نىيەتلىك كىشى بولمىسا تۇڭگۈز، تۈلكە، چىۋىن، پاشىغا ئوخشاش باشقا نەرسىلەرگە ئايلىنىپ كېتىدۇ. تاشقى دۇنيادىكى جانلىق ۋە جانسىز نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىدە ئۆز ئالدىغا جېنى، روھى بار، ئۇنى نابۇت قىلىش ئۆزىمۇ تونۇمايدىغان بىگۇناھ بىر ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ، قاتلىملىق قىلغان بىلەن باراۋەر» دەيتتى. بۇنداق ئىدىيە ئۇنىڭ روھىغا قومغا سىڭگەن سۈدەك سىڭىپ، ۋۇجۇدىغا ئۆزلىشىپ كەتكەنىدى. شۇڭا ئۇ ھەر بىر جانسىز نەرسىلەرگىچە ئىنچىكىلەپ، سىنچىلاپ قاراپ كېتەتتى ۋە تەڭسىز خىياللارغا چۆمۈلەتتى. بەزىدە قورقۇنچىلۇق، سۈرلۈك غارلارنى ئۇچراتسا ئىچىگە بىر ئاماللارنى قىلىپ كىرىپ باقاتتى. تۆشۈكلەر ئۇچرسا نېمىدۇر بىرنەرسە چىقىپ قالدىغاندەك كۆلپ كۆرەتتى...

ئۇ ئۆزىنى ئەڭ يالغۇز، ئەڭ غەرب ھېس قىلغانلىرىدا ئۇنىڭ قەلبىگە ئاشۇ تەبىئەت قوينى تەسەللى بېرەلەيتتى. چۈنكى ئۇ ھېچقانداق ئىچ گېپىنى، ئىچ سىرىنى بىرەرگە، ھەتتا ئاتا - ئانىسىغۇ ئېيتمايتتى. غەربلىق نۇرلىرى خۇددى ئىلاھىي كۆيدەك ئۇنىڭ زۇلمەتلىك ئۆيىنى، ئۇنىڭ ئاشۇ زۇلمەتلىك ئۆيدەك تىمىتاس قەلبىنى يورۇتۇپ تۇراتتى...

جۈرئەت كوچىغا چىقىشتىن، چىق ئادەملەر بار يەرگە ياكى ئاممىۋى سورۇنلارغا بېرىشتىن قورقاتتى. ئۇ ئادەم خالىمايتتى، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ باشقا تەنتەربىيە چولپانلىرىدەك نەچچە ئون مىڭلاپ تاماشىبىنلىرى توپلانغان، ئۇلارنىڭ چاۋاڭلىرى، ئۇلارنىڭ ئالقىش سادالىرى ئۈزۈلمەي ياڭراپ تۇرىدىغان مۇقىم تەنتەربىيە سورۇنلىرىدا ئېلىپ بېرىلىدىغان تەنتەربىيە تۈرىنى ئەمەس، باشتىن - ئاخىر ھېچكىم ھەمراھ بولالمايدىغان، ئەڭ ئاخىرقى نۇقتىغا يېتىپ بارىمۇ ئۇنى ئالدىغا چىقىپ كۈتۈپ تۇرىدىغان ھېچكىمى بولمىغان بىر «غەيرى»، ئەمما ئۆزىنىڭ تەنھا خاراكتېرىگە بەكمۇ ماس كېلىدىغان بىر تۈرنى تاللىۋالدى. مانا بۇ ئۇنىڭ چەكسىز ئىچكى كۈچىنى يېتىلدۈرگەن ھەمدە ئاجايىپ زور مەدەت بېرىپ كەلگەن تەنھالىقنىڭ قۇدرىتى

ئۇ، باشلانغۇچ مەكتەپكە كىرگەندە، ھەتتا تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ بوسۇغىسىغا قەدەم قويغاندىمۇ، يەنىلا باشقىلار خالىغانچە بوزەك ئېتىدىغان، خالىغانچە ئۇرۇۋالدىغان ھالەت داۋاملىشىۋەردى. شۇنداق بولغاچقا، ئۇ «قاچانمۇ بىر كۈچلۈكرەك بالا بولۇپ، خەققە بوزەك بولماسمەن» دەپ ئويلاپ كېتەتتى. بەزىدە كۈچى يەتمەسسىمۇ بوغۇشۇپ، ئۇرۇشۇپ، يۈز - كۆزلىرى تىرنىق يارىسى ياكى كۆڭلەر بىلەن تولغان ھالدا ئۆپكە يېنىپ كەلگەندە، دادىسى ئوبۇلقاسم ئاكا باشقا بالىلارنىڭ دادىلىرىدەك ئۇنىڭ بالىلاردىن ئاللىمىغان ئۆچمىنى ئېلىپ، ئۇلارنى ئۇرۇپ بېرىش تۈگەل، ئەكسىچە ئۇرۇشماسلىق ھەققىدە ئۇزاقتىن - ئۇزاق تەربىيە بېرەتتى... چۈنكى ئوبۇلقاسم ئاكا ئۆزى بىر ئالىي بىلىم يۇرتىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى تۇرۇپ، بالىسىنى ئۇرۇشۇشتىن توسۇمىسا بولمايتتى. ئۇ، داۋاملىق جۈرئەتكە باشقىلار چىقىلسىمۇ چىقىلماسلىق، ئۇرسىمۇ ئۇرۇشماسلىقىنى تەشەببۇس قىلاتتى. جۈرئەت 12 - 13 ياشقا كىرگەندە، «دېڭىز سەرگەردانى روبىنزون كىروزو» ناملىق روماننى قولغا ئېلىپلا ياقىتۇرۇپ قالدى، ئۇنى قايتا - قايتىلاپ ئوقۇدى. روبىنزون كىروزونىڭ ئوبرازى ئۇنىڭدا بەك چوڭقۇر تەسىر قالدۇرغانىدى. مەنمۇ ئىنسى - جىن ئاياغ باسمىغان، باشقىلار بارىمىز دەپمۇ بارالمايدىغان، ئادەمزاڭدىن خالى، پىنھان، يېگانە ئارالغا كېتىپ يالغۇز بىر ئارامخۇدا ئۆتسەم، ئۆز كۈچۈمگە تايىنىپ مۇستەقىل بىر ياشاپ باقسام، ھېچكىم ئىشلىرىمغا ئارىلاشماسا... دەپ ئويلايتتى.

ئۇ ھەپتىدە بىر كېلىدىغان يەكشەنبىنى چىڭ تۇتۇپ، باشقىلار ئۇخلاۋاتقان قاقپودا ئاستا ئورنىدىن تۇراتتى - دە، سومكىغا ئاندىن بىر پارچە سېلىپ پۇتىنىڭ ئۈچىدا پەم بىلەن ماڭغانچە ئىشىكتىن ئوغرىلىقچە چىقىپ كېتەتتى. شۇ چىققانچە خۇڭيەنچى (قىزىل تورنا كۆلى، يەنى ھازىرقى يېڭى شېھىتلىك يېنىدا) ئۈستىدىكى تاغنىڭ ئىچىگە ئۆزى يالغۇز مېڭىپ كىرىپ كېتەتتى. تاغنىڭ ئۈستىگە قىيىن يەرلىرىنى تاللاپ يامىشىپ چىقىپ، تاغىر تاغدا ئۆزى يالغۇز ئۇيان - بۇيان مېڭىپ، ئۆزىچە بەش - ئالتە تاغنى ئارتىلىپ داۋاملىق ئىچكىرىلەپ كىرىپ باقاتتى. نۇرغۇن كىشىلەر تاغىر، گىياھسىز تاغقا بېرىشتىن قورقۇدۇ. بېرىپ قالسىمۇ ئادەمسىز، باش - ئاخىرى يوق، چەكسىز جىمجىتلىقتىن زېرىكىپ ئىت بولۇپ كېتىدۇ. بىراق جۈرئەت باشقىلار زېرىككەن شۇ تاغقا ئىچكىرىلەپ كىرگەنچە قانچىكى جىمجىتلىققا، تىمىتاسلىققا ئېرىشكەنچە، قانچىكى شەھەردىن، توغرىراقى ئادەملەر توپىدىن يىراقلاپ كەتكەنچە كۆڭلى شۇنچە خۇش بولۇپ ئېچىلىپ كېتەتتى. تاغنىڭ

ئىدى! ...

خىيالچان بالا

جۈرئەت ئۆزىنىڭ خىيالغا كەلگەنچە بىر ئىشلارنى قىلىپ باقىدىغان، ئۆزىگە قاتتىق ئىشىنىغان بالا ئىدى. ئۇ يېڭىدىن - يېڭى نەرسىلەرنى ياساپ باقاتتى. كىشىلەرنىڭ ئويلىمىغان يېرىدىن چىقاتتى. مەكتەپتە ئۆتكۈزۈلگەن شۇ خىلدىكى مۇسابىقىلەردە ياخشى نەتىجىلەرگە ئېرىشەتتى. ئۇ، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ يۇقىرى يىللىقىغا چىققاندا، مەكتەپتە ئۆتكۈزۈلگەن بىر قېتىملىق مۇسابىقىگە ئۆزى ياسىغان بىر كاۋاپداننى قاتناشتۇردى. بۇ كاۋاپدان قۇرۇلمىسى كىچىك، كۆرۈنۈشى چىرايلىق بولۇشتىن تاشقىرى ئەڭ مۇھىمى، شەھەر ئاھالىلىرىنىڭ دالا سەيلىسى ياكى كۈندىلىك تۇرمۇشقا قۇلايلىق، ئوتۇن - كۆمۈرسىز، توكسىز ھالەتتە شامنى يېقىلغۇ قىلىپ ئىشلىتىشكە بولىدىغان كاۋاپدان ئىدى.

جۈرئەتنىڭ تەسەۋۋۇرى زىيادە مول، كۆزىتىشى ئۆزگىچە، ھەر بىر چوڭ - كىچىك نەرسىلەردىن ئۆزىگە خاس نەرسىلەرنى بايقاشقا ماھىر ئىدى. بەزىدە باشقىلار ئۇنىڭ خىيالىنى بىلسە، ئۇنى نورمال بالا ئەمەس، بەلكى بىر خىل روھىي كېسەل بالىدەك ھېس قىلىشىپ قالاتتى. جۈرئەتنىڭ تولۇقسىز ئوتتۇرىدا ئوقۇۋاتقان مەزگىللىرى ئىدى. بىر كۈنى كەچتە ئۇ ماتېماتىكا ئىمتىھانى ئۈچۈن دەرس تەكرارلاۋاتاتتى، تۇيۇقسىز چىراغ ئۆچۈپ قالدى. - ئايلا، تازا جىددى ۋاقتىدا توكنىڭ كەتكىنىنى كۆرمەيدىغان، - دېدى ئۇ قاراڭغۇلۇق ئىچىدە بىردىنلا غۇدۇراپ. - ھېسابلىرىڭنى ئىشلەپ بولغانمۇ؟ -

سورىدى دادىسى كۆڭۈل بۆلۈپ. - تېخى ئىشلەۋاتقان. ... - ئەمدى قانداق قىلىسەن، ئەتە ئەتىگەن ئىمتىھان نۇرسا.

- قەلەمنى ئوقۇل خەت يازىدىغان قىلىپلا ئىشلىمەي، ئۇنى مۇشۇنداق ئۆك كەتكەندە چىراغ ئورنىدا ياندۇرغىلىمۇ بولىدىغان قىلىپ ئىشلىسە، دەرسلەرنىڭ قالغىنىنىمۇ تۈگىتىپ ئاندىن يانتقان بولسام نەقەدەر بەلەن بولغان بولاتتى - ھە! مەن مۇشۇنداق بىر قەلەم ياساپ چىقايلىكىم، دەپ ئويلاپ قالدىم، دادا.

«ماڭەۋا، ئەخمەق» دېگۈسى كەلدى دادىسى ئوبۇلقاسىم ئاكا ئۇنىڭ خىيالىنى بەڭگىنىڭ خىيالىدەك ئارتۇقچە ھېس قىلىپ. شۇنداق بولسىمۇ ئۇنىڭ كۆڭلى ئۈچۈنلا سوراپ قويدى: - قېنى دەپ باقە، قانداق ياسايسەن، ئۇنى؟ - قەلەمنىڭ چوڭلۇقىدا باتارىيە بولسىلا

بولاتتى. ئۇ باتارىيىنى قەلەمنىڭ بۆكىدەك بىر يەرگە جايلاشتۇرۇپ قويسام. بىراق بۇنداق كىچىك تىپتىكى باتارىيىنى تاپقىلى بولمايدۇ - دە!

دەرۋەقە شۇنداق ئىدى، ئۇ يىللاردا باتارىيە ساپلا چوڭ كېلەتتى، ھازىرقىدەك ئۇششاق باتارىيىلەر تېخى ياسالمىغان ياكى ياسالغان بولسىمۇ شىنجاڭغا كەلمىگەندى. شۇڭا جۈرئەت ئۇدا ئىككى يىلغىچە كىچىك تىپتىكى ئەمما توك سەرىياتى يۇقىرى بولغان باتارىيە ياساش كويىدا يۈردى. ئۇ، دادىسىدىن نېمە نەرسىدىن، قانداق ماددىدىن كۆپ توك چىقىدىغانلىقىنى، باتارىيىنىڭ تەركىبىدە نېمىلەرنىڭ بولىدىغانلىقىنى سوراپ چوڭقۇر ئويغا چۆمەتتى. بىر كۈنى جۈرئەت يەنە دادىسىغا شۇنداق دېدى:

- ئادەم ماڭغاندا ئايغىنىڭ چەمى بىلەن يەرنىڭ سۈركىلىشىدىن توك ھاسىل قىلغىلى بولسا، ماڭغانچە توك چىقىلىشىپ زاپاس ساقلىنىپ تۇرسا، موتسىكلتنىڭ ئىككى چاقىنىڭ ئورنىغا كانكىنىڭ چاقىدەك كىچىك چاق بېكىتسە، دېمەك موتسىكلتنىمۇ كىچىكلىتىپ پۈتنىڭ ئاستىغىلا بېكىتىۋالغىلى بولىدەك. . . - ساراڭ بويسەن، - دېدى دادىسى ئۇنىڭ خىيالىنى ئاڭلا - ئاڭلىمايلا. - ئۇنداق كىچىك موتسىكلت سېنى قانداق كۆتۈرىدۇ؟ ئۇنداق ئوڭاي ئىش بولىدىغان بولسا، خەق بۇ چاغقا سەن دېگەندەك ياساپ بولماي ئېغىر تىپتىكى موتسىكلتنى مىنىپ يۈرەتتى؟!

جۈرئەت گەرچە بۇ نەرسىلەرنى ياساپ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىپ بولالمىغان بولسىمۇ، شۇ ياشتىكى كىچىك بالىنىڭ ئاشۇنچىلىك ئىلمىي قىياس، مول، ئۆزگىچە تەپەككۈر ۋە كۆزىتىشى ئوتتۇرىغا قويالىشى ھەقىقەتەن كىشىنى سۆيۈندۈرىدىغان ئىلغار تەرەپ ئىدى. ئەگەر ئۇنىڭ بۇنداق خىيالىلىرىنى، ئىلمىي قىياسلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرغىدەك ماكان ۋە زامان، كونكرېت ئېيتقاندا تولۇق شارائىت بولغاندا ئىدى، ئۇنى بىر كەشىپاتچى، ئېدىسوندەك كاتتا ئالىم بولمايتتى دەپ كىم ئېيتالىسۇن؟! . . .

«چوڭ بولسام مەنمۇ ۋېلىسپىت بىلەن دۇنيانى ئايلىنىمەن»

جۈرئەت كىچىكىدىن چۆچەك ۋە جەڭنامىلەرنى ئاڭلاشقا ئامراق ئىدى. بولۇپمۇ، بانۇرلۇق، جەسۇرلۇق ھەققىدىكى چۆچەكلەرگە كىرىپلا كېتەتتى. بىكار بولسىلا ئانىسىنى چۆچەك ئېيتىپ بېرىشكە قىستايىتتى. بۇنداق چاغلاردا پاتىگول ھەدە ئۆزى بىلىدىغان چۆچەكلىرىنى زېرىكمەستىن سۆزلەپ بېرەتتى.

جۈرئەت دادىسى ئوبۇلقاسىم ئاكىنىڭ پىيادە ئىچكىرى ئۆلكىگە بارغانلىقى، بولۇپمۇ تاغىنىڭ ۋېلىسىپىتىلىك سەپىرى ھەققىدىكى ھىكايىنى تالاي ئاڭلىغىنىغا قارىماي يەنە ئاڭلىغۇسى كېلەتتى. پاتىگول ھەدىمۇ ئوغلى ئۈچۈن تالاي قېتىملاپ ئېيتىشقا رازى ئىدى:

- ئاتاڭنىڭ قەشقەرلىك ئىنىسى ۋېلىسىپىت بىلەن 18 كۈندە ئاقسۇنىڭ باي ناھىيىسىدىكى تۇغقانلىرىنى يوقلاپ كېلىپ كەتكەنىكەن. چۈنكى ئۇ ۋاقىتلاردا بىر خىل يۇقۇملۇق كېسەل تارقىلىپ كەتكەن بولۇپ، كىشىلەر بىر يۇرتتىن يەنە بىر يۇرتقا ئانلاپ ماڭسا، دوقمۇش - دوقمۇشلاردا ساقچىلار ماشىنا توسۇپ سالامەتلىكى ۋە ئۇ كىشىنىڭ سالاھىيىتى ھەققىدىكى تونۇشتۇرۇش، يول خېتىگە ئوخشاش رەسمىيەت-لىرىنى سۈرۈشتە قىلىشاتتى. ۋېلىسىپىت مىنگەن ياكى پىيادە ماڭغانلارلا بۇنىڭدىن ساقلىنىپ قالاتتى. شۇڭا ئۇ بىرەر مىڭ كىلومېتىرچە يولنى ۋېلىسىپىت بىلەن ماڭغانىكەن.

- ھازىرقى ئادەملەر نېمىشقا شۇنداق چىداملىق ئەمەس؟ - دەيتتى جۈرئەت، - چوڭ بولسام مەنمۇ ۋېلىسىپىت بىلەن دۇنيانى ئايلىنىپ چىقىمەن.

«موتسىكلت راستىنلا شۇنداق قالىس نېمىدۇ؟»

مەھەللىدىكى بالىلارنىڭ ھەممىسىنىڭ دېگۈدەك ۋېلىسىپىتلىرى بار ئىدى. ئەمما دادىسىنىڭ ئۇنىڭغا ۋېلىسىپىت ئېلىپ بېرىش خىيالغىمۇ كىرىپ چىقىغاندەك قىلاتتى. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۇ چاغلاردا ئىقتىسادى ئەھۋالىمۇ ئادەتتىكىچە ئىدى.

جۈرئەت ئاتا - ئانىسىدىن ئوغرىلىقچە ھەر كۈنى قاقپودا قوشنىسىغا سۈت ئەكىلىپ بېرىدىغان، بۇنىڭ بەدىلىگە ئۇ قوشنىسىنىڭ ۋېلىسىپىتىنى مىنىدىغان بولدى. سۈت ئەكىلمەن دەپ بىر تاتلىق ئۇيقۇسىنى بۇزۇپ ئاۋازچىلىق تارتىشتىن قۇتۇلغىنى ئۈچۈن قوشنىسى خۇش بولسا، جۈرئەت سۈت ئەكىلىش باھانىسىدا ۋېلىسىپىت مىنىۋالغىنى ئۈچۈن خۇش ئىدى. جۈرئەتكە ئىككى كىلومېتىر ئارىلىق ھەرگىز يىراقلىق قىلىپ قالمايتتى، بەلكى ئۇ قانچە يىراق بولسا شۇنچە ياخشى بولاتتى، دەپ ئويلايتتى. ئۇ ۋېلىسىپىتقا شۇ قەدەر ئامراق ئىدىكى، چوڭ بولسام ۋېلىسىپىت بىلەن خەت - چەك تارقىتىدىغان پوچتىمكەش بولسام، كۈن بويى ۋېلىسىپىت مىنىپلا يۈرەم، نېمىدېگەن ياخشى - ھە، دەپ ئارزۇلاپ كېنەتتى...

1983 - يىلى پاتىگول ھەدە داۋالانىش ئۈچۈن جۈرئەتنى ئېلىپ بورتالانىڭ ئارشاڭ ناھىيىسىگە يول ئالماقچى بولدى. بىراق يولغا

- شاھزادە ئۇچار ئانغا مىنىپ مېڭىپتۇ، مېڭىپتۇ، تاغ - دەريا، چۆل - جەزىرىلەرنى بېسىپ ھېلىقى شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ...

- ئاپا، ھازىر نېمىشقا چۆچەكتىكىدەك قىزىق ئىشلار يوق؟

- ئاپا، دادامغا دەپ ماڭمۇ بىر ياغاچ ئات ئېلىپ بېرىڭلار، مەنمۇ ئۇنىڭ بىر قولىقىنى شۇنداق بۇرسام، لىككىدە ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ ئۇچسا، يەنە بىر قولىقىنى بىر تولغىسام، يەرگە چۈشسە... پاھ، نېمىدېگەن قىزىق - ھە! دادام مېنى تاپالماي ئىزلەپ كەتسە، ئىزلەپ كەتسە تازا...

- قالايمىقان سۆزلىمە بالام، ئاغزىڭنى ئۈشۈتۈپ، - دەيتتى ئاپىسى ئۇنىڭ بۇ گەپلىرىدىن چۆچۈپ. خۇددى ئوغلى راستىنلا نەلەرگىدۇر ئىز - دېرەكسىز يوقىلىپ كەتكەندەك كۆڭلى غەش بولۇپ.

جۈرئەت چۆچەكلەر دۇنياسىدا ياشاشنى بەكلا ئارزۇلايتتى. بەزىدە ئەنە شۇنداق غەلىتە پىكىرلىرى بىلەن ئاپىسىنى ساراسمىغا ساتاتتى. پاتىگول ھەدە نازۇك ئانىلىق قەلبى بىلەن ئەمدىلىكتە جۈرئەتتىن ئەنسىرەپلا يۈرىدىغان بولۇپ قالدى. ئەمما جۈرئەتنىڭ ئۆزى خالىغانچە تىزگىنىسىز بىر ياشاپ باققۇسى كېلەتتى.

ئوبۇلقاسىم ئاكا جۈرئەتكە ئىنسانلارنىڭ دۇنياغا يارىلىشى ھەققىدىكى ئەپسانىلەردىن تارتىپ، پەيغەمبەرلەر، ئەۋلىيا - ئەنبيىلار ھەققىدىكى قىسسەلەرگىچە سۆزلەپ بېرەتتى. دىنىي ئەپسانىلەر جۈرئەتنىڭ تەسەۋۋۇرىنى چەكسىز قاناتلاندۇرۇپ، بالىلىق روھىغا بۆسۈپ كىرەتتى. يېزىقچىلىق ھەۋسى كۈچلۈك بولغان بۇ دادا ئۆزى ئوقۇغان كىتابلاردىن ئەرلىك، ئوغۇللىق خاراكتېرىنى يېتىلدۈرۈشكە ياكى بالىلارنى قورقۇتۇش، باتۇر قىلىپ يېتىلدۈرۈشكە تۈرتكە بولىدۇ دەپ قارىغانلىكى ئەسەرلەرنى ئاددىيلاشتۇرۇپ سۆزلەپ بېرەتتى. ئەنە شۇ ھېكايىلەر ئارىسىدا جۈرئەتنى ھەممىدىن بەك مەپتۇن قىلىدىغىنى ماركوپولو ۋە ماگىلاندىك ئېكىسپېدىتسىيىچىلەر، جاھانكەزدىلەرنىڭ خەتەرگە تولغان قىزىق سەرگۈزەشتىلىرى ئىدى. ئۇ، كىچىكىدىن بۇنداق شەخسلەرنىڭ ھېكايىلىرىنى تەكرار - تەكرار ئاڭلىدى، مەكتەپكە كىرىپ خەت تونۇغۇدەك بولغاندىن ئېتىبارەن ئۆزى ئىزلەپ - تېپىپ شۇ خىلدىكى كىتابلارنى ئاز - ئازدىن بولسىمۇ ئوقۇشقا باشلىدى. ئۇنىڭ «80 مىڭ مېتىر سۇ ئاستىدا»، «كاپىتان گراندى ۋە ئۇنىڭ پەرزەنتلىرى» گە ئوخشاش ئوقۇغان كىتابلىرى ئەنە شۇ مەزگىللەرنىڭ مەھسۇلى ئىدى. ئۇ، كىتابلارنى ئوقۇغانسېرى ئوقۇغۇسى كېلەتتى.

قېتىم شەھەر بوسۇغىسىنى ئاتلاپ ئۇزۇن سەپەرگە چىقىپ بېقىشى ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ياكى ئۇنىڭ ھەممىگە قىزىقىش پىسخىكىسىنىڭ كۈچلۈكلىكىدىنمۇ، ئەينى ئۇزۇن يوللاردىكى ئاجايىپ مەنزىرە، ھەيۋەت تاغلار ئۇنى بەكلا خۇشال قىلاتتى. ئۆزىنى چۆچەكلەردىكى تاغ - دەريا كەزگەن شاھزادە، بانۇرلادەك سىزەتتى. بولسا ماشىنىدىن چۈشۈپ قېلىپ تاغلارغا چىقىپ كەزگۈسى، ئاسماننىڭ بىر تەرىپى چۈشۈپ كەتكەندەك كۆرۈنىدىغان ئاشۇ جايلاغا يۈگۈرۈپ بارغۇسى كېلەتتى. يول بويى دوستى نەبىجان بىلەن ئويناپ زېرىككەن چاغلاردا چۆچەك ۋە قەھرىمانلار توغرىسىدىكى كىتابلارنى تىنماي كۆرسە، تورۇپ - تۇرۇپلا يەنە پاتىگۈل ھەدىنى ئۆزلىرىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن ئىشلارنى، بولۇپمۇ ئاتىسى ۋە تاغىسىنىڭ ئۇزۇن سەپەرگە ئاتلىنىش ۋە سەپەر قىلىش جەريانىلىرىنى زىر - زىۋىرىگىچە سۆزلەپ بېرىشكە قىستايتتى.

ئۇ، ماشىنىدا كېتىۋېتىپ ھاردۇق يەتتىمۇ ياكى سەپەرگە چىقىش خۇشاللىقىدا كېچىچە تۈزۈك ئۇخلىيالمىغاچقىمۇ، ئاپىسىنىڭ ئىللىق باغرىغا يۆلىنىپلا تاتلىق ئۇيقۇغا كەتتى.

جۈرگەت چۈشىدە ھېلىقى ۋېلىسپېنتىنى مىنىدى. جۈرگەت بىر چاغدا جۈيۈلۈپ كەتتى. بۇنى ئاڭلىغان ئانا ئۇنى ئىتتىك تۇرۇپ ئويغاتتى.

- ھە ئوچى، ئۇيقۇڭنى ئېچىپ سەنمۇ بۇ چۆل يوللىرىدا مېڭىپ باقماسەن؟

- نېمە دەيدىڭىز ئايلز دادا، نېمە! جۈرگەت ئۆز قۇلقىغا ئىشەنمىگەندەك قايتا - قايتا سوراپ كەتتى.

- دادا، مەنمۇ ماشىنىدىن چۈشۈپ جۈرگەت بىلەن ماڭمەن، - نەبىجاننىڭ گېپىدىن قۇلقىغا راستتىنلا ئىشەنگەن جۈرگەت خۇشاللىقىدىن ۋارقىراپ كەتتى.

- قېنى ئەمىسە، كىم توختاپ قالسا شۇ يېڭىلىدۇ. تېزىدىن پەسكە چۈشۈڭلار.

جۈرگەت بىلەن نەبىجان قىزىقىش ئىچىدە ماشىنىدىن چۈشتى. تىكلەنگەن قۇياش تەبىئەتنىڭ بۇ كەڭ جەزىرىسىگە ئۆز نۇرىنى سېخىيلىق بىلەن چېچىپ بەر يۈزىنى تونۇردەك قىزىتىۋەتكەندى. بالىلار خېلى يول باسقاندىن كېيىن بەكلا ھېرىپ قېلىشتى. بىر چاغدا نەبىجان چىدىيالىماي ۋارقىراشقا باشلىدى.

- دادا، جېنىم دادا، ماشىنىنى توختىتىڭ.

بىز چىقۇۋالايلى. جۈرگەت بولسا توختىماي ئالدىغا قاراپ مېڭىۋەردى. بۇ كىچىك ئەزىمەت ماشىنىنىڭ يېنىغا بىرىنچى بولۇپ يېتىپ باردى.

يولنىڭ قىزىق تەپتىسى بالىلارنىڭ چۈخەيلىرىدىن ئۆتۈپ پۈتىنى شەلۋەرتىمۇ تەكەندى.

چىقىدىغاندا ئويلىمىغان يەردىن جۈرگەت يەر ئاستى قازانقا كىرىپ كېتىپ، قوشنىسىنىڭ ۋېلىسپېنتىنى يېتىلەپ چىقتى.

جۈرگەت سەپەرنىڭ گېپى چىقا - چىقمايلا ئاللىقاچان ۋېلىسپېنتكە بىر بوتۇلكا سوغۇق چاي تەخلەپ تېڭىۋالغان (بۇنى تېلېۋىزوردىكى مۇسابىقە ۋېلىسپېنتلىرىدىن كۆرگەندى)، ۋېلىسپېنتىغا يەلنى تولۇق بېرىپ، پاكىز سۈرتۈپ پارقىرىتىۋەتكەندى.

ئاپىسىنىڭ بۇنى كۆرۈپ كۈلكىسى قىستىدى.

- بۇ نېمە قىلغىنىڭ، بالام.

- ئاپا، سەن ماشىنىدا ماڭ، مەن ۋېلىسپېنتىمنى مىنىپ ماڭاي.

- يول يىراق.

- يول قانچە يىراق بولسا شۇنچە ياخشى. تازا قانغۇچە بىر مىنىۋالدىغان بولدۇم - دە... .

- ھەي، دادىسى، بىر چەتتە تاماشا كۆرۈپ ھىجىيىپ تۇرماي گەپ قىلغىلا ما بالغا، نېمە دەۋاتىدۇ جۈيلىگەندەك. بورتالا دېگەن نە ئۇ، بىلمەيدىلا...

- بالام، ئاپاڭ توغرا ئېيتىدۇ. ئۇ يەرگە ۋېلىسپېنت بىلەن بارغىلى بولمايدۇ.

- بالغان. ئاپام ھەجەپ داداڭ پىيادە يول يۈرۈپ نۇرغۇن يەرلەرنى ئايلانغان، تاغاقمۇ ۋېلىسپېنت بىلەن قەشقەردىن ئاقسۇغا كېلىپ كەتكەن، دەيتىغۇ. سەن پىيادە شۇنچە يىراق يولنى باسقان يەردە، ۋېلىسپېنتتا نېمىشقا بارغىلى بولمايدىكەن؟ ۋېلىسپېنتىمنى مىنىپ بارغىنىم بارغان.

ئاتىسى بوپتۇ، ۋېلىسپېنتلىك ماڭسا مېڭىپ باقسۇن، ئوغۇل بالا شۇنداق پىشىدۇ، دەپمۇ ئويلىدى. بىراق بۇنىڭغا ئايالى ئۇنىماسلىقى تۇرغانلا گەپ ئىدى. يەنە كېلىپ جۈرگەت تېخى كۆپ كىچىك ئىدى، ھەتتا ئۇنىڭ ھېرىپ ھالىدىن كېتىشلا ئەمەس، يولدا بىرەر قاتناش ھادىسىسىگە ئۇچراپ قېلىشىغىمۇ ئالدىن بىر نېمە دەپ بولمايتتى.

- ئوغلۇم، بەك مىنگۈڭ بولسا، كەلگەندە قانچىلىك مىنىسەڭ مەن، قوشنىلار سەندىن ھازىر ئېلىۋالغاندىكىن، ياخشىسى ئاپاڭ بىلەن ماشىنىدا تېچ بېرىپ، تېچ قايتىپ كەل!

ئاتىسىنىڭ قارار تۈسىنى ئالغان كەسكىن گەپلىرى ھەرگىز ئۆزگەرمەيتتى. شۇڭا جۈرگەت ئىلاجىسىز بىر كۆزى ۋېلىسپېنتتا، بىر كۆزى يولدا ئاتىسى بىلەن خوشلاشتى.

شۇنداق قىلىپ ئۇلار شىنجاڭ ئۈنۈپىرىستىتى تى ئىتتىپاق كومىتېتىدىكى ئايلز ئاكىنىڭ (ھازىرقى «شىنجاڭ ئۆسمۈرلىرى گېزىتى» دە ئىشلەيدۇ) بورتالاغا خىزمەتكە ماڭغان تەييار ماشىنىسىغا چىقۇۋالدى. بۇ جۈرگەتنىڭ تۇنجى

ئېيتقانداك.

شۇ چاغدا جۈرئەت كۆڭلىدە: «راستتىنلا موتسىكىلت دېگەن ۋېلىسىپىتتىنمۇ ئۆتە شۇنچە قالىتس نەرسىمىدۇ؟...» دېگەنلەرنى ئويلىدى. - ئەجەب ئۇزۇڭدىن گېپىڭ چوڭغۇ سېنىڭ، - دېدى يەنە بىرى.

- مال ئىگىسىنى دورىمىسا، ھارام دېگىنى شۇدە. بۇ بالا چوڭ بولسا دادىسىدەك بىر ئادەم بولىدىغان ئوخشايدۇ، - دېدى ئاپسىمۇ سۆز قوشۇپ.

ئۇلار سۆزلىگەنچە قىزىشىپ، ئۆزلىرىنىڭ سەپەر جەريانىدا يولۇققانلىرى ئۈستىدە سۆزلەۋاتاتتى.

شۇ تاپتا موتسىكىلت مىنگەن بۇ كىشىلەر جۈرئەتكە خۇددى بارلىق رومانىكىلىقلارغا ئىگە بولغان بەخت ئىگىلىرىدەك، موتسىكىلت بولسا ئاپىسى سۆزلەپ بەرگەن چۆچەكلەردىكى ئۇچقۇر ئاتلاردەك بىلىنىپ ئۇنى مىنىدۈرگەنچە تاغ، دەريا، چۆللەرگە ئېلىپ كېتىۋاتاتتى.

- ئاكا، قانچە كۈندە كەلدىڭلار؟ - خىيالىدەن ئۆزىگە كەلگەن جۈرئەت قىزىقىپ سورىدى.

- ئىككى كۈندە كەلدۇق. نېمە، سېنىڭمۇ سىناپ باققۇڭ كېلىۋاتامدۇ؟

- ھەئە! راستتىنلا شۇنداق ياخشى نەرسىمىدۇ بۇ.

- ئىشەنمەيۋاتامسەن؟

- ئەمىسە، ئۇنى تاغلاردىمۇ مىنگىلى بولامدۇ؟

- ئۇ سېنىڭ جۈرئىتىڭگە باغلىق، - دېدى مەسئۇد.

- ۋاي بىچارە بالىلىرىم، پۈتسى بەكلا شەلۋەرەپ كېتىپتۇ ئەمەسمۇ، - پانتگۈل ھەدىنىڭ ئانىلارغا خاس مۇھەببەتلىك قەلبى ئېچىشىپ كەتتى.

- ھېچنېمە بولمايدۇ، ئوغۇل بالا دېگەن مۇشۇنداق چېنىقىدۇ، - دېدى ئابلىز ئاكا.

- ئاپا، داداممۇ نەچچە ئاي پىيادە مېڭىپمۇ ھېچنېمە بولماپتىغۇ؟

- ئوغۇل بالىدەك گەپ قىلىدىك، ياراپسەن جۈرئەت، - ئابلىز ئاكا ئۇنىڭ سۆزىنى مەمنۇنلۇق بىلەن تەستىقلىدى.

پورتالا ئوبلاستىنىڭ تاغ باغرىغا جايلاشقان ئارشاڭ ناھىيىسى يازدا ھەر جايدىن كەلگەن نۇرغۇن داۋالانغۇچىلارنى كۈتۈۋالاتتى. ئارشاڭ كىشىلەر ئۈچۈن تولىمۇ خىسەتلىك تۇيولاتتى. ئەمما بۇ جايدا جۈرئەتكە ئەڭ پارىغىنى تاغ بولدى.

ئۇ بىر نەرەپتىن شەھەر ئىچىدىن سەي، گۆش، كىرىسەن ئەپكىلىپ تاماق ئېتىپ ئانىسىنى باقسا، بىكار چاغلاردا كىشىلەر قورقۇپ چىقمايدىغان تاغلاردا بىمالال يۈرۈيدىغان بولۇپ قالدى.

كىشىلەر جۈرئەتنىڭ تاغ ئۈستىدە پەيدا بولغىنىنى كۆرگىنىدە، «تاغ باتۇرى» يەنە تاغقا چىقىپتۇ - دە، دېيىشەتتى. بۇنداق چاغلاردا ئانا بۇ تاغ باتۇرىدىن بەكلا ئەنسىرەيتتى. ئۇنىڭدىن قايتا تاغقا چىقماستىنلا ۋەدە ئالاتتى.

شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە موتسىكىلت مىنگەن ئىككى جۈپ ئەر - ئايال ئارشاڭغا چۈشكىلى كەلدى.

- ۋوي، مەسئۇدقۇ بۇ؟! - ھال - ھەۋال سوراشقاندىن كېيىن پانتگۈل ھەدە ئېغىز ئاچتى، - قاچان كەلگەنتىڭلار؟

- تېخى ھازىر كېلىشىمىز.

- مۇشۇ موتسىكىلت بىلەن؟... - ئەجەبلىنىپ ئۇلارنىڭ موتسىكىلتىغا قارىدى.

بۇ مەنىنى چۈشەنگەن مەسئۇد:

- شۇنداق، موتسىكىلت بىلەن كەلدۇق، - دېدى.

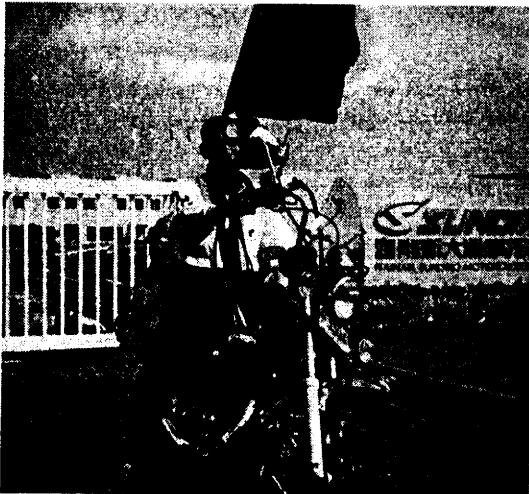
- بۇ مۇمكىنمۇ؟

- مۇمكىن بولمايدىغان نەرى بار. مانا مۇمكىن بولغاچقا ئالدىڭىزدا تۇرۇپتىمىزغۇ.

- ھە شۇ، - دەپ غەلۋە قىلدى ئاران تۇرغان جۈرئەت دومىسىپ، - ۋېلىسىپىتتىنمۇ مىنىۋالاي دېسەم، ئۇنىماي، خوپ بولىدۇ ئەمدى، ھە، كەلگىلى بولامدەككەن؟! ۋېلىسىپىتتا بارغىلى بولمايدۇ، دەپ... بولمىسا...

- بولمىسا، بۇ ئاكاشلار بىلەن تەڭ كېلىپ بولاتتىم، دېمەكچىمۇ سەن؟! - دېدى ئۇلارنىڭ بىرى بالىنىڭ گېپىدىن كۈلۈپ.

- سېنىڭ ۋېلىسىپىتىڭنى قانداقمۇ بۇلارنىڭ مىنگەن موتسىكىلتىغا تەڭلەشتۈرۈپ بولسۇن، بالام، - دېدى ئاپىسى ئۇنىڭغا تەسەللى

جۈرئەتكە موتسىكىلت ئوتى تۇتاشقانىدى. ئۇ، موتسىكىلت ماشىنىغا ئوخشاشلا ئىتتىك ماڭىدىكەن، بىراق ماشىنىغا چىقسا، شۇنچە جىق ئادەمنى بىر شوپۇر تومشۇقىدىن يېتىلىگەندەك

ئىشلەيتتى. شۇنداق بولغاچقىمۇ، تاكى باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتتۈرگىچە ئەنە شۇنداق جىمغۇر، ياۋاش ئۆتتى.

ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققاندىمۇ بالىلار پات - پاتلا ئۇنى بوزەك قىلىۋالاتتى. بىر كۈنى بىر ساۋاقدىشى بىكاردىن - بىكارغىلا ئۇنىڭ يېزىۋاتقان كۈندىلىك خاتىرىسىنى ئېلىۋېلىپ، باشقا بالىلارغا ئوقۇپ بەردى. ئۇ، يۈزى تۆۋەن بالا بولغاچقا بۇنىڭدىن قاتتىق خورلۇق ھېس قىلدى - دە، ئېتىلىپ بېرىپ ئۇنىڭ ياقىسىدىنلا ئالدى. . . شۇغىنىسى، جۈرئەت قول سېلىپ بولغىچە ئاغزى - بۇرنى قانغا بويالدى. جۈرئەت باشقىلارغا قول ياندۇرماي كەلگەچكە، پۈت - قولى كالامپاي بولۇپ، ئۇنىڭ ئىختىيارىغا بويسۇنىمىغانىدى.

شۇ كۈنى جۈرئەت مەكتەپتىن يىغلىغانچە قايتىپ كەلدى.

- مەن ئەتىدىن باشلاپ مەكتەپكە بارمايمەن. - دەيتتى ئۇ يىغلاپ، - باشقىلارنىڭ دادىسى بالىسى ئۇرۇشۇپ قالسا كېلىپ، بالىسىنى بوزەك قىلغانلارنىڭ ئەدەپىنى بېرىپ قويۇپ كېتىدۇ. سەنچۇ، كەچكىچە ئۇرۇشما، ئۇرۇۋالسىمۇ جىم تۇرۇپ بەر، دېگەندىن باشقىنى بىلمەيسەن. جىم تۇرۇپ بەرسەم، ھەممىسى مېنى بوزەك ئېتىۋاتسا. . . ھەجەپ ئويدۇم شۇ مەكتەپتىن، سەندىنىمۇ ئويدۇم. . .

بۇ گەپلەر دادىغا سەل ھار كەلدىمۇ ياكى ئوغلىغا غەزەز ئۇقىمىدى، دەپ خاپا بولدىمۇ، ئىشقىلىپ ئۇنىڭغا چەكچىيىپ تۇرۇپ شۇنداق ۋارقىرىدى:

- ئېيتىپ باقە، سېنىڭ باشقىلاردىن نەرىك كەم؟ سەن بىر ئوغۇل بالا تۇرۇپ داۋاملىق ئالدىمغا ماڭغاننى ئېيتىپ يىغلاپ كەلسەڭ، مەن قانداق قىلىمەن؟ مەن بىر ئالىي مەكتەپنىڭ ئوقۇتقۇچىسى تۇرۇپ سېنىڭ ئورنىڭدا شۇ بالىلارنى بېرىپ تۇرۇپ بېرىمۇ؟! مەن ساڭا ئېيتىپ قوياي، بۇندىن كېيىن ئۆزۈڭنىڭ ئىشىنى ئوغۇل بالا بولغاندىكىن ئۆزۈڭ بىر تەرەپ قىلىپ كەل، ماڭا ئانداقچى - مانداقچى دېگۈچى بولما! . . .

ئەنە شۇنىڭدىن باشلاپ جۈرئەت تېخىمۇ جىمغۇرلىشىپ كەتتى. بىراق جىمىدى ھالدا چىنىقسىقا ئاتلاندى. قاقپودا تۇرۇپ مەكتەپنىڭ يولىرىدا يۈگۈرەيتتى، تۈرنىك ئويىنايتتى، جان - جىگەر دوستى ئەنۋەر بىلەن بىللە بوكسىور مەشىق قىلاتتى. دوستى ئۇنىڭدىن بۇرۇنلا بوكسىور ئۆگىنىشكە باشلىغان بولۇپ، مەكتەپنىڭ تېرىلغۇ مەيدانىدىكى خەق ئانچە بارمايدىغان قوبۇق ئورمانلىقنىڭ ئارىسىدىكى ئۆزى بىلىدىغان بىر تۈپ دەرەخكە قۇم قاچىلانغان خالتىنى ئېسىپ، ئۇنى مۇشتلاپ مەشىق قىلىپ كېلىۋاتاتتى. جۈرئەتنىڭ ئۆزىنى قوغداش ئۈچۈن باشلانغان

ئېلىپ ماڭىدىكەن، ئادەم ئۆزى خالىغانچە ماڭغىلى، خالىغان يېرىدە چۈشكىلى، خالىغان يېرىگە بارغىلى بولمايدىكەن. موتسىكىلت بولسا ھەر بىر ئادەم ئۆزى خالىغانچە مىنىپ، خالىغان يېرىدە چۈشۈپ، خالىغانچە ھەيدەپ ماڭغىلى بولىدىكەن، دېگەنلەرنى ئويلاپ قالغانىدى. بولۇپمۇ تەنھالىقنى ياخشى كۆرىدىغان بۇ بالغا ھەممىدىن بەك پاراپ كەتكىنى، موتسىكىلتتا ماشىنا - ئاپتوبۇسلاردىكىدەك بىر قوتان خەق بىلەن ئەمەس، ئۆزى يالغۇز مىنىپمۇ ماڭغىلى بولىدىغىنى بولدى.

شۇنداق قىلىپ ھەمىشە تاغلاردىن خىلمۇ - خىل تاشلارنى تېرىپ چۈشىدىغان جۈرئەت شۇندىن باشلاپ تاغقا چىققاندا تاش تەرمەيدىغان، تاغدا خېلى ئۇزاققىچە نېمە بىلەندۈر مەشغۇل بولماي چۈشمەيدىغان بولۇپ قالدى.

- ئوغلۇم، ئادەمنى قورقۇتۇپ، تاغدىن بۇرۇنقىدىن خېلىلا كېيىن يېنىپ چۈشىدىغان بولۇۋالدىڭغۇ؟ - بىر كۈنى ئەجەبلىنىپ سورىدى پانتىگۈل ھەدە.

- ئاپا، تاغلاردا موتسىكىلت مىنگىلى بولىدىكەن جۇمۇ، مەن ھەممە يېرىنى ئىنچىكە تەكشۈرۈپ باقتىم، چوڭ بولسام. . . - چوڭ بولساڭ، - ئانا ئۇنىڭ سۆزلىگەنچە ھاياجانلىنىپ كېتىۋاتقانلىقىدىن مەقسىتىنى دەرھال چۈشەندى.

- موتسىكىلت بىلەن مەنمۇ تاغلارغا چىقىمەن، نۇرغۇن جايلارنى ئايلىنىمەن ئاپا. جۈرئەت ھەرقاچان ھەر قانداق بىر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتسا، ئاخىرىنى چىقارمىغۇچە بولدى قىلمايتتى.

- ئوغلۇم، بىلەمسەن، ئۇ دېگەن بەكلا جاپالىق ئىش. - قورقمايمەن، مەن دېگەن سىلەرنىڭ بالاڭلار تۇرسام. سىلەرمۇ شۇنچە قىيىنچىلىقلار - دىن قورقمايتىكەنسىلەرغۇ؟! -

بورتالادىن قايتىش سەپىرىدە ئاپتوبۇس ئېگىز - پەس، ئوي - دوڭغۇل، شېغىل يوللاردا ئۈرۈمچىگە قاراپ ئىلگىرىلىمەكتە. شۇ تاپتا بۇ يوغان مەخلۇق ئۇنىڭ خىيالدا كىچىككىنە موتسىكىلتقا ئايلىنىپ، دادىسىنىڭ چۆچىكىدىكى ئۇچقۇر ئاتلاردەك، جۈرئەتنى تاغلار، دەريالار، چۆللەرگە. . . نۇرغۇن جايلارغا ئېلىپ كەتمەكتە ئىدى.

مەن «شەرقى ئاسىيا كېسەل كۆرپىسى، ئەمەس!»

جۈرئەت مەكتەپكە كىرگەندە، بويى ھەممىسىدىن ئېگىز بولسىمۇ ھەممىسىدىن قورقۇپلا يۈرەتتى. چۈنكى ئانا - ئانىسى ئۇنىڭغا پات - پاتلا ئۇرۇشماسلىق ھەققىدە خىزمەت

مەشىقى دوستىنى بەكمۇ سۆيۈندۈرۈۋەتتى. ئۇلارنىڭ ئوتتۇرسىدىكى دوستلۇق تېخىمۇ چوڭقۇرلاشماقتا ئىدى.

جۈرئەت تۈن كېچىلىرى ئۆيىدىن ئوغرىلىقچە چىقىپ چېنىقىدىغان، يانچۇقىغا تاشنى سېلىۋېلىپ مېچىپ ماڭىدىغان بولدى. ئۇ، ئاشۇنداق تاشنى مېچىپ چېنىقىش ئارقىلىق بىر يىلدىن كېيىن تاشنىمۇ مېچىپ ئېزىۋەتتى. شۇ چاغدا ئۇ باشقا كىشىلەر بىلەن كۆرۈشكەندە، قولىنى راسا مېچىپلا ئەمدى ماڭا پوچىلىق قىلما، دەپ ئۆزىنى بىر كۆرسىتىپ قويغۇسى كېلەتتى. جۈرئەت ئۆزىگە ئۆزى غەيرىي، چۈشىنىكسىز بالا ئىدى. ئۇنى ئۆزىدىن بۆلەك ھېچكىم چۈشەنمەيتتى. ئىچ سىرىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. ئۇ ھېچكىمگە سىر بەرمەيتتى. ئالدىن قىلىدىغان ئىشلىرىنى باشقىلاردىن مەخپىي تۇتاتتى، ئىشنى قىلىپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئاشكارىلايتتى. جۈرئەت بىرەر ئىشنى قىلسا، باشقىلارغا ئالدىن دەپمىگەچكە تاسادىپىي، سىرلىق تۇيۇلۇپ شۇنچىلىك قىزىقاتتى.

ئۇ ئۆزىنىڭ جاپالىق چېنىقىۋاتقىنىنى ھېچكىمگە بىلدۈرمەيتتى. شۇ يىللاردا خۇيۈنجيا فىلىمى قويۇلۇپ، بالىلارنى تېلېۋىزور ئالدىدىن قوپالماس قىلىپ قويدى.

- مەن خۇيۈنجيا.
- مەن چېن چېن.

مەكتەپ، مەھەللە، كوچىلاردا بالىلار ئۆز ئارا نوچىلىقىنى ئۇلار بىلەن ئۆلچەيدىغان بولۇۋېلىشتى. يېشىغا باقمىي ساۋاقداشلىرىدىن خېلىلا ئېگىز، ئورۇق كەلگەن جىمغۇر، خىيالىجان جۈرئەتكە ھېلىقى ئۆزلىرىنى «خۇيۈنجيا»، «چېن چېن» دەپ ئاتىۋېلىشقان نوچىلار «شەرقىي ئاسىيا كېسەل كۆرىپسى» دەپ لەقەم قويۇۋېلىشقانىدى. ئۇلار پات - پاتلا ئۇنىڭغا مۇشت، پەشۋا ئېتىپ ئارام بەرمەيتتى.

«مەن قاتتىق چېنىقىپ، ئۇلارنىڭ ئەدىپىنى بېرىمەن! ئۇلارغا ئۆزۈمنى بىر كۆرسىتىپ قويىمەن! نەچچە ۋاقىتنى دەردەمنى بىراقلا ئالىمەن!» دەپ ئويلايتتى جۈرئەت. ھەر كۈنى تاڭ يورۇماستىنلا يۇتقاندىن سۇغۇرۇلۇپ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنى ئايلىنىپ يۈگۈرۈشكە ئادەتلەنگەن جۈرئەت كۈندىلىك ئادىتى بويىچە بۈگۈنمۇ تېرىلغۇ مەيدانىدىكى ئۈرۈك دەرىخىگە ئىلغان قۇم خالتا ئالدىغا كېلىپ توختىدى. جۈرئەت دادىسىغا ئۆزىنىڭ نېمە مەقسەتتە چېنىقىۋاتقىنىنى ئېيتقىنىدا دادىسى:

- ئوغلۇم، ياخشى قىپسەن. داغنى ئۆز جاسارىتى بىلەن يۇيۇشلا ئەركەكنىڭ ئىشى، ھەر كىمنىڭ تەقدىرى ئۆزىنىڭ قولىدا، - دېدى. بۇ جاۋاب ھەر قېتىم قۇم خالتا ئالدىغا

كەلگەندە قولاق تۈۋىدە جاراڭلاپتتى. يۈگۈرۈشنىڭ ھارغىنلىقى بىردىنلا ئۇنتۇلۇپ، پۈتكۈل بەدىنى چىلىق - چىلىق تەرگە چۆمگەندىلا ئاندىن قۇم خالتىغا «رەھىم» قىلاتتى.

بىراق، بۇ قېتىم ئۇنداق بولمىدى، قۇم خالتا قېقىزىل قانغا بويۇلۇپ، قولىنىڭ ئېچىشىپ ئاغرىشى بىلەنلا مۇشتلاشتىن توختىدى.

قىزارغان سەھەر قۇياشى قۇم خالتا بىلەن ئوخشاش قىسمەتكە دۇچار بولغاندەك، ئالدىرىماي كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى.

- ئەمدى سەندىن قان ئەمەس، ھەقىقىي جاسارەت تەرى ئېقىپتۇ، يارابىسەن ئوغلۇم، - قان بولغان قوللىرىنى يوشۇرۇشقا ئۇرۇنۇپ مەكتەپكە ئالدىراۋاتقان جۈرئەتنى كۆرگەن دادا بۇ سۆز بىلەن ئوغلىنى باغرىغا باستى. بىر كۈنى ھېلىقى نوچىلار جۈرئەتنى يەنە قورشىۋېلىشتى!

- سەن نېمىشقا ماڭا مۇشت ياندۇرمايسەن؟!
- ئۇ دېگەن «شەرقىي ئاسىيا كېسەل كۆرىپسى» ئۇرسا! - ئەتراپتىكىلەر كۈلۈپ كېتىشتى. بۇ سۆز ئەمدى جۈرئەت ئۈچۈن كۈتۈرەلمەس ئاھانەت ئىدى.
- مەن «شەرقىي ئاسىيا كېسەل كۆرىپسى» ئەمەس، بىر كۈنى چوقۇم چوڭ ئىشلارنى قىلىمەن.

- سەن نېمە چوڭ ئىش قىلالايتتىڭ، - جۈرئەتكە قاراپ مۇشت ئاتقان بالا ھايت - ھايت دېگۈچە غايىبىتىن تەڭگەن بىر مۇشت بىلەن يەرگە يېقىلدى. مۇشت ئاتقان نوچىلا ئەمەس، باشقىلارمۇ بىردەمنىڭ ئىچىدە كۆزدىن غايىب بولۇشتى.

ئەنە شۇنىڭدىن باشلاپ ھېچكىم ئۇنىڭغا چىقىلالمايدىغان، ھەممىسى تەپ تارتىدىغان بولدى.

«ئالى مەكتەپتە ئوقۇغۇم يوق،
ۋالىبولچىمۇ بولمايمەن»

ئوبۇلقاسم ئاكنىڭ نەزىرىدە ماتېماتىكا باشقا پەنلەرگە قارىغاندا ئادەمنىڭ ئەقىلى - پاراستىنىلا ئەمەس، مۇھىمى ئىرادىسىنى تاۋلاپ، ئادەمنى سىنايدىغان، چېنىقتۇرىدىغان بىر پەن ئىدى. شۇنداق بولغاچقا «دۇنيا ماتېماتىكا تارىخىنى ۋاراقلاپ باقساق، ماتېماتىكلار ئارىسىدا ئاياللار يوق دېيەرلىك، ئۇلارنىڭ ھەممىسىلا ئەرلەر. ئىرادىسى چىڭ كىشىلەر...» دەيدۇ ئوبۇلقاسم ئاكا. شۇنداق بولغاچقىمۇ، ئۇ ئوغلىنىڭ مۇشۇ مەكتەپتە، مۇشۇ كەسىپتە ئوقۇشىنى ئارزۇلايتتى. شۇنداق بولغاندا بىرىنچىدىن بالىسىمۇ، ئائىلىسىدىكىدەك.

بورتالغا قىلغان سەپەردىن كېيىن، جۈرئەت بىرىنچى بولۇپ موتسىكىلىت سېتىۋېلىش نىيىتىگە كەلگەندى.

ئۇنىڭ قىلماقچى بولغان چوڭ ئىشى موتسىكىلىتتا ئاشۇ سىرلىق تاغ، داللىلارنى كېزىش ئىدى. تېلېۋىزورلاردا تەنتەربىيە نومۇرلىرى، بولۇپمۇ موتسىكىلىت چىقسا ئۇ تۇرالمايتتى. نېمە ئۈچۈن شۇنچە نۇرغۇن چەت ئەللىكلەر جۇڭگوغا، جۈملىدىن شىنجاڭغا كېلىپ بۇ يەرنى ئۆزى ئۈچۈن ئەڭ زور تەۋەككۈلچىلىك مەيدانى قىلىپ تاللىۋالدى؟ نېمە ئۈچۈن بۇ ئىشنى ئۇلارلا قىلىپ ئۆزىمىزدىن بۇنداق تەۋەككۈلچىلەر چىقمايدۇ؟ بىزنىڭ خەلقىمىز، بىزنىڭ مىللىتىمىز شۇ قەدەر توخۇ يۈرەك، شۇ قەدەر قورقۇنچاق بولۇپ كەتتىمۇ؟ توغرا، نۇرغۇن قالايمىقانچىلىق پىللىلارنى، قالايمىقان تارىخىي دەۋرنى بېشىدىن كەچۈرۈۋېرىپ خەلقىمىزنىڭ روھى چۈشۈپ، يۈرىكى مۇجۇلۇپ كەتتى. بىراق بىزنىڭ ئاتا - بوۋىلىرىمىز قورقماس، باتۇر خەلقلەر ئىدىغۇ؟ قاچانغىچە يوقالغان ئەزەللىك جاسارتىمىزنى، شىر يۈرەك خاراكتېرىمىزنى قايتۇرۇپ كېلەلمەيمىز؟!

موتسىكىلىتنى دادىسى ئېلىپ بېرەلگۈدەك پۇلى بولمىغاندىكىن ئۆزى ئېلىشنىڭ ئاماللىنى قىلىشى كېرەك. ھەممە ئىشقا پۇل كېتىدىكەن، ئادەمنىڭ ھايات لەززىتى بەخت ھەققىدىكى چۈشەنچىسى بىر - بىرىگە ئوخشىمايدۇ. موتسىكىلىت مېنىپ چۈش كۆرۈش ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەڭ شېرىن چۈش ئىدى، موتسىكىلىت مېنىۋېتىپ ئويغىنىپ كەتسە بۇنىڭ ئوڭى بولمىغانلىقىدىن كۆڭلى يېرىم بولاتتى. ئۇ پۇل يىغىپ موتسىكىلىت سېتىۋالماقچى بولدى، خىزمەتكە چىقىپ مائاشىنى يىغىش ئۇنىڭ ئۈچۈن مەڭگۈ مۇمكىن بولمايدىغان ئىشتەك تۇيۇلاتتى. ئۇ بۇنداق قورقۇنچۇلۇق دەرىجىدە يىراق ئىش ئەمەلگە ئېشىپ بولغىچە شۇنچىۋالا ئۇزاق سەۋر قىلالمايتتى.

جۈرئەت يىللارغا ئەگىشىپ تولۇق ئوتتۇرىنىڭ 1 - يىللىقىغا قەدەم قويدى. خۇددى چوڭ ئادەملەردەك كەم سۆز، ئېغىر - بېسىق، يالغۇز بولسىلا تىنماي خىياللارغا كېتىدىغان بالىنىڭ روھىي ھالىتى ئاتا - ئانىنى بارغانچە غەمگە سېلىپ قويماقتا ئىدى. دادا ئاخىر بالا بىلەن سۆزلىشىپ بېقىش قارارىغا كەلدى.

- ئوغلۇم، سەن بىرنەرسىنى بىزگە ئېيتالمايۋاتقاندا كەتتى، مۇشۇ كۈنلەردە تېخىمۇ خىيالچان بولۇپ قالدىڭ، نېمىنى خىيال قىلىدىغانسەن؟

جۈرئەت بېشىنى يەرگە سالغانچە ئۇن - تىنسىز ئولتۇرۇپ كەتتى. ھەرقانداق ئىشتا دادىل، جۈرئەتلىك بالىنىڭ جاۋابىمىز ئولتۇرۇشى دادىنى تىخىمۇ ھەيران قالدۇرۇشقا باشلىدى.

لەرمۇ ھەممە جەھەتتىن قىيىنلىقتىن. يەنە كېلىپ ئۆزىدەك پېشقەدەم ماتېماتىك ئۈچۈن بۇ ئوغلغا كۆپەرەك ماتېماتىكا بىلىملىرىنى، دەرس ۋاقىتلىرىدا سۆزلەنمەيدىغان، ئۆزى كۆپ يىللىق ئىزلىنىش جەريانىدا بايقىغان ماتېماتىكىلىق ھەقىقەتلەرنى ئۆگىتىش، ئۇنى باشقىلاردىن بۇرۇنراق يېتىلدۈرۈش شارائىتى ھازىرلانغان بولاتتى. ئوبۇلقاسىم ئاكا يەنە ئۇنى مۇشۇ مەكتەپتە ئاسپىرانت بولغىچە ئوقۇشىنى ئارزۇلاتتى.

ئەمما دادىسىنىڭ تەلپى جۈرئەت ئۈچۈن ھەقىقەتەن ئېغىر بېسىم بولۇپ تۇيۇلاتتى. دادىسى: «سەن ياخشى ئوقۇپ، ئالىي مەكتەپكە ئوقۇمىسالاڭ، ساڭا باشقا ھېچقانداق چىقىش يولى يوق. ئىت - ئېشەكتەك ئىشلەپ بىر ئۆمۈر ئۆتسەن» دەيتتى. بۇ تەرىپى جۈرئەتنىڭ كالىسىدىن ئۆتمەيتتى. ئالىي مەكتەپكە ئۆتۈش جۈرئەت ئۈچۈن مەجبۇرىيەت ئىدى. چۈنكى ئۇنىڭ جەمئىيەتكە، ئىقتىسادقا بولغان تونۇشى دادىسىنىڭكىگە زادىلا ئوخشىمايتتى.

شۇ ۋاقىتتا بىر ئىش جۈرئەتكە بەكلا تەسىر قىلغانىدى. جۈرئەت ئوقۇۋاتقان مەكتەپتىن تولۇق ئوتتۇرىنى ئاران تۈگەتكەن بىر ئوقۇغۇچى، سىرتتا ۋاقىتلىق ئىشچى بولۇپ ئىشلىگەندى ئېيىغا 300 يۈەندىن مائاش ئالدى. شۇ ۋاقىتتا، دادىسىدەك ئالىي مەكتەپكە 20 نەچچە يىل ئىشلىگەن ئادەمنىڭ مائاشى ئاران 178 يۈەن ئىدى. جۈرئەت ھەر قېتىم بۇ ئىشنى ئويلىغىنىدا مۇشۇنداق ئوقۇپ، كېيىن ياخشى بىر خىزمەتكە ئېرىشىش، گاندىن جاننى ياخشى بېقىش، بولۇپمۇ بۇ مائاشقا تايىنىپ بىرەر چوڭ ئىشنى تەۋرىتىمەن، دېيىش مۇمكىن ئەمەسكەن دېگەندەك مۇلاھىزىلەر بىلەن ئۇزۇن - ئۇزۇن خىياللارغا پاتاتتى.

شۇ چاغلاردا، 81 - ، 82 - يىللاردا، ئۆيدە تېلېۋىزور پەيدا بولغاننىڭچاقى جۈرئەت خەۋەرلەرنى ۋە كىنولارنى كۆرۈش ئارقىلىق ئىچكىرىدە، بولۇپمۇ گۇاڭدۇڭ تەرەپلەردە ئېچىلغان بازارلارغا نىسبەتەن ھېسسىي چۈشەنچىگە ئىگە بولدى. شۇ ۋاقىتتا تېلېۋىزوردا كۆرۈپ ئۇنىڭغا تەسىر قىلغىنى، دېڭىز بويىدا خىزمىتى يوق، مۇنتىزىم ئىشلىمەيدىغان، ئەمما بېلىق تۇتۇپ، بېلىقچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان، تۇتقان بېلىقلىرىنى چوڭ بازارلارغا ئەكىرىپ ساتىدىغان بىر خەنزۇنىڭ ئىشلىرى بولدى. گەرچە ئەينى يىللاردا تېخى بازار ئېچىلمىغان، كىشىلەر ئۇنى تۇجىدوبا دەپ كۆزگە ئىلمىمىغان بولسىمۇ بازار ئىگىلىكىنى باشلىۋەتكەنلىكىگە قاراپ، جۈرئەت «ھە، ئەمدى دەۋر ئۆزگىرىدىكەن، ئەمدىكى دەۋر پۇلدارلارنىڭ دەۋرى بولغىدەك» دېگەننى ھېس قىلىپ يەتتى.

1988 - يىلى، جۈرئەت تولۇق ئوتتۇرىنىڭ

3 - يىللىق مەزگىلىدە شەھەر بويىچە ئوتتۇرا مەكتەپلەر ئارا ۋالىبول مۇسابىقىسى ئېلىپ بېرىلدى. بۇ قېتىمقى مۇسابىقىدە ئۇلارنىڭ مەكتەپ كوماندىسى يېڭىلدى. ئەمما جۈرئەتنىڭ كوماندا ئارىسىدىكى تايانچ رولى، تەشكىللەش كۈچى «شىنجاڭ تەنتەربىيە مەكتىپى» دىن كەلگەنلەرنى ئۆزىگە تارتتى، ئۇنىڭغا تەنتەربىيە مەكتىپىنىڭ ۋالىبول كەسپىدە ئوقۇش تەكلىپىنى بەردى.

- مەن ئويلىنىپ باقاي مۇئەللىم.
ئۇ تەنتەربىيىنىڭ باشقا تۈرلىرىنى ياخشى كۆرگەندەك، ۋالىبولنىمۇ ياخشى كۆرەتتى. لېكىن ۋالىبول ئۇنىڭ نىشانى ئەمەس ئىدى. چۈنكى جۈرئەتنىڭ تەنھا خاراكتېرى يەككە - يېگانە، ئۆزىنىڭ بارلىق قىزغىنلىقى، بارلىق قۇدرىتىنى تولۇق نامايان قىلالايدىغان يەككە تۈرلەرگە بەكرەك ماس كېلەتتى. ۋالىبول كولىپكتىپ، ئويچە ئېلىپ بېرىلىدىغان مۇسابىقە. ۋالىبولدا ئۇ ئۆز كۈچىنى ئەڭ ياخشى نامايان قىلالمايتتى. ۋالىبول ئۇنىڭدىكى يەككە - يېگانە خاراكتېرىغا يول قويمايتتى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ ئىچى پۇشاتتى. «ئۆزۈم يالغۇز ئېلىشىدىغان، ئۆزۈم يالغۇز نەتىجە قازىنىدىغان ئىش بولمىسا، مېنىڭ قانداقمۇ ھاردۇقمۇ چىقسۇن» دەيتتى ئۇ ئۆز - ئۆزىگە.

- بوپتۇ بالام بارغىن، ئۆز قىزىقىشىڭ تەنتەربىيە ئوخشايدۇ. - ئاتا - ئانا بۇ گەپنى ئاڭلاپ خۇشال بولۇشتى.

- ياق، مەن بارماسلىق قارارغا كەلدىم، - دېدى جۈرئەت كەسكىنلا قىلىپ.
- ئۇنداقتا تېخىمۇ ياخشى، ئالىي مەكتەپتە ئوقۇ ئەمىسە.

جۈرئەت مۇجمەل تەرىزدە باش لىڭشىتقانچە سىرتقا چىقىپ كەتتى. شۇنداق قىلىپ بىر قېتىملىق پۇرسەت، خېلى ئادەم تەلمۈرۈپمۇ كىرەلمەيدىغان تەنتەربىيە مەكتىپىنىڭ ۋالىبول كەسپىنى ئۇ تاللىدى.

«جۈرئەتنى كۆردۈڭلارمۇ؟»

ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىنىڭ يېقىنلىشىشى جۈرئەتنى ئالدىرىتىپ قويدى. ئۇ خۇددى ھاياتلىق ئاچىلىدا قايسى يولنى تاللاشنى بىلمەي تېخىرقاپ قالغان كىشىدەك ئۇزاق ئويلاندى. بىر كۈنى ئۇ ئاخىر شۇنداق نىيەتكە كەلدى: «مەن يەتتە يىللىق پىلان تۈزۈمەن. يەتتە يىلغىچە ئىچكىرىگە قېچىپ كېتىپ، ئۆز جېنىمنى ئۆزۈم باقمەن، يا چوڭ لاۋبەن بولۇپ قايتىپ كېلىمەن، يا سەرسان بولۇپ قايتىپ كېلىمەن، ئىشقىلىپ بىر نەتىجە قازىنمەن. ئەگەر ئۇنداق قىلالمىسام

- ئەزەلدىن دادىل ئىدىڭ، بۈگۈن نېمە بولدى ساڭا!

- دادا، مەن ئەمدى ئوقۇمايمىكەن دەيمەن. ئوغلنىڭ ئاغزىدىن بۇ سۆزنىڭ چىقىشىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەن، ئۇنى قانداقتۇر باشقا ئىشلارغا يولۇقتى دەپ پەرز قىلغان دادا بۇ جاۋاب ئالدىدا قېتىپلا قالدى.

- ئوغلۇم، دەرس تە قىيىنلىپ قالدىڭمۇ - يا؟

- ياق، ئۇنداق ئەمەس دادا. شۇ ئان ئوبۇلقاسم ئاكتىنىڭ خىيالى نەچچە كۈن ئاۋۋالقى ئىشقا يۆتكەلدى.

شۇ كۈنى ئۇ جۈرئەتنى ئېلىپ، خېيجاسەن تەرەپلەردە مېۋە - چېۋە سودىسى قىلىدىغان ئىنىسىنىڭ قېشىغا باشلاپ بارغانىدى. ئىنىسىنىڭ تەلىپى بىلەن ئۇنى پارەملەشكە قويۇپ قايتىپ كەلدى. كەچ بولغاندا جۈرئەت قايتىپ كەلدى - دە، سۆزلەپلا كەتتى.

- بىردەمنىڭ ئىچىدە نۇرغۇن ئۆزۈمنى سېتىۋەتتۇق. ئابلىمىت ئاكام خېلى كۆپ پايدا ئالدى. پۇللارنى ساناپ بولالماي كەتتۇق.

ئۇ چاغدا ئۇ ئوغلغا سودىنىڭ بىر تەۋەككۈلچىلىك، ئۇزۇن، جاپالىق نەجىرىدىن يەكۈنلىنىدىغان ئىقتىسادىي پائالىيەت، بۈگۈنى بار، ئەتىسى يوقلۇقىنى سۆزلىگەن، ئوقۇشنىڭلا چىقىش يولى بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرگەن، ئۇمۇ قايىل بولغانىدىغۇ، ئەجەبا بۈگۈن... ئارىدىكى جىمجىتلىقنى يەنە ئوبۇلقاسم ئاكا بۇزدى:

- ئەسلى، ئاشۇ كۈنى سېنى تاڭاڭنىڭ قېشىغا ئاپارمىسام بوپتىكەن. سەن پۇل تېپىشنى بەكلا ئاسان چاغلاپ قالدىڭمۇ؟

- ياق، دادا، مەن پۇل ئۈچۈن بۇ قارارغا كەلمىدىم، مېنىڭمۇ ئويلىغىنىم بار.

- نېمە ئويلاۋاتسىەن ئەمىسە، - ئوبۇلقاسم ئاكتىنىڭ چېچىلىشقا باشلىغىنىنى كۆرگەن جۈرئەت دادىسىنى خاپا قىلىپ قويماسلىق ئۈچۈن دەرھال ئېغىز ئاچتى.

- بولدى، خاپا بولما دادا، مەن ئوقۇيمەن، ئۆز نىشانىغا يەتكەن كۈنى مەن ساڭا ئېيتىپ بېرىمەن.

بالىنىڭ مەجەز - خۇلقىنى ياخشى چۈشەنگەن ئوبۇلقاسم ئاكا، ئارتۇق گەپ - سۆز قىلماستىن چىقىپ كېتىش ئىشارىتى قىلدى.

ۋاقىتنىڭ ئېقىن سۈدەك ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ، جۈرئەتنىڭ كۈنلىرىمۇ ئۆز يولىدا ئۆتۈۋەردى. كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن جۈرئەت تەنتەربىيە مۇسابىقىلىرىدا زەپەرلەر قۇچۇشقا باشلىدى، بويىنىڭ ئىگىز، ھەرىكىتىنىڭ چاققانلىقىنى سەزگەن ۋالىبول ئوقۇتقۇچىسى ئۇنى مەكتەپ «ۋالىبول كوماندىسى» غا تاللىۋالدى.

قىلمىغىنىغا قاراپ يەنە بۇ خىيالدىنمۇ ئارىسالدى بولۇپ قالاتتى. بىر كۈنى كېچىدە تېلېفون يەنە جىرىغلىدى.

- ۋەي، ۋەي، كىمۇ؟ - دېدى ئوبۇلقاسىم ئاكا.

تېلېفوندا ھېچكىمنىڭ ئاۋازى ئاڭلانمىدى، خاتا ئۇرۇپ قالغان بولسىدى، ئاللىبۇرۇن قويۇۋەتكەن بولاتتى.

- كىم ئىكەن؟ - پاتىنگول ھەدە يۈرىكى بىرنەرسىنى تۇيغاندەك ئالدىراپ تېلېفوننى قولغا ئالدى.

- ۋەي، كىمۇ؟ مەن سېنىڭ تىنىقلىرىڭدىن بىلىپ قالدىم بالام، بۇ سەنغۇ، جۈرئەت. جېنىم بالام، ساقمۇ سەن؟ - پاتىنگول ھەدە ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي ھۆڭرەپ يىغلاپ تاشلىدى، - جۈرئەت بالام، نېمىشقا بىزدىن قاچىسەن؟ بىز ساڭا نېمە قىلدۇق؟ مېنى دەردىڭدە قان قۇسۇپ ئۆلسۈن دەيدىڭمۇ؟ سېنىڭ دەردىڭدە تولا يىغلاپ كۈزى كور بولسۇن دەيدىڭمۇ؟ نېمىشقا يېنىپ كەلمەيسەن؟ ئېيتقىنا، نېمىشقا گەپ قىلمايسەن؟

- بولدى ئاپا، سۆزلىمە... تېلېفون تۇرۇپكىسىدىن راستتىنلا جۈرئەتنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى، ئۇ تىترەك ئاۋازدا مىشىلداپ سۆزلەيتتى. قارىغاندا ئۇ ئاپىسىنىڭ يىغىسىدىن بولالماي ئۆپكەسى ئۇرۇلۇپ يىغلاۋاتقاندەك، ئەمما يەنىلا ئۆزىنى قەيسەر تۇتۇشقا تىرىشىۋاتقاندەك قىلاتتى، - يىغلىما ئاپا، مەن ساق - سالامەت، ياخشى تۇرۇۋاتىمەن.

- بالام نەدە سەن، نېمە يەۋاتىسەن، نېمە كىيىۋاتىسەن، قاچان كېلىسەن؟ ھەرقانچە ئىش بولسىمۇ دەرھال يېنىپ كەلگىن، بىز تېخى بىر تال ئوغۇلنىمۇ باقالماغۇدەك ھالغا چۈشۈپ قالمىدۇققۇ... - پاتىنگول ھەدە بارغانسېرى ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي قېلىۋاتاتتى.

ئانىنىڭ ئېزىلگەن باغرىدىن جۈرئەتنىڭ سېغىنىش ياشلىرى ئىچىگە ئاقماقتا ئىدى:

- ئاپا، مەن ھازىر جاھاننىڭ يەنە بىر چېتىدە - خەينەندە تۇرۇۋاتىمەن. بۇ يەردە قىش بولمايدىكەن، ناۋادا تالا - تۈزدە قالدى دېگەندىمۇ ھەرگىز توغلاپ قالمايمەن، يىغلىما ئاپا، يىغلىما! - سۆزلىشىشكە ئالدىراپ تۇرغان ئوبۇلقاسىم ئاكا ئايالىنىڭ قولىدىن تېلېفوننى ئالدى.

- قەيەردە بولساڭ، تىز يېنىپ كەل جۈرئەت، ئىچكىرىنىڭ قانچىلىك قالايمىقانلىقىنى بىلمەيسەن؟

- ماڭا ئىشەن دادا، ھەرگىز يامان ئىش قىلمايمەن، مېنىڭ ئويلىغانلىرىم بار، ھازىر بىر شىركەتتە ئامانلىق ساقلىغۇچى بولۇپ ئىشلەۋاتىمەن.

- بالام، بۇنداق قاتتىق مۇساپىرچىلىققا

مېنى يەر يۇتسۇن! « دەپ قەسەم ئىچتى. . . 1988 - يىل 12 - ئاينىڭ 3 - كۈنى

ئوبۇلقاسىم ئاكا، پاتىنگول ھەدە ئوغلى ئۈچۈن كۈنساين يېقىنلىشىۋاتقان ئالىسى مەكتەپ ئىمتىھاننىڭ جىددىيلىكىدە ئەمەس، ئەكسىچە يېڭى بىر جىددىيلىك، ھەيرانلىق، تېڭىرقاشتا ئۇياق - بۇياققا چاپماقتا ئىدى.

- جۈرئەتنى كۆردۈڭلارمۇ؟

- تۈنۈگۈندىن باشلاپ ئۆيگە كىرمىدى؟

- مەكتەپكىمۇ بارماپتۇ.

مەكتەپ، قولۇم - قوشنا، ئۇنىڭ دوستلىرى ھېچقايسىسى ئۇنىڭ قەيەرگە كەتكەنلىكىنىسى ئېيتىپ بېرەلمىدى.

ئانا - ئانا ئۈچۈن بۇ ئىش ئىنتايىن تۇپۇقسىز يۈز بەردى. لېكىن بۇ جۈرئەت ئۈچۈن ھەرگىزمۇ تۇپۇقسىزلىق ئەمەس، بەلكى مۇقەررەرلىك

ئىدى. بەربىر مۇشۇنداق ئىش يۈز بېرەتتى، ئۈچۈرۈم بولغان بالا ھامان ئۇچىدۇ. ئامېرىكىدا

بالا 18 ياشقا كىرسىلا مۇستەقىل ياشاش

ئىقتىدارىغا ئىگە بولۇپ ئانا - ئانىسىدىن

مۇستەقىل، ئۇلارغا تايانماي ياشايدىكەن. بۇ

يەردىچۇ، بالىلار خېلى چوڭ بولۇپمۇ مۇستەقىل

ياشاش ئىقتىدارى يوق، مۇستەقىل ياشاش

شارائىتىغا ئىگە بولالمايدۇ. ئۇ مۇستەقىل

ياشىيالايتتى. جۈرئەتتە باشقىلاردەك بىر ئىشتا

ئازراق ئارىسالدىلىق، ئىككىلىنىش ۋە نىسەنچ

تۇرمۇشتىن قىيالماسلىق بولغان بولسا بۇنداق

قارملىق قىلىنغان بولاتتى. ئەڭ مۇھىمى، ئانا - ئانىسى

ئۇنىڭدىن بەك رەنجىيدىغان بولدى - دە!

دېمىسىمۇ شۇندىن باشلاپ كۆڭۈللۈك،

خاتىرجەم ئائىلە ئوبۇلقاسىم ئاكىنىڭ ھەسرەتى،

پاتىنگول ھەدىنىڭ قىياماسلىق كۆز يېشى بىلەن

تولدى. تەبىئەتتەمۇ ئۇلارنىڭ ئوغلىغا بولغان

سېغىنىشىغا ھېسداشلىق قىلغاندەك ئاپئاق

قارلىرى بىلەن بۇ كىچىك نەۋەككۈلچىنىڭ

يولىغا، باسقان قەدەملىرىگە ئاق يول

تىلەۋاتقاندەك قىلاتتى.

جۈرئەتنىڭ ئانا - ئانىسى ئۇنى ئىزلىمىگەن

يېرى، سورىمىغان ئادەملىرى قالمايدى. ئەنە

خەۋىرى بولار، مانا خەۋىرى بولار دەپ يۈرۈپ

ئاخىر تۆت ئايىمۇ ئۆتۈپ كەتتى. لېكىن

جۈرئەتنىڭ ئىز - دېرىكىنى ئالالماي ئۆز گۆشىنى

ئۆزى يېگۈدەك بولۇپ كېتىشتى. يېقىنقى بىر

نەچچە كېچىدىن بېرى جىرىغلىغان تېلېفون

پاتىنگول ھەدىنى ھەم خۇشال قىلسا، ھەم

ھەسرەتكە سالاتتى. كىمدۇر بىرى پات - پاتلا

تېلېفون ئۇراتتىمۇ، ئۆيدىكىلەر تۇرۇپكىنى ئالسا

ھېچقانداق گەپ - سۆز قىلماستىن يېنىك تىنىپ

چىمچىت تۇرۇۋالىدىغان بولۇپ قالدى. ئۆيدىكىلەر بۇ جۈرئەت بولۇشى مۇمكىن، دەپ ئۆزلىرىنى بەزلەيتتى. بىراق ئۇنىڭ گەپ

بوشىغىدەك بولسا، ئۇنىڭغا كاۋاپلىق گۆش توغراش، قىيمىلىرىنىڭ دورا - دەرمەكلىرىنى تەڭشەش، زىخقا ئۆتكۈزۈپ قاتار تىزىشقا ئوخشاش بىر تالاي ئىشلار قاراشلىق تۇراتتى. ئۇ، بۇ يەردە سەككىز سائەت ئەمەس، تۈن يېرىمىغىچە ئىشلەيتتى. بەزىدە ھەتتا خەبىردارلار باشلىغان ھاراق سورۇنىنىڭ ئاخىرى چىقماي قالسا، تاكى ئۇلار ئەنسى تارقىلىپ ئۆيلىرىگە جۈنەشكىچە ئۇلارنىڭ خىزمىتىدە بولاتتى ياكى بېشىدا قاراپ تۇرۇشقا توغرا كېلەتتى. ھالبۇكى، ئۇ قانداقلا ئىشلىمىسۇن، بېرىلىدىغان ئايلىق ئىش ھەققى ئوخشاشلا 300 يۈەندىن ئاشمايتتى. بۇ 300 يۈەن پۇل ئۇنىڭ كېيىنكى ئارزۇسىنى ئىشقا ئاشۇرۇشىغا ئەمەس، ھەتتا كۈندىلىك تۇرمۇشىغىمۇ يەتمەيتتى. ھېلىمۇ ياخشى، ئۇلارنىڭ تاماق ۋە يېتىپ - قوپىدىغان ياتاق مەسىلىسى پۇلغا ھېسابلانمايتتى، بولمىسا ياتاقلىرىنىڭ قىممەتچىلىكىدە قايسى كۈنى كۈرەتتىكىن - تاڭ!

ئۇ ھەممىنى باشتىن باشلىدى

1991 - يىلى 10 - ئاي مەزگىلى. ئوبۇلقاسىم ئاكا ئائىلىسى شادلىقنىڭ كۆز يېشى ۋە خۇشاللىقىدىن قايتا جانلانغانىدى. پارتىدىن قوپۇپلا ئىچكىرى ئۆلكىلەردە گاھى شىركەتلەرنىڭ ئامانلىق ساقلىغۇچىسى، مال سانقۇچىسى بولسا، گاھى كوچىلاردا كاۋاپ سېتىپ يات يۇرت، يات كىشىلەر ئارىسىدا كۆرمىگەننى كۆرگەن جۈرئەت ئۈچ يىلنى تەستە ئۆتكۈزۈپ قايىپ كەلدى.

- ئىچكىرىنىمۇ كۆرۈپ باقتىڭ، ئۆز ۋاقتىدا مەن دېگەنمۇ، ئالىي مەكتەپتە ئوقۇمىساڭ ئىت - ئېشەكتەك ئىشلەپ ئۆتسەن، دەپ. ئەمدى بولسىمۇ قايتىدىن ئوقۇ، - دېدى ئوبۇلقاسىم ئاكا.

- سەن بۇرۇنمۇ شۇنداق دېگەن، ئالىي مەكتەپ ئوقۇغانلارنى شۇ ۋاقىتتىن ھازىرغىچە چوڭ بىلىپ كېلىۋاتسەن. قاراپ تۇر، بىر كۈنى جەمئىيەت، تۇرمۇش تەرەپتىن ئۇلارنى ئوقۇتسەن، - دېدى.

- ھە، كۆرىمىز، كۆرىمىز قېنى... دېدى ئوبۇلقاسىم ئاكا ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇپ. ھەقىقەتەن جۈرئەت تۇرمۇشتىن كۆپ نەرسىلەرنى، نۇرغۇن ھەقىقەتلەرنى ئۆگەنگەن، خاراكتېرىدىمۇ خېلى كۆپ ئۆزگىرىش بولغانىدى. ئوغلىنىڭ گەپ - سۆزلىرىدىن ئەمدى ئوقۇش نىيىتى زادىلا يوقلۇقىنى پەملىگەن ئوبۇلقاسىم ئاكا ئەتىسىلا جۈرئەتنى باشلاپ «5 - كۆۋرۈك مېۋە - چېۋە توپ سېتىش بازىرى» دىكى تۇغقانلارنىڭ قېشىغا كەلدى.

قالدىغانغا ساڭا نېمە كەم، سېنى باقالمىدۇقۇمۇ - يا؟ - ياق، ياق ئۇنداق ئەمەس دادا، مېنىڭ ئويلىغىنىم بار. ھەرقانداق قىيىنچىلىقتىن قورقمايمەن، يامان يولدا ماڭمايمەن، ماڭما ئىشىنىڭلار. مەن ئۆيگە يېنىپ بارسام ئەتىدىن - كەچكىچە مەكتەپ بىلەن ئۆيىنىڭ ئارىلىقىدىلا قاتراپ يۈرىدىكەنمەن. ئوغۇل بالا دېگەن كەچكىچە ئۆيىنى چۆرگىلەپ يۈرۈۋەرمەي، ئۆيىنى تاشلاپ يىراقلارغا چىقىپ بېقىشى كېرەك. ھازىرچە، سىلەرگە ئۆيدىن چىقىپ كېتىشىمنىڭ سەۋەبىنى ئېيتىپ بېرەلمىسەممۇ، ھامان بىلىپ قالسىلەر، مېنى ھامان چۈشىنىپ يېتىسىلەر. ئاڭغىچە مەندىن رەنجىمەڭلار، ماڭا كۆپرەك دۇئا قىلىپ تۇرۇڭلار...

تېلېفوننىڭ تۇيۇقسىز قويۇلۇشى ئاتا - ئانىنى يەنىمۇ چەكسىز غەم دېڭىزغا تاشلاپ قويدى.

دەسلەپكى ئېغىر كۈنلەر

ئاتا - ئانىسىدىن بىر قەدەم ئايرىلىپ باقمىغان جۈرئەت ئۈچۈن بۇ ناتونۇش شەھەردە ھەممە نېمە يېڭى ھەم رەھىمسىز ئىدى. ئۇ ياشاشنى، ئۆگىنىشنىڭ مۇھىملىقىنى ۋە يېڭى مۇھىتنىڭ غىدىقلىغۇچ سېھرىنى ھەقىقىي ھېس قىلدى. بۇ يەردە ئەقەللىي ياشاش ئۇسۇللىرىدىن تارتىپ ھەممە نەرسىنى ئۆگىنىشكە باشلىدى. خەنزۇ تىلى سەۋىيىسى ياخشى بولسىمۇ خەنزۇچىنى بۇ يەردە باشقىدىن ئۆگىنىشكە توغرا كېلەتتى، چۈنكى بۇ يەردە خەنزۇلار چۈشىنىكسىز شىۋىدە سۆزلىشەتتى، ئورتاق تەلەپپۇزىنى ئوقۇدىغانلارمۇ قەستەن سۆزلىمەيتتى...

جۈرئەتنىڭ بۇ يەردە كۆرمىگەن كۈنى قالدى. دەسلەپ ئۇيغۇرلارنىڭ كاۋاپىدىنىدا كاۋاپچىلىقمۇ قىلدى. لېكىن بۇ ئىشنىڭ ئۆزىگە ئۇشلۇق قىيىن تەرەپلىرىمۇ بار ئىدى: ئۇ، شۇ چاغقىچە بىرەر قېتىم ئۆيىدە ئوت قالاپ باقمىغانىدى. مانا ئەمدى كاۋاپدانغا ئوت يېقىش، ئۇنىڭغا بىر كۈن يەتكۈدەك چوڭ تەخلەش، تومۇز ئىسسىق كۈنلەردىمۇ تەرلەپ - تەپچىرەپ كاۋاپداننىڭ ئوتنى يەلپۈش، بەزىدە كۈچىنىپ پۇۋلەشكە ئوخشاش ئىشلار كۈتۈپ تۇراتتى. قاتتىق، ئىسسىز كۆمۈرگە ئاسانلىقچە ئوت تۇتاشمايتتى. ئۇلار ئۇنىڭ ئوت قالسىالماي قىيىنلىشى بىلەنمۇ كارى يوق، ئەتىدىن كەچ كىرگىچە ئالدىراتقىنى ئالدىراتقانىدى. ھەر كۈنى كاۋاپدانغا تۇتۇقلۇق ئوتۇن تەييارلاش، كۆمۈر چىقىش، كەچقۇرۇن كاۋاپداننىڭ چوڭ - كۈللىرىنى تۆكۈپ پاكىز ئادالاش، يىغىشتۇرۇپ دۇكانغا ئەكىرىشكە ئوخشاش ئىشلارغا ئۆزى يالغۇز يېتىشىپ بولالماي قالاتتى. قولى سەللا

فوندى جەمئىيىتىمىزگە مىڭ يۈەن ئىئانە قىلىپ، مىللىي مائارىپ ئىشلىرىمىزنىڭ تەرەققىياتىغا تۆھپە قوشقانلىقىمىزنى خەلق مەڭگۈ ئۇنتۇمايدۇ. شىنجاڭ غۇلجا مىللىي مائارىپ خالىس فوندى جەمئىيىتى».

جۈرئەت باشقىلارغا غەرەزسىز، سەمىمىي ياردەم قىلىشنى خۇشاللىق دەپ بىلەتتى. ھېلىمەن ئاتا - ئانىسىنىڭ ئېنىق ئېسىدە تۇرۇپتۇ، ئۇ، ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدا بىر ساۋاقداشقا ئۆزىنىڭ يېڭى ئايىغىنى بېرىۋەتكەن؛ ئىچكىرىگە كېتىۋالغاندىن كېيىنمۇ ئاشۇ ساۋاقداشنىڭ بېشىغا كۈن كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ ئاتا - ئانىسىغا ئەۋەتىمگەن خەت - خالىتلارنى ئۇنىڭغا ئەۋەتكەن، ھەتتا ئۇ ئۆيلىنىدىغان چىقىملىرىنىڭ ئاساسلىق قىسمىنى جۈرئەت كۆتۈرۈۋەتكەندى (بۇ ئىشنى جۈرئەت ھازىرغىچە تىلغا ئالغان ئەمەس، ئۇنى ئاپىسى پاتىگۈل ھەدە بىزگە سۆزلەپ بەردى).

ئۇ، بىللە ئويناپ چوڭ بولغان ئون ئاغىنىسى بىلەن جان - جىگەر تۇغقاندىمۇ چارە ئۆتەتتى.

جۈرئەت ئىككىنچى يىلىدىن باشلاپ 3 مىڭ يۈەن دەسىمى بىلەن ئىش باشلاپ خېلىلا زور پايدا بىلەن ئۈچىنچى يىلغا ئۇلاشتى. ئۈچىنچى يىلى ئىچكىرى ئۆلكىلەردە ئۆگەنگەن مال تاللاش، ياساش، سېتىش تاختىكىلىرى بىلەن بازاردا كۆزگە كۆرۈندى.

بىر قېتىم بېسىلىپ قالغان ماللارنىڭ يەشىكى ئىچىگە مۇكاپاتلىق چەك سېلىپ، نەچچە يۈەن ئۈستىگە چاپلاپ سېتىۋېتىدى، بىردەمىنىڭ ئىچىدە شۇنچە كۆپ مال تۈگەپ بازار ئىچىدە مال سېتىشتىكى ئەڭ يۇقىرى رېكورتى ياراتتى.

جۈرئەت تۆت شېرىكى بىلەن 1995 - يىلى ئۈنچى قېتىم ئىچكىرىگە قوغۇن تارتقاندا، ئۇلار جۈرئەتكە بېرىپ - كېلىشنى ھاۋالە قىلدى. شەنشىنىڭ لەنتىڭ ناھىيىسىگە بارغاندا ماشىنا ئۆرۈلۈپ كەتتى. قاتناش ۋەقەسى ئېغىر بولغاچقا، ئۇلار قوغۇن تارتقان سەككىز توننىلىق ئېغىر تىپتىكى يۈك ماشىنىسى كېرەكسىز تۆمۈر - تەسەككە ئايلىنىپ قالدى.

شۇ قېتىملىق زىياندىن كېيىن، ئارقا - ئارقىدىن يەنە زىيان كۆرۈلۈۋەردى: ئىككىنچى يىلى جۈرئەت ئىچكىرىگە، يەنى خەينەنگە ئىككى ماشىنا (24 توننا) قوغۇن يۆتكەمەكچى بولدى. بۇ قېتىم خەينەنگە بارغۇچە ماشىنا ۋەقەسى يۈز بەرمىگەن بولسىمۇ، ھاۋا بەك ئىسسىق بولۇپ كەتتى. ئون كېچە - كۈندۈزلۈك سەپەر جەريانىدا ماشىنىدا قېقىلىپ - سوقۇلۇپ زىدە بولغان، ھاۋانىڭ ئىسسىقلىقىدىن سېسىغان قوغۇن بولۇپ شۇ بىرلا قېتىمدا 95 مىڭ يۈەن زىيان تارتتى. جۈرئەت ئىچكىرىگە كەتكەندە، ئۇنىڭ بىللە ئوقەت

- جۈرئەتنىمۇ سېپىڭلارغا قېتىۋېلىڭلار، - دېدى - دە، جۈرئەتنى ئۇلارغا تاپشۇرۇپ كېتىپ قالدى.

پۇل قىممەت پارىتالمىسا شۇ چاغدا ئۇنىڭ كېرەكسىز قەغەزدىن ھېچقانداق پەرقى بولمايدۇ. سودىغا كېرىكى چۈشىنىش، پەم - پاراسەت، پۇرسەتنى ئالدىن مۆلچەرلەش ۋە پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇش، شۇ ئاساستا ھەر بىر قەدەمنى پۇختا بېسىش ئىدى. جۈرئەت بۇ يەردە بۇنى تېزلا چۈشىنىپ يەتتى.

- دادا، ئالدى بىلەن بۇ سودىنى چۈشىنىش مۇھىمكىن. شۇڭا باشتىن باشلىماقچىمەن، - ئوغلىنىڭ بۇرۇنقى جۈرئەتلىك، قورقماس، ئۆزىگە تايىنىش روھىنىڭ بارغانچە تۈزۈلۈشىنى ئىشەنچىلىك، خىيالىچانلىقتىن ئەمەلىيەتچانلىققا ئۆتكەنلىكىنى سەزگەن ئاتا - ئانىنىڭ ئۈچ يىلدىن بۇرۇنقى ئەندىشە، ھەسرەتلىرى شۇ تاپتا ئاللىقاچانغا كەتكەندەك بولدى.

شۇنداق قىلىپ، جۈرئەتنىڭ جاپالىق كۈنلىرى يەنە باشلاندى. ھەر كۈنى تاڭ ئاتماستىنلا بازارغا كېلىپ، باشقىلارنىڭ ماللىرىنى چۈشۈرۈپ ماللىرىنى باسقىلىق، ساتتى. نەدە ئىش بولسا شۇنىڭ ئالدىغا باردى. بىر يىل ئەنە شۇنداق جاپا - مۇشەققەتتە ئىشلەپ، يەپ - ئىچىپ مۇستەقىل تاپقان پۇل ئۇنىڭ روھىنى چۈشۈرۈۋەتتى. چۈنكى ئۇ بىر يىل كېچە - كۈندۈز دېگەندەك قىشمۇ - ياز ئىشلەپ تاپقىنى ئاران 300 يۈەن بولغانىدى. لېكىن جۈرئەت چېكىنىمىدى. ئىشلىدى. سودا ئۆگەندى. ئەنە شۇنداق تەستە يىغىلغان ئۈچ يىللىق پۇلدىن مىڭ يۈەننى غۇلجىدىكى يېتىم - يېسىرلارغا باش پاناھ بولۇپ، ئۇلارنىڭ قاراغۇچۇ دىللىرىنى ئىلىم نۇرلىرى بىلەن يورۇتۇپ كېلىۋاتقان خالىس فوندى جەمئىيىتىگە خۇشاللىق بىلەن ئىئانە قىلدى. چۈنكى ئۇ غۇلجىدىكى ئۇيغۇر بالىلىرىنىڭ مەكتەپسىز قالغىنىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن، يۈرەكلىرى قانتىق ئىچىشىپ بۇ نىيەتنى ئاللىبۇرۇن كۆڭلىگە پۈككەنىدى. ئەلۋەتتە، پۇللۇق كىشىلەر ئۈچۈن ئۇ ھېچ گەپ ئەمەس. لېكىن يىلىغا تەرگەن - تاپقىنى ئاران 300 يۈەن بولىدىغان جۈرئەتتەك كىشىلەر ئۈچۈن مىڭ يۈەننى كۆكسى - قارىندىن چىقىرىپ بىرىگە ئىئانە بېرىۋېتىش ئۈچۈنلا ئوڭاي ئىش ئەمەس. جۈرئەت ئۈچۈن ئاشۇ مىڭ يۈەن خۇددى بىرەر يۈز مىڭ يۈەندەك ۋەزىنىگە ئىگە ئىدى. مەن جۈرئەتنىڭ ئۆيىگە بارغىنىمدا، دادىسى ئۇنىڭغا بېرىلگەن مۇنۇ شەرەپ گۇۋاھنامىسىنى تەلپىمگە ئاساسەن كۆرسەتتى:

«جۈرئەت ئوبۇلقاسىم، سىزنىڭ خالىس

جۇڭگوغا تېخى سايمانلىرى كىرمىگەن بولغاچقا، يول ئۈستىدە بۇزۇلۇپ قالسا تۈزىگىلى بولمايدۇ، ياخشىسى كېيىن، كۆپرەك پۇل تاپقاندا بۇنىڭدىنمۇ ئوبدانراق موتسىكلت سېتىۋېلىپ، ئاندىن ئايلىناي» دېگەن نىيەتكە كەلدى.

جۇرئەت ھەر كۈنى ئاخشام - ئەتىسى ھېلى ئۇ يەردە موتسىكلتتىنى چاپتۇرۇپ يۈرسە، ھېلى بۇ يەردە پەيدا بولاتتى. ئەمما ھەر كۈنى دېگۈدەك ئۇلانىباغا قاراپ بىر قېتىم چاپتۇرمىسا ۋە قىزىقىشى بويىچە ئانچە - مۇنچە خەتەرلىك مەشىقلەرنى قىلىپ كۆرمىسە كۆڭلى ئۇنىمايتتى. موتسىكلت ئۇنى كىشىلەرگە تېزلا تونۇتۇۋەتتى. جۇرئەت دېسە، ھەممىسى بىر خىل قارام، لۈكچەك بىرىنى كۆرگەندەك سۈر باساتتى.

ھەش - پەش دېگۈچە جۇرئەتكە سودا قىلغىلىمۇ تۆت يىل بولۇپ قالدى. بۇ يىللاردا سودىسى يۈرۈشۈپ باغ كۆتۈرە ئېلىشتەك چوڭ سودىلارغا تۇتۇش قىلدى. ئۇ، 1994 - يىلى قارا شەھەردىكى بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش مەيدانىنىڭ نەشپۈت ۋە ئالىملىرىنى ئالدىن كۆتۈرە ئېلىۋېلىشقا باردى. بۇ يەردىكى دېھقانلار جۇرئەتنىڭكىدەك موتسىكلتتى تېلېۋىزورلاردىلا كۆرگەن، ئەمما بۇ يەردە ھېچكىم مىنىپ باقمىغان بولغاچقا، بۇ كاتتا موتسىكلتقا كۆزى چۈشۈپ قالدى. ئۇلار، باغنىڭ يۇلىغا مۇشۇ موتسىكلتتى سۇندۇرۇپ بەرمىسە، باغنى سېتىپ بېرىشنى خالىمايدىغانلىقىنى ئېيتىشتى.

- بۇنداق قىلساق قانداق بولىدۇ؟ مەن ئۇنىڭغا شۇنچە كۈنۈپ قالغان تۇرسام، بۇ موتسىكلتتىنى تالاشساڭلار مەن بىر جۈپ قاننىدىن ئايرىلغان قۇشقا ئوخشاپ قالمايمدەن؟! - دېدى جۇرئەت موتسىكلتتىنى قولدىن چىقىرىشقا زادىلا كۆزى قىيماي.

بىراق، ئۇلار:

- بىز ئۈرۈمچىگە يات بېرىپ بولالمايمىز. سىز دېگەن ئۈرۈمچىدە بولغاندىكىن، يەنە بىرنى سېتىۋالسىڭىز ئوخشاش ئەمەسمۇ، - دەپ ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋېلىشتى.

ھەممىشە باشقىلارنىڭ كۆڭلىنى ئىزلەيدىغان ئاق كۆڭۈل جۇرئەت بىر دېھقاننىڭ بۇ موتسىكلتتىنى تونۇغانلىقى ئۈچۈنلا ئۇنىڭدىن سۆيۈنۈپ، بەرسەم بېرەي، دېدى تەسلىكتە.

شۇنداق قىلىپ، بۇ تۇنجى قېتىملىق سودا ئارقىلىق ئۇ يۇرتتىكى كىشىلەرنىڭ نەق پۇلدىن كۆرە موتسىكلتقا بەكرەك قىزىقىدىغىنىنى سەزگەن جۇرئەت كېيىنكى قېتىملىق سودىسىدىمۇ ئۈرۈمچىدىن موتسىكلت ئاپىرىپ ئۇنى باغقا تېگىشىدىغان بولدى. بۇنداق قىلغاندا، جۇرئەت ئۈچۈن سودا ئوبوروتى تېزلىشەتتى، قوش سودا قىلغىلى، بېكىرىغا يول ماڭمىغان، بەلكى ۋاقىتىمۇ ئۇتقان بولاتتى.

قىلمۇتقان ئۈچ شېرىكى تاۋۇز چاغىنىدا ئوقەت قىلىمىز، دەپ بىرمۇنچە مالىنى بېسىپ قويغانىدى. ئۇلارنىڭ بېسىپ قويغان 20 نەچچە ماشىنا ماللىرىمۇ سېسىپ زور زىيان تارتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە شۇ يىلى كەچ كۈزدە، جۇرئەت ئاتۇشتىن سەرخىل، قىممەت پۇللۇق ئىككى ماشىنا ئۈزۈم سېتىۋېلىپ ئۈرۈمچىگە يۆتكىگەندى، ئۈرۈمچىگە چۈشكەن ئاخشىمى تۇيۇقسىز ئۇششۇك چۈشۈپ جۇدۇن بولۇپ كېتىپ، ئۈزۈملەر توڭلاپ قالغاچقا يەنە 130 نەچچە مىڭ يۈەن زىيان تارتتى. شۇنداق قىلىپ، جۇرئەت 1995 - يىلىدىن 1996 - يىلىغىچە ئارىلىقتا 4 - 5 يۈز مىڭ يۈەندەك زىيان تارتىپ بەكلا روھى چۈشۈپ كەتتى...

ئۇ ھەۋىسىنىڭ كۈچلۈكلۈكىدىن بىرلا ۋاقىتتا تۆت موتسىكلت سېتىۋالدى

پۇلنىڭ بىر ئۇچى بىلەكتە، بىر ئۇچى يۈرەكتە، دېگىنى راست ئىكەن. جۇرئەتنىڭ پۇل تېپىشى ھەرگىز ئاسانغا چۈشمىدى.

جۇرئەت 1993 - يىلىنىڭ ئاخىرى سودا قىلغان پۇلغا تۇنجى قېتىم «سۈزۈكى» ماركىلىق موتسىكلت ئالدى. شۇنىڭدىن كېيىن موتسىكلتقا بولغان ھەۋەس، مۇھەببەتنىڭ شۇ قەدەر كۈچلۈكلۈكىدىن، ئۈچ ئايغا يەتمىگەن ۋاقىتتا (ئۈچ ئايىنىڭ ئارىلىقىدا) 45 مىڭ يۈەنگە تۆت موتسىكلت سېتىۋالدى. بۇ خۇددى كىتابقا ئامراق ئادەم دەررۇ ئوقۇپ تۈگىتەلمىسىمۇ بەرىبىر ئوقۇيمەنغۇ، دەپ «ئۈچ كۆزلۈك» بىلەن بىراقلا بىرنەچچە كىتابنى تەڭ سېتىۋالغاندەك ئىش ئىدى. ھەر خىل تىپتىكى موتسىكلتلار: ياماھا، دالا موتسىكلتى، تاشيول مۇسابىقە موتسىكلتى سۈزۈكى، خۇندا... ئۇنىڭ قولىغا ئاخىر كىردى. ئۇ، مۇشۇنداق كۈنلەرنىڭ كېلىشىنى قانچە ئارزۇلىغان - ھە!

ئۇ موتسىكلت سېتىۋېلىشتىن ئاۋۋال قايسى تىپتىكى موتسىكلتلارنىڭ ياخشىلىقىنى بىلمەيتتى. بۇنىسى مىنىش، ئىشلىتىش جەريانىدا ئاستا - ئاستا ئۆزلۈكىدىن بايقىلىدۇ، دەپ ئويلايتتى. ئەمەلىيەتتەمۇ شۇنداق بولدى. ھەر بىر موتسىكلتنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكى، يېتەرسىزلىكىمۇ بار ئىدى.

جۇرئەت بىر موتسىكلتتى مىنسە، يەنە بىرىنى مىنگۈسى كېلەتتى. ئۇ ئاشۇنداق ئالماشتۇرۇپ مىنىش ئارقىلىق بۇنى ئېنىق ھېس قىلىپ يەتتى.

جۇرئەت تۇنجى قېتىم «سۈزۈكى» موتسىكلتتىنى سېتىۋالغاندىلا، پۈتكۈل جۇڭگونى سەيلە - ساياھەت خاراكتېرلىك بىر ئايلىنىپ كېلىشىنى ئويلىغانىدى. بىراق «بۇ موتسىكلتنىڭ سۈپىتى ياخشى بولسىمۇ،

جۈرئەتنىڭ سودا جەريانىدا تەبىئىي شەكىللىنىشى قانچىنچە چۈشەنچىسى.

جۈرئەتنىڭ تەۋەككۈلچىلىك خاراكتېرى مېۋە - چېۋە سودىسى جەريانىدا تېخىمۇ پىشپىيىتىلىشىگە باشلىغانىدى.

ئۇ سودىغا جىددىي كىرىشىش جەريانىدا ئۇنىڭ ھىچكىم تېخى سەزمىگەن كەسپىگە نىسبەتەن ئىزلىنىشىمۇ توختاپ قالمىدى.

مەملىكەت ئىچى - سىرتىدىكى تەۋەككۈلچىلىك مۆجىزىلىرىگە دىققەت قىلىپ تۇردى، ئاھالىسى كۆپ ۋە زېمىنى كەڭ جۇڭگودا نۇرغۇن تەۋەككۈلچىلەر چىقتى. ھەتتا شىنجاڭدىنمۇ لىۋ

باۋتەيەندەك جېنىنىس دۇنيا رېكورتىنى يېڭىلىغۇچى تەۋەككۈلچىلەر چىقتى. بۇ كىشى ئۈرۈمچى تۆمۈر يول ئىدارىسىنىڭ 50 كە ئۇلاشقان كادىرى ئىدى...

لىكىن ئۇيغۇرلار بۇنداق ئىشلار ئۆزلىرى بىلەن مۇناسىۋەتسىز دەك بۇخىل ئىشلارنى تىلغا ئالدىغانلارنىمۇ تاپقىلى بولمايتتى...

جۈرئەتكە بولغان ئەڭ چوڭ توسالغۇ ئۆزىدىكى كۈچ، ۋاقىت، پۇرسەت ۋە پۇلدىكى توسالغۇ بولماستىن، بۇخىل ئىشلارنى چۈشىنىدىغان كىشىلەرنىڭ يوقلۇقى ئىدى.

ھالبۇكى، جۈرئەت بۇنىڭ ئارقىسىدىكى قورقۇنچىلۇق ئىقتىسادىي چىقىملارنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگەندە قارا تەرگە چۆمۈلەتتى. چۈنكى ئۆزىنىڭ نەچچە يىللىق قان - تەرىنى، ساپ، ھالال مېھنىتىنىڭ بەدىلى بولغان ئۇ پۇللارنىڭ ھەممىسىنى ئىشلەتسىمۇ، ئاتا - ئانىسى تېرىپ - تۆشەپ مىڭ تەستە ئاز - ئازدىن يىغقان پۇللارنى قوشسىمۇ، بۇ ئىشنىڭ قىممىتىنى بىلىدىغان بايلاردىن، سودىگەر - تىجارەتچىلەر ياكى كارخانىچىلاردىن ئىكەن تەرىقىسىدە يىغسىمۇ ئۇنىڭ سەپىرىگە يەتمەيتتى. شۇڭا ئۇ ئۆزىنىڭ شان - شۆھرىتى، مىللەت - خەلقىمىزنىڭ غۇرۇرى ئۈچۈن دەپلا بۇنچە نۇرغۇن پۇللارنى شامالغا سۈرۈۋەتسە، خەلق ئۇنىڭدىن سۆيۈنۈش ئەمەس، نەپىرە تىلىنىدىغاندەك، ھەتتا ئۆزىمۇ ئۆز - ئۆزىنى كەچۈرمەيدىغاندەك، خەلق ئالدىدا جىنايەتكار بولۇپ قالىدىغاندەك ھېس قىلاتتى.

«جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتكىلى بولماس، دېگەنكەن كىشىلەر. ئەمدى كىچىكسەم بۇنداق مۇھىم يەيت، قىممەتلىك پۇرسەت ئىككىنچىلەپ كەلمەيدۇ. بۇ ياشلىققا تەۋە ئاتلىنىش، قانچە بالدۇر تەييارلىقىم پۈتسە شۇنچە ياخشى بولاتتى. مانا يېڭى ئەسىرمۇ (ئۇ چاغدا، 21 - ئەسىرنى 2000 - يىلىدىن باشلاش كىرەكمۇ ياكى 2001 - يىلىدىن دېگەندەك تالاش - تارتىشلار خەلقئارادا تېخى ھەلبولمىغانىدى) يېقىنلاپ قالدى» كىچە - كۈندۈز دېگەندەك بۇ خىياللار ئۇنىڭ كاللىسىدىن نېرى كەتمەيتتى. باشقىلارغا دېيەلمىگەن بىر ئارزۇ ئۇنى بىر كۈنمۇ

مېۋە - چېۋە توپ سېتىش بازىرىدا، جۈرئەتنىڭ داڭقى تېزلا تارقىلىپ، نۇرغۇن سودىگەرلەرنىڭ دىققىتىنى تارتتى. ئۇلار جۈرئەتنى ئۆزلىرى ئۈچۈن ئىشلەپ بېرىشكە ياكى پاي قوشۇشقا ئۈندەيتتى.

پانتىگۈل ھەدە جۈرئەتنىڭ شۇ ھالغا كېلىشى ئۈچۈن ئاز بەدەل ئۆلىمىدى. دەسلەپتە بىر ئېغىزلىق ئۆيىنى بىكارلاپ، «توقۇمىچىلىق سېخى» قىلىپ ئىشلەتتى. كېيىنچە، ئۇنىڭ سېتىنا، چىرايلىق توقۇلغان مايكىلىرىنى كۆرگەن كىشىلەر قىزلىرىنى ئارقا - ئارقىدىن شاگىرتقا بېرىشكە باشلىدى. ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ھايت - ھۈيت دېگۈچە بىردىن كۆپىيىپ 30 غا يەتتى. ئەمدى ئۇنىڭ ئۆيى بۇلارغا تارقىلىپ قىلىدىغان بولۇپ قالدى. شۇنداق بولغاچقا، ئۇ سىرتتىن دۇكان ئىجارىگە ئېلىپ ئىشلىدى.

پانتىگۈل ھەدە ئىشىسىز، چىقىش يولى تاپالماي تېڭىرقاپ يۈرگەن 30 چە شاگىرت قىزغا زېرىكمەي - تېرىكمەي ئۆگەتتى. يەنە بىر نەرسە پىتىن تۈگىمىگەن ئىشلەرنى ئۆيىگە كۆتۈرۈپ كېلىپ، ئاخشام - ئەتىسى دەم ئالماي باش كۆتۈرمەي ئىشلەيتتى. ئۇ، شۇ تەرزىدە ئۇدا يەتتە يىل ئىشلەپ، ئاخىر زىيادە چارچاش ۋە يۇڭنىڭ چاڭ - توزانلىرى ئىچىدە ھالىدىن كېتىپ يىقىلدى.

ئۇ، قىشمۇ ياز بوغۇلۇپ، ئۆپكەسى پۇلىگەنچە تىنماي يۆتىلەتتى. بۇنداق ۋاقىتتا پانتىگۈل ھەدە ئۆپكەدەك قىزىرىپ، خۇددى ھازىرلا ئۆلۈپ كېتىدىغاندەك تىنماي قالاتتى... بۇنى كۆرۈپ جۈرئەتنىڭ ئىچى سىيرىلىپ كېتەتتى. ئاپام مېنى دەپ ئاغرىقچان بولۇپ قالدى، دەپ ئىچ - ئىچىدىن ئۆكۈنەتتى ئۇ ئاپىسى ئالدىدا ئۆزىنى مەڭگۈ قەرزداردەك، بەلكى بۇ قەرزلىرىنى ھەرقانچە قىلسىمۇ قايتۇرۇپ بولالمايدىغاندەك ھېس قىلىپ...

تىرىشچان ئانا پانتىگۈلنىڭ كومپيۇتېردا پوپايىكا توقۇپ خېلى پۇل تېپىشى، ھەتتا ئادەم ياللاپ شاگىرت تەربىيەلەپ كىچىك تىپتىكى كارخانا قۇرۇشىمۇ، جۈرئەتنىڭ سودا زىيان تارتىپ روھى چۈشۈپ كەتكەندە قايتىدىن سودىغا كىرىشىشىگە بولغان ئىشتىياقنى كۈچەيتىۋەتتى.

مېۋە - چېۋە سودىسى باشقا سودىلارغا ئوخشىمايتتى. بازار تازا ئىتتىك بولمىغاندا، دەرھال باشقىلاردىن ئىككى - ئۈچ مو چۈشۈرۈپ، ئەتىگەنلىك ئىككى - ئۈچ ساگەتلىك بازاردا تىز سېتىۋالسا، چۈشكە قالىدۇ، بولدى، زىيان دېگەن شۇ. بۇ سودىنىڭ قانۇنى شۇكى، قانچە تېز سېتىلسا، ئەرزىن سېتىلسىمۇ پايدا قىلىدۇ؛ قانچە ئاستا سېتىلغان مېۋە - چېۋە قىممەت سېتىلسىمۇ ئاخىرقى ھېسابتا زىيان قىلىدۇ. بۇ،

باشلىۋەتتى. ئۇ، دائىم مېۋە - چېۋىنى بالدۇرلا قولىدىن چىقىرىۋېتىشنى ئويلاپ، پۇتى كۆيگەن توخۇدەك تېپىرلاپ كېتەتتى. بەزىدە سودىسى شۇنچە ياخشى بولسىمۇ، بەزىدە بازار ياخشى بولمىغاچقا قولىدىكى ئېشىپ قالغان مېۋە - چېۋىلەر ئەتىگە قالسا سېسىپ تۈگەپ، نۇرغۇن زىيان بولىدىغىنىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، يەنىلا خۇددى چىش پاستىسىنى سىقىپ چىقارغاندەك قىس ۋاقىت ئىچىدىن ۋاقىت چىقىرىپ، كەچ كۇرسقا ئالدىراتىتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئارىلىقمۇ خىسلا يىراق بولۇپ، ئاپتوبۇس بىلەنمۇ بىرەر سائەتچە ماڭغاندا - ئۈرۈمچىنىڭ شىمالىي قىسمىغا جايلاشقان شىنجاڭ سانائەت ئىنستىتۇتىدىكى چېنىقىش كۇرسىغا بارالايتتى. بەزى كۈنلىرى قاتناش مەلۇم سەۋەبلەر بىلەن توسۇلۇپ كېتىپ راۋان بولماي قالسا، ئۇ يەرگە بېرىش ئۈچۈنلا بىر بېرىم سائەتلەپ ۋاقىت سەرپ قىلىشقا توغرا كېلەتتى. شۇنداق بولغاندا، ئۇنىڭ چېنىقىشقا بېرىش - كېلىشى ئۈچۈن ئۈچ سائەت، دەرس ۋاقتى ئىككى سائەت، جەمئىي بەش سائەتلەپ ۋاقىت كېتەتتى. ئەلۋەتتە، سودا ئۈچۈن ئەڭ مۇھىم بولغىنى ۋاقىت. ۋاقىت دېمەك، سودىگەرلەرنىڭ نەزىرىدە پۇل دېمەكلىك. بولۇپمۇ، شۇ كۈنلۈك مالنى شۇ كۈنى قولىدىن چىقىرىۋەتمەسە، ئەتىسىگە قالسىلا زىيىنىغا ماڭدىغان مېۋە - چېۋە سودىسى ئۈچۈن ۋاقىت تېخىمۇ مۇھىم. بىراق ئۇ يىراقنى ئويلاپ، يۈكسەك بىر غايىنى قەلبىگە پۈكۈپ كەلگىنى ئۈچۈن ۋاقتى شۇنچە ئالدىراش، ئارىلىق شۇنچە يىراق، يەنە كېلىپ كۈن بويى سودا قىلىپ ھېرىپ - ئېچىپ ھالىدىن كەتسىمۇ بۇلارغا پەرۋا قىلماستىن يەنىلا ھەپتەدە ئۈچ قېتىم باراتتى. دەرس ھەر قېتىمدا ئىككى سائەت بولۇپ، ئۇلار بۇ مەكتەپنىڭ مەشىق زالىدا يەر بېغىرلاش، ئىشتانكا كۆتۈرۈش، بەدەن چېنىقتۇرۇش ئەسۋابىنى تارتىشقا ئوخشاش تۈرلەر بويىچە چېنىقتۇرۇلاتتى. چېنىقىشقا ۋاقىت ۋە ئىقتىساد كۆپ كېتىدىغان، ئادەم يېمەك - ئىچمەكتىن پەرھىز قىلىپ، ئوزۇقلۇق قىممىتى ناھايىتى يۇقىرى يېمەكلىككە كاپالەت قىلىمسا بولمايدىغان ئىش ئىدى. ئۇ، بۇ يەردە يازدا ئىسسىق، قىشتا سوغۇق دېمەستىن ئىككى يىل جاپالىق چېنىقتى. ئەنە شۇ چېنىقىۋاتقان كۈنلەردە، شۇ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان بىر قىز بىلەن تونۇشۇپ قالدى. ئۇنىڭ ئىسمى گۈلبەھرە بولۇپ، تېگى غۇلجىدىن ئىدى. ئۇلار توپتوغرا بەش يىل ئارىلىشىپ يۈردى.

قىزنىڭ ئوقۇشى پۈتكەندە ئۈرۈمچىدە قالدى. ئۇ ئىشلىگەن ئىدارە بىر يىلغا بارمايلا ۋەيران بولۇپ، ئۇ ئىشىسىز قالدى. 1997 - يىلى جۈرئەت بۇ قىز بىلەن توي

ئارامغا قويماي ئازابلاپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ، قولغا چۈشۈرگەن جېنىنىس رېكورتى ھەققىدىكى كىتابنى تولا ئوقۇۋېرىپ يادا بولۇپ كەتتى. كىتابتا كىمىنىڭ، قاچان، نەدە، قايسى تۈردە قانداق جېنىنىس رېكورتى ياراتقان ياكى رېكورتى بۇزغانلىقى مۇپەسسىل، زىر - زەۋىرىگىچە توختالغانىدى. بۇ كىتاب ئۇنىڭ قەلبىنى يورۇتۇۋەتتى. جۈرئەت ئىشنى نەدىن باشلاش، نەدىن قول سېلىشنى بىلمەي تۇمانلىق دۇنيادا قايسىلىق قالغاندەك گاڭگىراپ قالغانىدى. مانا ئەمدى ھەممىسى ئايدىڭلاشتى. بىراق ئۆزىنىڭ ئىشلىرى ھەققىدە ھېچكىمگە ئېغىز ئېچىشنى خالىمايدىغان جۈرئەت بۇ قېتىمىمۇ بۇنى قەلبىنىڭ ئەڭ چوڭتۇر قېتىمىدىكى بىر مەخپىيەتلىكى قاتارىدا ساقلىدى.

1997 - يىلى 6 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ئادىل ھوشۇرنىڭ سەنشىادىن مۇتۇپ كانادالىق كوچرا ئىن ياراتقان دۇنيا جېنىنىس رېكورتىنى بۇزۇپ تاشلىغانلىق خەۋىرى پۈتكۈل دۇنيانى زىلزىلىگە سېلىۋەتتى. ئادىل ھوشۇر ئۈرۈمچىگە قايتىپ كەلگەندە، «ئادىل ياشىسۇن!... ياشىسۇن!» دەپ ئادىل ھوشۇرنىڭ ئۈستۈشىغا گۈل - چاقچۇلارنى چاچقان، ئۇنى يىغلاپ تۇرۇپ ھاياجان ئىلكىدە ئاسمانغا ئاتقنىچە كوچىمۇ كوچا كۆتۈرۈپ نامايىش قىلغان قانچە مىڭلىغان ئامما ئارىسىدا جۈرئەتمۇ بار ئىدى. ئۇ، بۇنداق قايناق، بۇنداق تەسىرلىك مەنزىرىنى تاكى شۇ چاغقىچە كۆرۈپ باقمىغانىدى. ئۇمۇ قەلبى تەسۋىرلىگۈسىز ھاياجان تۈپەيلى باشقىلارغا ئوخشاشلا ئىختىيارسىز يىغلاپ تاشلىدى. . . . ئۇنىڭ بۇ يىغىسىغا ئادىل ھوشۇرغا بولغان چىن قايىللىق، ئادىل ھوشۇرغا بولغان چەكسىز سۆيۈنۈش ۋە ئۆز غايىسىگە بولغان چەكسىز ئىشەنچ ۋە يەنە ئاللىقانداق نازۇك، مۇرەككەپ تۇيغۇلار مۇجەسسەملەشكەندى. ئىچ - ئىچىدىن ئېتىلىپ چىققان «بىزمۇ باشقا ئىلغار، مەدەنىيەتلىك مىللەتلەر، خەلقلەرگە ئوخشاش چوڭ - چوڭ ئىشلارنى قىلالايدىكەنمىز!» دېگەن قۇدرەتلىك بىر نىدا ئۇنىڭ ئىچكى دۇنياسىنى لەرزىگە سېلىپ، مۇقەددەس روھىدا ئۇزاق - ئۇزاقلازغىچە ئەكس سادا پەيدا قىلىپ ياڭراپ تۇردى. . . .

ئۇ، توي قىلىپ ئۈچ ئايدىن كېيىنلا ئۆيىدىن گۈز - دېرەكسىز چىقىپ كەتتى

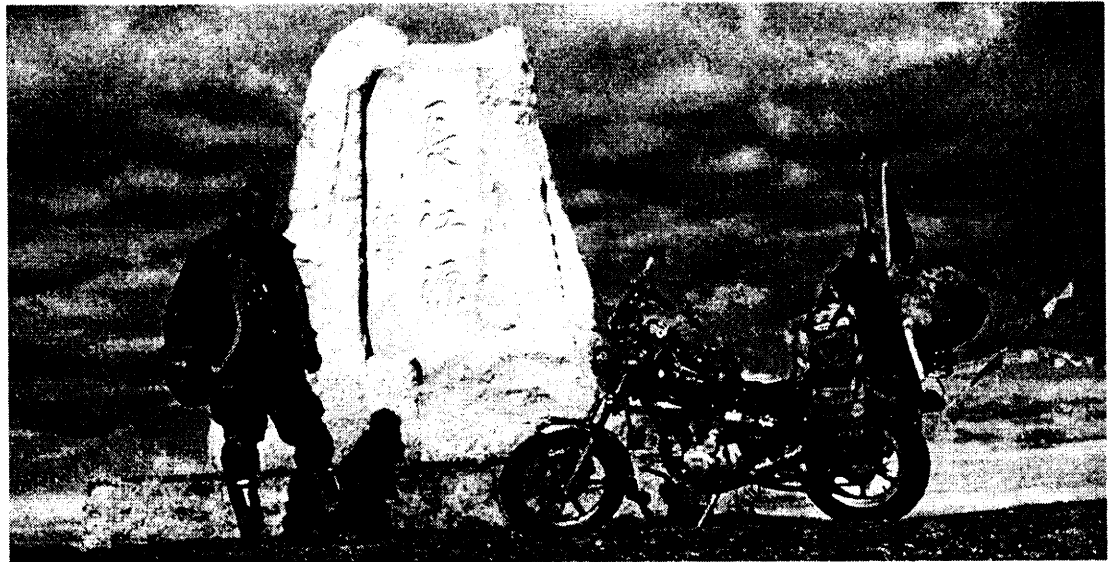
جۈرئەت مېۋە - چېۋە سودىسى قىلىۋاتقاندا، ۋاقتىنىڭ قىسلىقىغا قارىماستىن ئۆزىنىڭ كەلگۈسى پىلاننى رويابقا چىقىرىش ئۈچۈن پۇختا ئاساس كېرەكلىكىنى چۈشىنىپ يەتتى. شۇنىڭ بىلەن جىددىي ھالدا بەدەن چېنىقتۇرۇشنى

قىلدى. ئايالىنىڭ كېيىنكى خىزمىتىمۇ جاپالىق بولۇشىغا قارىماي، ماڭاشمۇ بەكلا تۆۋەن ئىدى. شۇڭا ئۇ تۇرمۇشتا ئاددىي - ساددا، تېجەشلىك بولمىسا بولمايتتى.

جۈرئەت نەچچە ئايغىچە ئويلىدى، يولدا كېتىۋېتىپمۇ، تاماق يەۋېتىپمۇ، ئاخشىمىمۇ، كۈندۈزمۇ باش - ئاخىرى يوق خىياللاردىن ئېرى بولالمدى. بېشىنىڭ ئىچىمۇ، تېشىمۇ قاتتى. ئۇ ئاخىر شۇنداق ئويغا كەلدى: «توغرا، مېنىڭ مەجبۇرىيىتىم بار، ئوغۇل بالىنىڭ سىلەر ئاياللار ئويلاپ يېتىپ بولالمايدىغان مەجبۇرىيەتلىرى كۆپ. بىزنىڭ ئۆي تۇتۇش، بالا بېقىش مەجبۇرىيىتىمىز بار، ئاتا - ئانىمىزغا قاراش مەجبۇرىيىتىمىز بار، خەلق، ۋەتەننىمىز ئۈچۈن ئۆز جېنىمىزنى تىككەپ بېرىدىغان مەجبۇرىيىتىمىز بار! ئەنە شۇ مەجبۇرىيەتلەر ئىچىدە ئۆزىنى ھەقىقىي بىر ئەركەك دەپ سانايدىغان ئوغۇل بالا ئۈچۈن پەنلا ئەڭ مۇھىم ۋەتەن، خەلق ئۈچۈن جېنىنى پىدا قىلىش!... ھازىر بىزنىڭ خەلقىمىز شىر پۈرەك ئەزىمەتلەرگە، دۇنيانىڭ يېڭى ئەسىر تارىخىغا ئۆز قولى بىلەن (ئۇيغۇر) دەپ يېزىپ قويالايدىغان غالىب كىشىلەرگە موھتاج! مەن، 1999 - يىلى ئاخىرلىشىپ، پۈتكۈل ئىنسانلار 2000 - يىلىنى كۈتۈۋالدىغان قۇتلۇق مەنۇتتا - سائەت دەل 0 گە داڭ تۇرۇلغاندا ئۆزۈمنىڭ يەككە موتسىكىلىك مېنى، جۇڭگونى ئايلىنىش بىلەن دۇنيا جېنىنىس رېكورتى ياراتقانلىقىمنى خەلقىئالەمگە

يازمەن!»
جۈرئەت بۇ غايە، بۇ ئىرادە ئۈچۈن خۇددى سەمەندەردەك كۆيۈپ كەلمەكتە. سەپەرنىڭ ئۆزىگە چۈشلۈك خېمىسخەتلىرى بولىدۇ، ئادەم ئاغرىق - سىلاق ياكى ئۆيلىمىغان بىرەر پېشكەللىككە يولۇقمايمەن دېگىلى بولمايدۇ. كىم بىلىدۇ، ئۇ مۇشۇ مېڭىشىدا سەپەر ئۈستىدە بىرەر قاتناش ۋەقەسىدەك بىر سەۋەبلەر بىلەن قازا قىلامدۇ تېخى! خەلق موتسىكىلىتىنى شۇڭا «جانئالغۇ» دەپ بىكار ئېيتىمىغان - دە!...
شۇنداق قىلىپ، جۈرئەت شېرىن ئاي مەزگىلىنىمۇ تۈزۈك ئاراملىق يوق زىددىيەتلىك، مۇرەككەپ خىياللار، ئۆزى بىلەن ئېلىشىشلار ۋە سەپەر ئۈچۈن كېرەكلىك ئىقتىسادىي غەملەر بىلەن پايىپتەك بولۇپ يۈرۈش بىلەن ئۆتكۈزدى. ئۇ، ۋەتەن - خەلقى ئۈچۈن بەدەل تۆلەشكە، ئىشلىق ئائىلىسىدىن، شەخسىي ھۈزۈر - ھالاۋەتتىن كېچىشكە، ئۆزىنىڭ شەخسىي تۇرمۇشىنى قۇربان بېرىشكە رازى بولدى. ئۇ پىلانلىغان مەنزىل تولمۇ يىراق، كېتىدىغان خىراجەت شۇنچە كۆپ، ئەمما ۋاقىت قىستىلىپ قالغانىدى. مۇشۇنداق كېتىۋەرسە، 2000 - يىلى ئەمەس، مەڭگۈ بۇ ئىشنى بىر باشقا ئېلىپ چىقىش مۇمكىن بولمايدىغان دەرىجىدە تەييارلىقلىرى يېتەرسىز ئىدى. ئەمما ۋاقىت ساقلاپ تۇرمايتتى، ئۇنىڭ كالىسىدا، ئۇنىڭ مېڭىسىدە ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقىت سائىتى خۇددى «ئوتتۇز توققۇزىنچى پەلەمپەي» فىلىمىدىكى

چوڭ، غايەت زور سائەتكە ئوخشاش چىكىلدايتتى، چىكىلدايتتى، قوغلىغاندەك ماڭاتتى. جۈرئەت ئۆز خىيالىدا، كۆڭۈل ئېكرانىدا ئەنە شۇ غايەت زور سائەتنىڭ ئىستىرىلكىسىغا ئېسىلىپ

جاكارلايمەن! ھازىرقى دۇنيا تارىخىدا ئۇنتۇلۇپ كېتىلىۋاتقان ئۆز خەلقىمىنىڭ، ئۆز مىللىتىمنىڭ نامىنى دۇنيا جېنىنىس رېكورتى ئارقىلىق يېڭى ئەسىرنىڭ تۇنجى بېتىگە مەڭگۈ ئۆچمەس قىلىپ

تېپىپ بەرگەن مەندەك ئىچىدە جەگە تېشى بار بىر بەڭۋاش ئوغلىڭلارنى كەچۈرۈڭلار! » دەپ ئۇن - تىنىسىز خوشلاشتى. شۇ تۇرقى ئۇنىڭ يۈرىكى يىغلىماقتا، ئۇ ئازاب ئوتىدا پۇجولانماقتا ئىدى. . .

پويىز گۈرۈلدىگىنىچە شەھەر، يېزا - قىشلاق، تاغ - دەريالارنى ئارقىدا قالدۇرۇپ ئالغا ماڭماقتا. جۈرئەت بولسا نۇرغۇن خىياللار قاينىمىدا گام ھاياجانلانسا، گام ئازابلىنىپ، ھايات - ماماتلىق، تەۋەككۈل جېڭىگە كېتىپ باراتتى. ئۆزىنىڭ ھازىر قانچىلىك بەدەل تۆلىگەنلىكى ئۆزىگىلا ئايان ئىدى. ھازىر قانچىلىك قىممەتلىك نەرسىلەردىن ۋاز كەچكەنلىكى ھەققىدە ئويلىنىشتىن ئۆزىنى ئامال بار قاچۇراتتى. ھېچكىم ئۇنىڭ بۇنداق خىيالىي قارارلىرىغا قوشۇلمايدۇ، رازىلىق بەرمەيدۇ. ئىشىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك تاماملىيالىسىلا، ئاتا - ئانىسى، خوتۇنى ئۇنى چۈشىنىپ يېتەر، ئەنە شۇ چاغدا بولسىمۇ كەچۈرۈۋېتەر! . . .

شۇ كۈنى جۈرئەتنىڭ ئايالى ئىشتىن كېلىپ، تاكى ئەل ئايىغى جىممىققىچە كۈتتى. بەلكىم، بىرەر يەردىن دوستلىرى كېلىپ قالغان بولسا، شۇلارنىڭ كۆڭلىنى دەپ ئولتۇرۇپ قالغاندۇ ۋە ياكى بىرەر يەردىن پۇل سورىغىلى كەتكەندۇ. ئۆيگە تىنچ كەلسىلا بولاتتىغۇ.

ئۇ ئىشك ئالدىغا نەچچە قېتىم چىقىپ، يەنە كىرىپ بولدى. قېيناتىسىنىڭ ئۆيىگە، جۈرئەتنىڭ بىرنەچچە يېقىن دوستلىرىنىڭكىگە تېلېفونۇ ئۇرۇپ باقتى. ھېچكىم ئۇنىڭ نەگە كەتكىنىنى بىلمەيدىغان بولۇپ چىقتى. تۇن نەڭدىن كېيىن بولسىمۇ كېلىپ قالار، دەپ ئۇيقۇچىلىقتا ئىختىيارسىز ئۇخلاپ قالغان گۈلبەھرە ئەتىسى كۆزىنى ئېچىپلا چۆچۈپ كەتتى. چۈنكى يېنىدا جۈرئەت تېخىچە يوق نۇراتتى. ئېرى شۇ چاغقىچە بىر يەرگە بارسىمۇ قونۇپ قالمايتتى، ئىچىدىغان سورۇنلاردىنمۇ ساپساق كېلەتتى، چۈنكى ئۇ ئەزەلدىن ھاراق ئىچمەيتتى. جۈرئەتكە زادى نېمە بولدىكىنە، ھە، راست، يېنىدا كۆتۈرۈپ يۈرگەن پۇلى بولغان بولسا ئۇنى بىلىدىغان بىرەر قەستلەپ. . . گۈلبەھرە خىيالىنىڭ ئاخىرىنى ئويلاشقا جۈرئەت قىلالمىدى، تېنى ئىختىيارسىز شۈركۈنۈپ ئىشك ئالدىدىن قېيناتىسىنىڭ ئۆيىگە تېلېفون بەردى.

- بىرنەرسە دېيىشىپ قالغانىدىڭلار؟ - دەپ سورىدى پاتىگۈل ھەدە يۈرەكلىرى سۇ بولغان ھالدا ھايللا - شاپىلا.

- ياق. . . نېمە دېيىشىپ قالاتتۇق، شۇنداق بىر ياخشى ئۆتۈۋاتقان. ئۇنىڭغا بىرەر ئىش بولۇپ قالغانىدۇ؟! يۈرىكىم بىرنېمىنى تۇيغاندەك، بىر قىسىملا بولۇپ. . . گۈلبەھرە گېپىنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمەي تېلېفوندىلا يىغلاپ كەتتى.

ماڭغىلى قويىمىسىمۇ، ئۇ سائەت ئۇنى كۆتۈرۈپ ئاز - ئازدىن مېڭىۋاتقاندەك، مېڭىشتىن توختىمايدىغاندەك بىر كۆرۈنۈش پەيدا بولاتتى. تۇرۇپلا، ئۇ خۇددى كىچىك بالىلاردەك، ئەگەر قۇياشنى بىرنەچچە ۋاق باغلاپ قويغىلى بولسا نېمىدىگەن ياخشى بولاتتى - ھە، دەپ ئويلاپ كېتەتتى. تۇرۇپلا يەنە شۇنداق ئويلايتتى: بۇمۇ بىر تەۋەككۈلچىلىك. تەۋەككۈلچىلىك ھەقىقىي ئەركەكنىڭ جەڭ مەيدانى. ھەممە ئىشتا تەييارلىقنىڭ پۇختىلىقىنى ساقلاپ تۇرسا بۇنى تەۋەككۈلچىلىك دېگىلىمۇ بولمايدۇ، يەنە كېلىپ ئۇنداق ساقلىغۇدەك ۋاقىتمۇ قالمايدى. يول ماڭغانسېرى ئېچىلار. قېنى، بوسۇغىدىن ئوڭ پۇتۇمنى ئېلىپ ئۆيدىن بىر چىقىپ باقمايمى. . . 1997 - يىلى 10 - ئاينىڭ ئاخىرقى بىر كۈنى گۈلبەھرە ئادەتتىكى كۈنلەرگە ئوخشاشلا جۈرئەت بىلەن ئەتىگەنلىك چاپنى بىرگە ئىچىپ بولۇپلا ئىشقا ئالدىردى.

- گۈلبەھرە، مەن. . . جۈرئەت ئۇنىڭغا نېمىلەرنىدۇر دېمەكچى بولدى.

- نېمە گېپىڭىز بار جۈرئەت، چاققانراق دەڭ، يەنە ئىشقا كېچىكىپ يۈرمەي، - ئالدىراپ سورىدى گۈلبەھرە ئېرىنى خۇددى ئادەتتىكى بىر گېپى باردەك ئانچە ئېرەنشىمەيلا.

ئۇنىڭ بىلەن چىرايلىقچە خوشلىشىپ، ئىدىيىسىدىن ئۆتكۈزۈپ قويۇپ ماڭساممۇ ماڭاي، دەپ ئويلىغان جۈرئەت ئاغزىنىڭ ئۇچىغا كېلىپ بولغان گېپىنى بىردىنلا يۇتۇۋەتتى. ئەگەر ئۇ قوشۇلماي قالسا (قوشۇلمايدىغىنى ئېنىق)، ھەتتا ئۇنداق ئىشك بولسا خېتىمنى بېرىپ، ئاندىن نەگە بارساڭ بار، دەپ ياقامغا ئېسىلسا، پۈتكۈل جۇڭگونى ئايلىنىپ بولغۇچە بىر يىلدىن ئوشۇق ماڭىدىغان يولۇمنى كۆڭۈلسىز باسامدىمەن؟ . . . ياق، ياق!

- ھېچ، ھېچنېمە. . . خوش! . . . بىر ئىش ئېسىمگە كەچكەن، بىردەمدە ئۇنتۇپ قالدىم. . .

جۈرئەت يەنىلا ئېيتماستىكى لايىق تاپقاچقا گېپىنىڭ باش - ئاخىرى قولاشمىدى.

گۈلبەھرە ئالدىراپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. جۈرئەت تاپقان - تەرگەن پۇللىرىنىڭ ھەممىسىنى رەتلەپ قايتا - قايتا ساناپ چىقتى. 70 مىڭ يۈەن. بۇ پۇل نېمىگە دال بولار؟ شۇنداقتىمۇ مېڭىشى، يولغا چىقىشى كېرەك!

ئۇ بۇ ئىشنى ھەتتا ئاتا - ئانىسىغىمۇ ئېيتمىدى. شۇ كۈنى ئۇ چوڭلارنىڭ يېنىدىن يېنىپ چىقىدىغاندا ئىچىدە: «خوش دادا، ئايا، خۇداغا ئامانەت! مەن كەلگۈچە ئامان بولۇڭلار. ئەگەر، تىنچ - ئامان قايتىپ كېلەلمىسەم، ئايالىم سىلەرگە قالدى. ئۇنى سىلەرگە، ئاندىن ئاللاغا تاپشۇردۇم. . . سىلەرگە ئاۋازچىلىك

- نېمە قىلغىنى بۇ بالىنىڭ، يا ئۆزى، يا خەۋىرى يوق. ئايالىنىڭ ئېغىر ئاياللىقىنى بىلىپ تۇرۇپ...

- كۆڭلىڭىزنى بۇزماڭ قىزىم. سودا بىلەن كېتىپ قالغىنى تۇرغانلا گەپ. چوقۇم يەنە نەچچە كۈندە پەيدا بولىدۇ، - ئۇبۇلقاسىم ئاكا گۈلبەرەنىڭ كۆڭلىگە تەسەللى بېرىشكە تىرىشاتتى.

- بۇنداق چاغدا سودا دەپ، شۇنچە كۈن يوقاپ كەتكىنى نېمىسى، پۇلنى يەتكۈدەك تاپتىغۇ؟ - ئەينى چاغدا ئۇبۇلقاسىم ئاكا ئايرىلىپ، يالغۇزلۇقنىڭ دەردىنى يەتكۈچە تارتقان، بىر ئايالنىڭ بۇنداق چاغدىكى موھتاجلىقىنى ئويىدا چۈشىنىدىغان پاتىگول ھەدە ئۆزىنى باسالماي قالدى.

ئۇلار كۈن بويى گۈلبەرەگە يالغۇزلۇقنى چاندۇرماستىكى ئاياللىرىنى ئىزدەشكە تىرىشاتتى، شۇندىن باشلاپ ئاتا - ئانىلىق مۇھەببەت، كۆيۈنۈشى ئىچىدە ئۆتۈۋاتقان گۈلبەرەمۇ بۇ ئىشنى تىلغا ئالمايدىغان بولۇپ قالدى.

كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئاي كۈنى يېقىنلاشقان گۈلبەرەنى ئانىسى يېنىدا يېتىشتۈرۈش ئۈچۈن تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يورتى غۇلجىغا ئېلىپ كەتتى.

دۇنيا دۇنيا بولغاندىن تارتىپ ئىقتىساد دۇنيانىڭ جان تومۇرى بولۇپ كەلگەن. ئەزەلدىن پۇل رەزىل ئىشلار ئۈچۈن پاسكىنا نەرسە بولسا، بۈيۈك ئىشلار ئۈچۈن مۇھىم، ئەڭ مۇھىم مەبلەغ ھىساپلىناتتى. كىشىلەر ئازراق پۇل تاپسا ئۇنى تېخىمۇ كۆپەيتىشكە تىرىشىدۇ، ياكى كەيپ - ساپاغا سەرىپ قىلىدۇ، ئەھمىيەتلىك ئىشلارغا سەرىپ قىلىدىغانلار ئىنتايىن ئاز ئۇچرايدۇ. جۈرئەت تاپقان بارلىق پۇلنى بۇ ئىشقا سەرىپ قىلماقچى بولغىنىدىمۇ يەنە بۇ يەرگە كېلىپ ئەمىلى ئەھۋال، تېخنىكىلىق ھىساپلاشلار ئارقىلىق ھىساپلاپ كۆرۈۋىدى ئېلىپ كەلگەن پۇلى ھەرگىز يەتمەيدىغانلىقى ئېنىق بولدى. ئۇ مەخسۇس بۇيرۇتۇپ ئالاھىدە ياساتقان ئېغىر تىپتىكى «يېڭى قىتئە» (شىن داجۇ) ماركىلىق مونتسىكىلىتقا 37 مىڭ يۈەن سەرىپ قىلدى. ئۇ، بۇ يەردە تاكى بىر يىلغىچە جاپالىق مەشىق قىلىپ، مونتسىكىلىتقا يىگىرمە، ھەتتا ئوتتۇز نەچچە سائەتلەپ ئولتۇرۇشنى ئۆگەندى، ئۆزىنى ئۇزاق ئولتۇرۇشقا كۈندۈردى. يېڭىدىن سېتىۋالغان بىر مونتسىكىلىت بۇ بىر يىللىق قاتتىق مەشىققە ئارائلا پايدىلىدى. ئۇ ھەر كۈنى بەزىدە 100، بەزىدە 300 كىلومېتىرغىچە يول يۈرۈپ مەشىق قىلدى. ئاندىن مونتسىكىلىت زاۋۇتىغا بېرىپ، ئۆزى ياساتقان مونتسىكىلىتنى ھەر بىر ئۇششاق زاپچاس، دېتاللىرىغىچە چۇۋۇغۇزۇپ، بىر ئايچە رىمونت

شۇنىڭ بىلەن چوڭ ئۆيدىكىلەرمۇ، جۈرئەتنىڭ يېقىن ئەل - ئاغىنىلىرىمۇ تەرەپ - تەرەپنى ئىزلەشتى. ھەر خىل قىياسلارنى، قورقۇنچلۇق پەرەزلەرنى قىلىپ خۇددى بىرەر يامان نىيەتلىك كىشى ئۇنى بىر ئىش قىلىپ قويغاندەك ۋە يېنىدىكى بار - يوق پۇللىرىنى ئېلىۋېلىپ، ئىزىنى يوقىتىش ئۈچۈن ئۈرۈمچى دەرياسىغا تاشلىۋەتكەندەك تۇيۇلۇپ، بۇ دەريانىڭ يېقىن - يىراق ھەممە يەرلىرىنى ئاڭتۇرۇپ چىقتى. ئاخىر بولماي ساقچىلارغا مەلۇمۇ قىلىشتى.

گۈلبەرە بۇ ئىشنى تېلېفون ئارقىلىق غۇلجىدىكى ئاپىسىغا دەپ بېرىۋېتىپ يىغلاپ تاشلىغاندا، ئاپىسى قىزىنىڭ ھەسرەتلىك يىغىسىغا چىدىماي شۇنداق دېدى:

- ئۇ بالىنى قاچقۇن دەپ ئاڭلاپ، سىزنى شۇنىڭغا بەرمەيلى دېگەن، يەنە بولمىدى. ئىچكىرىدە بىر يەرلەردە پۇل تاپىمەن، دەپ يۈرمەدۇ تېخى!

شۇنداق قىلىپ، ئارىدىن نەچچە ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى، ئەمما جۈرئەتنىڭ ھېچقانداق خەۋىرى بولمىدى. ئۇبۇلقاسىم ئاكا پاتىگول ھەدە بىلەن مەسلىھەتلىشىپ گۈلبەرەنى يېنىغا ئەكېلىۋالدى.

«دادا، ماڭا دۇئا بېرىڭلار!...»

قىش بولماس ئىسسىق بەلۋاغ خەينەن ئارىلى ھەر يىلى 11 - ئاي كېلىش بىلەنلا ھەر تەرەپتىن كەلگەن كۈلۈپ، تەنھەرىكەتچىلەرنى ئۆزىگە ئالاھىتەن جەلپ قىلىپ جۇڭگونىڭ ئەڭ چوڭ تەنتەربىيە مەشىق بازىسىغا ئايلىناتتى.

كىچىك چاغلىرىدا ئۇيان يۈرۈپ - بۇيان يۈرۈپ كۆرمىگەن يېرى قالمىغان، خېلى كۆپ دوستلار بىلەن تونۇشقان، مۇھىمى مەشىق قىلىشتىكى ئەڭ زور تەبىئىي شارائىتقا تولغان خەيكۇ شەھرى ئۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۆز قۇچىقىنى كەڭ ئېچىپ، تەۋەككۈلچى جۈرئەتنى كۈتۈۋالدى. جۈرئەت خەينەنگە كەلگەن كۈنىنىڭ ئەنسىلا ئىشنى مونتسىكىلىت زاۋۇتىدىن باشلاپ خىلمۇ-خىل مونتسىكىلىت ئىچىدىن بىر يىللىق مەشىققە پايدىلىغۇدەك بىر مونتسىكىلىتنى 12 مىڭ يۈەنگە سېتىۋېلىپ بىر ياقىتىن تىجارەت قىلسا، بىر ياقىتىن جاپالىق مەشىقنى باشلىۋەتتى.

ئۇ بۇ ئىشتا تەنھا ئۆزىگىلا تايىنىپ كەلگەچكە خەيكودىمۇ پۇل، پىلان ھەممىسىدە ئۆزىگە تاياندى.

شۇ كۈنلەردە جۈرئەتتىن پەقەتلا خەۋەر ئالالمىغان ئۇبۇلقاسىم ئاكا بىلەن پاتىگول ھەدە ئاي كۈنى يېقىنلاشقاندا گۈلبەرەگە قارىغانچە ئىچى سېرىلاتتى.

قايتۇرۇشتى. ئۇنىڭ باشقىلارغا، ئۆزىمۇ تونمايدىغان كىشىلەرگە پۇل دەپ ئالدىغا بېرىشى خۇددى ئۇنىڭ بالىلىق ۋاقتىدا ئۇلارنىڭ ئۆيىگە نە - نەلەردىن كېلىپ، پۇل ياكى يېمەكلىك تىلەپ كەلگەن مۇساپىر تىلەمچىلەرنى ئەسكە سالاتتى. شۇڭا، ئۇ ئۆزىنى بىر تىلەمچىدەك، باشقىلار ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلىش تۈگەل بىرگىنىش، نەپەت بىلەن قاراۋاتقانداك تۇيۇلاتتى. بۇنداق ۋاقىتتا باشقىلارغا ئۆمرىدە خوش دېيىشى خالىمايدىغان، باشقىلارغا بىرەر ھاجەت بىلەن ئېغىز ئېچىشى ئۆلۈمىدىنمۇ ئېغىر بىلىدىغان جۈرئەت بەزىدە: «بۇنداق ئىتتەك خورلىنىپمۇ مىللەت، خەلق ئۈچۈن شان - شەرەپ كەلتۈرمەن دەپ نېمە كەپتۇ» دەپمۇ ئويلاپ كېتەتتى. تۇرۇپلا يەنە خۇددى مەن ئۈنچىۋالا كېرەكسىز، ئۈنچىۋالا ئىرادىسىز، ئۈنچىۋالا يارىماس ئادەم ئەمەسمۇ - دەپ ئۆزىگە تەسەللى بېرەتتى.

جۈرئەت بىر زاۋۇتتىن بېشى ئىچىگە چۈشكەن ھالدا چىقىپ كېلىۋاتاتتى، يول بويىدا مۇسۇلمانچە بىر ئاشخانىغا كۆزى چۈشۈپ قالدى. بۇ يەرلەردىن بۇنداق ئاشخانىنى تاپالماي، تەييار چۆپ يەۋېرىپ، ئۇنىڭدىنمۇ چىقىپ كەتكەن، ھەتتا ئاشقازىنىنى ئېغىر دەرىجىدە بۇزۇۋالغان جۈرئەت خۇددى بىردىنلا ئۆز ئۆيىگە كېلىپ قالغاندەك خۇشال بولۇپ كەتتى. ئۇ، ھاياجاننى باسالماي يىراقتىنلا ۋارقىراپ-توۋلاپ دېگۈدەك كىرىپ كەلدى.

- ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، - جۈرئەت ئىشىك تۈۋىدىلا قاچا يۈيۈپ ئولتۇرغان بىر ئۇيغۇر يېڭىتكە چوڭقۇر سالام بەردى. بۇ يېڭىتمۇ سالامنى ئىلىك ئېلىپ، ئۇنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن ئولتۇرغان يېرىدىن قوپتى.

- ئۇيغۇرلارنىڭ ئاشخانىسىمۇ-بۇ؟ - سورىدى جۈرئەت.
 - ئۇيغۇرلارنىڭ ئاشخانىسى بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىسۇن دەپسىز، خۇيزۇ ئاچقان ئاشخانا. نېمە تاماق يەيسىز؟

- نېمە تاماقلارنىڭ بار؟
 - قارىغاندا، يىراق سەپەردىن كەلگەندەك قىلىسىز. ھاردۇق چىققۇدەك نازا ئوخشۇتۇپ، نېمە يېسىڭىز شۇنى ئېتىپ بېرىي، - دېدى ئاشپەز يېڭىت.

بۇ چاغدا، ئاشخانا ئىچىدىن خوجايىن چىقىپ كەلدى - دە، جۈرئەتنى كۆرۈپلا چىرايى ئۆڭدى. جۈرئەت بۇنىڭ سەۋەبىنى ئاڭقىرالماي تۇراتتى، ئاڭغىچە خوجايىن:

- قۇرۇق گەپنى قويۇپ، ئىشنى جىمقراق قىل - ھە! - دېدى قوپاللىق بىلەن.
 جۈرئەت خوجايىننى ئاشپەز بالىنى گەپكە تۇتتى، دەپ خاپا بولغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلىغاچقا

قىلىشنى ئۆگەندى. چۈنكى، ئۇنىڭ موتسىكىلت مىنىش تېخنىكىسىدا، ھەر قانچە يىراق، ھەر قانچە جاپالىق سەپەر بولسىمۇ چىدىشىدا گەپ يوق. مۇھىمى، ئۆزى مىنگەن موتسىكىلتنى ئادەمسىز چۆل - جەزىرلەرگە، ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا سوزۇلغان تاغ جىلغىلىرىدا مېڭىپ قالغاندا بۇزۇلۇپ قالغۇدەك ياكى بىر ئويلىمىغان كاشال چىققۇدەك بولسا ھەررۇ ئوڭشاشنى بىلىشى كېرەك ئىدى. بولمىسا، يولدىن قېلىپ ۋاقتىدا كۆزلىگەن نىشانغا يېتەلمەسلىكى، ھەتتا ھاياتىغا خەۋپ يېتىپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا، جۈرئەت موتسىكىلتنىڭ موتور قىسمىدىن، چاقىدىن، چىمىچىرىدىن، ئوقىدىن، ھەر بىر كىچىك زاپچاسلىرىدىن چىققان غەلىتى ئاۋازنى ئاڭلاپلا نەدىن چاتاق چىققانلىقىنى ھۆكۈم قىلىپ تېپىش ۋە چوڭ كاشالنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا ئوخشاش بىر قارات مەسىللەرنى ئۆگەندى.

ئۇندىن سىرت، يەنە جۈرئەت خەيكۇۋدىكى ھەربى رايۇنغا بېرىپ ئۇلارغا مەقسىتىنى ئۇقتۇرغانىدى، ئۇلار ئۇنىڭغا كىيىم-كېچەك، بېلىگە تاقايدىغان ئالامەتدە بىر خىل كومپاس، سائەت، خەرىتە قاتارلىق نەرسىلەرنى سوغا قىلدى ھەمدە ئۇنى چۆل-جەزىرىلىككە، تاغلار ئارىسىغا، ھەر خىل ئادەمسىز يەرلەرگە ئاپىرىپ يۆنىلىشنى تېپىش ئۇسۇلىنى ئۆگەتتى. يېرىم ئايدىن كۆپرەك ئىگەللەنگەن بىلىم ئارقىلىق ئۇ ئۆزى ئانچە بىلىپ كەتمەيدىغان خەرىتىدىن پايدىلىنىشلا ئەمەس، ھەتتا خەرىتە سىزىشقىچە پۇختا ئۆگىنىۋالدى.

جۈرئەت بىر تەرەپتىن، جاپالىق مەشق قىلىپ جاپا تارتسا، يەنە بىر تەرەپتىن، ئېغىر، ھارغىن قەدەملىرىنى سۆرەپ ئۇ شىركەت بۇ شىركەتلەرگە چىقىپ، پۇلنىڭ ئېيىنى قىلىش ئۈچۈن بارلىق ئامالنى ئىشقا سېلىپ چۈشەندۈرۈشكە كىرىشىپ كەتتى. ئۇ، ئۆزىنىڭ پات ئارىدا ۋۇجۇتقا چىقىرىدىغان ئىشى توغرىلىق ۋە ئۆزىنىڭ داڭدار شەخس بولۇپ قالسا، ئۇلارنىڭ شىركىتى ئۈچۈن ئېلان ئىشلەپ بېرىش ئۇيىپىكىتى بولۇپ بېرىدىغانلىقى ھەققىدە زىر - زەۋىرىگىچە سۆزلەپتتى.

- ئىلگىرى قانداق چوڭ مۇسابىقىلەرگە قاتنىشىپ باققان؟

- بۇ تۈردە قانداق نەتىجىگە بار؟
 ئۇ، باشقىلاردىن سوراشتۇرۇپ يۈرۈپ، ئىلگىرى بىرىپ باقمىغان بىر نەچچە كارخانىغىمۇ باردى. ئۇلار چوقۇم بۇ ئۇلۇغ ئىشنىڭ ئەھمىيىتىنى بىلسە، ئاز - تولا ياردەم قىلىدۇ، دەپ ئويلىغانىدى جۈرئەت. ھالبۇكى، يىراقتىن، يەنە كېلىپ ئۆزلىرى ئانچە نەزەرىگە ئالمايدىغان، ياراتمايدىغان شىنجاڭدىن كەلگەن بىر ئۇيغۇر ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا ياردەم قىلالمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ قۇرۇق قول

جۈرئەتكە تەڭلىدى:

- مە، بۇ مېنىڭ يوق ھېسابىدا خەجلىمەي تىنقىشتۇرۇپ يۈرگەن پۈلۈم ئىدى، خوجايىن داۋاملىق مۇئاھىمىنى كېچىكتۈرۈپ بېرىدۇ. بۇنداق ۋاقىتتا، يېنىمدا پۇل چىققىنىنى كۆرسە، ئاخشام - ئەتىسى باشقا يەردە ئىشلىدىڭمۇ ياكى ئاخشام ئوغۇرلىق قىلىپ كەلدىڭمۇ دەپ خاپا بولىدۇ، شۇڭا تىنقىشتۇرۇپ ساقلىغاندىم...

جۈرئەتنىڭ چاناقلىرىدا ياش لىغىرلاپ قالدى:

- بولدى ئۇكام، ماڭا تېگىل بولدى. ئۆزىڭز ئىشلىتىڭ، مەن باشقا بىر ئامالنى قىلارمەن، - دەپدى جۈرئەت بۇ ساددە، ئاق كۆڭۈل بالىدىن تەسرلىنىپ.

- بۇ مېنىڭ كۆڭلۈم، ئالمىسىڭز مېنىڭ كۆڭلۈمنى ئالمىغان بولسىز، - بالا پۇلىسىنى تېخىچە تەڭلەپ تۇراتتى، - ئېلىڭ، ئاز بولسىمۇ ئەمدى ئاز كۆرىمەي... بىرەر ۋاخ تامىقىڭزغا بولسىمۇ ئەس قاتار، - بالا جۈرئەتنىڭ داۋاملىق ئالماي تۇرۋالغىنىنى كۆرۈپ پۇلىنى ئۇنىڭ يانچۇقىغا شاپپىدە تىقىپ قويدى - دە، ئالدى-كەينىگە قارىماي يۈگۈرگەندەك ئىتتىك مېڭىپ كىرىپ كەتتى.

شۇنداق قىلىپ ھېچقايسى شىركەت، كارخانىلار ئۇنىڭ ئىشلىرىغا ئالدى بىلەن مەبلەغ سېلىپ، نەتىجە ياراتقاندىن كېيىنكى نامى ئارقىلىق ئۆزىنى ئېلان قىلىشقا يېقىن يولىمىدى، ئىشەنمىدى. پەقەت موتسىكلت زاۋۇتىنىڭ ھەر ھالدا ئۇ نەتىجە قازىنىپ كەلگەندە شۇ كۈندىكى پائالىيەت سۈرۈنى (يەنى موتوسىكلتىنى مىنىپ كىرىدىغان مەيدان) ئۇرۇنلاشتۇرۇپ بىرىشكە ۋەدە بەردى. بۇ يەردە بۇ نىشانغا ئىقتىسادى ئارقا تىرەك تېشىش ئەمەس، كۈنساين پاتاق، تاماق، ئۇ رەسمىيەت - بۇ رەسمىيەت ئۈچۈن بارغانچە چىقىم بولۇشقا باشلىدى. «قانداق قىلىش كېرەك؟ شىنجاڭغا مۇراجىئەت قىلىپ باقايىمۇ؟ ياق، ھازىر ۋاقتى ئەمەس». ئۇيان ئويلاپ - بۇيان ئويلاپ ئاخىر يەنىلا ئۆز كۈچى بىلەن ئىش قىلىش قارارىغا كەلدى.

قولدىكى بىر قىسىم پۇلىنى دەسمايە قىلىپ دېڭىز بويى رايونلىرىدا تەمتىرەپ يۈرگەن ئۇيغۇر بالىلىرىنى بۇ يەرلەردە كاۋاپچىلىققا سالىدى. شۇ كۈنلەردە كۆڭلى بىر ئاز ئىزىغا چۈشكەن جۈرئەت تېلېفوننى قولغا ئالدى.

- دادا، ھەممىڭلار ساق تۇرۇۋاتامسىلەر؟ گۈلبەرھە ئۇ قانداقراق؟

- ئوغلۇم بۇ سېنىڭ نېمە قىلغىنىڭ؟ نەدە بولساڭ تېز قايتىپ كەل، بالاڭ تۇغۇلۇشقا ئازلا قالدى.

بالا دېگەن سۆز بىلەن جۈرئەتنىڭ يۈرىكى

ئارتۇق-تۆشۈك گەپمۇ قىلمىدى. لېكىن، ئۇنىڭ گەپ قىلغۇسى، توختىماي گەپ قىلغۇسى كېلەتتى. قايسى كۈنىسى مۆلدۈر باغقاندا، ئۇ تەنھالىق ئازابىنى بولۇشىغا تارتقان ۋە ئادەمسىراپ كېتىپ، سىنىڭلارنىڭ كۆزىدىكى ئۆز ئەكسىگە قاراپ ئۆزى بىلەن ئۆزى سۆزلىشىپ كەتكەن ئەمەسمۇ؟... نەچچە ئايىنىڭى يېرىمۇ ئۇيغۇرنى كۆرەلمەي، بىر ئېغىرمۇ ئۇيغۇر تىلى ئىشلىتىپ باقمىي، ئاخىر ئۆزىنىڭ ئانا تىلىنىمۇ ئۇنتۇپ قالىدىغاندەك ئۇنى قورقۇنچ بېسىپ كەتكەندى.

مانا ئەمدى، ئوخشاش بىر دىندىكى، ئوخشاش بىر تىلدىكى، ئوخشاش بىر يۇرتتىكى قېرىندىشىنى كۆرۈپ قانداقمۇ تىلى تۇتۇلۇپ قالسۇن؟!... ئۇلار تاماق چىققىچىمۇ، تاماق يېيىلىۋاتقاندىمۇ، قىزغىن پاراڭلاشتى. ئاشپەز بالىمۇ، ياقا يۇرتتا ئۇيغۇرلارنى كۆرەلمەي، تازا ئىچى سىقىلغان، كېتەي دېسە تۈزۈك پۇلنىڭ غېمىنى قىلىپ بولالماي يۈرگەن بىر يېتىمچى ئىكەن. خوجايىننىڭ جۈرئەتنى كۆرۈپلا چىرايىنىڭ ئۇڭۇپ كېتىشى ئەسلى، چىقىشىپ قالسا ئۇنى ئېلىپ كەتسىنۇن، دەپ ئويلاپ قالغىنىدىن بولغانىكەن.

جۈرئەت ئۆزىنىڭ ئەتىلا بۇ شەھەردىن يولغا چىقىدىغانلىقىنى، پۈتۈن مەملىكەتنى ئايلىنىپ جېنىنى رىكوردى يارىمەن دەپ يۈرگەن بولسىمۇ كىشىلەرنىڭ ئۇنى چۈشەنمىگەنلىكتىن ياردەم قىلمىغانلىقىنى، تېخى بايىلا بىر زاۋۇتتىن خۇددى ئىشىك ئالدىدىن قۇرۇق قول ھەيدەلگەن دىۋاندىك روھى چۈشۈپ يېنىپ چىققانلىقىنى ئېيتىپ بەردى. جۈرئەت باشقا بىرسىگە دەردىنى تۈكۈۋالغىنى ئۈچۈنمۇ ياكى بىر ئۇيغۇرنى كۆرگىنى، ئۇنىڭ بىلەن ئۆز ئانا تىلىدا بىمالال سۆزلىشىۋالغىنى ئۈچۈنمۇ، ئىشقىلىپ خېلىلا يەڭگىلەپ قالغانىدى.

- ئاكا، سىز ماڭامسىز؟ - دەپدى ئاشپەز بالا ئۇنىڭدىن خۇددى مېنىمۇ موتسىكلتىڭىزغا مىنگەشتۈرۈپ ئېلىپ كەتسىڭىز، دېگەندەك بىر خىل ئىلتىجالىق چىقىپ تۇرغان نەزەر بىلەن كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ مۆلدۈرلەپ:

- مۇساپىرچىلىق ئەجەب يامانكەن، ئاكا... شىنجاڭغا قارىغاندا ئىقتىسادى ۋە مەدەنىيىتى تەرەققى قىلغاچقىمۇ بۇ يەردىكىلەر شىنجاڭلىقلارنى قالاتق قولىدىن ھىچنېمە كەلمەيدۇ دەپ قارايدىكەن،... سىز بولسىڭىز- مۇ تېزراق شان-شەرەپ قازىنىڭ، بىزنىڭ بۇنچىۋالا يارامسىز كىشىلەردىن ئەمەسلىكىمىزنى ئىسپاتلاپ قويۇڭ!...

بالا شۇ گەپلەرنى قىلغاچ يېنىنى كولىدى ۋە خىجىللىق ئىچىدە 10 يۈەنلىك بىر قەغەز، قالغانلىرى بىر يۈەن، ئىككى يۈەن، نەچچە مودىن بولۇپ جەمى 22 يۈەن پۇلنىڭ ھەممىسىنى

بارغانچە يېقىنلاپ كېلىپ قالغانىدى. ئۇنىڭ كالىسىغا كىرىۋالغان ھېلىقى يوغان سائەتنىڭ ئىستىرىلكىسى خۇددى يەنجۈ - مەجۈدەك پۈتكۈل ئالەمنى سۈپۈرۈپ ئايلانماقتا ئىدى. . . كىچىك چاغلىرىدا ھەتتا نەچچە ئاي بۇرۇنمۇ ھېچكىمگە ئېيتالمىغان، تالاي بەدەللەرنى ئۆلەپ، جاپالار تارتقان كۈن ئاخىر يېتىپ كەلدى. ئۇ ئەمدى مۇھەببەت، قوللاشقا، ئاتا - ئانا دۇئاسىغا شۈنچىلىك تەشنا بولماقتا ئىدى.

- دادا، كىچىك ۋاقتىمدا نېمە ئۈچۈن ئوقۇمايمەن دەپ سورىساڭ جاۋاب بەرمىدىم. تېزىدىن قايتىپ كەل دېسەڭ ھامان قايتىپ بارىدىغانلىقىمنى ئېيتىپ قاچانلىقىمنى ئېيتىمىدىم. ئەمدى مەن ساڭا ئېيتاي، 10 - ئاينىڭ 22 - كۈنى سەپەرگە ئاتلىنىپ جۇڭگونىڭ تاغ - دەريا، چۆل - جەزىرە، يېزا - قىشلاقلىرىنى ئايلىنىپ 2000 - يىلى سائەت 0 دىن 0 مىنۇت ئۆتكەندە خەينەنگە قايتىپ، دۇنيا يېڭى ئەسىرنىڭ تۇنجى جېنىس رېكورتىنى ياراتماقچى. دادا، ماڭا دۇئا بېرىڭلار! . . . ئوغلۇڭلارغا ئاق يول تىلەڭلار. سېنىڭدىن خۇش بولاي، سېنىڭدىن ئۆتۈنە! . . .

تۈيۈقسىز ئۆز ئوغلنىڭ يۈرىكىدىن چىقىۋاتقان تەۋەككۈل، ھايات - مامات ساداسى ئوبۇلقاسم ئاكىنى جىددىيلەشتۈرۈپ، تەمتىرىتىپ قويدى. خېلى ۋاقىتلارغىچە تېلېفوندىن ھېچقانداق سادا ئاڭلانمىدى.

- جۈرئەت، - ئۇيغۇر ئاچتى ئوبۇلقاسم ئاكا، - جۇڭگونىڭ زېمىنى كەڭ، تاغ - دەريا، چۆل - جەزىرە، قار - يامغۇر، قۇم - بورانلار ھەر ۋاق سېنىڭ يولۇڭدا. بۇلارنى ئويلىدىڭمۇ؟ كۈنلارنىڭ «يول ئازاي، گۈر ئازاي» دېگىنى ئېسىڭىزمۇ؟

- دادا، مەن بىر تەۋەككۈلچى. ھەممىسى كۆز ئالدىمدا. مەن ھېچنېمىدىن قورقمايمەن، ماڭا ئىشەن.

- ئۇنداقتا ئىقتىساد ئىشىنى قانداق قىلسەن بالام؟

- ھازىر يېنىمىدىكى بار پۇل بىلەن ئاتلىنىمەن. قالغىنىنى بېشىمغا كەلگەندە كۆرىمەن، قالغىنىغا خەلقىم بار، دادا.

- ۋەي، جۈرئەت، نېمە قىلماقچىسەن بالام؟ - ئاتا - بالا ئوتتۇرىسىدىكى سۆھبەتتىن ئاللىبۇرۇن ھەممىنى چۈشەنگەن ئانا تېلېفوننى ئېلىپ بۇ سۆزنى ئاران قىلىپلا قاتتىق يىغلاپ كەتتى. ئۇنىڭ يىغىسى جۈرئەتنىڭ باغرىنى ئېزىپ تاشلىدى.

- ئاپا ئېسىڭىزدىمۇ، بورتالادا مەن سىزگە چوڭ بولسام موتسىكىلتتا تاغلارنى ئايلىنىمەن دېگەندىمغۇ، بۈگۈن ئاخىر شۇ كۈن يېتىپ كەلدى. ماڭا دۇئا بېرىڭ. ماڭا ئىشىنىڭ! . . .

- ئوغلۇم، سېنىڭ ئائىلەڭ بار. ئايالڭ،

ئېچىشتى. ئەمما ئۇ ئەمدى نۇرغۇن ئىشلارغا قۇربان بەرمىسە زادىلا بولمايتتى.

- دادا، مەن قايتىپ بارىمەن. چوقۇم قايتىپ بارىمەن، لېكىن ھازىر ئەمەس. - ئۇنداق بولسا ھازىرلا غۇلجىغا تېلېفون بېرىپ گۈلبەرەگە چۈشەندۈرۈپ قوي، ئۇنىڭ كۆڭلى بەكلا يېرىم، - ئوبۇلقاسم ئاكا بالىسىنىڭ مىجەزىنى ئوبدان بىلگەچكە، يەنە ئارتۇق گەپ قىلىشنى توغرا تاپمىدى.

جۈرئەتنىڭ خەۋىرىنى ئاڭلىغان ھەدىسى ئارزىگۈل ئاتا-ئانىسىغا:

- ھە، راست، ئۇ ئالدىنقى بىر يىللاردا بىزنىڭ ئۆيدە بىر كېچە قونغاندا، مەن بىلەن پاراڭلىشىپ: « مەن موتسىكىلت بىلەن جۇڭگونى ئايلىنىپ چىقايلىكىم، دەيمەن» دېگەندى، مەن تېخى دوختۇرخانىمىزدا بەزى كېسەللەر بېشى قىزىپ قالغاندىمۇ شۇنداق گەپلەرنى قىلىدۇ، جۈرئەتنىڭمۇ بېشى قىزىپ قالغان ئوخشايدۇ، دەيتىكەنمەن-تېخى! - دېدى.

ئاپالارنىڭ ئادەتتىكى نازۇكلۇقى تۇغۇت مەزگىلىدە تېخىمۇ ئەۋجىگە چىقىدۇ، بولۇپمۇ گۈلبەرەدەك ئىشقا ئۇچرىغان ئاياللارنىڭ تېخىمۇ شۇنداق بولۇشى تۇرغانلا گەپ.

گۈلبەرە جۈرئەتنىڭ تېلېفونىنى ناھايىتى تەستە ئالدى.

- گۈلبەرە مەن سىزگە يۈز كېلەلمەيمەن، مېنى كەچۈرۈڭ، سىزنى قىيناپ قويدۇم.

- قاچان يېنىپ كېلىسىز جۈرئەت، - گۈلبەرە تەقەززالىق بىلەن سورىدى.

جۈرئەت نېمە دېيىشنى بىلمەي بىر دەم تۇرۇپ قالدى.

- ھازىر بىر نېمە دېيەلمەيمەن. مېنى توغرا چۈشىنىڭ. . . ئىشلىرىڭىزغا ھەر ۋاقىت ئالادىن ئۇنۇق تىلەيمەن!

ئۇنىڭ خېلى ۋاقىتلارغىچە كېلەلمەسلىكى گەپ - سۆزلىرىدىن ئايان بولدى. ئۆي تۇتقىلى ئەمدىلا بىر يىل بولسىمۇ ئەمما نەچچە يىللاردىن ئارىلىشىپ جۈرئەتنىڭ گېپىدىن يانمايدىغان مىجەزى گۈلبەرەگە بەش قولىدەك ئايان بولغاچقىمۇ، يەنە ئارتۇق گەپ قىلغۇسى كەلمىدى.

- بوپتۇ ئەمەس، قاچان كەلسىڭىز شۇ چاغدا كېلىڭ. ئۆزىڭىزنىمۇ ئاسراڭ، خوش.

گەپ - سۆزىدىن خېلىلا قاتتىق قىيىدىغانلىقىنى چۈشەنگەن جۈرئەت ئاخىرىدىكى «ئۆزىڭىزنى ئاسراڭ» دېگەن سۆزىدىن بىردىنلا يەڭگىلەپ قالغاندەك بولدى.

جۈرئەتنىڭ بالىلىق دەۋرىدىن كۈتكەن سەپەر كۈنلىرى يېقىنلاپ كېلىشكە باشلىدى. 37 مىڭ يۈەن بىلەن ياساتقان تۆمۈر ھەمراھىمۇ پۈتۈپ، ئۇنى ساقلاپلا قالغانىدى. تېخىمۇ مۇھىمى 2000 - يىل

بالاڭ بار. ناۋادا بىرەر خەتەرگە ئۇچراپ قالساڭ... چەتتە تۇرغان ئوبۇلقاسىم ئاكا ئاشۇ ئاچقۇچلۇق دەقىقىلەردە ھەممىنى كاللىسىدىن ئۆتكۈزۈپ ئۆلگۈردى.

- بوپتۇ ئانىسى، - ئوبۇلقاسىم ئاكا ئايالغا تەسەللى بېرىپ ئۆز قارارنى ئۇنىڭغا ئېيتتى. - ئۇ بىزنىڭ ئوغللىمىزدىن ئەمدى ۋەتەن، خەلقىنىڭ ئوغللىغا ئايلىنىپتۇ. ئۇنى بۇ يولدىن توسۇمايلى، بۇ ھەممىمىز ئۈچۈن ئۇلۇغ باشلىنىش!

ئوبۇلقاسىم ئاكا تېلېفوننى قولغا ئېلىپ ئوغللىغا ئاخىرقى سۆزىنى قىلدى.

- ئېسىڭدە بولسۇن، بىز ھەر چاغ سەن بىلەن بىللە. ئىقتىسادىي جەھەتتىن قىيىنچىلىق دەرىھال خەۋەر قىل. يول ئايلىنىمەن دەپ ماشىنا بىلەن يول تالاشما. بۇ بىر كۈنلۈك سەپەر ئەمەس، پىلانى پۇختا تۈز، مېنىڭچە، ھاۋا سوغۇق ۋاقىتلاردا دېڭىز بويى رايونلىرىدىن چىقىپ ئوتتۇرا جۇڭگونى ئايلان، 2 - ئاينىڭ ئاخىرلىرى بېيجىڭغا بېرىپ ئايلىنىپ 4 -، 5 -، 6 - ئايلاردا شەرقىي شىمال، غەربىي شىمالدىكى ئۆلكىلەرنى ئايلىنىپ، 7 - ئايلاردا شىنجاڭدىن چىقىپ، چىڭخەي، شىنزاڭ، سىچۈەن تەرەپلەردىكى تاغلىق رايونلارنى بېسىۋالساڭ سەپىرىڭ ئۇتۇقلۇق بولىدۇ...!

دادىسى بىلەن ئۆز پىلانىنىڭ بىر يەردىن چىقىشى جۈرئەت ئۈچۈن يەنە بىر مەدەت، كۈچ بولدى.

- رەھمەت دادا، مەنىمۇ شۇنداق ئويلىغان، سۆزلىرىڭنى ھەر ۋاقىت يادىمدا تۇتىمەن، - جۈرئەت بۇ سۆزنى قىلغاندا ئۆزىنى دۇنيادىكى ئەڭ بەختلىك ئىنسانلار دەپ قارىدى. شۇنداق قىلىپ، ئانا - ئانىسى خۇدادىن يىغلاپ تۇرۇپ ئوغللىغا ئۇزاققىچە ئامان - ئېسىلىك، ئىشلىرىغا ئاسانلىق، مەدەت تىلىدى ۋە ئوغللىغا دۇئا بەردى... ئەنسى جۈرئەت دادىسى ئەۋەتكەن مەرھۇم ئابدۇرېھىم ئۆتكۈرنىڭ «ئۆمۈر مەنزىللىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى تاپشۇرۇۋالدى. كىتاب ئىچىگە دادىسى ئۆز قەلىمى بىلەن «ئوغلۇم جۈرئەت، سەپىرىڭگە ئاق يول، ئىرادىڭگە پولات پار بولسۇن» دەپ يېزىپ قويغانىدى. جۈرئەت شۇ تاپتا ئانا سوۋغىسىدىن جەڭلەردە قىلىچ كۆتۈرگەن يېڭىلىمەس باتۇرغا خاس ئۇيغۇنسى سېزىشكە باشلىدى.

جۈرئەت ھەممە تەبىئىيلىقنى بىر قۇر قىلىپ بولۇپمۇ، يەنە نېمىدۇر مۇھىم بىر نەرسە كەمدەك يولغا چىقىش ئالدىدا قايتا - قايتا ئويلىدى. توغرا، ئۇ شاڭخەي جېنىس رېكورتى باش شتابىدىكى ۋاڭ يىجۇ ئەپەندىنىڭ بۇ ھەقتىكى مەسلىھەتتىن ئېلىپ باقسۇن، نېمە دەيدىكەن. جۈرئەت ئۇنىڭغا تېلېفون بەردى. ۋاڭ يىجۇ

خۇشاللىق بىلەن ئۇنىڭ خاسىيەتلىك بىر ئىشقا تۇتۇش قىلغىنىنى تەبرىكلىدى، ئاندىن ئاخىرىدا: - سەن پاكىت ئۈچۈن ئۆزۈڭ ماڭغان، بېسىپ ئۆتكەن جايلارنىڭ تامغىسىنى باشتۇرىمەن، دەپ ئاۋازە بولما. مەمۇرىي تامغا ئۇنىڭغا ئىسپات بولالمايدۇ. پوچتا تامغىسى ھەرقانداق ئورۇن، ھەرقانداق رايون، ھەرقانداق بىر دۆلەت، ھەتتا خەلقئارادىمۇ ئېتىراپ قىلىنىدىغان بىردىنبىر ئىسپات. سېنىڭ قانچىلىك ماڭغىنىڭغا پەقەت شۇ پوچتا تامغىسىلا ئىسپات بولالايدۇ. شۇڭا ھەرقايسى جايلاردىن ئۆتكەندە، ئۇلارنىڭ پوچتا تامغىسىنى پوچتا ئاتكىرتكىسىغا باستۇرۇۋال. ئەگەر پوچتىخانا يوق تاغلىق رايون، چۆل - جەزىرلەرگە ئوخشاش جايلاردىن ئۆتۈپ قالساڭ ۋە ياكى سەن كەچتە بېرىپ قېلىپ شەھەردىكى پوچتىخانىلار تاقىلىپ بولغان بولسا، شۇ شەھەرنىڭ بىرەر داڭلىق بىناسى، مەنزىرىلىك جايلىرى، داڭلىق چوققا ياكى شۇنىڭدەك شۇ يەرلىك جايلارغا ۋەكىللىك قىلالايدىغان، بەلگە بولالايدىغان كۆرۈنۈشىنى ئېلىپ ئۆزۈڭنى رەسمىگە تارتىپ ماڭساڭ، ئەڭ بولمىغاندا نەچچىنچى نومۇرلۇق دۆلەت تاشيولىدا كېتىۋاتسەن، رەسمىگە ياكى سىنىڭغا تارتىۋالساڭ، بىز شۇنىمۇ ئېتىراپ قىلىمىز، - دېدى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ تەبىئىيلىقنىڭ يەنىلا يېتەرلىك بولمىغانلىقىنى ھېس قىلىپ، بىر دانە فوتو ئاپپارات بىلەن بىر دانە كىچىك تىپتىكى سىنىڭغۇ ئاپپاراتى سېتىۋالدى. ئاندىن يول خەرىتىسىنىڭ كەملىكىنى ھېس قىلىپ، «جۇڭگو شاپۇرلىرىنىڭ يۈرۈشتە پايىلىنىش خەرىتە توپلىمى» ناملىق بىر كىتابنى ئىزلەپ تېپىپ سېتىۋالدى. بۇ كىتابتا قاتناش جەريانىدا مۇھىم بولغان بىلىملەردىن سىرت، بىر شەھەر بىلەن يەنە بىر شەھەرنىڭ ئوتتۇرىسى نەچچىنچى نومۇرلۇق دۆلەت تاشيولى بولىدىغانلىقى، ئارىلىقنىڭ ئۇزۇنلۇقى، يول بويى ياكى شۇ شەھەردە ئۇچرايدىغان مەكتەپلەر، سەيلە - ساياھەت نۇقتىلىرى، مېھمانخانىلار، سودا سارايللىرى، پوچتىخانىلار، ماي قاچىلاش پونكىتلىرى، دوختۇرخانا (جىددىي قۇتقۇزۇش مەركەزلىرى)، ئۇزۇن يوللۇق قاتناش بېكەتلىرى، ئۆمۈر بوللار، يۇقىرى سۈرئەتلىك تاشيوللار، مېڭىش مەنى قىلىنغان يول ئىشى رايونلار، تەنتەربىيە مەيدانى ياكى سارايللىرى، تاغ چوققىلىرى، قانال، دەريا، ئۆستەڭلەر، كۆللەر، قاتناش تارماقلىرى، قاتناش ھادىسىسى نى مەلۇم قىلىش ئورنى، رېمونتخانا، ماشىنا توختىتىش مەيدانلىرى، يەرلىك ھۆكۈمەت بىناسى... قاتارلىقلارنىڭ ئورنى چۈشۈرۈلگەن خەرىتىلەر توپلىمى بولۇپ، ھەر بىر ئۆلكە،

شەھەرنى بېسىپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىپ قالسا، 10 سائەتلەپ ۋاقتى ئاينىماس، ھېسابلاماس «ئوغرى يول» بىلەن زاپە بولۇپ كېتەتتى.

شەھەرلەرگىچە ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئىنچىكە، مۇپەسسەل سىزىلغانىدى.

1998 - يىل 10 - ئاينىڭ 22 - كۈنى مۇتسىكىلىنىڭ گۈرۈلدىگەن كۈچلۈك ئاۋازى، تەۋەككۈلچى ئۇيغۇر ئوغللىنىڭ ساداسىغا قوشۇلۇپ، خەيكۇ شەھىرىدىن بارا - بارا يىراقلىشىشقا باشلىدى. جۈرئەت خەينەن ئۆلكىسىنىڭ گۇاڭدۇڭغا چېگرىداش كېلىدىغان خەيكۇ شەھىرىدىن چىقىپ گۇاڭدۇڭ تەرەپكە مېڭىشقا ئالدىرىماستىن، ئارقىسىغا يېنىپ خەينەن ئۆلكىسىنىڭ ئەڭ جەنۇبىي چېتىگىچە بېرىپ يەنە خەيكۇغا قاراپ يول ئالدى...

جۈرئەت جېنىس رېكورتى ياراتتى

جۈرئەت جاھاننىڭ يەنە بىر چېتى بولغان ۋە جۇڭگونىڭ جۇغراپىيىلىك ئورنىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا، خۇددى تەيۋەنگە ئوخشاشلا چوڭ قۇرۇقلۇقتىن ئايرىلىپ تۇرىدىغان ئارال ئۆلكىسى - خەينەننىڭ مەركىزىي شەھىرى خەيكۇدىن يولغا چىققاندىن كېيىن، بىر پۈتۈن خەينەن ئۆلكىسىنى ئايلىنىپ، ئاندىن گۇاڭدۇڭ، سۇجۇ، فۇجيەن قاتارلىك ئۆلكىلەرگە قاراشلىق جايلارنى بېسىپ ئۆتتى.

ئۇ يول بويى ھەر كۈنى دېگۈدەك قاتناش ۋە قەسگە يولۇقۇپ بارىلانغانلارنى، نەق مەيداندا تىن تارتمايلا ئۆلگەنلەرنى، ماشىنىسى ئۇرۇلۇپ ياكى ئوت كېتىپ چۆل - جەزىرلەردە قالغان شوپۇرلارنى، بېسىپ ئۆتۈپ كەتكەن ماشىنىنىڭ ئاستىدىن تارتىپ چىقىرىلىپ، جىددىي قۇتقۇزۇشقا ئېلىپ كېتىلىۋاتقان يارىدار كىشىلەرنى كۆرۈپ تۇراتتى. بۇنداق ۋاقىتتا، ئۇ خۇددى ئۆزىمۇ ھېسلا بىرەر پېشكەللىككە يولۇقۇپ قالدىغاندەك تېنى شۈركۈنۈپ كېتەتتى. شۇنداقتىمۇ: «خۇدا ئۆزۈڭ بار، ئۆزۈمنى ساڭا تاپشۇردۇم!» دەپ جېنىنى ئالمىقىغا ئېلىپ قويۇپ مېڭىۋېرەتتى. ماڭغاندىمۇ بېسىپ ئۆلتۈرۈپ زەربىدارلىق بىلەن ماڭاتتى. بەزى كۈنلىرى ئەڭ كۆپ بولغاندا 37 سائەتلەپ مۇتسىكىلت ئۈستىدە ئۆلتۈرۈپ ماڭغان يەرلىرى بار ئىدى. ماڭغىلى بولمايدىغان يەرلەر يولۇقۇپ قالغان كۈنلىرى يول ئاينىمايتتى. بۇنداق ۋاقىتتا ئۇ 10 سائەتلەپ توختىماي يول يۈرسىمۇ، بىر كۈندە ئاران 35 كىلومېتىر باساتتى. يول ياخشى بولسا، ئەڭ جىق باسقان يولى 10 سائەتتە 700 كىلومېتىرغا يېتەتتى. مۇساپىنىڭ قانداق بولۇشىنى ئاساسەن جۈرئەت ئەمەس، يول بەلگىلەيتتى. ھەر بىر شەھەرگە كىرىپ يول تېپىپ چىقىپ كېتىپ بولغۇچە ئىككى - ئۈچ سائەتلەپ ۋاقىت كېتىپ قالاتتى، بەزى كۈنلىرى ئىچكىرىدە شەھەرلەر زىچراق بولغاچقا، ئۈچ

ئۇ شۇ تەرىزدە بىر ئاي يول ماڭغاندىن كېيىنكى مەلۇم بىر كۈنى تاغ يولىدا كېتىۋېتىپ، بىر دالدىغا چۈشۈپ كىچىك تەرەت قىلدى. بۇ نېمە ئالامەت؟! جۈرئەت قورقۇپ كەتتى. چۈنكى ئۇ قىپقىزىل قان سىيىگەندى. «ئەمدى ئۆگىشىپتىمەن، ئەر كىشىنىڭ ئەزەبى كاردىن چىقتى دېگەنلىك، تىرىك مۇردىغا ئايلىندى دېگەنلىك...». جۈرئەتنىڭ كۆڭلى بەكلا يېرىم بولۇپ بويىغا بېغا ئولاشتى.

«دوختۇرخانىغا كۆرۈنەي دېسەم، يوغان كېسەلدىن بىرنى چىقىرىپ قويسا، بىرمۇنچە تەييارلىق قىلىپ قىلغان ئىشىمنىڭ ھەممىسى سۇغا چىلىشىدۇ. ئۇنداق قىلماي دېسەم، چوڭ كېسەلگە ئۆزگىرىپ يېرىم يولدا بىر يەردە يىقىلىپ قالارمەنمۇ؟... ئىككى يولدىن بىرنى تاللىشىم كېرەك، يا توختىشىم، يا توختىماي مېڭىشىم كېرەك. دوختۇرخانىغا بارسام، دوختۇرلار يېتىپ داۋالانمىساڭ بولمايدۇ، دەپ تۇرۇۋالسا، بەرىبىر توختاپ قېلىشىم مۇمكىن. ئۇنىڭدىن كۆرە، دوختۇرخانىنىڭ ئادەمنى قورقىتىدىغان ئۇ گەپلىرىنىمۇ ئاڭلىماي، ئۆلسەممۇ مۇتسىكىلتنىڭ ئۈستىدە ئۆلەي». ئۇ شۇنداق ئويلاپ داۋاملىق مېڭىۋەردى. كېتىۋېتىپ يەنە ئويلايتتى، ئۇ ئاخىر شۇنداق يەكۈنگە كەلدى: مۇتسىكىلتتا ئۇزۇن ئولتۇرۇۋەرگەچ،

پىلغىچە سەن ياراتقان بۇ رېكورتىنى بۇزۇۋېتىدىغانلارنىمۇ چىقىمايدۇ دېگىلى بولمايدۇ. ئۇ چاغدا باشقىلار سېنىڭ ئالدىڭغا ئۇتۇۋالسا، تارتقان جاپاڭنىڭ بىكارچى بولۇپ كېتىدۇ. قانداق قىلسەن، ئۆزۈڭ تاللا، داۋاملىق ماڭمىسەن ياكى مۇشۇ نەتىجەڭ بىلەن «جېنىنىس رېكورتى ياراتتى» دەپ ئېلان قىلىۋېتىمىزمۇ؟

جۈرئەت ۋاڭ يىجۇ ئەپەندىنىڭ كۆيۈنۈش بىلەن ئېيتىلغان سەمىمىي سۆزلىرىنى ئاڭلاپ شۇ زامانلا كەسكىن ئىپادە بىلدۈردى:

- ئېلان قىلمايلى. مەن مۇشۇنچىلىك ماڭالىغان يەردە، بولدى، داۋاملىق ماڭمەن... بىز ئۇيغۇرلاردا مەرتەم - مەرتەم ئۈچ مەرتەم دەيدىغان گەپ بار. بۇنىڭغا ئەمەل قىلالمىغان ئادەمنى ھەقىقىي ئەركەك ھېسابلىمايمىز. مەن يولغا چىققاندىن كېيىن، يەر شارىنى كەم دېگەندە ئۈچ، ھەتتا تۆت قېتىملاپ ئايلانغۇدەك مۇساپە باسمىم ھېساب ئەمەس. پۈتكۈل جۇڭگونىڭ ھەممە يېرىنى ئايلىنىپ چىقاي!

- پارايسەن، جۈرئەت! - دېدى ۋاڭ يىجۇ جۈرئەتنىڭ قولىنى دوستانلىق بىلەن قىزغىن سىقىپ، ئاندىن جۈرئەتكە ئىسىم كارتۇشكىسىنى تەڭلەپ، مە، بۇ مېنىڭ نام - ئەمەل كارتۇشكام، بىرەر قىيىنچىلىققا يولوقساڭ ياكى يەنە سورىدىغان ئىش - كۈشلەر چىقىپ قالسا، مېنى قاچان بولمىسۇن ئىزلىسەڭ بولىدۇ. ئەگەر مەن بىر ياقلاغا كېتىپ قالساممۇ، ئىشخانىدا باشقىلار ئۇزۇلمەيدۇ. قاچانلا ئالاقىلەشسەڭ بولىۋېرىدۇ، - دېدى.

ئۇ رەھمەت ئېيتىپ ئۇلار بىلەن خوشلاشتى. شۇ كۈنى ئۇ، بۇ يەردىن چىقىپلا ئۈرۈمچىدىكى ئانا - ئانىسىنىڭ ئۆيىگە تېلېفون بەردى.

- بۈگۈن مەن تۇغۇلۇپ 28 ياشقا كىرگۈچە ئەڭ بەختلىك كۈنىنى تۇتقۇزدۇم، دادا، ئۇلار جېنىنىس رېكورتى يارىتىپسەن دېگەندى، ئۇزۇممۇ تۇيماستىن خۇشاللىق ئىچىدە ئۇلارنىڭ زالىدا يۈگۈرۈپ كېتىپتىمەن...

جۈرئەت خۇش بولۇپ كېتىپ بۇنى ئۆيدىكىلەرگە تېزىرەك يەتكۈزگۈسى كېلىپ كېتىپ ئەنە شۇنداق تېلېفون بەرگەندى. شۇغىنىسى، بۇ تېلېفوننىڭ كۆڭۈلسىزلىك تېرىيدىغىنىنى كىم بىلسۇن؟

- جېنىنىس رېكورتى يارىتىپ بوپسەن، - دېدى ئاپىسى پاتىگۈل ھەدە تېلېفوندا ئوغلغا، ئەمدى قايتىپ كەلگىن، بالام.

- ۋاي ئاپا، بولمايدۇ... - بولمايدىغان نەرى بار؟! ھەممىمىز سېنىڭ گېپىڭنى قىلىپ كۈندە يىغلايمىز، دەرھال پېنىپ كەل!

- ئاپا، مەن يەنە ماڭمىسام بولمايدۇ. ئۇلارغا شۇنداق دەپ بولىدۇم.

ئورۇندۇق تازا ماس كەلمەي، ئۆزىنىڭ بەدەن ئېغىرلىقى سۈيدۈك يولىنى بېسىپ، قان تومۇرىنى بوغۇپ قويغان گەپ، بۇنىڭ بىلەن قان راۋان ئۆتۈشەلمەي، قىلداچە قان تومۇرلىرى يېرىلغان بولۇشى مۇمكىن...

جۈرئەت ئەتىسى بىر ئەقىل تاپتى: ئۆزى ئولتۇرغان ئېگەرنىڭ ئالدى تەرىپىدىكى جان يېرىگە تېگىشىپ تۇرىدىغان يەرنىڭ بۇلۇتىنى كاپكارسىمان ئۆتۈكىنىڭ ئۇزۇن قونجىدا ساقلاپ بۇرگەن پىچىقى بىلەن ئاز - ئازدىن شۇلۇپ نېپزلاشتۇردى. بەكرەك بېسىلىدىغان يەرلەرنىڭ بىر قىسمىنى بولسا كېسىپ ئېلىۋەتتى.

خۇداغا شۈكۈر، ھېلىمۇ جۈرئەتنىڭ ئۆز سەزگۈسى بويىچە قىلغان ئامالى كارغا كەلدى. ئارىدىن 10 كۈندەك ئۆتۈپ، جۈرئەتنىڭ قان سېپىدىغان ئىشى ئاستا - ئاستا ياخشى بولۇپ كەتتى.

شۇنداق قىلىپ جۈرئەت سەپەرگە ئاتلىنىپ، تۆت ئايدىن كېيىن ئاخىر شاڭخەيگە يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭ بۇ يەردە بىرىنچى بولۇپ قىلىدىغان مۇھىم ئىشى دۇنيا جېنىنىس رېكورتى باش شتابىدىكى ۋاڭ يىجۇ بىلەن يۈزتۇرانە كۆرۈشۈش ۋە ئۆزى ئاتلانغان يەككە موتسىكلت تۈرى بويىچە ئۆزىنى تىزىمغا ئالدۇرۇپ قويۇش ئىدى.

جۈرئەت ۋاڭ يىجۇ ئەپەندى بىلەن كۆرۈشكەندە، ئۇ:

- سىلەر ئۇيغۇرلار يۈرەكلىك كېلىدىكەنسە...

لەر. سىلەردىكى خەتەرگە تەۋەككۈل قىلىش ۋە دادىلىق روھىغا قايىلمەن. ئۆتكەندە ئادىل ھوشۇرنىڭ سەنشىيادىن ئۆتۈشمۇ ناھايىتى چوڭ بىر خەتەرگە تەۋەككۈل قىلىش ئىدى. ئەمدى سەن بۇ ئىشقا ئاتلىنىپسەن، يەككە موتسىكلت تۈرى بويىچە بۇنچىلىك ئۇزۇن يول يۈرۈپ باققانلار يوق دېيەرلىك. شۇنداق بولسىمۇ تىزىملىككە بىر قاراپ باقايلى.

ئۇلار بىردەمدىلا تىزىملىكنى تەكشۈرۈپ بولدى.

- سەن ھازىرغىچە 19 مىڭ كىلومېتىر يول بېسىپ بولغان بولساڭ، - دېدى ۋاڭ يىجۇ جۈرئەتكە، - جېنىنىس رېكورتى يارىتىپ بوپسەن...

بۇنى ئاڭلىغان جۈرئەت خۇشاللىقىدىن ۋاڭ يىجۇنىڭ گېپى تېخى تۈگمەي تۇرۇپلا ئىختىيارسىز ۋارقىراپ ئۇلار تۇرغان زالدا يۈگۈرۈپ كەتتى...

ۋاڭ يىجۇنىڭ قەلبى بۇنىڭدىن لەرزىگە كەلدى. ئۇ، بۇ ئەزىمەتنىڭ شۇقەدەر قىزغىنلىقىدىن تەسىرلەنگەندى.

- ھازىرقى نەتىجەڭ بىلەن سېنى دۇنيا جېنىنىس رېكورتىنى ياراتتى، دەپ ئېلان قىلىشقا تامامەن بولىدۇ. شۇغىنىسى، بىر - ئىككى

ئەپەندى بىردەننىڭ ئىچىدە بىر پارچە تونۇشتۇرۇش بىلەن جۈرئەتنىڭ سەپىرىگە ئاق يول تىلىدى.

«يالغۇز ئاتنىڭ چېڭى چىقماس، چېڭى چىقىمۇ دېڭى چىقماس» دېگەندەك، تۈرلۈك تەشۋىقات ئورۇنلىرى بۇ جەڭگە ياخشى ماسلاشمىسا، تەنتەربىيە كومىتېتىنىڭ تونۇشتۇرۇشى بولمىسا، جۈرئەت ئىچكىرى ئۆلكىلەردە ناھايىتى كۆپ قىيىنچىلىققا دۇچ كەلگەن بولاتتى. شۇنىڭ بىلەن دادىسىغا تېلېفون بېرىپ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەنتەربىيىچىلەر باش ئۇيۇشمىسىنىڭ تونۇشتۇرۇشىنى ئەۋەتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. ئوبۇلقاسىم ئاكا دەرھال مۇناسىۋەتلىك كىشىلەردىن تونۇشتۇرۇشنى ئېلىپ شاڭخەيگە ئەۋەتىپ بەردى.

ماڭغانسېرى يېنىدىكى پۇلار تۈگەشكە باشلىدى، بۇ خىل ئەھۋالدا بۇنداق چوڭ ئىشقا تۇتۇش قىلىپ ئاخىرنى چىقارماق مۇمكىن ئەمەس ئىدى، لېكىن تەۋەككۈل قىلغانىكەن، ھەممىگە تەۋەككۈل قىلىشقا توغرا كەلدى. چۈنكى ئەمدى ئارقىغا قايتىش مۇمكىن ئەمەس، بۇنداق ئىشتا خالىس ئىئانگە تايىنىش ئەقەللىي قانۇنىيەت بولغاندىكىن، ئۇچرىغان تىجارەتچىلەر-دىن، بولۇپمۇ ئۇيغۇر تىجارەتچىلەردىن ئۈمىد كۈتۈپ سەپىرىنى داۋاملاشتۇرۇۋەردى. دېمىسىمۇ 80 - يىللاردىكى ئىسلاھات - ئېچىۋېتىش بىلەن بىر قىسىم ئۇيغۇرلار ئىچكىرى ئۆلكىلەردە يول تېپىپ سودا بىلەن شۇغۇللىنىۋىدى، 90 - يىللارغا كەلگەندە تېخىمۇ كۆپىيىپ، ئىچكىرىنىڭ ھەرقانداق زامانىۋى شەھەرلىرىدىن چەت يېزا - قىشلاقلارنىڭ بۇلۇڭ - پۇچقاقلرىغىچە يېتىپ باردى.

11 - ئاينىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرى، دېڭىز بويى رايونلىرىنىڭ سوغۇق ئارىلاش توختىماي چۈشۈۋاتقان يامغۇردا ئىككى كۈن يول يۈرۈپ، ۋىنجۇغا يېتىپ كەلگەندىلا يامغۇردىن قۇتۇلدى. ئەمما ۋىنجۇنىڭ بۇ مەزگىللەردىكى سوغۇقىمۇ ئادەمنى خېلىلا توڭلىتاتتى. ئۇيان ئىزدەپ - بۇيان ئىزدەپ ئاخىر بىر ئۇيغۇر ئاشخانىسىنى تاپتى.

جۈرئەتنىڭ ھۆل بولۇپ، مۇزلىغان تېنى ئىسسىق شورپا كۈچىدىن ئاستا - ئاستا ئىسسىققا باشلىدى.

- ئۇستام، بۇ ئەتراپتا ياتاق بارمۇ؟
- ياتاق بەكلا قىممەت، ئۇكا. بولدى، بىز سىزدىن پۇل ئالمايلى، بىر كېچىلىك ياتاق پۇلىڭىز بولسىمۇ تېجىلىپ قالسۇن، مۇشۇ يەردىلا ياتامسىز؟
- رەھمەت، بەكلا ھۆل بولۇپ كەتتىم، مۇنچىغا چۈشۈپ كىيىملىرىمنى قۇرۇتۇۋالسام

- ھېچقىسى يوق، چوڭلار ئۈنىمدى، دە. جۈرئەتنىڭ كېلىشىنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈۋېرىپ ئەمەللىكتە ئارتۇقچە تاقەت قىلغۇدەكمۇ ھالى قالمىغان پاتىگۈل ھەدە ئوغلىنىڭ يېنىپ كېلىشىنى تەلەپتتى. بىراق جۈرئەت بۇنىڭغا زىنھار ئۈنىمدى.

- ئۇنداق بولسا سەن دېگەن گېپىدىن يانمايدىغان جاھىل بالا، مەن سېنى توسۇپمۇ توسۇپ قالالمايمەن. بوپتۇ، مېڭىپ كۆرۈپ باق، «ئەر دۇئا بىلەن كۆكلەيدۇ» دەيدۇ. ساڭا كۈندە دۇئا قىلىپ تۇرىمەن، - دەپ رازىلىق بەردى تەستە ئوبۇلقاسىم ئاكا.

جۈرئەت يولغا چىقىپ تاكى سەپىرى ئاخىرلاشقان بىر يېرىم يىلچە ۋاقىتتا، ئۇنىڭ ئايسى ھەر كۈنى دېگۈدەك تېلېفون ئالدىدا قاچان سائەت سەككىز يېرىم بولاركىن، دەپ تەقەززالىق بىلەن ئولتۇراتتى. چۈنكى بىرىنچىدىن، بۇ چاغدىن باشلاپ تېلېفون ھەققى يېرىم ھېسابلىناتتى؛ ئىككىنچىدىن، جۈرئەتكە ئۇلار تېلېفون بەرسە جۈرئەتنىڭ ئۆزى تېلېفون بەرگىنىدىن ياخشى ئىدى. بۇنداق بولغاندا، جۈرئەتنىڭ چىقىمى ئاز - تولا بولسىمۇ تېجىلىپ قالاتتى. ئوبۇلقاسىم ئاكا بولسا، ئانا - بالا ئىككىسى سۆزلىشىۋاتقاندا قولغا خەرىتىنى ئالاتتى - دە، بۈگۈن جۈرئەت نەگە كەلگەن بولسا ئۇدۇللىق شۇ يەرگە بەلگە ئۇرۇپ ماڭاتتى ۋە ئەتىسى نەلەرگە يېتىپ بېرىشى مۇمكىنلىكىنى، يول بويى تارتىدىغان ھەر خىل مۇشكۈلاتلارنى قىياس قىلىپ كۆرەتتى. كېيىنچە ئۇنىڭ قىياسى ئاساسەن توغرا چىقىدىغان بولۇپ كەتتى.

بەزىدە، ئۇلار نەچچە كۈنلەپ تېلېفون بېرىپمۇ ئالمايتتى. سەۋەبى، جۈرئەت تېلېفون سىگنالى قوبۇل قىلىنمايدىغان جايلاردا ماڭغان بولاتتى ياكى ئۇلار تېلېفون ئورغانلاردا جۈرئەت بېسىپ مېڭىۋاتقان بولغاچقا مۇتسىكلىتنىڭ قاتتىق ئاۋازى جىرىڭلىغان يانفوننىڭ ئاۋازىنى بېسىپ كەتكەچكە، تېلېفون كەلگىنىنى سەزمەي قالاتتى. بىرەر ياتاققا ئورۇنلىشىپ بولۇپ كىملىرىدىن تېلېفون كەلدىكىن، قاراپ باقاي دەپ ئويلىسىمۇ، ھەددىدىن زىيادە چارچاپ كەتكەن جۈرئەت كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلاشقا ئارانلا ئۈلگۈرەتتى.

ئىچكىرىدىكى ئۇيغۇرلار

خەينەندىن ھېچقانداق تونۇشتۇرۇش ئالمايلا سەپەرگە ئاتلانغان جۈرئەت گۇاڭدۇڭغا يېتىپ كېلىش بىلەنلا شىنجاڭ ئىش بېجىرىش ئورنىنىڭ مۇدىرى تۇرسۇن ئەپەندى بىلەن كۆرۈشۈپ ئۆز مەقسىتىنى ئېيتتى.

- يارايىسەن ئوغلان، يارايىسەن، - تۇرسۇن

بولاتتى. - مۇشۇ يەردىمۇ مۇنچا بار، كىيىملىرىڭىز - مۇ قۇرۇپ قالار، بولدى بىزنىڭكىدىلا يېتىپ قېلىڭ.

جۈرئەت بۇ كىشىنىڭ ياخشى كۆڭلى ئۈچۈن كاسىلداپ تىترەپ تۇرسىمۇ ئۇنىڭ تۆت كىشىلىك، 10 يۈەنلىك ياتىقىدا بىر كېچە قونۇپ قالدى. ئۇ كىيىملىرىنى سېلىپ تاشلاپ پاكىز يۇيىدى، ئاندىن مۇنچىغا چۈشتى. بىراق مۇنچىدا ئىسسىق سۇ قالمىغانىدى. ئەسلىدىنلا توڭلاپ ھالىدىن كەتكەن جۈرئەتكە بۇ مۇزدەك سۇمۇ ئىسسىق سۇدەك بىلىندى. لېكىن مۇنچىدىن چىقىپلا زادىلا بولالمىدى، كېچىچە ياتاقنىڭ سوغۇقلىقىدىن تۈزۈكرەكمۇ ئۇخلىيالمىدى. ئەتىسى ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاخشام يېيىپ قويغان كىيىم - كېچەكلىرىنىڭ قۇرۇماستىن تېخىچە شۇ پېتى تۇرغىنىنى كۆرۈپ، كۆڭلىدە ھېلىقى كىشىدىن نارازى بولدى. بۇ، قاراپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا ياخشىلىق قىلىدىم، دەپ زىيان سالغاندەك بىر ئىش بولۇپ قالغانىدى. ئۇ كىيىم - كېچەكلىرىنى قۇرۇغچە ساقلاپ تۇرسا، خېلى ۋاقىت بېھۋەدە ئىسراپ بولاتتى. شۇڭا كېچىچە سوغۇقتىن تىترەپ ئۇخلىيالمىغان جۈرئەت تېخىچە قۇرۇمىغان كىيىم - كېچەكنى كىيىپ ئورنىدىن تۇرۇشقا مەجبۇر بولدى.

ئاشخانا ئۇدۇلىدا تېخى پۈتمىگەن بىر بىنا بولۇپ، بۇ يەردىكى ئۇيغۇرلار ھەر جۈمە كۈنى بۇ بىناغا يىغىلىپ جۈمە نامىزى ئۆتەيتتى. شۇ كۈنى، بۇ يەرگە نامازغا ئۆلگۈرۈپ 200 دىن ئارتۇق ئۇيغۇر يىغىلىپ ناماز ئوقۇشتى. جۈرئەت سەپەرگە چىققاندىن بېرى بۇنچە كۆپ ئۇيغۇرنى كۆرۈپ باقمىغان بولغاچقا بىر تەرەپتىن ھاياجانلىنىتتى.

نامازدىن كېيىن جۈرئەت ئۇلارغا بۇ قېتىمقى سەپىرىنىڭ مەقسىتىنى، ئەھمىيىتىنى قاتارلىقلارنى بىرمۇبىر بايان قىلدى.

توۋا، بۇ كىشىلەر خۇددى 70، 80 - يىللاردا يىراقتىن كەلگەن چەت ئەللىكىنى كۆرگەندە، ئۇنىڭ تىلىنى ئۇقالماي ھەيرانلىقتا قالغان كىشىلەردەك بىردەمنىڭ ئىچىدە توپ - توپ بولۇشۇپ بىرىنىمىلەرنى گۇدۇڭشىغىنىچە ئۇنىڭغا باشتىن - ئاياغ سەپىلىشقا باشلىدى. جۈرئەت «بۇ باي، سۈرلۈك كىشىلەردىن بىرسى پۇل تاشلىسىلا قالغانلىرىمۇ بەس - بەستە تاشلىشى مۇمكىن، ئاۋۋال كىم تاشلار» دەپ دىققەت بىلەن قاراپ تۇراتتى. بىرھازادىن كېيىن بويۇن، قوللىرىغا ھەر توم - توم ئالتۇن زەنجىر، ئۈزۈك سالغان، يانفونلارنى كۆتۈرۈۋالغان 20 دەك كىشى ئۇنىڭ ئالدىدىن خۇددى «سۆلەت پاراتى» دىن ئۆتكەندەك مېڭىشقانچە ئۇزاپ كېتىشتى. ئۇلارغا ئەگىشىپ باشقىلارمۇ بىر -

بىرلەپ كېتىپ قېلىشتى. جۈرئەت بۇ ئىشنى بىرخىل يالغۇزلىق، خورلۇق ھېس قىلدى. ئاشۇ مىنۇتلاردا جۈرئەت ئۆزىنىڭ يېگانە تەۋەككۈلچى ئىكەنلىكىنى بەنسىمۇ چوڭقۇر تونۇشقا باشلىدى. «مېنى بۇلار ئالىي دىۋانە ياكى ئالدامچى دەپ ھېس قىلىۋاتىدۇ ھەرقاچان». بۇ پىكىر كالىسىدا پەيدا بولغان ھامان مېڭىسىدە چاقماق يانغاندەك تېنى لەرزىگە كېلىپ تىترەپ كەتتى. «ھەي جۈرئەت، خەلقىمىنى دۇنياغا تونۇتۇشقا ھەسسە قوشىمەن دەپ بۇ كۈنلەرگە قالغۇچە سىڭگەن نېنىڭنى يەپ، مېھرىبان ئاتا - ئاناڭنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ، ئايالىڭنىڭ يېنىدا، توققۇزى تەل ئائىلەڭدە ھېچكىمگە تەلمۈرمەي ياشىساڭ بولماسىدى. كىم قويۇپتۇ بۇ تەۋەككۈلچىلىك سەپىرىگە چىقىشنى! ...»

ئۇ ئۆز - ئۆزىنى ئەنە شۇنداق ئەيىبلەيتتى. - ئاكا، ئاكا، نېرىدىن ئاڭلانغان ئاۋاز بىلەن تەڭ جۈرئەت تەرەپكە كېلىۋاتقان بالا ئۇنىڭ خىيالىنى بۆلدى.

- ئاكا، ماۋۇ 50 سومنى يېنىڭىزغا سېلىپ قويۇڭ، بەشىمىزنىڭ كۆڭلى. يولدا بىرەر ۋاخ تاماققا بولسىمۇ دالدا بولار.

بۇلارنىڭ ئۇچىسىدىكى ئەسكى، قاسماق كىيىم - كېچىكى ئىچىدە پارلاپ تۇرغان سەمىمى يۈرەك ئۇنى قاتتىق تەسىرلەندۈردى. بۇ بالىلار تېخى شىنجاڭدىن ئەمدىلا چىققان يېتىمچى بالىلار ئىدى.

- سىلەر خوتەندىنمۇ؟ - دېدى جۈرئەت يىغلامسىراپ. چۈنكى ئۇلارنىڭ شىۋىسى قەيەرلىك ئىكەنلىكىنى ئاشكارىلاپ تۇراتتى.

- ھە، بىزنىڭ چىققىنىمىزغا ئۈچ كۈن بولدى. تېخى خوجايىنىغا قەرزىمۇ بولۇپ قالدۇق، بولمىغان بولسا...

- ئۇنداقتا بۇ پۇلنى ئۆزۈڭلار سېلىپ قويۇڭلار ئۆكۈلىرىم.

- ياق، تۈزۈت قىلىماڭ. خۇدا پۇل بەرگەنلەرگە ئىنساپ بەرمەيدىكەن، ئىنساپ بەرگەنلەرگە بىزدەك پۇل بەرمەيدىكەن، تەڭشەلمىگەن جاھاندا قانداق قىلىمىز. ئاز بولسىمۇ سېلىپ قويۇڭ، - بالىلار سۆزىنى تۈگىتىپلا ئۆز يوللىرىغا كېتىپ قېلىشتى.

جۈرئەتنىڭ كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتتى... گېلى بوغۇلۇپ قالغاچقا ئارتۇقچە بىر نەرسە دېيەلمەي كۆزىدىكى ئىسسىق ياشلىرىنى سۈرتكەنچە بالىلارنىڭ ئارقىسىدىن خېلى ئۇزاققىچە قاراپ قالدى.

ئۇ يول بويى بۇنداق سەرگۈزەشتىلەرنى ئاز تارتىدى. نۇرغۇن كىشىلەر ئۇنى چۈشەنمىدى، ئالدامچى، ئالىي دەرىجىلىك تىلەمچى كۆردى.

- ئالدىڭىغا مېڭىپ باقساڭ خۇدايىم بىرەر - بىرەر قېتىم تېلېۋىزورغا چىقىۋېلىپ

نىڭ بىز ھېچ ئىش قىلىپ بېرەلمىسەك پاتاق پۇلى بولسىمۇ تېجىلىپ قالسۇن، دەپ تۇتۇۋېلىشى بىلەن شۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياتىقىدا قونۇپ قالدى. - جۈرئەتكا، مۇنۇ داستىكى ئىسسىق سۇدا يۈزىڭىزنى يۇيۇۋالامسىز؟

- نەدىكى گەپنى قىلىسەن، - دېدى يەنە بىرسى بۇ ئوقۇغۇچىنى ئەيىبلەگەندەك، - جۈرئەتكام قولىنى سۇغا سالسا قانداق بولىدۇ، كېلىڭ جۈرئەتكا، يۈزىڭىزنى مەن يۇيۇپ قوياي! - بولدى، مەن ئۈزۈم يۇيماي، - دېدى جۈرئەت گەرچە ئۆزى يۇيۇشقا كۆزى يەتمىسىمۇ. - ئاھا، بولدى قىلىڭ، قاچانغىچە تارتىنىپ

يۈرىسىز، ھەممىز بىر قورساقنى چىققان ئاكا - ئۈكەدەك بولۇپ قالغاندەك ئىدى. كېلىڭ، يۈزىڭىزنى يۇيۇپ قويۇشقىمۇ يارىمىغان بۇنداق قولىنى كېسىۋەتمەي، نېمە قىلىمەن ساقلاپ... شۇنداق قىلىپ بۇ بالىلار ئۆزىنىڭ پەرىشتىلەرنىڭكىدەك ئىللىق قولىرى بىلەنلا ئەمەس، پاك، ھالال روھى قولىرى بىلەنمۇ ئۇنىڭ يۈزىنى، باق، قەلبىنىڭ، جىسىمىنىڭ چوڭقۇرلۇقىدىكى چاڭ - توزانلار، داغلارنى پاك - پاكىز يۇيۇپ تازىلىدى...

جۈرئەت ئۇلاردىن تەسەرلىنىپ يىغلاپ كەتتى. ياتاقتىكى باشقا ئوقۇغۇچىلارمۇ جۈرئەتنى قۇچاقلىغانچە ئويچە ھۆڭرەپ يىغلاپ كېتىشتى... جۈرئەت بۇ كۈنلەرنى، ستودېنتلارنى مەڭگۈ ئۇنتۇمايدۇ.

جۈرئەت دالىيەنگە كېلىشى بىلەنلا ئوقۇغۇچىلارنىڭ «مېھرىبان يۇرتىدىشى» ئاتالغان سودىگەر، كاۋاپچى ئەخمەت جۈرئەتنىڭ دالىيەنگە كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ تۇرالماي قالدى.

- قاچان كەپتىكەن؟ نېمىشقا ماڭا ئەمدى خەۋەر قىلىدىڭلار، ئەستا. بالا دېگەن يەنلا بالدە، - خەۋەر ئېلىپ كەلگەن ئوقۇغۇچىغا سۆزلەپلا كەتتى ئۇ.

- ئۇ بايىلا تېخى بىزنىڭ مەكتەپكە كەلدى، مەن سىزگە خەۋەر قىلغىلى يۈگۈرۈپ كېلىشىم، - ئوقۇغۇچى ئۇنىڭ جىددىي ھالىتىدىن تولسىمۇ سۆيۈنگەن ھالدا جاۋاب بەردى.

- ھە، مۇنداق دە، تېز ماڭايلى، يۈر، - ئەخمەت ئۇنى ئەتراپتىكى ئەڭ ئالىي ياتاققا ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۆزى سودىگەرلەر بىلەن ئالاقىلىشىپ ئىئانە توپلاش ئىشلىرىغا كىرىشىپ كەتتى. «ئىشەنگەن تاغدا كېيىك ياتماپتۇ» دېگەندەك، ئۇنىڭغا باشتا نى - نى ۋەدىلەرنى بېرىپ مەيدىسىگە ئۇرغانلارنىڭ ئەتتىسى بىرسىمۇ كەلمىدى.

- ئامال يوق بۇ ئادەملەرگە، قېنى ئاز بولسىمۇ ماۋۇ 4000 يۈەننى ماي قاچىلاشقا ئىشلىتىرسىز، - ئەخمەت پۇلىنى ئۇنىڭغا تۇتقۇزۇپ سەپىرىگە ئاق يول تىلىدى.

بولدى قىلمايمەن، بۇنچىۋالا جاپا تارتىپ ساراڭمۇ سەن؟

- خار بولۇپ يۈرگۈچە بىزگە قېتىلىپ سودا قىل، تېزلا باي بولۇپ كېتىسەن.

خۇبىي ئۆلكىسىنىڭ ۋۇخەن شەھىرى 1 - ئاي مەزگىلى بولغاچقا شۇنداق سوغۇق ئىدى. سوغۇق جۈرئەتنىڭ پۇت - قولىنى ئۇششۇتۇۋەتكەن بولۇپ، ماڭغانچە تېرىسى چۈشۈپ، پۇت - قولىرى خام گۆشتەك قىپقىزىل بولۇپ قېلىۋاتاتتى. پۇت - قولىنى پەس قىلىشقا چىڭقىلىپ لوڧۇلداپ ئاغرىيتتى. قان ئۇيۇپ قالغان يەرلەر قېتىشىپ قاسراققا ئايلانماقتا ئىدى.

بىر كۈنى ۋۇخەندىكى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ تەكلىپى بىلەن ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئىزدەپ مەكتەپىگە تاماققا باردى. جۈرئەت ئاشخانا ئىسسىق بولسىمۇ، ئوقۇغۇچىلار قولىنى كۆرسە كۆڭلى ئېلىشىپ تاماق يېيەلمەي قالسىمۇن، دەپ شۇنچە قېلىن پەلەينىمۇ سالمىدى. ئۇ چوڭىنى تۇتقاندى، پەقەت قىسالمىدى. چۈنكى قولى كۈپتەك ئىشىشىپ كەتكەچكە ئېگىلمەيتتى. شۇنداقتىمۇ، چوڭىنى باش بارمىقى بىلەن كۆرسەتكۈچ بارمىقىنىڭ تۇۋىگە ياڭزاپ سەل - پەل قىسىپ، كۈچىنىپ ئاران تەستە تۇرغۇزدى. ئۇ تاماق يېيىشتىمۇ قىيىنلىۋاتاتتى.

جۈرئەتنى كۆرۈپ ئۇدۇل ئولتۇرغان ئىككى ئوغۇل ئوقۇغۇچى جۈرئەتكە:

- ۋاي بۇ پەلەينى سېلىۋېتىپ، ئەركىن - ئازادە ئولتۇرۇپ يەڭ، ئاشخانا شۇنچە ئىسسىق تۇرسا، يەنە توڭلاپ كېتىۋاتامسىز يا! - دېيىشتى.

- بولدى، ھېچقىسى يوق، - دېدى جۈرئەت يەنلا چاندۇرماسلىققا تىرىشىپ، - مۇشۇنداق پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ ئالدىرماي يېمەيلىمۇ.

- ۋاي، سېلىڭ، سېلىڭ! - دېدى ئۇلاردىن بىرسى ۋە كۈتۈلمىگەن يەردىن ئورنىدىن تۇرۇپلا جۈرئەتنىڭ قولىدىكى پەلەينى بىر تارتقاندى، كۈچەپرەك تارتىۋەتكەچكە ئەسلىدىكى شەلۋەرەپ قىپقىزىل تۇرغان قولىلىرى شۇ زامات قاناپ كەتتى...

- ۋوي نېمە بولدى؟! - ھېلىقى بالا كۆرۈپلا قورقۇپ كەتتى. ئۇ ھەم قورقۇش، ھەم خىجىللىق ئىچىدە نېمە قىلارنى بىلمەي تېڭىرقاپ تۇراتتى.

- ئۇششۇپ كەتكەندى. سىلەرنى كۆڭلى ئېلىشىپ تاماق يېيەلمەي قالسىمۇن، دەپ باياتىن شۇڭا سالمىغان، - دېدى جۈرئەت راستىنى ئېيتىپ. بۇ چاغدا داستانخاندىكى جىمى قىز - ئوغۇل ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى ئۆزلىرىنى تۇتۇۋالماي يىغلاپ كېتىشتى...

شۇ كۈنى كەچتە جۈرئەت يەنە ئوقۇغۇچىلار.

ئىچكىرى ئۆلكىلەردىكى چۈشنىش

جۈرئەتنىڭ باسقان مۇساپىسىنىڭ كۈنساين ئۆزىرىشىغا ئەگىشىپ ئۇنى ھەقىقىي چۈشىنىدىغانلارمۇ بارغانچە كۆپىيىپ باردى. ئىچكىرىدىكى سەپىرىدە يول بويى خېلى كۆپ يەرلەردە كىشىلەرنىڭ قوللاشلىرى ئۇنىڭ كېيىنكى قەدەملىرىگە كۆپ مەدەت بولدى. كۆپ ھاللاردا، شەھەر ئىچىدە كېتىۋاتقىنىدا تاكىسى ماشىنىلىرى ئالدىغا كېلىپلا غاچچىدە توختايتتى - دە، « ئالتۇننىڭ قەدىرىنى زەرگەر بىلىدۇ» دىگەندەك، بۇ شوپۇرلار بىر - ئىككى يۈز يۈەن پۇلنى چىقىرىپلا:

- بىز سەپەرنىڭ جاپاسىنى ئوبدان بىلىمىز. بۇنىڭغا ماي قاچىلا، بۇرادەر، - دېگىنچە بىرەر - ئىككى يۈز يۈەننى يانچۇقىغا سېلىپ قويۇپلا كېتەتتى. تاغ ئارىسىدىمۇ بۇنداق ئەھۋاللار ئۇچراپ تۇراتتى. ئۇ بۇنداق چاغلاردا نېمە دېيىشنى بىلمەي، ھەتتا رەھمەتۇ دېيەلمەي تۇرۇپ قالاتتى. چۈنكى جۈرئەت ئۇلارنى ئۆمرىدە كۆرۈپمۇ باقمىغان كىشىلەر ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلار نە ئۆزلىرىنى تونۇشتۇرۇپ، نە ئىسىملىرىنى ئېيتىپمۇ ئولتۇرمايتتى. ئۇلار موتسىكلتنىڭ ئارقىسىدىكى دۆلەت بايرىقى بىلەن ئۆزىنىڭ لايىھىلەپ ياسىۋالغان ئۈستى كۆك، ئاستى سېرىق رەڭلىك، «تەڭرىتاغ ئوغلى» دېگەن خەتلەر چۈشۈرۈلگەن بايرىقىنى كۆرگەندىن كېيىنلا ئۇزۇن سەپەرگە ماڭغانىكەن، دەپ بىلەتتى - دە، پۇلنى جۈرئەتنىڭ قوينىغا تىقمۇتۇپلا كېتەتتى. بىر قېتىم بەش - ئالتە كىشى ماشىنا بىلەن شۇنداق ئىتتىك كەلگەنچە ئۇنىڭ ئالدىنى غاچچىدە توسۇۋالدى. جۈرئەت يەنە بىر تۈپ بۇلاڭچىلارغا ئۇچرىغاندەك قورقۇپ كەتتى.

- بىز سېنى تېلېۋىزوردا كۆرۈپ بەكلا قايىل بولغاندۇق. بۇ يەردىن ئۆتكەنلىكىڭنى ئاڭلاپ كېچىكسەكمۇ ئارقاڭدىن قوغلاپ كەلدۇق، سېنى باشقا يولغا كەتتىمىكەن دەپ ئۆزىمىز ئېزىپ باشقا يولغا كېتىپتۇق، سەن ھېلىمۇ ياخشى بۇ يەدە ئۇچراپ قالدىڭ، - دېدى ئۇلاردىن بىرى.

ئۇلار بىرەر سائەتچە پاراڭلىشىپ، ئاندىن بەش يۈز يۈەننى جۈرئەتنىڭ يانچۇقىغا سېلىپ قويۇپ كەتتى. ئۇلار كېتىش ئالدىدا جۈرئەتنى بىرەر كۈن تۇرۇپ كېتىشكە ئۇتتى:

- سېنىڭ بىلەن بىرەر كۈن مۇڭدەشپ پاراڭلىشىۋالايلى.

- رەھمەت ياخشى كۆڭلۈڭلارغا، مەن ئۈچۈن سېكۈنتمۇ مۇھىم. يولۇمدىن قالماي. ئۇلار جۈرئەتنى ئۇزىتىپ قويۇپ، ئارقىسىغا يېنىپ كېتىشتى.

باۋتۇغا بارغاندىمۇ، جۈرئەت پوچتىخانىغا

جۈرئەت يەنە يولغا چىقتى. ئۇنىڭ قولى يۈزۈلمىغاچقا، موتسىكلت مىنگەندە، قولىنىڭ بېغىشىغا يىپ باغلىۋېلىپ، يىپنىڭ يەنە بىر ئۇچىغا ئىلمەك چىقىرىپ، بىرىنى تورمۇز يۆتكەيدىغاندا ئىشلىنىدىغان لىخاچىغا، يەنە بىرىنى تورمۇزغا ئېلىپ قويماقتى. رولىنى تۈزۈك تۇتالمىغاچقا، ئىككى قولىنى ئەگمەستىن تارشىدەك تۈپتۈز تۇرغان ئالمىقىنى بىلەن بېسىپ تۇراتتى، خوت يۆتكەش ياكى جىددى توختاشقا توغرا كەلسە، لىخاچىنى قول بىلەن قىسالمىغاچقا يىپنى قولىنىڭ دۈمبىسى بىلەن شۇنداق بىر تارتىپ، تاققىدە خوتنى يۆتكىۋالماقتى. تورمۇز تۇتىدىغان ئىش بولسا، پۈت ئۇششۇپ كەتكەن بولغاچقا ئۇچى ئېگىلمەي جاپا سالاتتى، ئۇ تاپانداپ دەسسەپ تۇرۇپ يىپنى تارتىشقا مەجبۇر بولاتتى...

جۈرئەت بەزىدە 100 كىلومېتىر يولىنى بېشىش ئۈچۈن بىرەر يۈز قېتىملاپ موتسىكلتنى توختىتىپ، پۈت - قوللىرىنى موتسىكلتنىڭ ماتورىغا يېقىش ئارقىلىق ئىسسىتىپ ئاندىن ماڭاتتى. چۈنكى تاغلاردا ئوت يېقىش مەنىسى قىلىناتتى. ھاۋانىڭ سوغۇقىدا بۇرندىن خۇددى چىڭ ئېتىلمەي قالغان تۇرۇبا جۈمكىدىن سۇ چۈشكەندەك توكۇلداپ قۇيۇلۇۋېرىپ، شىمىنىڭ ئالدى ھۆل - سۈزمە بولۇپ كېتەتتى. بىرەر مىڭ مېتىر ماڭا - ماڭمايلا قوللىرى ئۇششۇپ، خۇددى تىرناقلىرىنى بىرسى تاشتەك قاتتىق بىر نەرسىگە قويغۇزۇپ تۇرۇپ، بولغا بىلەن گاچچىدە ئۇرۇۋەتكەندەك ئاغرىق ئارىلاش توڭلاپ كېتەتتى. قارا قىشنىڭ مۇدەھش سوغۇقى ئۇنى ئىختىيارسىز چىدىماستىن: «ۋاي!... ۋاي!...» دېگۈزۈۋېتەتتى. بەزىدە قول ئۇششۇپ كەتكەچكە قىزىق ماتوردا كۆيۈپ قالسىمۇ سەزمەيتتى. خېيىمى ئەتراپىدىكى تاغلار بەك سوغۇق ئىدى. جۈرئەت ئۈچ قات قېلىن، ئىچى يۇڭلۇق پەلەيلەرنى كىيىۋالسىمۇ، ئۆتۈكلىرىنىڭ ئىچىگە ئىككى پاختىلىق شىمىنى ئورنىۋالغان بولسىمۇ يەنىلا سوغۇققا دالدا بولمايتتى. بۇرنى قىزىرىپ، شەلۋەرەپ، ئۇششۇپ كەتكەننىمۇ سەزمەس بولۇپ كېتەتتى. تېرىلىرى بىر پارچە، بىر پارچە بولۇپ پۈتۈن - پۈتۈن سويۇلۇپ چۈشەتتى. ئۇ بۇرنىنىڭ، يۈزلىرىنىڭ نەچچە قات تېرىسىنىڭ چۈشۈپ بولغىنىنى ئۆزىمۇ ئېنىق دەپ بېرەلمەيتتى.

ئىچكىرى ئۆلكىلەردە تۇنجى قېتىم ئۇنى ئىزدەپ كەلگەن سودىگەر ئەخمەتتىن تارتىپ، تالاي مۇساپىلەردە ئۇنى چۈشەنگەن سودىگەر، كاۋاپچىلار، ئاشۇ روھلۇق، تېتىك، ئەڭ سەزگۈر ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى جۈرئەتنىڭ دوستلۇق ئالېومىغا، ئۇنىڭ يۈرىكىگە مەڭگۈلۈك ئەسلىمە بولۇپ ئورنىشىپ قالدى.

تۇراتتى. باشقىلارنىڭ موتسىكىلىنى قۇيۇش نۇرۇدا يالىڭداپ كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇرسا، ئۇنىڭ موتسىكىلىنى ئۇزاق يول يۈرۈۋېرىپ، چاڭ - تۇزان باسقان، يۈكنىڭ ئېغىرلىقىدىنمۇ، سۇنغان يۈك - تاق جازىسى پاياتلىنىپ تېخىمۇ قوپال تۈس ئالغان. باشقىلارنىڭكىدە بىرلا بايراقتىن باشقا نەرسە يوق، ئۇنىڭكىدە ھەم دۆلەتنىڭ، ھەم ئۆزىنىڭ بايرىقى، ھەم سىناڭغۇ، فوتو ئاپپارات، باشقىلار قول قويۇپ بەرگەن نەچچە ئورام ئاق لوزىنىكا. باشقىلار يەڭگىل كىيىنىگەن بولسا، جۈرئەت قىلىن خۇرۇمدىن ئىشتان - چاپان، ئۇزۇن قونجىلىق ئۆتۈك كىيىگەن بولۇپ، باشقىلاردىن ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇراتتى. نەچچە ئايلىق سەپەر جەريانىدا ھېرىپ قوللىرى رولى تۇتۇشقا قولاشمىغاندەك قىلىسىمۇ، يەنىلا خۇددى جەڭگە قوماندانلىق قىلىپ تويىنىڭ ئالدىدا كېنىۋاتقان چەۋەنداز باتۇردەك مەردانە قىياپەت بىلەن شەھەر كوچىلىرىنى ئاستا سۈرئەتتە ئارقىدا قالدۇرۇپ باراتتى. شەھەرنىڭ ھەممىلا يېرى قاينام - تاشقىلىق بايرام تەنتەنبىسىگە چۆمگەندى. ئۇ، شۇ چاغقىچە ھېچقانداق بىر يەردە بۇنداق تەنتەنبىلىك قارشى ئېلىشقا مۇيەسسەر بولۇپ باقمىغانىدى.

جۈرئەتنى تەنتەربىيە كومىتېتىدىن ئەڭ ئالىي مېھمانخانىغا ئورۇنلاشتۇرغانىدى. ئۇ نەچچە كۈن ئالىي كۈتۈنۈشلەردىن بەھرىمەن بولدى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ يېنىدا پۇل تۈگەپ قالغانىدى. ناۋادا، بۇلار بولمىغان بولسا بىرنەچچە كۈنلۈك ياتاق ھەققى ئۇچۇنلا نەچچە يۈز يۈەنلەپ چىقىم تارتقان بولاتتى. چۈنكى ئۇ ئادەتتىكى باھاسى ئەرزان ياتاققا چۈشسە، موتسىكىلىتىغا قاراپ بەرمەيتتى. موتسىكىلىتىغا قاراپ بەرگۈدەك ئالىي مېھمانخانىلارغا چۈشسە پۇل بەتمەيتتى. شۇنداق قىلىپ جۈرئەت بۇ يەردە ئۈچ - تۆت كۈننى ئۆتكۈزدى. «ماڭاي، - دېدى ئۇ ئۆز - ئۆزىگە، - مەن بۇ يولدا بىر قەدەم كېچىكسەم بولمايدۇ. ئالدىمدا تېخى نى - نى كۈنلەر مېنى جەڭگە چاقىرىۋاتىدۇ» . ئۇنىڭ يولغا چىقىدىغانلىقىدىن خەۋەر تاپقان ۋەخەن شەھەرلىك تەنتەربىيە كومىتېتىنىڭ مەسئۇلى ئۇنىڭغا:

- جۈرئەت، سىزگە دېمىسەم بولمىدى. سىزنى خېلى تۇرامدىكىن، ھەتتا بىزنىڭ ئادەمگەرچىلىكىمىزدىن تەسىرلىنىپ بولسىمۇ بۇ يەردە قېپقالامدىكىن، دەپ ئويلىغانىدۇق، - دېدى.

- مەن بۇ يەردە سىلەرگە ھېچ ئىش قىلىپ بېرەلمەيمەن.
- بىزگە بىر ئىش قىلىپ بېرىشىڭىزنىڭ ھاجىتى يوق، دۆلەت ئاۋمىنى قاپتۇرۇۋېلىش مۇراسىمى كۈنى بىزنىڭ موتسىكىلىتى ئەترىتىمىزنىڭ ھەيۋەت بىلەن ئاۋمىغا كىرىپ

تامغا ئۇرغۇزۇپ بولۇپ، باۋتۇدىن 180 كىلومېتىر يىراقلاپ كېتىپ بولغىنىدا، ئارقىسىدىن موتسىكىلىتنىڭ گۈرۈلدىگەن كۈچلۈك ئاۋازى ئاڭلاندى. 30 دەك كىشى موتسىكىلىتى بىلەن قوغلاپ كېلىۋاتاتتى. ئۇلار كېلىپ، جۈرئەتنى مەجبۇرىي باۋتۇغا ئېلىپ كەتتى. ئالىي ياتاقلىدا ياتقۇزۇپ، نەچچە مىڭ يۈەنلىك مېھمان قىلىپ، ئاندىن يولغا سېلىپ قويدى.

چىڭداۋدىمۇ كىشىلەر دۇمباقلىرىنى ماشىنىغا قويۇپ چېلىپ شەھەر ئايلاندۇردى. بۇنداق ئىشلار شەرقىي شىمالدا ئىنتايىن جىق ئۇچىرىدى. ئاز دېگەندە ئۇنىڭغا ئىشانە، كۆڭۈل دەپ چۈشكەن پۇللارمۇ 10 نەچچە مىڭ يۈەنگە باردى.

جۈرئەت نىڭشىيانىڭ يىنچۈەن شەھىرىدىمۇ ئەڭ ئۇنتۇلماس ئەسلىمىنى خاتىرىسىگە يازدى. ئۇ ئەسلى يىنچۈەندىن ئايرىلىپ خېلىلا ئۇزاق كەتكەندى. ئەمما بۇ يەردىكى تەنتەربىيە كومىتېتىدىكىلەر ئۇنىڭ كەلگىنىنى، ئەمما ئۇزۇن تۇرمايلا كەتكىنىنى ئاڭلاپ دەرھال قوغلاپ كېلىپ، ئىمزا قويۇش پائالىيەتلىرىنى ئۈيۈشتۈردى. 70 تەك موتسىكىلىتى جۈرئەتكە قوشۇلۇپ شەھەرنى ئەڭ ئايلىنىپ چىقتى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىنىڭ ۋە گېزىت - ژۇرناللارنىڭ مۇخبىرلىرى مەخسۇس ماشىنىلار بىلەن سۈرەتكە ئېلىپ ماڭدى. يول بويىدا بەزى مېھمانخانىلارمۇ ئۇنىڭ جۈرئەت ئىكەنلىكىنى ئۇققاندىن كېيىن ياكى ئۇنى تونۇمىسىمۇ ئۇنىڭ سەپىرىنىڭ مەنىسىنى چۈشەنگەندىن كېيىن ياتاق ھەققىنى كۆتۈرۈۋېتىش بىلەن تېلېۋىزىيە ئىستانسىلىرىنىڭ مۇخبىرلىرىنى چاقىرىپ ئۆزى پۇل تۆلەپ تەشۋىقات ئىشلىرىدا كۆپ ياردەملەرنى قىلدى. ھەتتا بەزى مېھمانخانىلار جۈرئەت ماڭىدىغاندا پۈتۈن خىزمەتچى خادىملىرىنى قاتار تىزىلدۇرۇپ، دۆلەت بايرىقىنى چىقىرىپ دۆلەت ناخشىسىنى ئېيتقۇزۇپ، شۇنداق ھەيۋەتلىك ۋە تەنتەنبىلىك ئۆزىتىپ قويدى.

بۇلاڭچىلار جۈرئەتنىڭ موتسىكىلىنى گۈرۈگە ئېلىۋالدى

1999 - يىلى 1 - ئاي مەزگىلى. جۈرئەت خۇبېيغا كەلگەندە، خۇبېي ئۆلكىلىك ۋە ۋەخەن شەھەرلىك تەنتەربىيە كومىتېتى ئۇنىڭ ئالدىغا قارشى ئېلىش ئۈچۈن موتسىكىلىتى ئەترىتىنىڭ ئەزالىرىنى ئەۋەتتى. جۈرئەت نەچچە يۈزلىگەن مۇسابىقە موتسىكىلىتىنىڭ مۇھاپىزىتى ئاستىدا شەھەرگە ھەيۋەت بىلەن كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ مىنىۋالغان موتسىكىلىتى ئارقىسىدىكى ھەمراھلىرىنىڭكىدىن روشەن پەرقلىنىپ

كېلىشىمىزنى تاپشۇرغان. بۇنىڭ ئۈچۈن قانچىلىك پۇل كەتسىمۇ مەيلى ئىدى. سىز پەقەت ئاشۇ موتسىكلست ئەترىتىگە يول باشلاپ ھەممىنىڭ ئالدىدا مېڭىپ بەرسىڭىزلا كۇپايە. بۇنىڭ ئۈچۈن سىزگە مۇۋاپىق ھەق بېرەتتۇق. بۈگۈنچە بىر كۈن ئويلىنىپ، ئەتە يولغا چىقىشىڭىزمۇ كېچىكمەيسىز.

ئۇ، كېلىپ ئىككى كۈندىن كېيىن ئۇلار جۈرئەتكە ھەرخىل تىپتىكى موتسىكلستنى مىندۈرۈپ سىناپ باققاندى. ھەممىسىنى قالتىس ماھارەت بىلەن مىنىپ، ئۇلارنىڭ كۆزىدىن ئوت چىقىرىۋەتكەن. شۇڭا ئۇلار جۈرئەتكە زور ئۈمىد باغلىغاندى.

شۇنداق قىلىپ جۈرئەت بىر كېچە قاتتىق ئويلىدى: ئۇ، شان - شەرەپنى دەپ شۇنچە كېرەك بولۇۋاتقان پۇلدىن مەھرۇم قالسۇنمۇ؟ ئەگەر، ئۇ پۇلنى ئالمىسەن دەپسە، دەل ئاشۇ ئاۋمېنىنى قايتۇرۇۋېلىش پەيتىدە ئاخىرقى پەللىگە يېتىپ بېرىپ، 2000 - يىللىق تۇنجى جېنىسس رېكورتىنى يارىتىشىمغا تەسىر يېتىدۇ...

جۈرئەتنى گەرچە ئۇلار ۋۇخەن شەھىرىدە تۇتۇپ قالالمىغان بولسىمۇ، ئۇلار يەنىلا ئۇنىڭ ئەتىۋارىنى قىلىپ، ھەتتا ئۇنىڭغا تەنتەربىيە كومىتېتى مالىيەسىدىن پۇل قەرز بەردى. خېلى پەرگىچە موتسىكلست ئەترىتى بىلەن ئۈزىتىپ قويدى.

جۈرئەت يېرىم سائەتچە ماڭغاندا، شەھەر ئەتراپى رايونىنى ئارقىدا قالدۇرۇپ غىچ سايلىققا چىقىپ قالدى. يولدا ماشىنىلار ئاندا - ساندا ئۇتۇشۇپ تۇراتتى. نەچچە كۈنلۈك ھاردۇقىسى چىقىپ قالغان جۈرئەت موتسىكلستنى بولۇشچە چاپتۇرۇپ كېتىۋاتاتتى. بىردىنلا ئۇنىڭ يېنىدا بىر موتسىكلستلىق كىشى پەيدا بولدى. بۇنى كۆرۈپ جۈرئەتنىڭ يۈرىكى قارتىتىدە قىلىپ قالدى. چۈنكى ئۇ بېشىغا پايپاق تارتىۋالغان بولۇپ، ئۇنىڭ بۇلاڭچى ئىكەنلىكى ئېنىق ئىدى. جۈرئەت ئۇنىڭغا قاراپ ئۈلگۈرمەيلا موتسىكلستنىڭ ئەينىكىدىن ئون نەچچە موتسىكلستنىڭ ئۆزىگە يېقىنلاپ قالغىنىنى كۆرۈپ قالدى. بۇلار قارىغاندا چوڭ بىر گۇرۇھتەك قىلاتتى. جۈرئەت ماي كىلاپاننى بولۇشچە دەسسەپ، ئەڭ يۇقىرى سۈرئەتكە ئۆتتى. ئۇلار ئارقىسىدا قالغاندەك، ئۇنىڭغا يېتىشەلمەيدىغاندەك ئۇزاق كەتتى. لېكىن ئارىدىن بىرنەچچە مىنۇت ئۆتە - ئۆتەيلا ئۇلار يەنە غالجىرلاشقان ھەرىدەك غۇڭۇلداپ يېتىپ كەلدى - دە، ھەش - پەش دېگۈچە ئۇنى ئارىغا ئېلىۋېلىشتى. - سىلەر مېنى نېمىشقا توسۇسىلەر؟ - دېدى جۈرئەت خەنزۇ تىلىدا.

- ھېلى بىلىپ قالسىەن، - دېدى ئارىدىن بىرسى ئۇمۇ خەنزۇ تىلىدا سۆزلەپ. شۇ ئارىلىقتا جۈرئەت ئۇلارنىڭ تەلەپپۇزىدىن

دەرگۇمان بولدى. چۈنكى بۇ شىنجاڭلىق ئۇيغۇرلارنىڭ تەلەپپۇزىغا بەكمۇ ئوخشايتتى. بەلكىم، قۇلىقىغا شۇنداق ئاڭلىنىپ كەتكەندۇ. ئۇلار جۈرئەتنى موتسىكلستى بىلەن تارتىپ يىقىتىپ، قوللىرىنى ئارقىسىغا قايرىپ باغلاشتى، ئاندىن بېشىغا، بەلكى ئاستىنى بەل قىسمىنىڭ ھەممىسىگە قەدەر قاپقارا رەختتىن تاغاردەك بىرنەرسە كىيگۈزۈشتى. ئۇ ھېچنەرسىنى كۆرەلمىدى. ئەمدى تۈگىدى، ھەممە ئىش تۈگىدى، بۇ قاراقچىلارنىڭ قولىدا ئۆلىدىغان ئوخشايمەن، مېنىڭ غەلبەمنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈپ تۇرغان ئاتا - ئاناغا، ئائىلەمگە، خەلقىمگە، ۋەتەنمگە، ھەتتا ھېلىقى ئاشخاندىكى بالىلاردەك قانچە مۇڭلىغان كىشىلىرىمىزگە يۈز كېلەلمەيدىغان، ئۇلارنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلىيالمىلا ئۆلۈپ كېتىدىغان بولدۇم...

بۇلاڭچىلار ئۇنى ئۈچ چاقىلىق بىر موتسىكلستقا مىنگەشتۈردى - دە، قاپاقلارغىدۇر يۈرۈپ كەتتى. ئارىدىن بىرەر سائەتچە ئۆتۈپ، ئۆزىنى ئۆڭكۈردەك سۈرلۈك بىر يەردە كۆردى. كۆزلىرىدىكى تېڭىق ئەمدىلا ئېلىۋېتىلگەچكە دەسلەپ ھېچنەرسىنى كۆرەلمىدى، كېيىن ئاستا - ئاستا كۆرۈش سەزگۈسى ئەسلىگە كەلدى.

جۈرئەت ئالدىدا تۇرغان شاپ بۇرۇت، گوروي كىشىلەرنى كۆرۈپلا يۈرىكى ئىزىغا چۈشكەندەك بولدى. چۈنكى بايقىلار يۈزىگە تارتىۋالغان نىقاب ئورنىدىكى پايپاقنى ئېلىۋەتكەن بولۇپ، بۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئۇيغۇرلار ئىدى. نېمىلا بولمىسۇن، ئۇلار جۈرئەتنىڭ شىنجاڭدىن چىققان ئۇيغۇر ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ قىلىۋاتقان ئىشىنى بىلسە، چوقۇم كەچۈرۈم سوراپ قويۇپ بېرىشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا جۈرئەت ئالدىراپ ئۆز سالاھىيەتتىكىنى ئاشكارىلىدى.

- جېنىسس رېكورتى يارىتامسەن - ياراتامسەن ئۆزۈڭنىڭ ئىشى. سەن بىلەن بىز بىر مىللەتتىن بولۇپ قالغانلا كۇناھىمىز بار شۇ. بىز مىللەت تونۇمايمىز، پۇلنى تونۇيمىز. ئەگەر بۇ موتسىكلستنىڭ ئۆزۈڭگە كېرەك بولسا، نەدىن بولمىسۇن 60 مىڭ يۈەن تاپشۇر. ئەگەر ئۇنچىلىك پۇلۇڭ بولمىسا، بۇ موتسىكلستنىڭنى ئەكىتىمەن، دەپ قۇرۇق ئاۋارە بولما. بىلسەڭ، سېنى بۇ يەردىن تىرىك قويۇۋەتكىنىمىزنىڭ ئۆزىمۇ چوڭ ئىش.

- نەدىكى تىرىك قويۇۋېتىشكەن ئۇ، مۇشۇ يەردىلا جايلىۋېتىش كېرەك ئۇنى، - دېدى ئارىدىن يەنە بىرسى سۆز قىستۇرۇپ ۋە ئۇدۇل جۈرئەتنىڭ ئالدىغا كەلدى - دە، تاۋۇز پىچىدىغاندەك يوغان زۇلىپقارنى شارىتىدە سۇغۇرۇۋېلىپ، جۈرئەتنىڭ ياقىسىغا ئېسىلدى، - قېنى ئېيتە، پۇلغا تۇرامسەن ياكى جانغا؟

تالاش - تارتىش قىلىشتى، تالاشقانلىرى زىددىيەت شۇنچە كەسكىنلىشىپ قورقۇنچلۇق باسقۇچقا كېلىپ قېلىۋاتاتتى. تۇيۇقسىز جۈرئەتنىڭ كالىسىغا بىر ئەقىل كەچتى:

- بولىدۇ، مەن سىلەر دېگەن پۇلنى بېرى، بىراق ھازىر ئەمەس.

- ئەمەس، قاچان؟

- ھازىر پۇل يوق، مېنى قويۇۋېتىڭلار، مەن ۋەخەن شەھەرلىك تەنتەربىيە كومىتېتىغا بېرىپ پۇل سوراپ باقاي، بېرىپ تۇرسا ئەجەب ئەمەس.

بەزىلىرى بۇنىڭغا قوشۇلدى، يەنە بەزىلىرى شۇنداق ياغلىما گەپلەر بىلەن قولمىزدىن قېچىپ چىقىپ، بىزنى ئۇدۇل ج خ ئىدارىسىگە چاقىدۇ، ئۇنىڭدىن كۆرە ھازىرلا ئۇجۇقتۇرۇۋېتىلى دېيىشتى. خېلى تالاش - تارتىشلاردىن كېيىن، ئۇلارنىڭ كاتتىۋېشى قىممەت پۇللۇق يوغان چەت ئەل تاماكىسىنى قىغىر چىشلەپ ئۆزىچە «ئوغۇل بالىلىق» قىلدى:

- قولمىزدىن قېچىپ نەگە بارالايتتى.

قويۇۋېتىڭلار، دەرھال بېرىپ پۇل ئەگەلسۇن. ئەگەر ئىككى سائەتكىچە پۇلنى ئەگەلمەسە، موتسىكلەتنى تاغقا ئېلىپ چىقىپ ئۆزى بىلەن قوشۇپ تاشلىۋېتىمىز، - دېدى. ئاندىن جۈرئەتكە قاراپ جىددى قىياپەتتە، - ئەگەر ساختىلىق ئىشلىتىمەن دەيدىكەنسىن، پېيىڭنى كېسىۋېتىمەن، - دېدى ئۇمۇ قولغا ئۇزۇن بىر پىچاقنى ئېلىپ ئۇنىڭ تۇمشۇقى ئەتراپىدا ئويىنىتىپ. بۇنىڭدىن جۈرئەتنىڭ تېنى شۈركۈنۈپ كەتتى.

شۇنداق قىلىپ ئۇ ئاخىر بۇلاڭچىلارنىڭ قولىدىن ۋاقىتلىق بولسىمۇ ئامان - ئېسەن چىقتى. بىراق ئۇ موتسىكلەتتىن ئايرىلىپ قالدى.

بۇ ئىش راستتىن ئېيتقاندا، جۈرئەتكە بەكلا ھار كەلدى.

ئۇ شەھەرلىك ساقچى ئىدارىسىگە كىرىپ دېلو مەلۇم قىلىۋىدى، نۆۋەتچى ساقچى بۇ ئۇرۇڭلارنىڭ ئارىسىدىكى ئىشكەن دەپ ئۆزلىرىنىڭ ئارىلىشالمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ سوغۇق مۇئامىلە ئوتتۇرىغا چىقتى. شۇنىڭ بىلەن جۈرئەت خۇبىي ئۆلكىلىك جامائەت خەۋپسىزلىك نازارىتىگە كەلدى، ئۇ، نازارەت باشلىقى بىلەن كۆرۈشتۈرۈشنى ئىلتىماس قىلدى. بولغان ئەھۋاللارنى بىر قور مەلۇم قىلىۋىدى، نازارەت باشلىقى دەررۇ ھېلىقى بۇلاڭچىلار گۇرۇھىنى تۇتۇشقا ئادەم ماغدۇردى. ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي بۇ بۇلاڭچىلار قوللىرىغا كويىزا سېلىنغان ھالدا تۇتۇپ ئېلىپ كېلىندى. شۇنداق قىلىپ، ئۇنىڭ موتسىكلەتنى ئۇنىڭ قولىغا قايتۇرۇپ بېرىلدى. بۇ ئىش تۈگىگەندىن كېيىن ئۇلار جۈرئەتنى

ئۇ، قولىدىكى زۇلپىقارنى قوپاللىق بىلەن شارت - شۇرت شىلتىپ، يۈز - كۆزى ئەتراپىدا ئايلاندۇرۇۋىدى، زۇلپىقاردىن ۋال - ۋۇل قىلىپ سوغۇق نۇر چاقناپ كەتتى. «قانداق قىلىش كېرەك؟ پۇل بېرى دېسەم، ئۇنچىلىك پۇلۇم يوق، بەرمەي دېسەم جېنىمغا ئارا تۇرۇشۇم بىر گەپ... ھېلىقى ۋەخەن شەھەرلىك تەنتەربىيە كومىتېتىدىن پۇلۇم تۈگەپ كەتتى، دەپ قەرز ئالغان پۇلنى پوچتا بانكىسىغا سېلىپ، ئۇنىڭ كارتىسىنى سايمان سالىدىغان ساندۇقنىڭ ئاستىدىكى رېزىنكە تېگىگە تىقمۇتەتكەندىم، ئۇنى تېپىۋالغانىدۇ ياكى پۇل يوق دېسەم ھېلىغىچە تېپىلىپ قېلىپ قالغان پۇلۇڭنىمۇ چىقار، دەپ تۇرۇۋالارمۇ؟...» جۈرئەت دەككە - دۈككەدە نېمە قىلارنى بىلمەيتتى. سودىگەرلەر،

تىجارەتچىلەر، كارخانىچىلارنىڭ بەزىلىرى شۇنداق چىڭ كېلىدۇ، ئۇلار ئۈچۈن باشقىلارنىڭ پۇل دەپ ئالدىغا كىرىشى، خۇددى جېنىڭنى بەر، دېگەندەكلا بىر ئىش بولسا كېرەك. دېمىسىمۇ، ئۇلار پۇلنى تەستە تاپىدۇ، بىراق، مەن تېخىمۇ شۇنداق... ئەجەب، ئۇ... ياق، نېمە بولسا بولسۇن، بۇلارغا بىكارغا چۈشۈپ قالغان پۇل يوق، باشقا كەلگەننى كۆرەي!

- مەندە پۇل يوق... دېدى جۈرئەت كېسىپلا.

- سەندە پۇل بولمىسا، سەندەك بىر قوڭالتاقنى ۋەخەنلىكلەر شۇنچە ئەتىۋارلايدىغانغا ياسەن بىر يەرنىڭ ۋالىسىمىدىكەن؟!

- ئۇلار تەنتەربىيە كومىتېتىنىڭ ئادەملىرى، بۇ ئىشنى ئۇلار بىلەن كەسپىي جەھەتتە مۇناسىۋەتلىك. ئۇلار ئاخبارات ۋاسىتىلىرى ئارقىلىق مېنىڭ قىلىۋاتقان ئىشىمدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، بۇ يەرگە كېلىدىغىنىمنى ئاڭلاپ ئالدىغا چىقتى شۇ.

- ئەمەسە ياخشى، تەنتەربىيەگە دۆلەتنىڭ ئاجرىتىدىغان پۇللىرى ھەددى - ھېسابسىز... - بىراق، ماڭا دۆلەتتىن بىر تىيىن ئاجراتقان ئەمەس، - دېدى جۈرئەت ئۇلارنىڭ گېپىنى بۆلۈپ.

- ۋالاقلىما، بىكىرىغا مۇشۇك ئاپتاپقا چىقمايدۇ. كۆپ نەپكە ئېرىشمەسەڭ، ئۆز پۇلۇڭنى بۇنداق بۇزۇپ - چاچىدىغانغا ساراڭ ئەمەسەن.

- مىللىتىم، خەلقىم، ۋەتىنىم ئۈچۈن...

- كۆتۈر قاسقىنىڭنى، ھەممىسى ئالدامچىلىق. سەندەك كازاپلار مىللەت، خەلق، ۋەتەن دېگەندەك تونلارغا ئورنىلىۋېلىپ، ئۆزۈڭنىڭ رەزىل مەقسىتىڭگە يېتىشكە ئۇرۇنۇشىسەن. يەنە دەۋاتقان گېپىنىڭ چىرايلىقلىقىنى قارا بۇنىڭ. ئۇلار شۇ تەرىزدە ئۇزاققىچە مۇنازىرىلەشتى،

شەھەرلىك ج خ ئىدارىسىگە باشلاپ ئاپارغۇزدى. ئۇلار كىرگەندە ھېلىقى ساقچى پۇتلىرىنى ئالماپ گېدىيىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ دەسلەپتە كىرگەن جۈرئەتنى كۆرۈپ، تېخىمۇ غادا ئېلىپ بارىپ تەمىشلىۋىدى، جۈرئەتنىڭ ئارقىسىدىن تاپ باستۇرۇپلا كىرىپ كەلگەن ئۆلكىلىك جامائەت خەۋپسىزلىك نازارىتىنىڭ باشلىقىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى.

- قېنى، قايسى ئۇ، كىم ساڭا شۇنداق دەدى. ئۇنى بىر تونۇپ باق، - دەپدى باشلىق. - مۇشۇ شۇ، - جۈرئەت ھېلىقى ساقچىنى ئىما قىلدى.

جامائەت خەۋپسىزلىك نازارىتىنىڭ باشلىقى ئۇنى شۇ زامات تىللاپ كەتتى ۋە ئۇنىڭ ۋەزىپىسىنى ئېلىپ تاشلىدى.

جۈرئەت قانۇننىڭ ئادىللىقىدىن سۆيۈنۈپ، ئۇلارغا رەھمەت - تەشەككۈر ئېيتىپ خوشلاشماقچى بولدى. بۇ چاغدا جامائەت خەۋپسىزلىك نازارىتىگە ۋۇخەن شەھەرلىك تەنتەربىيە كومىتېتىنىڭ ئادەملىرى كىرىپ قالدى. ئۇلار بۇ ئىشنى كۈچىلاردىن ئاڭلىغان بولۇپ، شۇ زاماتلا بۇ ياققا چاپقاندى. ئۇلار جۈرئەتنى بىر نەچچە كۈن تۇرۇپ ئاندىن مېڭىشقا كۆندۈردى. چۈنكى ھېلىقى بۇلاڭچىلارنى سەل چاغلىغىلى بولمايتتى. ئۇلارنىڭ تۇتۇلمىغان ئادەملىرى بولۇپ قالسا، تېخىمۇ چوڭراق جاناققا يولۇقۇپ قېلىش ئېھتىمالىنىمۇ يوق دېگىلى بولمايتتى.

جۈرئەت قوراللىق ساقچى قىسىملار ئەترىتىنىڭ مۇھاپىزىتى ئاستىدىكى مەخسۇس ياتاققا ئورۇنلاشتۇرۇلدى. نەچچە كۈنگىچە ئۇنىڭ ياتاق - تاماق، بارلىق چىقىملىرى كۆتۈرۈۋېتىلدى. ئۇ ماڭار ۋاقتىدا ۋۇخەن شەھەرلىك تەنتەربىيە كومىتېتىنىڭ موتسىكىلىك ئەترىتى ھەم ھۆرمەت، ھەم بىخەتەرلىك يۈزىسىدىن ئۇنى تاكى خېيىي ئۆلكىسىنىڭ

چىگراسىغىچە ئۈزىتىپ باردى. - ئەمدى ئەنسىرىمىسىڭىزمۇ بولىدۇ. ئەسكى كىشىلەر ھەرقانچە بولسىمۇ بۇ بەرگىچە كېلەلمەيدۇ، - دەپدى ئۈزىتىپ كېلىشكەنلەر خوشلىشىش ئالدىدا. شۇنداق قىلىپ بىر قېتىملىق ھايات - ماماتلىق سىناقتىن ساق - سالامەت ئۆتكەن جۈرئەت كېيىنكى قەدىمىنى تېخىمۇ پۇختا بېسىشى كېرەكلىكىنى ئويلاپ يولىغا راۋان بولدى.

ئەزىزلىك بىلەن ئېلىشىش

جۈرئەت ئالتە ئاي دېڭىز بويى، ئوتتۇرا جۇڭگو ۋە بېيجىڭ رايونلىرىنى ئايلىنىپ 4 - ئاينىڭ 25 - كۈنى شەرقىي شىمالدىكى خېيلۇڭجياڭ ئۆلكىسىنىڭ خېيخى شەھىرىگە قاراپ ماڭدى.

سەپەرگە چىققان يېرىم يىلدىن بۇيان جۈرئەت جاپادا ئورۇنلاپ بىر تېرە - بىر ئۈستىخان بولۇپ قالغانىدى. ئەتىيازنىڭ سوغۇقى ئۈستىخان - ئۈگىلەرنى ئاجرىتىۋېتىدىغاندەك تەرىزدە ئاغرىتىۋاتاتتى. ئەمدىلىكتە يېزىلار شالاڭلاپ، ئېلىۋالغان تەييار چۆپلەرمۇ تۈگەپ ھارغىنلىققا چىداپ بولغۇسىز قورساق ئاچلىقىمۇ قوشۇلدى. ھارغىنلىقتىن كۆزلىرى قاراڭغۇلۇشۇپ بىرنەرسە ئىككى كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئۇ كېنىۋېتىپ بارغانسېرى ئۆز كۈچىنى كۆرسىتىۋاتقان قاتتىق ھاردۇقنى دەڭسىۋىدى، بىر دەم ھاردۇق ئېلىپ يېتىۋالسا ئىككىنچىلەپ قوپالمايدىغاندەك قىلاتتى.

ئۆلسەممۇ ئادەم بار جايدا، ياتاققا ئۆلەي دېگەن ئوي بىلەن چىشىنى چىشلەپ ئىلگىرىلەشكە باشلىدى. پىراقىدىن كۆرۈنگەن غۇۋا چىراغ نۇرلىرى ئۇنىڭغا ئۈمىد بېغىشلىدى، لېكىن چىراغ نۇرلىرى ئۇنىڭغا ھېچ يېقىنلايدىغاندەك ئەمەس. بىر چاغلاردا ئالدى تەرەپتىن بىر مېھمانكۈتۈش كۆرۈندى، غەرق مەست ئادەمدەك دەلدۈگۈنۈپ كىرىپ ئاران تەسلىكتە رەسمىيەت - لەرنى ئۆتەپ كارىۋاتقا ئۆمىلەپ دېگەندەك ئۇلاشتى. يېتىشى بىلەن تەڭلا ياتاق، تورۇس، پۈتۈن دۇنيا پىرقىراشقا باشلىدى. چۈشى بىلەن ئوڭى يەرق ئەتكىلى بولمايدىغان بىر كۆرۈنۈشتە كۆز ئالدىدا ھەرخىل كارتىنىلار ئەكس ئەتتەتتى.

جۈرئەت بىر ھازادا كۆزىنى ئاچتى. ئەمما قاچانلاردا بۇ يەرگە كىرىپ، كارىۋاتتا ياتقانلىقىنى شۇنچە قىلىپمۇ ئېسىگە ئالامىدى. بىردەمە كۆز ئالدىدا تورۇسلار مىدىرلاپ، چىراغلار لاپەڭشىشكە باشلىدى. ئۇ ئەزەلدىن ئۆزىنى مۇنداق غەلىتە سېزىپ باقمىغانىدى. نېمە بولۇۋاتىمەن؟ نېمە بولۇۋاتىدىغانىمەن؟! سوئال بىلەن تەڭ كارىۋات

ئاستىغا چۆكۈشكە باشلىدى. جىسمى قېلىپ، روھى ئاستا كۆتۈرۈلۈپ يەر ئاستىدىن شۇنچىلىك قۇدرەتلىك بىر كۈچ ئۇنى بارغانچە، تېخىمۇ كۈچەپ يەر تېگىگە تارتىۋاتاتتى. پوتقان، كارىۋاتقا شۇنچە مەھكەم ئېسىلىپمۇ ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمىدى. بارغانچە كارىۋات ئاستىغا كىرىپ كېتىۋاتاتتى. بىردىنلا كۆزىگە نۇرغۇن نەرسىلەر كۆرۈنۈشكە باشلىدى: ئاتىسىنىڭ ئاقارغان چاچلىرى، ئاپىسىنىڭ ئۇنى كۈتۈپ، ھەر چاغ يىغلامسىراپ تۇرغان مېھرىبان چىرايى، ھەدە - سىڭىللىرى، ئۇنى كۆتۈۋاتقان ئايالى، تېخى كۆرمىگەن بالىسىنىڭ ئۆزىگە قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشىغان چىرايى، ھەممە - ھەممىسى ئالدىدا، تۇرۇستىلا لايىق يۈرەتتى. شۇ چاغ كالىسىغا كىچىك چاغلىرىدا ئاڭلىغان «ئادەم ئۆلۈشتىن ئاۋۋال نۇرغۇن نەرسىلەر كۆرۈنىدۇ» دېگەن سۆز پەيدا بولدى. «ئەزراكىل، توختاپ تۇر، بىر ئاز توختاپ تۇر، ئۆيدىكىلەر بىلەن كۆرۈشۈۋالاي!» ئۇ شۇ خىياللار بىلەن ناھايىتى تەستە يانغۇنى قولىغا ئالدى.

نەچچە نومۇرنى قانداق باستىكىن يەنە توختىۋالدى، شۇ ئان ھەممىسىنىڭ يىغا باسقان چىرايى، ئۆي ئىچىدىكى تېپىرلاشلار، ھەممە ئىش كۆز ئالدىغا كەلدى. ئەمدى ئاۋازىنى ئاڭلىماي ئۆلۈپ كېتىرمەنمۇ؟ سۆزلەشمە ئۇلارغا ئۆلۈم خەۋىرىنى ئېيتقىنىم شۇ، سۆزلەشمە سەم... ياق، ياق، ئەزراكىل، مەن ئۆلمەيمەن، تېخى بېسىپ بولالمىغان نۇرغۇن، نۇرغۇن يوللار مېنى كۈتۈپ تۇرۇپتۇ، مەن ئۇ يوللارنى باسىمەن. سەن مېنى يېڭەلمەيسەن.

جۈرئەت ئاخىر چىكىش خىياللاردا ھوشىدىن كەتتى.

بىر چاغلاردا ھوشىغا كەلگەندە، شۇنچىلىك سەگەكلىشىپ كەتكەن بولۇپ، تىرىكلىكىگە ئىشەنمەي ئۆزىنى چىمداپمۇ باقتى، ئاغرىقىنى سەزدى. ھەممە نەرسە جايىدا. شۇ چاغدىلا ئۆزىنىڭ ھاياتلىقىغا ئىشەندى. ئورنىدىن قوپۇشقا تەمشىلىۋىدى، بەل يېنىدىكى چوقچىيىپ چىققان سۆڭىكىگە كۆزى چۈشتى، غولى بەكلا چوقچىيىپ كەتكەن بولۇپ، بەل، قورساقلىرى يوقلا بولۇپ كەتكەچكە كەمسىرى بېلىدە تۇرماي ئويناپلا قالغانىدى. ئالتە ئايدىن بېرى تۇنجى قېتىم ئۆزىنىڭ بۇ ھالىتىنى كۆردى. ئۆز - ئۆزىگە «تاماق يە جۈرئەت، ئەمدى يېمىسەڭ ئۆلسەن» دېدى - دە، تەسلىكتە ئورنىدىن تۇردى. بۇ چاغ كېچە سائەت ئۈچ بولغان بولۇپ، ئەتراپتا ئاشخانىلار تېخى ئېچىلمىغانىدى. پەقەت 70 - 80 مېتىر يىراقتا بىر ماگىزىننىڭ چىرىغى يېنىپ تۇراتتى. يېرىم ئۆمىلىگەندەك مېڭىپ خېلى ئۇزۇندا ئىشىك ئالدىغا كېلىپ توختىدى. جۈرئەتنىڭ ئاجىزلاپ كەتكەن مۇشتلىرىدا

ئۇرۇلغان ئىشىك 10 مىنۇتلاردىن كېيىن خوجايىنى ئاران ئويغاتتى.

- نېمە ئىشىك بار، - خوش ياقمىغاندەك سورىدى دۇكان خوجايىنى.

- ماڭا بىرنەرسە سېتىپ بەرسىڭىز، قورسىقىم بەكلا ئېچىپ ئۆلەي دېدىم.

- ئەتە كەل، دۇكاننى تاقىدۇق، - دۇكان خوجايىنى كەينىگە قاراپ ماڭدى.

- ئۆتۈنۈپ قالاي، يېگۈدەك بىرنەرسە سېتىپ بېرىڭ، بولمىسا مەن ئاچلىقتىن ئۆلۈپ قالمەن.

شۇنداق قىلىپ جۈرئەت دۇكان خوجايىنىنىڭ ياردىمى بىلەن دۇكانغا كىردى. ئۇنىڭ ئاغزىغا سالغان نەرسىنى چاينىغۇدەكمۇ ھالى قالمىغانىدى. ئىككى سائەت ئىچىدە بىر خالتا پېچىنىنى پاك - پاكىز يەپ تۈگەتتى. ئەتىسى يىراقتىكى خۇيزۇ ئاشخانىسىدا غىزالىنىپ، ئىككى كۈن دەم ئېلىپ، يەنە يولغا چىقتى.

«قاراڭلار، بۇ بىزنىڭ جەڭگۈۋار ئاتقا!»

5 - ئاينىڭ 24 - كۈنى شەنشىنىڭ باۋجىدىن گەنسۇنىڭ تېنەشۈيگىچە بولغان 310 - نومۇرلۇق دۆلەت تاشيولىدا تەبىئەت ئۇنى تۇنجى جەڭگە چاقىردى. توختىماي چۈشۈۋاتقان كەپتەر تۇخۇمىدەك چوڭلۇقتىكى مۆلدۈر دىئامېتىرى 20 سانتىمېتىر ئەتراپىدىكى دەرەخلەرنى ياندىن ئۇرغانچە سۇندۇرۇپ تاشلىسا، يەرلەرنى تۆشۈك - تۆشۈك قىلىپ ئوپماقتا ئىدى. مۆلدۈر زەربىسى موتسىكىلت قالىپقىنىڭ نەچچە يېرىگە دەز سالىدى. جۈرئەت قاتۇرۇپ تىكىلگەن كۆندەك قېلىن خۇرۇم چاينىنىڭ مۇرە، دۈمبىلىرىگە چۈشكەن مۆلدۈرلەر ئاغرىقىدىن چىدىيالماي ۋارقىراشقا باشلىدى.

بىردەمنىڭ ئىچىدە ئەتراپ خۇددى كېچىدەك قاراڭغۇلىشىپ، ئالدىدىكى تېخىمۇ ئېغىر كۈنلەردىن بېرىۋاتاتتى.

شەنشىنىڭ تاغلىرى پۈتۈنلەي دېگۈدەك توپا تاغلار ئىدى. بىر چاغدا ئەھۋال تېخىمۇ يامانلىشىپ تاغ ئۈستىدىن ئېقىۋاتقان سۇلار لاي - لاتقىلارغا ئايلىنىشقا باشلىدى. لاي ئېقىنلار بىر ئېقىشىدا بىر بىنا، بىر بىنادەك بۆلەكتە ئېقىپ تاغ ئاستىدىكى دەل - دەرەخ، ھەممە نەرسىنى توپان بالاسىدەك باستۇرۇپ تۈزلۈپتەتتى. شۇ تاپتا بىردىنبىر يول تېزىدىن تاغ چوققىسىغا چىقىۋېلىش ئىدى. جۈرئەت دەرھال ئۆزىنى قۇتقۇزۇشقا ئاتلاندى. يوللار پانتاققا تولۇپ كەتكەچكە موتسىكىلت قەدەمدە بىر يېقىلىشقا باشلىدى. باشقا چاغ بولسىدى 300 كىلو ئېغىرلىقتىكى (يۈك - تاقى بىلەن قوشقاندا) موتسىكىلتنى ھەرگىزمۇ يۆلىيەلمىگەن بولاتتى. ئەمما بۇ قېتىم

نەچچە نومۇرنى قانداق باستىكىن يەنە توختىۋالدى، شۇ ئان ھەممىسىنىڭ يىغا باسقان چىرايى، ئۆي ئىچىدىكى تېپىرلاشلار، ھەممە ئىش كۆز ئالدىغا كەلدى. ئەمدى ئاۋازىنى ئاڭلىماي ئۆلۈپ كېتىرمەنمۇ؟ سۆزلەشمە ئۇلارغا ئۆلۈم خەۋىرىنى ئېيتقىنىم شۇ، سۆزلەشمە سەم... ياق، ياق، ئەزراكىل، مەن ئۆلمەيمەن، تېخى بېسىپ بولالمىغان نۇرغۇن، نۇرغۇن يوللار مېنى كۈتۈپ تۇرۇپتۇ، مەن ئۇ يوللارنى باسىمەن. سەن مېنى يېڭەلمەيسەن.

جۈرئەت ئاخىر چىكىش خىياللاردا ھوشىدىن كەتتى.

بىر چاغلاردا ھوشىغا كەلگەندە، شۇنچىلىك سەگەكلىشىپ كەتكەن بولۇپ، تىرىكلىكىگە ئىشەنمەي ئۆزىنى چىمداپمۇ باقتى، ئاغرىقىنى سەزدى. ھەممە نەرسە جايىدا. شۇ چاغدىلا ئۆزىنىڭ ھاياتلىقىغا ئىشەندى. ئورنىدىن قوپۇشقا تەمشىلىۋىدى، بەل يېنىدىكى چوقچىيىپ چىققان سۆڭىكىگە كۆزى چۈشتى، غولى بەكلا چوقچىيىپ كەتكەن بولۇپ، بەل، قورساقلىرى يوقلا بولۇپ كەتكەچكە كەمسىرى بېلىدە تۇرماي ئويناپلا قالغانىدى. ئالتە ئايدىن بېرى تۇنجى قېتىم ئۆزىنىڭ بۇ ھالىتىنى كۆردى. ئۆز - ئۆزىگە «تاماق يە جۈرئەت، ئەمدى يېمىسەڭ ئۆلسەن» دېدى - دە، تەسلىكتە ئورنىدىن تۇردى. بۇ چاغ كېچە سائەت ئۈچ بولغان بولۇپ، ئەتراپتا ئاشخانىلار تېخى ئېچىلمىغانىدى. پەقەت 70 - 80 مېتىر يىراقتا بىر ماگىزىننىڭ چىرىغى يېنىپ تۇراتتى. يېرىم ئۆمىلىگەندەك مېڭىپ خېلى ئۇزۇندا ئىشىك ئالدىغا كېلىپ توختىدى. جۈرئەتنىڭ ئاجىزلاپ كەتكەن مۇشتلىرىدا

شۇنداق قىلىپ، تەبىئەتنىڭ تۇنجى جېنىدە ئاچ قورساق 37 سائەت جەڭ قىلغان جۈرئەت ئۆزىنىڭ يېڭىلمەس روھ ۋە باتۇرلۇق شىجائىتىنى تۇنجى قېتىم تەبىئەتكە تونۇتتى. ئۇ، بۇ تاغدا ئۆزى يالغۇز قېلىپ شۇنچىلىك ئادەمسىراپ كەتتىكى، ھەتتا ئەتراپتىكى مەنزىرىنى خاتىرە ئورنىدا سۈرەتكە تارتىۋاتقان ئۆز قولىدىكى سىنئالغۇ ئاپپاراتىنىڭ كامېراسىنى ئۆزىگە توغرىلاپ، ئەينىكىدە كۆرۈنگەن ئۆز ئەكسىگە قاراپ سۆزلەپ كەتتى:

- ھە، قانداقراق ئەھۋاللىقلار، قارايمىزغۇ... ئۇ شۇ گەپنى قىلدىيۇ، بويىغا يىغا ئۇلاشتى. جۈرئەت بىر زامانلاردا ئۆزىنى «روبىنزون كىروزودەك ئادەم زاتسىز، ھېچكىم بارالمايدىغان يېگانە ئارالدەك بىر يەردە يالغۇز ياشاپ باقسام» دەپ تەنھالىقنى شۇنچە ئارزۇلاپ كەتكەنىدى. مانا ئەمدىلىكتە تەنھالىق، جان - جېنىغا تىغدەك پېتىپ كېتىۋاتقان تەنھالىق ئۇنى ئازابلان بەكلا غېرىپ، بەكلا پەرىشان ھالغا چۈشۈرۈپ قويدى. ئۇ، ئۆز ئەكسىگە باشقا ئادەم ئورنىدا خېلىغىچە يەنە ئاللىنىمىلەرنىدۇر دەپ سۆزلەپ كەتتى. بىر چاغدا ئېسىنى يىغىپ، باپاتىن ئۆزى بىلەنلا قېلىپ، يولدىكى سۈدەك ئاقىدىغان، ئۆپىدەك يۇمشاق توپىنىڭ پاتقاققا ئايلىنىشى بىلەن قوللىغىچە پېتىپ قالغان نېرسىدىكى قارا ماشىنىنى سۈرەتكە تارتتى، ئاندىن ئۆزىنىڭ پاتقاق دەستىدىن كۆرگىلى بولمايدىغان، ئەمما تىزىنى دەستىتىپ توختىتىپ قويۇلغان بولسىمۇ خۇددى ئاسمانغا ھازىرلا ئۇچۇپ كېتىدىغان دۇلدۇلدەك كۆكرىكىنى كېرىپ تۇرغان مونتسىكلەتنىڭ كامېرانى توغرىلىدى - دە: - قاراڭلار، بۇ بىزنىڭ جەڭگىۋار ئاتقا... دەيدى مۇرەككەپ ئۇيغۇ ئىلكىدە.

«ياشسۇن جۈرئەت!...»

زېمىن روھىدىن قەھرىمان تۇغۇلىدۇ. قەھرىمان ئەل - خەلقنىڭ ئوغلى بولغاچقا، ئۇنىڭ قىلىۋاتقىنى ھەممىمىز قىلالايدىغان ئاشۇ ئىشلار بولماستىن، زېمىن خەلقىنى لەرزىگە سېلىپ، ھەممىگە شان قۇچىدىغان ئۇلغۇۋار ئىش. قۇياش گۈرۈلدەپ كېلىۋاتقان كۈچلۈك سادادىن چۆچۈپ ئويغىنىپ، زېمىن، خەلققە ئۆز قەھرىمانىنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلدۈرمەكچى بولغاندەك شۇ كۈنلەردە باشقىچە نۇرلۇق تۈسكە كىرىگەنىدى.

تەبىئەتنىڭ تۇنجى سىنىقىدا پۇت - قوللىرى پارلانغان، يول بويى ئاخىرقى پۇللارمۇ ئاخىرلىشىپ بارغانچە ھالسىزلىنىپ كېتىۋاتقان جۈرئەت شۇ تاپتا ھەممىنى ئۇنتۇغان بولۇپ، ھارغان قەدەدىنى تېزىرەك ئانا يۇرت، خەلق قوينىغا

يەتتە - سەككىز ئاي يول يۈرۈپ كۈچىنىڭ خوراپ، ئاجىزلاپ كەتكىنىگە قارىماي يېقىملىسا يۆلەپ ھايات ئۈچۈن جەڭگە ئاتلاندى. ئاخىر مىڭ جاپادا تاغ ئۈستىگە چىقىۋالدى. تاغنىڭ ئۈستىگىغۇ چىقىۋالدى، ئەمما بەربىر چۈشۈش كېرەكە!

تاغ ئاستى پۈتۈنلەي لاي - پاتقاققا تەقىلىپ كەتكەن بولۇپ، يول بەكلا خەتەرلىك ئىدى. مۆلدۈردە غاراسلاپ سۇنغان دەرەخلەر ئەتراپقا تولۇپ، يولنى تۈسۈۋالغانىدى. دەرەخلەر پۈتۈنلەي تىكەنلىك بولغاچقا قول بىلەن يۆتكەپ مېڭىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. قانداق قىلىش كېرەك؟ جۈرئەت دەرھال، يېنىدىن ھەمراھلىق ئايرىماي يۈرىدىغان زۈلپىقاردەك ئۇزۇن پىچاقنى ئۆتۈكىنىڭ قونجىسىدىن شارىتىدە سۇغۇرۇپ قولىغا ئالدى، ئاندىن دەرەخلەرنى چاناپ، كېسىپ مېڭىشقا باشلىدى. قول قاپىرىپ، قان جىرىلداپ چىقىپ بىردەمنىڭ ئىچىدە قولنىڭ ئالمىقان بارماقلىرىنى قىپقىزىل قانغا بويدى.

دەرەخلىكتىن ئۆتۈپ كەڭ يولغا چىقىش بىلەن يول تېخىمۇ قىيىنلاشتى. ئەگەر سەللا بىخەستەلىك قىلسا يولدىكى سۇ توشۇۋالغان ئازگالارغا موتسىكلەت بىلەن چۆكۈپ كېتىپ، ھاياتىدىن ئايرىلىشى تۇرغانلا گەپ ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆز ئېغىرلىقىغا بىرمۇنچە يۈك - تاقىلار قوشۇلۇپ ئېغىرلىشىپ كەتكەن موتسىكلەتمۇ ئۇنى كۈچىدىن بەكلا خورىتىپ چارچاتقان بولۇپ، بۇ ھارغىنلىقلارنىڭ نېرۋىغا تەسىر قىلىشى تەبىئىي ئىدى. شۇنىڭ بىلەن يولنىڭ ئوي - دۆڭىنى بىرمۇبىر تەكشۈرۈپ مېڭىشقا توغرا كەلدى. جۈرئەت قولىغا دەرەخنىڭ سۇنغان ئۇزۇن، پۇختا غولىدىن بىرنى ئالدى - دە، يەرگە سانجىشقا باشلىدى. دېگەندەك سانجىلغان تاپاق خېلى كۆپ يەرلەردە ئازگالارنىڭ تېگىگە بويلىماي قالدى. جۈرئەتكە خۇددى ئۆلۈم ئازگاللىرى ئۆزىنى تارتىۋاتقاندەك تۈيۈلسىمۇ، ئۆلىگەن جاندا ئۈمىد بار دېگەن ھاياتلىق ساداسى ئۇنى داۋاملىق يول ئىزدەشكە، بۇ يەردىن تېزىرەك چىقىپ كېتىشكە ئۈندەيتتى. شۇنداق قىلىپ جۈرئەت كۆز ئالدىدا يېيىلىپ ياتقان بۇ 20 مېتىرلىق ھالاكەت يولىدىن ئاخىر قۇتۇلۇپ خېلىلا يەڭگىلەپ قالدى. ئەمما ئۇنىڭ مەڭگۈ ئېسىدىن چىقمايدىغىنى 20 مېتىرلىق بۇ يولدىن بىر يېرىم سائەتتە ئاران قۇتۇلۇپ چىقتى. ھەممە ئىش بۇنىڭ بىلەن تۈگىمىدى. كېيىنكى يوللاردىمۇ 15 مېتىردا بىر موتسىكلەتتىن چۈشۈپ، تىزىغا كەلگۈچە لاي - پاتقاقنى كېچىپ، يولنىڭ چوڭقۇر يېرىنى تەكشۈرەتتى، ماڭاتتى. ھاياتلىق، ھاياتلىقىدىكى ئەڭ بۈيۈك نىشانى ئۈچۈن يول ئىزدەيتتى.

تۈپلىشىپ، كۈچلۈك ھاياجان ۋە تۆت كۆز بىلەن ئۇنىڭ يولىغا تەلمۈرمەكتە ئىدى. ئۇ، بۇنى دادىسىنىڭ بەرگەن تېلېفونىدىن ئۇققاندى.

جۈرئەت قايناق ھايات قوينىغا چۆمۈلگەن ئىتتىپاق تىياتىرخانىسىنىڭ ئالدىدىكى تۆت كوچا دوقمۇشىدىن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا ماڭىدىغان 1- يولغا قايرىلغىنىدا، قاتناش ساقچىسى ئۇنى توستى. بۇ ساقچى قارا كۆزەينەك تاقىۋالغان بولسىمۇ ئۇيغۇر ئىكەنلىكىنى پەرق ئېتىش تەس ئەمەس ئىدى.

- ھە، ھەجەپ نوچىغۇ سىلە... دەپى قاتناش ساقچىسى.

- مەن... مەن، جۈرئەت بولمەن... ئۆز يۇرتۇمغا بارسام، يەتتە ياشتىن يەتمىش باشقىچە ھەممە كىشى مېنى تونۇپ كېتىدۇ، ھەتتا قاتناش ساقچىلىرىغىچە ماڭا ھۆرمەت بىلەن سالام بېرىشىدۇ، دەپ ئويلىغان جۈرئەت بۇ ساقچى ئۆزىنى تونۇمىغان بولسا، ئوقۇشماسلىق بولغان بولۇشى مۇمكىن، دېگەنلەرنى ئويلاپ شۇنداق ئىزاھات بېرىپ سالدى.

- جۈرئەت بولساڭ نېمە بوپتۇ، كىمىنىڭ بالىسى سەن، بىرەر رەئىسنىڭمۇ يا... رەئىسنىڭ بالىسى ئەمەس، ئادەتتىكى بىر ئوقۇتقۇچىنىڭ. بىراق مېنىڭ قىلىۋاتقان ئىشىمنىڭ ئەھمىيىتى رەئىس بالىلىرىنىڭكىدىن كەم ئەمەس.

- نېمە دېمەكچى سەن؟ ئەكىلە پىراۋاڭنى، كۆرۈپ باقاي، - ساقچى جۈرئەتنىڭ پىراۋىسىنى كاپىيەدە تارتىۋېلىپ كاسا يانچۇقىغا سالدى.

- ئۇنداق قىلماڭلار، - دەپى جۈرئەت بىر ئامال قىلىپ ئىشنى ياخشىلىق بىلەن پۈتتۈرۈۋالاي دېگەننىلا ئويلاپ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇ شۇ تۇرقى ئۆزىنىڭ يولىغا قاراۋاتقان ستۇدېنتلارنى بەك ساقلىتىۋەتمەي، ئۇلارنىڭ دەرس ۋاقتىنى ئېلىپ قويماي دەپ قانچىلىك ئالدىراۋاتقىنىنى ئۆزىدىن بۆلەك ھېچكىم بىلمەيتتى. ناۋادا چىشىغا تېگىپ قويسا، ئىشنىڭ تېخىمۇ بۇزۇلۇشىدىن ئەنسىرىگەن جۈرئەت ئامالنىڭ بارىچە سولھى قىلىشقا، ياۋاش - يۇمشاق بولۇشقا تىرىشىۋاتاتتى، - مېنى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى ساقلانغانلىقى خېلى بولدى. ئۇلارنىڭ داۋاملىق ۋاقتىنى ئالغۇم يوق.

- چوڭ، ئاساسىي كوچىلاردا موتسىكلت مىنىشكە بولمايدىغانلىقىنى بىلمەسەن؟ قائىدە بوپىچە بىر تەرەپ قىلىمىز.

جۈرئەت يانفونىنى ئېلىپ دادىسىغا تېلېفون بەردى:

- ساقچى پىراۋامنى تارتىۋېلىپ بەرمەيۋاتىدۇ، قانداق قىلىشىمنى بىلمىدىم، - دەپى ئۇ.

ئېتىشقا ئالدىراپ، ئەڭ تېز سۈرئەتتە ماي كىلاپانىنى بولۇشىغا دەسسەمەكتە ئىدى.

ئاجايىپ ئارزۇ - ئارمانلارغا تولۇپ ياشايدىغان جۇشقۇن، سىزگۈر ستۇدېنتلار ئۈچۈن بۇ كۈنلەردە بىرەر قەھرىماننىڭ كۆپەيگەنلىكىنى ئاڭلاش، جەڭگىۋار ھاياتىدىكىسى ئۇتۇلماس خۇشاللىق، بەخت سانلاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇلار تەشكىللىگەن ئاددىي، ئەمما ئەھمىيەتلىك پائالىيەتلىرى بىلەن ئۇلۇغ روھلارنى ياراتقان ئۆز قەھرىمانلىرىغا تەنتەنە قىلىشنى ئۇتۇلمايتتى.

1999 - يىلى 6 - ئاينىڭ 10 - كۈنى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى دەرۋازىسى ئالدى جۈرئەتنى كۈتۈۋېلىشقا چىققان ستۇدېنتلار بىلەن قاينام - تاشقىنىلىققا چۆمگەن بولۇپ، بۇنداق جانلىنىپ باقمىغىنىغا خېلى چاغلار بولۇپ قالغانىدى. گەرچە، دەرس ۋاقتى بولغاچقا بۇ مەكتەپتىكىلەردىن ئىككى سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرىلا جۈرئەتنى قارشى ئېلىشقا مەخسۇس ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ كېلىدىغىنىنى ئاڭلاپلا قالغان ئوقۇغۇچىلار ئۆزلۈكۈدىن يىغىلىپ نەچچە مىڭدىن ئاشقاندى.

جۈرئەت ئاخىر ئۈرۈمچىگە يېتىپ كەلدى. ئۇ مېھرى ئىللىقلىق تۈكۈلۈپ تۇرىدىغان ۋە سېخىلىقتا ھاتەمگە ئۈلگە بولىدىغان ئۆز ئۆيىنى، قەدىردان ئاتا - ئانىسىنى، چىداملىق ئايالى ۋە نارەسىدە قىزى گۈلنىگارىنى سېغىنىپ ئۆلەي دەپ قالغانىدى. ئۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ئانا دىيارىنىڭ كۆزى، يۈرىكى بولغان ئۈرۈمچىنىڭ ئىس - تۈتەك بىلەن بولغان بۇلۇتلۇق ئاسمىنىمۇ، ئۆزگىرىشچان ھاۋاسىمۇ، ئىس - تۈتەك دەستىدىن قارىداپ كەتكەن ئاق قۇشقاچلىرىمۇ، ناخشا - مۇزىكىنى قۇلاقنى پاك قىلغۇدەك بولۇشىغا قويۇۋېتىپ سودا قىلىدىغان لېنتىچىلارمۇ، يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان كىشىنىڭ ئىشتىھاسىنى قوزغاپىدىغان ئاشخانلاردىكى مەزىلىك كاۋاپ ھىدى، يېسە - يېسە يەنە يېڭوسى كېلىدىغان لەڭمەن، پۇلۇلار... ھەتتا كۆزىگە سۈرگۈدەك بولۇپ كەتكەن بۇ ئانا يۇرتنىڭ ھەربىر چىمدىم تۇتىيا، ئەزىز تۈپسىغىچە ھەممە، ھەممە نەرسىسىنى سېغىنىپ ئۆلەي دېگەندى.

جۈرئەت بوراندىك كېتىۋاتقان بولسىمۇ بۇلارنى، بۇ كۆرۈنۈشلەرنى خۇددى مەزىلىك مېۋە ھىدىنى پۇرىغاندەك پۈتكۈل ۋۇجۇدىغا سۈمۈرۈپ ئۆلگۈردى. شۇ تاپتا ئۇنى ئاتا - ئانىسى، ئاپتونوم رايونلۇق تەنتەربىيە كومىتېتىنىڭ مۇناسىۋەتلىك مەسئۇللىرى، ئۇنىڭ ساۋاقداش، يېقىن ئەل - ئاغمىلىرى، شۇنداقلا ئۆزى تۇغۇلغان شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى دەرسىنى تاشلاپ قىممەتلىك ۋاقتىنى چىقىرىپ قارشى ئېلىش ئۈچۈن مەيدانغا

بولغان ئالاھىدە كىشى، سىلەرگە ئوخشىمايدۇ... جۈرئەت باشقا شەھەرلەردىمۇ ئەنە شۇنىڭغا ئوخشاشلا بىمالال يۈرەلىگەنىدى. - ۋەي، جۈرئەت نېمە بولدى ساڭا. جىمىپلا كەتتىڭغۇ، - باپاتىن خىيالغا كەتكەن جۈرئەت چۆچۈپ ئۆزىگە كەلدى. دادىسى تېلېفوندا ھە دەپ سۆزلۈۋاتاتتى، - ئۇنداق بولسا جايىڭدا جىندەك تۇرۇپ تۇر، مەن بىر باراي، ئاندىن بىر گەپ بولار.

ئاتا - بالا ئوتتۇرىسىدىكى شۇ پاراك بولۇنۇپ، ئارىدىن بىرنەچچە مىنۇت ئۆتە - ئۆتەپلا دادىسى تاكسىدا يېتىپ كەلدى.

بىراق، بۇ ساقچى پەنىلا گەپ يېمىدى، ئەكسىچە ئوبۇلقاسىم ئاكاغا تولا تەگدى. بۇنىڭدىن قاتتىق ھارسىنغان ئوبۇلقاسىم ئاكا ئاخىر بولماي تۇرۇپچى شەھەرلىك ج خ ئىدارىسىگە بېرىشقا مەجبۇر بولدى. ھېلىمۇ تەلىيىگە پارشا، بۇ يەردە بىر تونۇشى چىقىپ قالدى. بۇ كىشى مۇشۇ ئىدارىنىڭ ئاساسلىق خادىملىرىدىن بىرى بولۇپ، ئىسمى مۇھەممەت ئىدى. مۇھەممەت ئاكا بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ: - ئاھا، شۇ ئىشىمىدى، يۈرسىلە، قاتناش ئەترىتىگە، - دېدى. دە، ئوبۇلقاسىم ئاكىنىڭ بېلىكىدىن سۆرەپ دېگۈدەك ئىشخانىدىن ئالدىراپ چىقىپ كەتتى.

ئۇلار قاتناش ئەترىتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى بىلەن كۆرۈشتى.

- خاپا بولماڭلار، بۇنىڭ ئۈچۈن مەن ئىدارە نامىدىن ناماقۇل بولاي، يۇرۇڭلار، مەن سىلەرنى بىرىنچى قول باشلىقىمىزنىڭ قىشىغا ئەكىرەي، ئۇمۇ بۇ ئەھۋالنى ئۇقۇپ قالسۇن، - دېدى.

بىرىنچى قول باشلىق بۇنى ئاڭلاپ:

- بولدى، دەرھال جۈرئەتكە ئالاھىدە يۈرۈش

كىنىشكىسىدىن بىرنى بېجىرىپ بېرىڭلار، بۈگۈندىن باشلاپ ئۇ خالىغان كۈچىدا، خالىغان ۋاقىتتا ماڭالايدۇ، ھەتتا ماشىنىلار ئەڭ كۆپ ۋاقىتتىمۇ مېڭىشىمۇ بولىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن ئەسلىدە 50 يۈەن رەسمىيەت ھەققى ئېلىناتتى، بولدى، بىز بۇ ھەقنى كۆتۈرۈۋېتەيلى، بۇ بىزنىڭ سىلەرگە قىلغان كىچىككىنە بولسىمۇ سەمىمىي ياردىمىمىز بولۇپ قالسۇن، - دېدى.

بۇنى ئاڭلاپ جۈرئەتنىڭ قەلبى لىزىگە كەلدى. شۇنچىلىك چۈشىنىشكە ئېرىشكىنى ئۈچۈن ھېلىقى ساقچىنى كۆڭلىدە كەچۈرۈۋەتتى. ئوبۇلقاسىم ئاكا ئۇلارغا كۆپ رەھمەتلەرنى ئېيتىپ ئىشخانىدىن چىقىشتى.

جۈرئەت شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە مىڭلاپ ئوقۇغۇچىلار ئۇنىڭ يولىغا قاراپ، كۆزلىرى تىشلەي دېگەندى... .

- كەلدى! كەلدى! - موتسىكىلىتنىڭ

گۈرەلدىگەن ئاۋازى بىلەن ئوقۇغۇچىلار ئۆزىنى باسالماي قېلىشتى. جۈرئەت شىنجاڭ

- مەن تېخى ئۇ نېمانداق كەپ بولالمايدۇ دېسەمزە، ھە، مۇنداق دەپ قوي! - تېلېفوندىن دادىسىنىڭ ۋارقىراپ تۇرۇپ سۆزلىگىنىنى ئاڭلاندى. گېپىنىڭ ئورامىدىن جۈرئەتتىنمۇ ئۆتە خاپا بولۇۋاتقانلىقى مانا مەن دەپ چىقىپلا تۇراتتى، - ھەي، سەن نېمانداق قىلدىڭ، ئادەم بولغاندىكىن دەپسەڭ بولمامدۇ، بېيجىڭنىڭ ئاساسلىق كۈچلىرىدىن پالانى كۈچىسىدا ماڭدىم، شاڭخەينىڭ پالانى - پۇستانى كۈچلىرىدا بىمالال ماڭدىم، ئۇنىڭدىن باشقا ئىچكىرىدىكى ھەرقانداق بىر شەھەرنىڭ ئاساسلىق كۈچلىرىدا ماڭدىم، ئۇلار ھەجەپ مېنى ئالاھىدە ئېتىبارغا ئېلىپ ماڭدۇرىدۇ، ئەمدى مۇشۇ تۈز بۇرتۇمغا كېلىپ يولدا ماڭالمايمەن، دەپسەڭ بولمامدۇ. شۇنچە خەق سېنىڭ يولۇڭغا قاراپ تۇرسا، قانداق گەپ بولۇپ كەتتى بۇ.

ئوبۇلقاسىم ئاكىنىڭ تىلغا ئالغىنى بەرھەق راست ئىدى. جۈرئەت شاڭخەيگە كىرگەندە، بىرىنچى كۈنى قاتناش ساقچىلىرى ئۇنى توسۇپ: «سېنىڭ بۇنداق مىنىشىڭگە بولمايدۇ» دېيىشتى. بۇ چاغدا جۈرئەت: «ئۇنداق بولسا مېنى قاتناش ئەترىتىنىڭ باشلىقى ئالدىغا ئاپار، ئۇنىڭغا مېنىڭ گېيىم بار» دېگەن پىكىرنى قىلدى. ئۇلارنىڭ باشلىقى نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى سورىغاندا، جۈرئەت ئۆزىنىڭ سالاھىيىتىنى، شاڭخەيدە بېجىرىشكە تېگىشلىك جېنىنىس رېكورتىغا ئائىت ئىشلىرىنىڭ كۆپلۈكىنى، شۇنداقلا ئۇ يەردىكى شىنجاڭ ئىش بېجىرىش ئورنى، ھەرقايسى ئاخبارات ئورۇنلىرى قاتارلىق ئورۇنلار بىلەن جىددىي كۆرۈشمىسە بولمايدىغانلىقىنى ئېيتىۋېدى، قاتناش ئەترىتىنىڭ باشلىقى چىرايىغا تەبەسسۇم يۈگۈرتۈپ جاۋابەن: - ياخشى ئىشكەنغۇ، بۇ قوللاشقا تېگىشلىك ئىشكەن، بولدى، سىز يولنىڭىزغا كېتىۋېرىڭ، مەن پۈتۈن شەھەردىكى ھەرقايسى قاتناش ساقچىلىرىغا بىر ئۇيغۇر يىگىتى «يېڭى قىتئە» (شىنداچۇ) ماركىلىق موتسىكىلت بىلەن ماڭدۇ، ئۇنى توسۇماڭلار دەپ بىر تۇتاش ئۇقتۇرۇۋېتىمەن، سىزنى ھېچكىم توسۇمايدۇ، - دېدى.

بەرھەق، جۈرئەت بۇ شەھەردە خېلى ئۇزاق تۇرۇپ قالدى. ئۇ شاڭخەينىڭ ھەرقانداق كۈچىسىدا، ھەرقانداق ۋاقىتتا ئىرىكىن، ئۆزى خالىغانچە موتسىكىلت مىنىپ يۈرەلدى. كوچا - يوللاردا توسۇۋېلىنغان باشقا كىشىلەر توسالغۇسىزلا كېتىۋاتقان جۈرئەتنى كۆرسىتىپ: «ئۇ ھەجەپ ماڭسا بولىدىكەنۇ، بىز ماڭساق نېمىشقا بولمايدىكەن؟» دېيىشتى. بۇنداق چاغدا قاتناش ساقچىلىرى كۆپچىلىككە شۇنداق چۈشەندۈرەتتى:

- ئۇ دېگەن جېنىنىس رېكورتى ياراتماقچى

30 چە ئادەم ئالدىغا موتسىكلنى بىلەن چىقىپتۇ. . . بالانىڭ بۇرنى سەۋىدەك ئىششىپ، چىرايلىرى ھازىرلا گۆزدىن چىققانداك. . . بوران - چاپقۇندا، چۆللۈكلەردە يۈرۈۋېرىپ تىرناقلىرىنىڭ ئاراچلىرى چاڭ - چېكىدىن يېرىلىپ كېتىپتۇ. جۈرئەتنىڭ يۈزلىرى كۈپتەك ئىششىپ يۇپالماس بولۇپ قاپتۇ. مەن ئۇنىڭغا ئېسىلىپ يىغلاپ كەتتىم. . .

جۈرئەت ئۇلار بىلەن قۇچاقلىشىپ، كۆز ياش قىلىشتى، ئوماق قىزىنى باغرىغا باستى. شۇ تاپتا ئۇنىۋېرسىتېت ئالدىدىكى ستۇدېنتلار قەلبى ئاللىبۇرۇن ئۇلارغا قوشۇلۇپ بىر ئائىلە كىشىلىرىگە ئايلىنىپ كەتكەنىدى. . . بۇ كۈنى تەبىئەتمۇ ئاشۇ كۆرۈنۈشلەردىن تەسىرلەنگەندەك، ئاسمان سىمىلىداپ كۆز يېشى تۆكۈشكە باشلىغانىدى. . .

يۇرتۇم، مېنى يۇلتۇال

كۆز ئالدىدىكى نۇرغۇن ئىشلار ئۇنى پەقەتلا ئارام ئالغۇزمىدى. ئەنئىنى سەھەردىلا ئورنىدىن تۇردى.

- بالام، نىمانداق سەھەر تۇرۇۋالدىڭ؟
- سەھەردىلا ئورنىدىن تۇرۇپ ئوغلىغا ئەتىگەندە. . .
- لىك تاماق تەييارلاۋاتقان پاتىگۈل ھەدە ھەيران بولۇپ سورىدى.
- ئاپا، قىلىدىغان نۇرغۇن ئىشلارنى مۇشۇ پۇرسەتتە بېجىرىۋالمام بولمايدۇ.
- ئىقتىسادنى دېمەكچىمۇ سەن بالام؟
- ئەڭ مۇھىمى شۇ ئاپا، خۇدا بۇپۇرسا ئۇ- رۇمچىدە 100 مىڭ يۈەندەك پۇل يىغىلغان بولسا بەكلا ياخشى بولاتتى، - جۈرئەت ھەم.

- مىنى بىرەر قۇر پىلانلاپ قويغانىدى.
- شۇنچىلىك پۇل يىغىلارمۇ بالام؟
- چوقۇم يىغىلىدۇ.
- بۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ جىددىي ئىمتىھان مەزگىلى بولغاچقا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن باشقا مەكتەپلەردە ئىمتىھان سەۋەبى ئىمزا قويۇش پائالىيىتى ئېلىپ بېرىش ئىمكانىيىتى بولمىدى.
- جۈرئەت سودا - سېتىق بىلەن شۇغۇللانغاندا، پۇلنىڭ بۇنچىلىك ئۆزىنى كۆرسىتىپ

ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ ئالدىدا توختىغان موتسىكلنى تېخى ئۆچۈرۈشكە ئۈلگۈرمەيلا ستۇدېنتلار قولىدا ئېگىز كۆتۈرگەن دەستە - دەستە گۈللەرنى تەقدىم قىلىشتى ۋە بوپىنىغا ئالاھىدە ياسالغان گۈلچەمبىرەك ئېسىپ، جۈرئەتنى قۇچاقلىرىغا ئېلىپ ئاسمانغا ئاتقىلى تۇردى.

ئۇلار بىردىنلا ياغراق ئاۋازدا شوئار توۋلاپ كېتىشتى:

- ياشسۇن جۈرئەت! . . . ياشسۇن. . . بۇ مەنزىرىدىن بالىلارلا ئەمەس، ھەتتا جۈرئەتنىڭمۇ كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتتى. . . «ئاد، خەلقىم. . . سىلەر غەلبەمگە نەقەدەر زار بولۇپ كەتكەن - ھە؟! . . . مەن جان كەتسىمۇ چوقۇم سىلەرنىڭ مەندىن كۈتكەن ئۈمىدىڭلارنى ئاقلىماي قويمايمەن! . . .» دەپ يەنە رەت قەسەم ئىچتى ئۇ ئىچىدە.

ئۇ، خېلىغىچە ئۆزىگە كېلەلمىدى، بىر چاغدا تۇشمۇ - تۇشتىن تەڭلەنگەن قوللارنى، قوللاردا ئۇزۇن سوزۇلغان خاتىرىلەرنى كۆردى.

- ماڭا قول قويۇپ بېرىڭ!

- بىز سىزدىن پەخىرلىنىمىز.

- ئاخىرقى غەلبىنى تېزىرەك قۇچىشىڭىزنى كۈتىمىز.

خېلىدىن بېرى بىر چەتتە ئۆزىنى باسالماي قاراپ تۇرغان ئاتا - ئانا، قىزىنى كۆتۈرۈۋالغان گۈلبەرە ئوقۇغۇچىلاردىن بىر ئاز بوشىغان جۈرئەتكە قاراپ ئېتىلدى.

شۇ مىنۇتلاردىكى ئوغلىنىڭ ھالىتىنى ئاپىسى پاتىگۈل ھەدە شۇنداق تەسۋىرلەيدۇ:

- جۈرئەت ئىنچىكىرىدىن قومۇلغا كېلىۋاتقاندا، قومۇلدىكى موتسىكلت ئەترىتىدىن

شىنجاڭ تەرەپكە تەييارلىق قىلدى. - ئوغلۇم، يول ئۇزۇن، ئالدىڭدا نېمە كۈنلەر كېلىدۇ. بۇنىسى قاراڭغۇ. ئاز بولسىمۇ ماۋۇ 15 مىڭ يۈەننى ئېلىۋال.

ئوبۇلقاسىم ئاكا شۇنچە يىللاردىن بېرى قەلەم ھەققى ۋە ئايالىنىڭ كومپيۇتېر ئارقىلىق توقۇمىچىلىق قىلىش بىلەن ئاز - ئازدىن يىغقان بۇ پۇللارنى جۈرئەتلىك قولغا تۇتقۇزدى.

- ياق، دادا، ئاپا، سىلەرنىڭ مېنى قوللىغىنىڭلار مەن ئۈچۈن ئەڭ چوڭ ئىلھام، مەن بىر تەۋەككۈلچى. ھەرقانداق كۈنلەرگە مەن رازى، بۇ پۇلنى ئۇزۇنلار ئىشلىتىڭلار، - جۈرئەت سۆزىنى تۈگىتىپلا ئۆرۈلۈپ ماڭدى.

- توختا ئوغلۇم، سېنىڭ نېمىگە موھتاجلىقىڭ بىزگە ئايان، بۇ پۇلنى ئالغىن. شۇنداق قىلىپ جۈرئەت 35 مىڭ يۈەن پۇل بىلەن 7 - ئاينىڭ 14 - كۈنى سەھەردە ئۈرۈمچىدىن ئايرىلىپ يەنە سەپەرگە ئاتلاندى.

چۆچەك شەھىرىگە يېتىپ كەلگەندە، ئۈرۈمچىدىكى بىرەيلەن ئېيتىپ بەرگەن دىلشادباي ئىسىملىك ياش سودىگەرنى ئۆي سېلىۋاتقان يېرىدىن تاپتى

- ۋاي، مۇنداق دەڭ، نېمىدىگەن ئۇلۇغ سەپەر بۇ، - جۈرئەتنىڭ بايانلىرىدىن تەسرلەنگەن دىلشادباي سۆزىنى تۈگىتىپلا يېنىدىن دەرھالا 5 مىڭ يۈەننى چىقىرىپ جۈرئەتكە تەڭلىدى.

- ئوۋىنى سەل چوڭايتايلى دەپ مۇشۇ قۇرۇلۇشنى باشلىغان، شۇڭا قولۇم سەل قىسقا بولۇپ قالدى، ئاز بولسىمۇ قوبۇل قىلىڭ، سەپىرىڭىزگە ئاق يول تىلەيمەن.

ئۇزۇندىن بېرى ئۇنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈۋاتقان رەخمەتتاي باشچىلىقىدىكى بالىلار غۇلجىغا كېلىشى بىلەنلا پائالىيەت ئۇيۇشتۇرۇپ ئۇنى كۈتۈۋالدى. ئىمزا قويۇش پائالىيىتىنى قىلغاندا جەمئىيەتتىكى بالىلار بىر ئىشانە ساندۇقى قويۇپ قويغان بولۇپ، ئىككى كۈن ئىچىدە ياشلار، دېھقانلار، باشقىلار تاشلىغان پۇل 1780 يۈەنگە يەتتى.

ئاۋۇش دۆلەتلىك باج ئىشلىرى ئىدارىسىدە - كى خىزمەتداشلار ئارا يىغىشقان 1000 يۈەن پۇلنى ئېلىپ، زور ئۈمىد، ئىشەنچ بىلەن مونتسكىلنىڭ رولىنى قەشقەرگە بۇردى. قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىغا كەلگەندە تەنلىك كۇرسدا ئوقۇۋاتقان ئوقۇتقۇچىلار ئىمزا قويۇش پائالىيىتىدە يىغقان 700 يۈەن پۇلنى جۈرئەتكە تۇتقۇزدى. ئۇياق چېپىپ، بۇياق چېپىپ قەشقەر شەھىرىدە كۆرۈشمىگەن سودىگەرلەرمۇ ئاز قالدى. ئۇلارنىڭ ئېيتقان ھالىغا يېنىدىكى پۇللاردىن ئۇلارغا بۆلۈپ بەرگىلى تاسلا قالدى.

كېتىدىغىنىنى بىلمىگەنىدى. ئۇ پۇلنىڭ قۇدرىتىنى چوڭقۇر ھېس قىلدى. ئۇ ئىچىدە شۇنداق ندا قىلاتتى: «مانا مەن دەپ مەيدىسىگە مۇشلىغان نى - نى ئەرنىڭ تىزىنى ئەگدۈرىدىغانمۇ پۇلكەن، ئۇنىڭ تىزىنى تىك تۇرغۇزۇپ، قەددىنى راۋرۇس كېرىپ يۈردۈرىدەن. خان نەرسىمۇ يەنە شۇ پۇلكەن. شۇ تۇرقى مەن پۇلدىن قىسىلىپ، تىزلىرىم پۈكۈلۈپ ھالىمدىن كەتتىم. يۈرتۈم، مېنى يۇلۇۋال!»

ئىشانە يىغىش تۇنجى بولۇپ ئۈرۈمچىدىكى «كىرورەن رېستورانى» دىن باشلاندى. شۇ قېتىمقى پائالىيەتتە پۈتۈن ئۈرۈمچىدىن يىغىلغان 4 - 5 ئۈستەل سودىگەردىن 10050 يۈەن پۇل چۈشتى. ئەگەر 23 ئۈستەلگە چاقىرىلغانلارنىڭ ھەممىسى تولۇق كەلگەن بولسىدى، ئىش ئويلىغىنىدەك بۇلۇپمۇ قالار ئىدى. قىزىق يېرى باغاق بېرىلمىسىمۇ ئاڭلاپ كەلگەن ۋە ئابلىمىت ھاجىم سىرتتىن توۋلاپ كىرگەن ئاددىي سودىگەرلەر، رەخت، ئاياغ ساتىدىغان ئۇششاق تىجارەتچىلەردىن يىغىلغانىدى.

ئەينى ۋاقىتتا مېۋە - چېۋە بازىرىدا بىرگە يول باسقان مېۋە - چېۋە سودىگەرلىرى ھەسەن ھاجى باشچىلىقىدا ئىشانە يىغىش پائالىيىتى تەشكىللەپ 8200 يۈەن پۇل بىلەن جۈرئەتكە ئاق يول تىلەشتى.

«كىرورەن رېستورانى» دىكى ئىشلاردا جىق كۈچىگەن ئابلىمىت ھاجىم يەنە جۈرئەتنى باشلاپ چېگرا رايون مېھمانخانىسى ئالدىدىكى ئوقەتچى بالىلارنىڭ ئالدىغا كەلدى.

- مانا ماۋۇ 50 كوپىنى ئاز بولسىمۇ سېلىپ قويۇڭ.

- ماۋۇ 100 كوپىنى سېلىپ قويۇڭ.

- سەپىرىڭىزگە ئۇتۇق يار بولسۇن ئوغلان!

- ئوغۇل بالا دېگەن شۇ. . .

ھەش - پەش دېگۈچە بۇ يەردىمۇ 2700 يۈەن پۇل چۈشتى.

بىر ئاي جەرياندا ئۇ نۇرغۇن جايلارغا باردى. بەزى سودىگەرلەر:

- بۇرۇنراق بولغان بولسىمۇ، يا كېيىنرەك بولمايتۇ. ھازىر سودا تازا ئۆلۈك بولۇپ قېلىۋاتامدۇ، - دېيىشىپ يولغا سالدى.

غۇلجا، قەشقەر تەرەپلەرنى ئەڭ ياخشى پۇل يىغىش بازىسى كۆرسىتىپ ئۇنى دەرھال شۇ يەرلەرگە ئاتلىنىشىغا ئۈندىدى. بىر كۈن كېچىكىش جۈرئەت ئۈچۈن ئەڭ زور پاچىئە بولۇپ چوقۇم 2000 - يىل سائەت 0 دىن 0 ئۆتكەندە كۆزلىگەن مەنزىلگە يېتىپ بېرىشى كېرەك.

ئەمدى ئۈرۈمچىنى يەنە ئايلىنىپ يۈرۈۋېرىشكە بولمايتتى. شۇنىڭ بىلەن جۈرئەت قالغىنىنى ئالدىدىن كۆرەي دېگەن نىشان بىلەن جەنۇبىي

- ئالدىنقىغا مېڭىپ بېقىڭ، خۇدايىم بېرىپ قالار.

بۇ ئۇلارنىڭ ئورتاق ساداسى بولۇپ چىقتى. موتسىكىلىك بارا - بارا ئانا يۇرت، ئۆمىدكە تولغان خەلقنى پىراقتا قالدۇرۇپ تېخىمۇ ئېغىر كۈنلەرگە قاراپ ماڭماقتا ئىدى.

بۆرىدىن قۇتۇلۇپ، يولۇسقا تۇتۇلۇش

جۈرئەت قەشقەردىن ئايرىلىپ پىلانى بويىچە قاغىلىق ئارقىلىق شىزاڭنى توغرا كېسىپ چىڭخەيگە چۈشۈش ئۈچۈن قاغىلىققا يېتىپ كەلدى. قاغىلىقنىڭ شىزاڭغا قاراپ ماڭغان دۆلەت تاشيولىنىڭ 164 - 200 كىلومېتىر بۆلىكىدىكى 39 كۆۋرۈكنىڭ ھەممىسىنى كەلكۈن ئېلىپ كەتكەن بولۇپ، بۇ يەردىن پۈتۈنلەي ئۈمىد ئۈزۈلدى. شۇنىڭ بىلەن دەرھال ئارقىغا يېنىپ قاغىلىق ناھىيىسىگە يېتىپ كەلدى. كىشىلەردىن سۈرۈشتۈرۈپ يۈرۈپ يولغا پىشقان 70 ياشلاردىكى بىر بوۋايىنى ئاخىرى تاپتى.

- خوتەننىڭ كەڭىزغىز يېزىسى دېگەن يېرىدا بۇرۇندا ئەجدادلىرىمىز ھەرەمگە ماڭغان بىر چىغىر يول بار. نەرسە - كېرەكلىرىڭنى قوتاز ئىشەكلەرگە ئارتىپ 5 كۈن يول يۈرسەڭ يول بار يەرگە چىقىسەن، خەير ئالاسىنى ئامان قىلسۇن.

ئۇ بوۋاي بىلەن خوشلىشىپ كەڭىزغىز يېزىسىغا يېتىپ كەلدى. ھايال قالماي ئىككى ئادەمنى تېپىپ ئۇلارغا 1000 يۈەندىن پۇل بېرىدىغانغا كېلىشىپ موتسىكىلىتنى چۈۋۈپ بەش ئىشەككە ئارتىدەدە، سەھەردىلا سەپەرگە يۈرۈپ كەتتى. بەش كۈنلۈك يول، بەش سائەت ئىچىدىلا ھەيۋىسىنى كۆرسىتىپ، 50 - 40 سانتىلىق تار يولدا تاشلارغا ئۇرۇلغان ساندۇقلار ئېچىلىشقا باشلىدى. «يېنىش كېرەك، دەرھال يېنىش كېرەك» جۈرئەت قەتئىي قاراردا كەينىگە يېنىپ ئاخىرى خوتەننىڭ نىيە ناھىيىسى ئارقىلىق تەكلىماكاننى توغرىسىغا كېسىپ ئۆتۈش ئۈچۈن يولغا چىقتى.

ئۇ بارغانچە ئاسمانپەلەك قۇمتاغ ۋە بىر-بىرىگە تۇتىشىپ ئۇزۇندىن ئۇزۇنغا سوزۇلۇپ ياتقان بارخانلارغا ئىچكىرىلەپ كىرىۋاتاتتى. پىزغىرىم ئىسسىق ھەرىدەك چاقتى. قۇملۇقتا سايبىغۇدەك يۇلغۇنلارنىڭ سايبىسىگە كېلىپ بىردەم سالىقىنلاپ ياكى يۇلغۇن چاغلىق نەرسە بولمىغان قاقىر يەرلەردە موتسىكىلىتنى كۈندىلەك قىلىپ توختىتىپ، ئۇنىڭ كىچىككىنە كۆلەڭگىسىگە بېشىنى تىقاتتى... بۇنداق چاغلاردا، قىزىپ كەتكەن قۇم ئاياق ئۈستىدىنمۇ ئۆتۈپ پۈتلىرىنى پىزىلىدىتىپ كۆپدۈرسە، قىزىپ

كەتكەن موتسىكىلىتنىمۇ دىمىق ئىسسىق ھويۇلدەپ ئۇرۇلاتتى. سۈسىز چاڭقاپ ئېغىز-بۇرۇنلىرىنى گەز باغلاپ يېرىلىپ كېتەتتى. بەزى كۈنلىرى قۇملۇقنىڭ دەھشەتلىك بورىنى قۇتراپ شىغىل ئارىلاش چەش قۇملارنى ئۇنىڭ يۈز-كۆزلىرىگە ئۇرۇپ قامچىلايتتى. بۇنداق ۋاقىتتا ئۇ خۇددى بىر توپ لۈكچەكلەرنىڭ ئويچە مۇشت-تېپىكلىرىگە چىدىماي يۈز-كۆزىنى ئېتىۋالغان ئادەمدەك ئېتىپ باقاتتى، بىراق، كۆزلىرىگە، ئېغىز-بۇرۇن، قۇلاقلىرىغا قۇملار تىقىلغىنى تىقىلغانىدى. ئۇ، ئاغزىغا كىرىپ گىچىلداپ تۇرغان قۇملارنى ئەلەم بىلەم تۈكۈرۈۋېتىپ يەنە بىر ماڭدام، بىر ماڭدامدىن ئىلگىرلەيتتى...

ئەنە شۇ تەرىزدە نەچچە كۈن مېڭىپ، ئاران دېگەندە قۇم يولى ئارقىلىق كورلىغا چۈشۈپ چاقىلىققا يېتىپ كەلدى.

چاقىلىقتىن ئايرىلىپ ئالتۇنتاغ ئارقىلىق چىڭخەي كەلگەندە، نۇرغۇن يوللارنى كەلكۈن ئېلىپ كەتكەن بولۇپ، كەلكۈن سۇلىرى ئېرىق بويلاپ ئېقىپ، تاغقا چىققۇچە ئاجايىپ توشالغۇلارنى ئېلىپ كەلدى. ئىككىنچى كۈنى كەچقۇرۇن، چىڭخەيگە كىرىش بىلەن شىددەتلىك كەلكۈن دەرياسىغا يولۇقتى. موتسىكىلىتنىڭ ئوتى ئۆچۈرۈلگەن بولۇپ، پەقەت دەريا سۈيى ھەممىگە خىرىس قىلغاندەك شىددەتتە ئېقىپ كېچە جىمجىتلىقنى بۇزماقتا ئىدى. شۇ تاپتا ئالدىراپ تەۋەككۈل قىلىشقا بولمايتتى. دەريانىڭ ئوي - دوڭغۇل، چوڭقۇر - تېپىزلىقى جۈرئەتكە نامەلۇم، ئۇنىڭ ئۈستىگە يول بويى بەل بويى سۇلاردا يۈرۈپ، تاغدا قار كەچكەچكىمۇ بەكلا چارچاپ، مۇزلاپ كەتكەنىدى. «قانداقلا بولمىسۇن ئارام ئېلىپ، تاڭ يورۇغاندا ئۆتۈش كېرەك». دەريا ۋەھىمىسىگە قېتىلغان كېچە سوغۇقى ئۇنى تېخى ئالدىراپ ئارام ئالدۇرۇدىغاندەك ئەمەس ئىدى. كىيىم - كىچەكلەرنىڭ ئاستى تەرىپى پۈتۈنلەي ھۆل بولۇپ كەتكەن بولۇپ، ئوت قالاپ، كىيىملەرنى قۇرۇتقاچ ئىسسىقراق يېتىش ئۈچۈن ئوتۇن ئىزدەشكە كىرىشتى. ئەتراپىنى پۈتۈنلەي تاش قاپلىغان بۇ تاشلىقتىن ئوتۇن ئەمەس، بىر تال گىياھمۇ ئۇچرىتالمىدى. ئەمدى تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىنى كۈتۈش كېرەكمۇ؟ ھاۋا بارغانچە سوۋۇماقتا ئىدى. جۈرئەتنىڭ كالىسىغا دەرھال بىر ئەقىل كەلدى. كىيىم - كىچەك سومكىسىنى ئېچىپ، ئىككى قۇر ئىچ كىيىم، چاپان، ئىشتاننى ئالدىدى-دە، بېنىزىن چاچتى، كىيىمنىڭ ئەتراپىغا تاشلارنى تىزىپ سەرەڭگە چاقتى.

قىزىدۇرۇلۇپ ئاستىغا قويۇلغان تاشلار ھايال

جمجىتىلىقىنى بۇزۇپ ئالغا ئىلگىرىلىمەكتە ئىدى. كېچە سائەت ئۈچلەر بولغان چاغ. نەچچە سائەتلەپ يۇقىرى خوتتا، ئوي - دوغۇللاردا چاپقان بۇ تۆمۈر بانۇرمۇ ئاخىرى قىزىپ، ئىگىسىگە ئارام ئېلىۋېلىشنى ئېيتتى. ماتورنى سوۋۇتۇش ئۈچۈن ئوتنى ئۆچۈرۈپ، چىراغلارنى ياندۇرۇپ قويدى. كېچە ئايىمۇ چىقمىغان بولۇپ، تىنماي ھۆركىرەۋاتقان موتسىكىلىتىمۇ زۇۋاندىن توختاپ شۇ تاپتا كېچە جمجىتىلىقى ھۆكۈم سۈرمەكتە ئىدى. ھەر قېتىم توختىغاندىكى ئادىتى بويىچە بۇ قېتىمىمۇ قول چىرىغىنى ياندۇرۇپ، كومپاستا يۆنىلىش بەلگىلەشكە كىرىشتى. شۇ ئەسنادا تاغنىڭ يان باغرىدىن ئاڭلانغان شاراقلىغان ئاۋاز ئۇنىڭ دىققىتىنى بۇزدى. بۇ يەردە ئادەم بارمىدۇ دېگەن ئويىدا 300 نەچچە مېتىر يىراقلىقىنى بىمالال يورۇتالايدىغان قىممەت باھالىق ئالىي قول چىراغنى دەرھال ئاۋاز ئاڭلانغان تەرەپكە تۇتتى. 200 نەچچە مېتىر يىراقلىقتىكى تاغنىڭ يان باغرىدىن ئۆزى تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتقان جۈپ، جۈپ كۆكۈش كۆزلەر كۆرۈندى. «ھە! قوي ياكى قوتاز ئوخشىمامدۇ» ئىلگىرى ئىچكى موڭغۇل يايلاقلىرىدا كېچىسى ماڭغاندا چىراغ يورۇقىدا قوي، قوتازلارنىڭ كۆزىمۇ ئەنە شۇنداق يورۇغان ئىدى.

«ياق، ياق، - ئۇ دەرھال بىر شۇملۇقنى سىزگەندەك چۆچۈپ كەتتى، - بۇ يەرلەردە ھەتتا ئوت - چۆپمۇ بولمىسا قوي، قوتازلار نېمىش قىلىدۇ». شۇ ئوي بىلەن ئىككىنچى قېتىم قول چىراغنى ئاۋاز كەلگەن تەرەپكە تۇتتى. بۇ قېتىم ئۇ كۆزلەر خېلىلا يېقىنلاپ قالغان بولۇپ، ئۆكلىرى پارقىرىغان، قۇيرۇقلىرى شىپاڭشىغان سىما كۆزىگە كۆرۈندى.

- بۆرە، چىلبۇرە! - قاتتىق بىر ۋاقىرلاپ قولدىكى قول چىراغ، خەرىتىلەرنى تاشلىدى - دە، موتسىكىلىقتا قاراپ ئۆزىنى ئاتتى. شۇ پەيتتە ئۆزىدىكى تەبىئىي ئىقتىدار بىلەن ئاشۇ سۆيۈملۈك ھەمراھلا ئۇنى قۇتقۇزۇپ قالالايتتى. موتسىكىلىت تۈزلەڭلىككە قاراپ چېپىۋاتقىنىدا بۆرلەرمۇ ئاللىبۇرۇن ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ قېلىشقانىدى.

«قانچە... قانچە بۆردۇ، تېزىرەك چاپ، ئۇلار يېقىنلاپلا قالدى، - جۈرئەت كەينىگە قاراشقىمۇ پېتىنالايتتى. گاھى موتسىكىلىت سۈرئىتىنىڭ ئاستىلاپ، بۆرلەر 10 نەچچە مېتىر ئارىلىقتا يېقىنلاپ قالغاندا، ئېچىرقاپ كەتكەن چىلبۇرلەرنىڭ خىرىسلىرى، ئاچلىقتىن غۇچۇرلىغان چىشلىرىنىڭ ھەمدە ۋەھشىي ھۇۋلىغان ئاۋازلىرى قۇلاق تۈۋىدە ئاڭلانغاندا ئۇ بۆرلەرنىڭ ئاز بولغاندا يەتتە - سەككىز ئەتراپىدا ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۈردى. ئۇ موتسىكىلىت

ئۆتمەيلا ئەسلى تەبىئىتىگە قايتىپ، ھارغىنلىق ئىچىدە كۆزى بىر ئاز ئۇيقۇغا ئىلىنغان جۈرئەتنى تېزلا ئۇيقۇدىن ئويغاتتى. پۈتۈن بەدىنى شۇ قەدەر مۇزلاپ كەتكەن بولۇپ، خۇددى سىل كېسەل ئادەملەردەك تىتتەرەشكە باشلىدى. پۈت - قوللىرىنىڭ پەيلىرى تارتىشىپ كەتكەچكە بىر ھازادىن كېيىن ناھايىتى تەستە ئورنىدىن تۇردى. پۈت - قوللىرىنى ئۇرۇپ يۈرۈپ، قان يۈگۈرتتى. بەدىنى بىر ئاز ئىسسىقلىققا باشلىدى. دەرھال بۇ يەردىن ئايرىلمىسا زادى بولمايتتى. كېيىملەر يەنە ھۆل بولسا، ئالدىدا ئۇنى قۇرۇتقۇدەك يەرنىڭ بولۇشىمۇ ناتايىن ئىدى. شۇنىڭ بىلەن كېيىم - كېچەكلەرنى سېلىپ تاشلاپ، دەرپاغا چۈشتى. ئەتىگەندىكى تاغ سۈيىنىڭ سوغۇقلىقى ئۇنى توڭلاتسا، ئاستىدىكى تاشلار پۇتلىرىنى قىيىشقا باشلىدى. چوڭقۇرلىقى بەلدىن ئاشقان، شىددەتلىك دەريا سۈيىگە موتسىكىلىتنى سېلىش ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قالغانلىقى بولاتتى.

شۇنىڭ بىلەن سەھەردىن باشلاپ چۈشكە يېقىن موتسىكىلىتنى چۆۋۈپ تۈگەتتى. موتسىكىلىتنىڭ چۆۋۈلگەن ھەر بىر بۆلىكى ئۈچۈن دەريادىن ئىككى قېتىم ئۈزۈشكە توغرا كەلدى. شۇنداق قىلىپ ئۈچ سائەتتە ھەممە نەرسە ئاران قارشى قىرغاققا ئۆتكۈزۈپ بولۇندى. ئۇ شۇ تاپتا شۇنچىلىك توڭلاپ كەتتىكى، ئۆزىنى باشقۇرالمىلا قالدى. چىشلىرىنىڭ بىر - بىرىگە تېگىشلىرىدىن پۈتكۈل جاھان تىترەپ، سوقۇلۇۋاتقانداك بىلىنىشكە باشلىدى. تىترەكتىن ھوۋ - ھوۋ قىلغان ئاۋاز شۇنچە ۋەھىملىك بىلىنمەكتە ئىدى.

قانداقلا بولمىسۇن بۇ يەردىن تېزدىن ئايرىلىش كېرەك ئىدى. مۇزلاپ تىترەۋاتقان قوللاردىن ھەرقانچە قىلىشىمۇ بولتىلار چۈشۈپ كېتىپ، توختىمىدى. قولىنى قىزدۇرۇش ئۈچۈن ئۇرۇلغان ئەتىرەك، ئامبۇرلار زەربىسىدىن قولى بىردەمنىڭ ئىچىدە ئىشىشىپ، كۆكۈرۈپ كەتتى. «ئامال يوق ئالدى بىلەن جاننى قۇتقۇزۇش مۇھىم، ئادەم يوق بۇ يەردە كىمىمۇ مېنى قۇتقۇزالايدۇ، ئۆز كۈچۈملا مېنى قۇتقۇزالايدۇ» شۇلار كالىسىغا كەچكەندىن باشلاپ چۈشتىن سائەت 4 - 5 لەرگە يېقىن ئاخىرى موتسىكىلىتنى قۇراشتۇرۇپ بولدى. قاراڭغۇ، بارا - بارا يېقىنلاپ كەلمەكتە. ئەمدى كۆيدۈرگىدەك ھېچنەرسە قالمىغان بولۇپ، بۇ يەردە قونۇپ سەھەر ئاتلىنىشقا قەتئىي بولمايتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مۇزلاپ قاتتىق ھالسىراپ كەتكەچكە، كېچىلەپ يول يۈرۈپ بولسىمۇ ئادەم بار يەرگە يېتىۋالمىسا بولمايتتى.

كېچە، قاپ - قاراڭغۇ، ئىنسى - جىن يوق تاغ ئارىسىدا ئەمدى پەقەت موتوسكىلىتلا كېچە

بىلەن قوشۇلۇپ ۋارقىراشقا باشلىدى.

- ھا! ھا! ...

شۇ تاپتا ئۇنىڭ كاللىسىدا ھاياتلىق، ھايات قىلىشتىن باشقا ھېچنەرسە قالمىغانىدى.

قوغلاش، قېچىش ئىچىدە 30 كىلومېتىر - دىن كۆپرەك يول بېسىلغاندىلا ھارغان بۆرىلەر بىر - بىرلەپ توختاپ قېلىشتى. ئاخىر بىر يەرگە يىغىلىشقان بۆرىلەر يىغىلىدۇق، يىغىلىدۇق دېگەندەك قىلىشىپ ھالسىز ھۇۋلاشقانچە كەينىگە قاراپ يول ئېلىشتى.

بايىقى ھايات - مامات يولىدا جۈرئەت ئۈچۈن يەتكىچە چايقالغان موتسىكلست تاغ يولىغا يېقىنلاشقانچە ئېگىز - پەس، ئوي - دوغغۇللاردا تېخىمۇ چايقىلىپ شۇ تاپتا جۈرئەتنى ئۆز ئۈستىگە ئولتۇرغۇسىز قىلىۋەتكەنىدى. ئەمما بايىقى قورقۇنۇپ جۈرئەتنى توختىماستىن مېڭىشقا ئۈندەيتتى.

جۈرئەت ئىككى سائەت ماڭغاندىن كېيىن، تاغنىڭ يان باغرىدىن تاققا چىقىپلا ئارام ئالماققا توختىدى. يىراققا توساتتىن كۆرۈنگەن گۈلخان خۇددى قاراڭغۇ زۇلمەتتىكى غايەت زور قۇياشتەك، ئۇنىڭ كۆڭلىنى پاللىدە يورۇتۇۋەتتى. شۇ تاپتا ئارقىسى قاپقاراڭغۇ زۇلمەتكە تولغان، ئۈمىد نۇرى ئەنە شۇ گۈلخان ئەتراپىدىكى ئادەملەردىلا قالغاندەك قانداقتۇر بىر كۈچ، قىسقىسى ئىنسانىي مۇھەببەت تۇيغۇسى ئۇنى ئالدىراتماقتا ئىدى.

«بۆرىدىن قۇتۇلۇپ، يولۇسقا تۇتۇلۇپتۇ» دېگەندەك، گۈلخان ئەتراپىغا يېتىپ كېلىش بىلەنلا ئۈچ - تۆت كەپىدىن چىقىشىپ قورال، گۈرەكلەرنى كۆتۈرگەن بىر توپ ئادەم ئۇنى قورشىۋالدى.

- نېمە ئادەمسەن؟ - ھايت - ھۇيت دېگۈچە سۈرلۈك بىر ئادەمنىڭ قولىدىكى تاپانچا ئۇنىڭ مېڭىسىگە تەڭلەندى. «ئاھ خۇدا، بۇ قاراقچىلاردىن رەھىم كېلىدىغاندەك ئەمەس، ئەلپازىدىن چىقىپ تۇرىدۇ، ئۇلار مېنى ئېتىپ تاشلايدۇ، ۋەتەن، خەلقىگە ئاتىغان ئوتلوق يۈرىكىم ئىززەتسىز چۆپۈرەندىلەر قولىدا تىتىپ تاشلىنىۋاتىدۇ ئەمدى؟!»

- ئۇن - تىنىسىز كېتىپ قالغۇسى بار ئوخشايدۇ. ئاكا، دەرھال ئۇنى ئېتىۋېتىلى.

ھەممىسى ئويغا كەتكەن جۈرئەتكە تىكىلگەنچە ئارقا - ئارقىدىن توۋلاشقا باشلىدى. شۇ تاپتا جۈرئەتنىڭ بەدىنى تىكەنلىشىپ پۈت - قوللىرى بوشىشىپ كەتتى. - نېمە قىلىسەن بۇ كېچىدە، - مېڭىسىگە تاپانچا تەڭلىۋالغان كىشىنىڭ قۇلاق تۈۋىدىكى ئاۋازى ئۇنى كاللىسىدا پەيدا بۇلغان بايىقى چاقمەقتەك سوتاللاردىن ئويغاتتى.

- مەن بىر تەۋەككۈلچى، مېنىڭ باشقا مەقسىتىم يوق، مەن مۇشۇنداق... جۈرئەت ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي سۆزلىگەچ بىر تەرەپتىن ئىسپات، رەسىملەرنى ئۇلارغا كۆرسەتتى، ئەمدىلىكتە ئۇنىڭغا نېمىشقىدۇر خېلى جان كىرىپ قالغانىدى. شۇ ئەسنادا كۆزى ئىتتىكلا ئاق دوپپا كىيگەن ئىككى خۇيزۇغا چۈشتى. - سىلەر مۇسۇلمانمۇ؟ مەنمۇ مۇسۇلمان، - ئۇلارغا يەنە قايتا - قايتا چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى.

- مۇنداق - دە، بىز تېخى يا بۇلاڭچى يا چەسنىچە ياسىنىپ بىزنى پايلاپ كەلگەن ساقچى ئوخشايدۇ دەپتۇق، - بولدى، قورالنى يىغىشتۇ - رۇڭلار، ھەممىمىز مۇسۇلمانكەنمىز! ئۇلار ئەسلى چىڭخەيدىكى قانۇنسىز ئالتۇن قازغۇچى خۇيزۇلار ئىدى. شۇنىڭ بىلەن جۈرئەتنى گۈلخان يېنىدا ئولتۇرغۇزۇپ نان ۋە ئىچىملىكلەرنى بەردى. گۈلخان ئالدىدىكى ئىسسىق ھارارەتتە جۈرئەتنىڭ توڭلىغان بەدىنىگە ئاستا - ئاستا ئىسسىق يۈگۈرمەكتە ئىدى.

بۇ ئىنسانلارنىڭ چىرايى شۇنداق قورقۇنچۇق بولۇپ، پات - پاتلا يەر ئاستىدىن جۈرئەتكە قاراپ قوياتتى. «يامانلىقنى ئويلىمىغۇچە ياخشىلىق يوق» دېگەندەك، ئۇنى قۇتقۇزۇۋالغان بۇ ئىنسانلارنىڭ تەبىئىتى ئۇنىڭغا بارا - بارا باشقىچە بىلىنىشكە باشلىدى. دېمىسىمۇ شۇ چاغدا ئۇنى ئۇجۇقتۇرۇۋېتىپ، نەرسە - كېرەكلەرنى بۇلاپ كېتىش ئۇلار ئۈچۈن كىچىكلا ئىش ئىدى. شۇنىڭ بىلەن بىردىنلا ئۇلاردىن ھەزەر ئەيلەش، مۇداپىئەلىنىش ھالىتىگە ئۆتتى.

- يېتىپ ۋاقتىدا ئارام ئالغىن، - ئۇلاردىن بىرسى ئېغىز ئاچتى.

- رەھمەت، پەقەتلا ئۇيغۇم كەلمەيۋاتىدۇ، - ئۇ شۇنداق دېگەن بىلەن شۇ مىنۇتلاردا ئۇيغۇ، دەم ئېلىشقا قانچىلىك موھتاجلىقىنى ئۆزى بىلەتتى. شۇنداق قىلىپ كىرىپ قاقماي تاڭنىمۇ ئاتقۇزۇپ سەپەرگە ئاتلانماقچى بولدى.

- ئادەم بار يەرگە يەنە قانچىلىك بار؟ - ئالدىنچا 30 كىلومېتىردەك ماڭسالاڭ

چىڭخەينىڭ لاڭخۇ دېگەن يېرىگە بارسەن. ئۇ يەردە ياتاقلار بار.

شۇنىڭ بىلەن جۈرئەت ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ بىر سائەتتىن كېيىن ئۇ يەردە ياتاققا ئورۇنلاشتى. يول بويى نۇرغۇن ئوي - دوغغۇل تاشلىقلاردا، بۆرە ۋە قەسىدە كارامەت چاپقان بۇ ھەمراھىدىن ئەھۋال سورىماقچى بولۇپ، ئۇنى تەكشۈرۈشكە باشلىدى. ئارقا چاقنىڭ 10 سائىتىدە تاش جىجىۋەتكەنلىكى بايقالدى. شۇنىڭ بىلەن سىناپ بېقىش ئۈچۈن

ئۇنىڭ غەلۋىسىنى بېسىقتۇرماي، ئۇنىڭغا ئۇدۇللۇق ماي ئالماي بولمايدۇ. شۇ تاپتا يولدا بىر مىنۇت ئارتۇق توختاش ياكى كېچىكىش، مەن ئۈچۈن ئۆز نەپسى، تىنىقى توختاپ قالغانلىق بىلەن تەڭ.

ئەنە شۇنداق ئويلىغان جۈرئەت يول بويى تاغلارغا چىقىپ ياۋا بانانلار بىلەن قورساق تۇيغۇزدى، كېچىسى يول ياساش ئىشچىلىرى يامغۇردىن پاناھلىنىشقا ياساپ قويغان ئۆڭكۈرگە كىرىپ پاناھلاندى. بۇنداق ۋاقىتتا، ئۇ ئۆڭكۈر ئېغىزىغا ئەسكى چېگە تاغار ئۇچرىسا شۇ تاغارنى تارتىپ، بولمىسا، كۇلا ياكى شاخ - شۇمىلارنى توسۇپ ئىشىك ئورنىدا ئىشلەتتى.

1999 - يىلى 11 -

ئاينىڭ 13 - كۈنى يۈننەن ئۆلكىسىنىڭ شىپىڭ ناھىيىسىدىكى تاغ ئۆڭكۈرىدە قورساق ئاچلىقىدىن زورلاپمۇ كۆزىگە ئۇيقۇ كەلتۈرەلمىدى. بىر چاغدا يانفونى جىرىڭلىدى. بۇ يانفونى جۈرئەت مۇبادا موتسىكىلىت ئادەمزانسىز چۆل - باياۋان ياكى تاغ ئىچىدە بۇزۇلۇپ قالغۇدەك بولسا، جىددىي كېرەك بولىدۇ، دەپلا سېنىۋالغانىدى. بۇ يانفونغا تېلېفون كەلسىمۇ، تېلېفون بەرسىمۇ ئوخشاشلا پۇلغا ماڭغاچقا، بۇنىڭ ئۈچۈنمۇ نۇرغۇن پۇل كېتەتتى. ئادەتتە، ئۇنىڭغا ئەل - ئاغىنىلىرى، ئاتا - ئانىسى، گېزىتخانىلارنىڭ مۇخبىرلىرى ۋە يەنە ئۆزىمۇ بىلمەيدىغان ئاللىقانداق كىشىلەر توختىماي تېلېفون بېرىپ تۇراتتى. ھازىر تېلېفون بېرىۋاتقىنى ئۆيدىكىلەرمىدۇ ياكى مەنمۇ تونۇمايدىغان بىرەرسىمىدۇ. ئەگەر، باشقىلار بولسا تايىنى يوق ئىشلارغا ئاۋارە قىلارمۇ، دەپ خېلى دېلىغۇل بولۇپ، ئاخىر تېلېفوننى ئېچىۋىدى، دادىسى ئوبۇلقاسىم ئاكا بولۇپ چىقتى.

- قانداقراق ئەھۋالنىڭ، ياتاققا چۈشتۈڭمۇ ياكى باشقا يەردە بۈرەمسەن؟
 ھەقىقىي ئەھۋالنى دەپ ئاتا - ئانىسىنى ئەنسىرتىشىنى، ئۇلارنىمۇ ئازابلاشنى راۋا كۆرمىگەن جۈرئەت:
 - ياتاققا چۈشتۈم، - دېدى.
 - مېجەزىڭ يوقمۇ نېمە، زۇكامداپ قالماغىنەن، ئاۋازىڭ بۆلەكچىلا چىقىدىغۇ.
 - شۇ، زۇكامداپ...
 دادىسى ئۇنىڭ سالامەتلىكىنى ئاسراش ھەققىدە بىرمۇنچە ياخشى گەپلەرنى قىلدى.

بىرنى تېپىۋىدى، ئويلىمىغان يەردىن پۇسىدە قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ چاق يېرىلىپ كەتتى. (ئادەتتە بۇ خىل موتسىكىلىتلارغا ئىچ كامىر ئىشلىتىلمەيتتى).

توۋا، تەقدىر دېگەنمۇ ئاجايىپ بولىدىكەن، شۇنچە ئوي - دوڭغۇل، تاغ يوللىرىدا يېرىلماي، ئەمدى بىر تېپىككە پايلىمىغىنىنى ماۋۇ چاقنىڭ. ئەگەر تۈنۈگۈن كىچىدە چاق يېرىلىپ كەتكەن بولسا ھەر تەرەپتىن كەلگەن ئاچ بۆرىلەر بىردەمنىڭ ئىچىدە ئۇنى ۋەھشىيلەرچە تالاپ كېتەرەندۇق. ئۇ ئۆزىنىڭ جان تالىشىشلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگەندە، سوغۇق تەرگە چۆمدى.

«ئىچىمدىكى دەردلىرىمنى ئاڭلايدىغانغا ئادەم يوق...»

ئاي، كۈنلەر ئۆتۈپ 11 - ئايلارمۇ كېلىپ قالدى. جۈرئەت كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ بارغانچە ھالسىزلىنىشقا باشلىدى، ئۇ ئالتۇنتاغ ئارقىلىق چىڭخەيدىن شىزاڭغا كىردى. بالا كەلسە قوش كەپتۇ، دېگەندەك، شىزاڭدىن سىچۈەنگە ئۆتىدىغان يولىنىمۇ كەلكۈن ئېلىپ كەتكەن، تاغ ئۆرۈلۈپ، يول توسۇلۇپ قالغانىدى. ئۇ ئامالسىز كەينىگە قايتتى. چىڭخەي شىننىڭغا كېلىپ سىچۈەنگە ئۆتۈش مۇساپىسىدە يول تەكرار بېسىلغاچقا ئىقتىسادىي جەھەتتىن قىيىنالىدى. يېنىدا، يۈننەنگە كېلىپ شىشۋاڭبەننادىن چىققاندا ماي قاچىلاشقا ئېلىپ قويغان 27 يۈەن پۇلدىن باشقا پەقەتلا پۇل قالمىدى. جۈرئەتنىڭ قورساقلىرى ئېچىپ غولدۇرلاپ كەتتى. ئاچلىقتىن ئۆلۈپ كېتىدىغان ئىش بولسىمۇ، بۇ پۇلنى ئۆزۈمنىڭ قورسىقىغا ئىشلەتمەيمەن. موتسىكىلىتمۇ چاقى ھەر بىر ئايلاخىچە ماڭا نەچچە رەت «پۇل!... پۇل!» دەپ غەلۋە قىلىدۇ.

ئاندىن سورىدى: - تاماق يېگەنمىن؟
- تاماق يېدىم.
جۈرئەت دادىسىغا يالغان سۆزلەۋاتقىنىدا، بىردىنلا بويىغا يىغا ئولىشىپ چەكسىز غەربىلىق بېسىپ كەتتى... ئۇ، ئادەتتە ھەپتىدە بىرەر يەردە ياكى ئىككى يەردە ئۇچراپ قالسىدىغان مۇسۇلمانچە ئاشخانىلاردا بىر قېتىم تاماق يەۋالسا، ئۈچ - تۆت كۈنلەپ ئۈچ ۋاخ پېچىنە بىلەن ئۆتەتتى، پېچىنىدىن چىقىپ كەتسىمۇ يېمەي ئامالى يوق ئىدى. پېچىنىنىڭ ئۇزۇقلۇق قىممىتى يۇقىرى بولمىغاچقا، جۈرئەت يىقىلىپ قالماسلىق ئۈچۈن شەھەرلەرگە كىرىپ مۇسۇلمانچە ئاشخانا تاپالماي قالغانلىرىدا ئۇزۇقلۇق بىلەن تەمىنلەش پارسى پارشوكى ئالاتتى - دە، ئۇنى قايناق سۇغا چېلىپ تاماق ئورنىدا ئىچەتتى ياكى تەييار چۆپنى خۇدانىڭ قۇرۇق سۈيىگە دۈملەپ ئىچەتتى. ئەمدىلىكتە بولسا، نە شۇ پېچىنە، نە تەييار چۆپمۇ يوق، ئاچلىقتىن ئۆز گۆشىنى يېگۈدەك بولۇپ كەتكەندى.

- گۈلبەرەچۇ، بارمۇ؟ - ئىختىيارسىز سوراپ سالىدى ئۇ ئايالىنى.
جۈرئەت ئايالى بىلەن تىنچلىق سوراشتى، ئاندىن:

«1999 - يىلى 11 - ئاينىڭ 13 - كۈنى مەن يۈننەن ئۆلكىسىنىڭ شىپىڭ ناھىيىسىدە. مەن سەپەرگە چىققىلى 1 يىل 20 كۈن بولدى. سەپەرگە چىققاندىن بېرى ھازىرقىدەك يالغۇزلۇق، ئاجىزلىقنى سەزمىگەندىم... چۈنكى بىرسى سەپەر ئالدىراش، ياندىكى ئىقتىسادمۇ بار ئىدى. لېكىن ھازىر سەپەرمۇ ئاز قالدى، ياندا ئىقتىسادمۇ تۈگىدى. كۆڭلۈم بەك پېرىم... ئالدىدا نۇرغۇن ئىشلار كۈتۈپ تۇرىدۇ. ھەممە ئىشقا ئىقتىساد كېرەك. ئالدىدىن پۇل تەلەپ قىلغىلى بولمايدۇ، ئىچىمدىكى دەردلىرىمنى ئاڭلايدىغانغا ئادەم يوق، مەن ئۈچۈن يۇرتۇم يىراق، ئاسماندىكى يۇلتۇزلار يېقىن بولۇپ قالدى...»

يانفونىنىڭ جىرىڭلىغان ئاۋازى، جۈرئەتنى بايقى غەربىلىق تۇيغۇسىدىن خەلىلا تەستە تارتىپ چىقتى.

- جۈرئەت، قانداق ئەھۋالنىڭ، ھازىر نەدەسەن؟ مەن ئەنئە، - بۇ جۈرئەتنىڭ ئىشلىرىدا باشتىن - ئاخىر ئالاقە قىلىپ كېلىۋاتقان «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» نىڭ مۇخبىرى ئەنئە ئېزىزنىڭ ئاۋازى ئىدى.

- ئەنئە، مۇسەن؟! - جۈرئەت شۇ تاپتا باشقىلاردىن ئازار يەپ ئانىسىنى كۆرگەندە تىلىقىپ يىغلاپ كەتكەن كىچىك بالدەك راسا بىر يىغلىۋالغۇسى كەلدى. ئەمما شۇ ئان «ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال، سەن يىغلىساڭ باشقىلار سېنى نېمىدەيدۇ، يىغا ساڭا يارىشامدۇ؟ سەن ھەقىقىي ئەر كەك بولماقچىغۇ، ئۇنداقتا شۇنى ئۇنتۇما ئەر كەكنىڭ يېشى ھامان ئىچىگە ئاقىدۇ» دېگەنلەرنى ئويلاپ ئۆلگۈردى، شۇنىڭ بىلەن ئاشۇ مىنۇتلاردىكى غەربىلىق تارىخىنىڭ بايىلا يېزىلغان نىداسىنى ئەنئە ئېزىزغا ئوقۇپ بەردى. شۇ كۈنكى ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقان ئەنئە ئېزىز ئۇنىڭ بۇ خاتىرىسىنى «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» دە دەرھاللا ئېلان قىلىۋەتتى.
بىر كۈنى ئوبۇلقاسىم ئاكا گېزىتىدىن بۇ

جۈرئەت دادىسىغا يالغان سۆزلەۋاتقىنىدا، بىردىنلا بويىغا يىغا ئولىشىپ چەكسىز غەربىلىق بېسىپ كەتتى... ئۇ، ئادەتتە ھەپتىدە بىرەر يەردە ياكى ئىككى يەردە ئۇچراپ قالسىدىغان مۇسۇلمانچە ئاشخانىلاردا بىر قېتىم تاماق يەۋالسا، ئۈچ - تۆت كۈنلەپ ئۈچ ۋاخ پېچىنە بىلەن ئۆتەتتى، پېچىنىدىن چىقىپ كەتسىمۇ يېمەي ئامالى يوق ئىدى. پېچىنىنىڭ ئۇزۇقلۇق قىممىتى يۇقىرى بولمىغاچقا، جۈرئەت يىقىلىپ قالماسلىق ئۈچۈن شەھەرلەرگە كىرىپ مۇسۇلمانچە ئاشخانا تاپالماي قالغانلىرىدا ئۇزۇقلۇق بىلەن تەمىنلەش پارسى پارشوكى ئالاتتى - دە، ئۇنى قايناق سۇغا چېلىپ تاماق ئورنىدا ئىچەتتى ياكى تەييار چۆپنى خۇدانىڭ قۇرۇق سۈيىگە دۈملەپ ئىچەتتى. ئەمدىلىكتە بولسا، نە شۇ پېچىنە، نە تەييار چۆپمۇ يوق، ئاچلىقتىن ئۆز گۆشىنى يېگۈدەك بولۇپ كەتكەندى.

- گۈلبەرەچۇ، بارمۇ؟ - ئىختىيارسىز سوراپ سالىدى ئۇ ئايالىنى.
جۈرئەت ئايالى بىلەن تىنچلىق سوراشتى، ئاندىن:

«خوتۇن، بۈگۈن كېچە تالادا قالدۇق. يوتقان - كۆرپە بولسىمۇ ئەۋەتمەسە، - دېدى سەمىمىي يۈسۈندا چاقچاق قىلىپ. جۈرئەتنىڭ بۇ چاقچىقى، خۇددى جەڭدە ئۆلۈپ كېتىۋاتقان ئادەمنىڭ، ئۆلۈش ئالدىدا مەغرۇر ئۆلەي دەپ ئەتەي چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتكىنىدەك شۇ قەدەر ئېچىنىشلىق ئىدى. ئۇ شۇ تاپتا، ئانا - ئانامغا راست گەپنى قىلغىلى بولىغاندىكىن، خوتۇنۇمدىن بولسىمۇ بىرەر ئېغىز تەسەللى بولغۇدەك ياخشى گەپ ئاڭلارمەن، دەپ ئويلىغانىدى. ئەپسۇس، كۈتمىگەن يەردىن ئايالى:

- خوپ بوپتۇ، ئۆزىڭىز تاپقان بالا بولغاندىكىن... دېدى. گەرچە، بۇ ئايالنىڭ چىنىقىمەن، پۇل تاپمەن، جېنىمىز رېكورتى يارىتمەن، دەپ يۈرۈپ ئۇدا ئۈچ يىلچە ئۆيدىن ئايرىلىپ كېتىشىگە بولغان بىر خىل نارازىلىقىدىن شەكىللەنگەن قەيىدداش بولسىمۇ، بۇ گەپ جۈرئەتكە بەكلا ھار كەلدى. بىرەر - بىرىم ئېغىز ياخشى گېپىنىڭ تايىنى يوق، مېنىڭ ئايالىم بولغان كىشىمۇ شۇنداق دەمدۇ؟! باشقىلارنىڭ چۈشەنمەسلىكىغۇ مەيلى، ئۇمۇ بولسا چۈشەنسە، مېنى بىر چۈشىنىپ باقسا بولمامدۇ. نېمىدەپ ئۇنىڭغا بېشىم ئىشىپ قالغاندەك گەپلەرنى قىلغان بولغىدىم؟...»

ئۇ ئويلىغانچە غەربىلىق، تەنھالىق خۇددى

خەۋەرنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ شۇندىلا جۈرئەتنىڭ ئۆزلىرىگە ئېغىرچىلىق سېلىۋېرىشنى خالىماي بۇنى ئېيتىمىغانلىقىنى بىلدى - دە، يىغلاپ تاشلىدى. . . .

ئوبۇلقاسم ئاكا بۇنىڭ ئۈچۈن كۆڭلى قاتتىق پاراكەندە بولۇپ تۇرسىمۇ، بۇ ئىش توغرىلۇق ئايالغا بىر ئېغىزمۇ تىنىمىدى. چۈنكى جۈرئەتنىڭ ئاپىسى پانتگۈل ھەدە بۇنداق خەۋەرنى ئاڭلىسا ئايلىنىپ قالاتتى. نېمىلا دېگەنبىلەن ئانا بولغان ئادەم يەنىلا چىدىمايدۇ - دە! ئوبۇلقاسم ئاكا دەررۇ ئۈچ يېرىم مىڭ يۈەننى تەييارلاپ پوچتىخانغا چاپتى. . . .

پۇلغا تامغان كۆز يېشى

1999 - يىلى 12 - ئاينىڭ 23 - كۈنى جۈرئەت خەينەن ئۆلكىسىنىڭ يېنىدىكى قوشنا ئۆلكە گۇاڭدۇڭ ئۆلكىسىنىڭ خەيئەن ناھىيىسىگە يېتىپ كەلدى. بۇ چاغدا يېنىدا پەقەت گۇاڭشىغا كەلگەندە ئۇ يەر - بۇ يەردە ئۇچرىغان ئۇيغۇرلار ياردەم قىلغان 200 يۈەن پۇلدىن پەقەت 29 يۈەنلا قالغانىدى.

ئۇنى پۇلنىڭ تاشتەك ئېغىر غىمىسى يەنە يەلكىسىدىن باستى. جۈرئەت بېشى چۈشكەن ھالدا كوچىدا موتوسىكىلنى بىلەن كېتىۋاتاتتى، قىزىل چىراغ ياندى. شۇ ئارىدا يېشىل چىراغ يېنىپ بولغۇچە بولنىڭ پىيادىلەر ئۆتۈش ئۈچۈن سىزىپ قوبۇلغان ئاق سىزىقلىرىنى بويلاپ ئۆتۈشكە باشلىغان كىشىلەر توپىدىن بىر خەنزو بوۋاي چىقىپ كەلدى - دە، جۈرئەتكە:

- ۋوي، سەن جۈرئەتقۇ، - دېدى. جۈرئەت كۆڭلەكلىرى يىرتىلىپ، ئەسكى چۈخىيىنىڭ ئۈچىدىن پۇتى كۆرۈنۈپ قالغان، ئاق چاچ بىر بوۋايغا قاراپ باش لىڭشىتتى. بۇ بوۋاينىڭ چىرايىدىن بىر خىل تەبەسسۇم يېغىپ تۇراتتى. ئۇ:

- سېنى تېلېۋىزوردا كۆرگەن. مەن دېھقان، يېنىمدا بېرەي دېسەم جىق پۇلۇم يوق، مە، بۇنى بولسىمۇ ئالغىن! ئوغۇل بالىكەنسەن، - دېگىنىچە جۈرئەتنىڭ دولىسىغا باققىدە بىرنى شاپىلاقلاپ قويۇپ ئۆتۈپ كەتتى.

بۇ بوۋاي ئۆزىنىڭ كىر تۇتۇپ قاسماقلىشىپ كەتكەن، يىرتىلىپ كىيگۈدەك ھالى قالمىغان كۆڭلەك ۋە چۈخەيلەرنى داۋاملىق كىيىپ يۈرۈپتۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا بەرگەن شۇ بەش يۈەننى ئۆزىنىڭ كۆڭلىكى ياكى چۈخىيىنى يەڭگۈشلەشكە ئىشلەتكەن بولسا، بەلكىم يېنىمۇ قالار ئىدى. بىراق بۇ بوۋاي ئۆزى كۆڭلەك ياكى چۈخەي ئېلىشقىمۇ كۆزى قىيىمىغان شۇ پۇلنى جۈرئەتكە خۇشخۇيلۇق بىلەن بەردى. ئۇنىڭ ئۆزى شۇنچە

نامرات بولسىمۇ، روھى باي ئىدى. بەلكىم، بو بوۋاي جۈرئەتكە بەش يۈەن بەرگىنىنى ئۆمرىدىكى ئەڭ ئەھمىيەتلىك ئىش قىلدىم، دەپ بۇنىڭ ئۈچۈن ئۆزىنى بىر ئۆمۈر بەختلىك ساناپ يۈرۈشىمۇ مۇمكىن. ھەتتا، ئۇ تونۇش - بىلىشلىرى ئالدىدا بۇنى پەخىرلىك ھېسسىياتى بىلەن تالاي قېتىملاپ سۆزلەپ يۈرەر. دېمىسىمۇ، ئۇ شۇنىڭغا ھەقىلىق. ئۇنىڭ شۇ ئاددىي، كىرىسىز، غۇبارسىز، بوۋايلاردەك سەمىمىي، چىن قەلبىدىن چىقىرىپ بەرگەن شۇ بەش يۈەن پۇلدا بەش مىڭ يۈەننىڭ ۋەزنى بار. . . . جۈرئەتنىڭ ھەممە كىيىملىرى، پۈتكۈل تۇرقىدىن قاتتىق نامراتچىلىق تۈكۈلۈپ تۇرغان، ئەمما شۇنچە ئىسسىق چىراي بۇ بوۋاينىڭ دوستانە شاپىلىقى تەگكەن بەدىنىگە ئاجايىپ ئىسسىق بىر خىل ئېقىم تارلىنىپ، بۇرۇننىڭ ئۇچى غىدىقلىغاندەك، ئۇنى يىغا تۇتقاندەك بولدى. . . .

جۈرئەت خەينەندىن يولغا چىقىپ، پۈتكۈل مەملىكەتتىكى 31 ئۆلكە (تەيۋەن بۇنىڭ سىرتىدا)، 400 دىن ئارتۇق شەھەرنى ئايلىنىپ، ئاخىر يەنە خەينەن ئۆلكىسىدىكى ئۆزى سەپەرگە چىقىش نۇقتىسى قىلىپ تاللىۋالغان خەيكۇ شەھىرىگە قوشنا ئۆلكە گۇاڭدۇڭنىڭ خەيئەنگە مۇدەتتىن بىر ھەپتە بۇرۇن يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭ بىر ھەپتە بۇرۇن كېلىشتىكى مەقسىتى نېمە؟ چۈنكى ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىدىغان، ئۇنىڭ جېنىنىس رىكورتى ياراتقانلىقىنى ئالاقىدار ئاخبارات ئورۇنلىرىنىڭ مۇخبىرلىرىغا يەتكۈزىدىغان، ئۇلارنى تەكلىپ قىلىپ نەق مەيدانغا ئەكېلىدىغان ئادىمى يوق، خەيكۇدىكى رەسمىيەتلىرىنى بېجىرىپ تەييار قىلىپ بېرىدىغان ئادىمى يوق، شاڭخەي جېنىنىس باش شىتابىنىڭ شاڭخەيدە تۇرۇشلۇق ئورنىدىكى خادىملارنى ۋە مەركىزىي خەلق تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىنىڭ مۇخبىرلىرىنى تەكلىپ قىلىپ ئەكېلىدىغان، جۈرئەتنىڭ تەشۋىقات ۋە باشقا مۇھىم، جىددىي ئىشلىرىغا ھە - ھۇ دېيىشىدىغان ھېچكىمى يوق. . . . جۈرئەت موتوسىكىلىنى بىر يەرگە قويۇپ قويۇپ، ئۆزى چاپمىسا، ۋاقىت، ئورۇن مەسىلىسىنى ھەل قىلىپ باشقىلارغا ئالدىن ئۇقتۇرۇپ قويىمىسا بولمايتتى. 32 يۈەنگە خەينەنگە پاراخوتتا ئۆتۈش ئۈچۈن بېلەت ئېلىشقا توغرا كېلەتتى. بېرىپ - كېلىشكە 64 يۈەن پۇل كېتەتتى. ئۇ يانچۇقدىكى پۇللىرىنىڭ ھەممىسىنى يىغىمۇ بۇنچىلىك پۇل چىقماي قالدى. بۇ تازا ھالقىلىق پەيت ئىدى. ئۇنىڭ بېشىدىن تۇتۇن چىقىپ كەتتى. قانداق قىلارمەن؟ سومكىسىنىڭ ياندىكى يېتىم يانچۇقنى ئاخشۇرۇش ئۈچۈن قول سېلىپ كۆرۈۋىدى، قولىغا بىر تۇتام پۇل تۇرۇندى. . . . بۇ پۇللار

بۇلۇڭ - پۇچقاقلاردا جان، سودا ھەلەكچىلىكىدە يۈرگەن ئۇيغۇر بالىلىرىنى يىغىپ، شۇ كۈندە بۇ مەيدانغا چاقىرماقچى ئىدى. شەھەرنىڭ ئۆيەر - بۇ يېرىگە چېپىپ يۈرۈپ بىردىن - ئىككىدىن خەۋەر قىلىشى كېرەك ئىدى.

قاتتىق ھارغىنلىق، پۇلنىڭ بولمىغىنى، ۋاقىتنىڭ قىستاپ كېلىشىلىرى جۈرئەتنى بەكلا جىددىيلەشتۈرۈۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئالدىدا غۇلىچىنى كەڭ ئېچىپ ئۇنى كۈتۈپ تۇرغان نەتىجە بىلەن ئۆز ئارىلىقىنى بىر ئەينەك تام ئايرىپ تۇرغاندەكلا ئىدى. شۇ ھارغىنلىقىدا ئۇنىڭ كېيىنىكى ئىشلىرىنى تەشكىللەپ، ئورۇنلاشتۇرىدىغانلار بولسىدى، ھەممە ئىشلارنى ئۇلارغا تاپشۇرۇپ 73 مىڭ كىلومېتىردىن ئارتۇق يولنىڭ ھاردۇقىنى نەچچە كۈن قانغۇچە ئۇخلاپ چىقىرىۋالغان بولاتتى. ئەمما قېنى شۇ كىشىلەر؟

جۈرئەت ئەتتىسى تۈزۈك ئۇخلىمايلا ئورنىدىن تۇردى. شۇنداق قىلىپ ئۇنىڭ تېخىمۇ مىنۇت، سېكۇنت قوغلىشىدىغان كۈنلىرى باشلىنىپ كەتتى. ئۇ تۇنجى قەدەمنى مەركىزىي تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىدىن باشلىدى. ئۇلار بىلەن ئاۋۋال تېلېفوندا ئالاقىلىشىپ باقتى. ئۇلار جۈرئەتكە، ئۆزلىرىنىڭ ئىككى ئادەم ئەۋەتسە ئۇلارنىڭ شاڭخەيدىن خەينەننىڭ خەيكۇ شەھىرىگە بېرىپ كېلىش ئايروپىلان بېلىتىنىڭ ھەققى ۋە ئۇلارنىڭ ياتاق، تاماق پۇللىرىنى ئىدارىگە ئالدىن ئەۋەتىپ بەرمىسە بولمايدىغانلىقى، يالغۇز رىياسەتچىنىڭ رىياسەتچىلىك قىلىش ھەققىدا 10 مىڭ يۈەن ئىكەنلىكىنى ئېيتتى.

بۇنى ئاڭلاپ جۈرئەتنىڭ كاللىسىدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى. «ئاھ خۇدا، ئەمدى بۇنچىۋالا پۇلنى نەدىنمۇ تاپارمەن؟» دېمىسىمۇ بۇ كۈنلەردە تاماقنىمۇ باشقىلارنىڭ پۇلىغا يەپ گاھى ئاچ، گاھى توق يۈرىدىغان جۈرئەت ئۈچۈن 10 مىڭ يۈەننى تېپىش ئىلگىرىكى ئەڭ ئېغىر كۈنلەردىنمۇ ئېغىر تۇيۇلۇشقا باشلىدى. . . بىراق ئۇلار كەلمىسە، ئۇلارنى مەن جېنىس رىكورتى ياراتقىنىمنى جاكارلىغان نەق مەيدانغا ئەكەلمىسەم قانداق بولىدۇ؟ بۇ خۇددى نامرات بىر ئادەمنىڭ كىيىم تىكتۈرۈش ئۈچۈن مىڭ نەستە رەخنى سېتىۋالغان بولسىمۇ، تۈگمىسىگە كەلگەندە چىدىمىغاندەك بىر ئىش ئەمەسمۇ. دېمىسىمۇ بىزدە كىتاب كۆرىدىغانلاردىن تېلېۋىزور كۆرىدىغانلار كۆپ، بۇ بىر تەبىئىي ئەھۋال. شۇڭلاشقىمۇ بۇنداق ئۇلۇغ روھ، مۇجىزىلەرنى تېلېۋىزور ۋاسىتىسى بىلەن خەلققە تونۇتۇش ئەڭ ئۈنۈملۈك چارە، ئالۋەتتە. شۇڭا ئۇ تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىدىكىلەرگە:

- قېنى، مەن كۈچىمنىڭ بارىچە يەنە بىر چېپىپ باقاي، پۇلنىڭ ئىشى ھەل بولۇپ قالسا

جۈرئەت تۇرپانغا بارغاندا مەلۇم بىر باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 1، 2 - سىنىپىدىكى، ھەتتا باشلانغۇچنىڭ تەييارلىق سىنىپى ئورنىدا ئېچىلغان بالىلار باغچىسىدىكى بالىلاردىن يىغىلغانىدى. شۇ چاغدا، بۇ بالىلار سەمىمىي كۆڭلى ھېسابىدا ھەر بىرى بىر مو، ئىككى مو، بەزىسى بىر يۈەن، بەزىسى بەش تىيىن بولۇپ 17 يۈەن ئۈچ مو پۇلنى يىغىپ جۈرئەتكە يوللۇق تۇتقانىدى. جۈرئەت ئۇنى خەجلىۋېتىشكە كۆزى قىيماي، سومكىسىنىڭ يان يانچۇقىغا سېلىپ قويغانچە ئارىدىن بىر يىلچە ئۆتۈپ كەتكەچكە، ئۇنى ئۇتتۇپمۇ قالغانىدى. مانا ئەمدى يەنە شۇ پۇل چىقىپ قالدى. . . جۈرئەت بۇ پۇللارنى بىر پۇل، ئىككى پۇل بولسىمۇ رەتلىگەچ يەنە بىر ساناپ چىقتى. توپتوغرا 17 يۈەن ئۈچ مو. جۈرئەت رەتلەنگەن بۇ پۇللارنى تۇتقانچە ئىختىيارسىز يىغلاپ تاشلىدى. . . ئۇنىڭ كۆزىدىن توختاۋسىز قۇيۇلىۋاتقان ياشلىرى قولىدىكى ئاشۇ سەبىي بالىلارنىڭ پۇللىرى ئۈستىگە تېمىپ چۈشەتتى. . .

جۈرئەتنىڭ غېمىگە يەنە غەم قوشۇلدى

1999 - يىلى 12 - ئاينىڭ 26 - كۈنى نۇسرەت قۇچۇشقا ساناقلىقلا كۈن قالغانىدى. بىراق جۈرئەتنىڭ يېنىدا پەقەتلا پۇل قالمىدى. پۇل قالماسلىق، ئاچ قېلىش دېگەنلەرگە بىر پېرىم يىلچە ۋاقىتتىن بېرى تالاي ئۇچراپ كۆنۈپ كەتكەن جۈرئەتنىڭ ئەمدىلىكتە قۇرساق ئۈچۈن كۈرەش قىلغۇدەك بىر مىنۇتمۇ ۋاقتى يوق ئىدى. باسقان مۇساپىسىنىڭ ماتېرىياللىرىنى خەرىتىلەرگە بىرمۇ - بىر سېلىشتۇرۇپ جامائەت گۇۋاھلىق ئورنىغا ئاپىرىش، ئۇنى گۇۋاھلىقتىن ئۆتكۈزۈش، ئاخبارات ئورۇنلىرىنىڭ مۇخبىرلىرىنى تەكلىپ قىلىش، شاڭخەي جېنىس رىكورتى باش شىتابىدىكىلەرنى خەيكۇ شەھىرىگە ئەكىلىش، ئۇنىڭ نەتىجىسىنى تەتەنلىك جاكارلايدىغان ياخشىراق بىر مەيدان راسلاشقا ئوخشاش ئىشلار ئۇنىڭغا قاراشلىق ئىدى. چۈنكى، ئۇنىڭ بۇ يەردە پۇت - قولغا يېتۈك بولغۇدەك بىرەر يېقىنى يوق بولۇپ، ھەممە ئىشقا ئۆزى چاپمىسا بولمايتتى. بۇ تېخى ئادەتتىكى ئىشلار ئىدى. ھەممىدىن يامىنى يەنە شۇ پۇلنىڭ غېمى ئىدى. شۇ كۈنى مەركىزىي تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىنىڭ مۇخبىرلىرى ھەم جېنىس رىكورتىنىڭ شاڭخەيدە تۇرۇشلۇق باش شىتابىدىكى ۋاڭ يېغۇغا ئوخشاش كىشىلەر ۋە بۇ شەھەرنىڭ شەھەر باشلىقلىرىنى تەكلىپ قىلىشى، ئۇلارنىڭ بارلىق چىقىملىرىنى تۆلىشى ئۈچۈن خېلى كۆپ پۇل بولمىسا بولمايتتى. تېخى ئۇ يەنە خەيكۇنىڭ

ئەجەب ئەمەس، - دېدى.

- بولىدۇ، ئۇنداق بولسا تېخى ياخشى. بىز سىزنىڭ خۇشخەۋىرىڭىزنى كۈتىمىز. جۈرئەت يەنە ئىقتىسادىي ئىشلارغا چېپىشقا باشلىدى.

ئۇ ئەمدى شاڭخەي دۇنيا جېنىسس باش شىتابى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇلارنى تەكلىپ قىلىشى كېرەك ئىدى.

- بۇنىڭ ئۈچۈن 10 مىڭ يۈەن كېتىدۇ، - دېدى ۋاڭ يىجۇ جۈرئەت تېلېفون بەرگەندە، - بىزنىڭ بېرىش - كېلىش، ياتاق، تاماق چىقىملىرىمىزنى كۆتۈرۈشۈڭ، شۇنداقلا رەسمىيەت ھەققى تۆلىشىڭ كېرەك.

جۈرئەت ئەمەلىي ئەھۋالنى ئېيتىپ چۈشەندۈرۈپ باقتى.

- جامائەت گۇۋاھلىقىدىن ماتېرىياللىرىڭنى تەكشۈرتتىڭمۇ؟

- ياق، تېخى!

- بۈگۈن سەن جامائەت گۇۋاھلىقى رەسمىيەتنى پۈتتۈرۈپ بولساڭ، نەق مەيداندا گۇۋاھلىق بەرسلا ئىناۋەتلىك، پۇلۇڭ بولمىسا بىزنى ئۇ يەرگە ئاپىرىمەن دەپ قىيىنالىغۇچە، ماتېرىياللىرىڭنى كۆتۈرۈپ شاڭخەيگە كەلسەڭ، بىز گۇۋاھلىقتىن ئۆتكەن ماتېرىياللارنى ئېتىراپ قىلىۋېرىمىز.

بۇنىڭدا قانداق بولىدۇ؟ جۈرئەت خەيكۇدىن يولغا چىققان، ئۇنىڭ ئەڭ ئاخىرقى يەتمەكچى بولغان نوقتىسىمۇ دەل خەيكۇ تۇرسا. ئەمدىلىكتە نېمە بولۇپ كەتتى بۇ ئىشلار. بۇ يەردىن شاڭخەيگە بېرىپ بولغۇچە ۋاقىت كېتىدۇ، ئۇنىڭغا بۇنداق كەڭتاشا ۋاقىت نېمىش قىلسۇن؟ بۇ يەردە مەيداننىڭ ئىشىنىمۇ پۈتتۈرۈپ قويغان تۇرسا.

- ياق، مەن سىلەرنى ئامال بار مۇشۇ يەرگە ئەكېلىشىم كېرەك. مەن پۇلنىڭ ئامالنى قىلىپ كۆرەي.

ئۇ ئېغىزىدا شۇنداق دېگىنى بىلەن كىمىدىن، قانداق ئۇسۇلدا بېرىپ بۇ پۇلنى ھەل قىلىشنى بىلمەيتتى. شۇنداقتىمۇ چېپىشقا باشلىدى. تونۇش - بىلىشلىرىنى ئىزدىدى، يالۋۇردى، ئەمما ھېچقانچە پۇل يىغىلمىدى. يىغىلغان پۇللارمۇ باشقا رەسمىيەتلەر ئۈچۈن تېزلا ئۇدۇللۇق خەجلىنىپ تۈگىدى.

كۈنىنىڭ بارغانچە يېقىنلىشىشىغا ئەگىشىپ جۈرئەت تىت - تىت بولۇپ، غېرىبلىق ھېس

قىلىشقا باشلىدى. . . شۇ كۈنلەردە بەيجىڭ ئىسىملىك خەنزۇ دوستى ئۇنىڭغا ئۇچراپ قالدى، تەقدىر ئۇلارنى ئۇچراشتۇرمىغاندا، ئۇ يەنە نېمە كۈنلەرنى كۆرەر بولغىنىدى.

- مېنىڭ يېنىمدا بار - يوقى مۇشۇ 10 مىڭ يۈەنلا پۇل، مۇشۇ پۇلنىڭ ھەممىنى بېرەي، ساڭا شۇنچىلىكلا ياردەم قىلالايمەن. يېتىشىشچە ئىشلىتىپ تۇر، - دەپ 10 مىڭ يۈەننى ئۇنىڭغا سۇندى.

- روھمەت ساڭا، رەھمەت. پۇل تاپسام، قىلغىنىڭنى ھەسسەلەپ قايتۇرىمەن! - جۈرئەت خۇشاللىقىدا يوغان بەستى بىلەن ئۇنى شۇنچىلىك قاتتىق قۇچاقلىدىكى، دوستى تىنالىلا قالدى. ئەمما بۇ پۇل بىلەن ھەر ئىككى تەرەپنى تەڭ تەكلىپ قىلىپ ئەكېلىپ بولغىلى بولمايتتى. 10 مىڭ يۈەن پەقەت بىر تەرەپنى ئەكېلىشكەلا يېتەتتى.

جۈرئەت ئاخىر شاڭخەي جېنىسس باش شىتابىنىڭ ئادىمىنى ئەكېلىدىغان، بېرىپ - كېلىش ئايروپىلان كىراسى، ياتاق، تاماق ھەممە چىقىملىرىنى كۆتۈرىدىغان بولۇپ كېلىشتى.

يامغۇر يېغىپ ئايروپىلان ئۇچالماسلىق ۋە ياكى قانداقتۇر كاشىلارنىڭ چىقىشى بىلەن ۋاڭ يىجۇنىڭ ۋاقتىدا يېتىپ كېلەلمەسلىكىدىن ئەنسىرىدى بولغاچ، تېلېفون ئارىلىقىدا جۈرئەت قىستۇرۇپ قويدى:

- ۋاڭ ئەپەندىم، پۇلنى تاپشۇرۇۋېلىپلا خەيكۇغا بىر - ئىككى كۈن بۇرۇن كېلەلسىڭىز ياخشى بولاتتى.

- خاتىرجەم بولۇڭ، چۇقۇم شۇنداق قىلىمىز.

شۇنداق قىلىپ جۈرئەت 10 مىڭ يۈەن پۇلنى مۇددەتتىن بۇرۇن يولىۋەتتى.

ئىشنى تۈگىتىشىگە يانفونى ئۇنىڭ بىكار بولۇشىنى كۈتۈپ تۇرغاندەكلا سايراپ كەتتى.

- جۈرئەت قانداق بولدى؟ بىز مەركىزىي تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىدىن. پۇلنى ئەۋەتسەڭ، بېرىپ نەق مەيداندىن تارقاتساق ياخشى بولاتتى.

- ھازىرلا شاڭخەي جېنىسس باش شىتابىغا 10 مىڭ يۈەن ماڭدۇردۇم. يېنىمدا تاماق يېگىدەكمۇ پۇلۇم قالمايدى، نەچچە كۈنلا قالدى، قارىغاندا، يەنە 10 مىڭ يۈەن تاپالغىنىم مۇمكىن ئەمەس ئوخشايدۇ، - جۈرئەت قاتتىق خۇرسىنىغاندەك

ئېغىر بىر ئۆھ تارتتى.

سىز.

- نېمە دەۋاتىسىلەر ئەمدى؟! - جۈرئەت بۇ سۆزنى ئارانلا قىلالىدى. پۈتۈن بەدىنىگە تىترەك ئولشىپ، بىر چاغلاردا ئالتۇن تاغنىڭ كەلكۈنىدە قالغاندىمۇ دەھشەتلىكرەك بىر سوغۇق ئېقىم ئۇنى چىرمىۋالدى.

- خەلقىئارلىق ئىشلارغا گۇۋاھلىق بېرىش ئۈچۈن ئېلىنىدىغان ھەق ئۆلچىمى ئاشۇنداق يۇقىرى. ئامال يوق، - جۈرئەتنىڭ بىچارىلەرچە تۇرقىغا قاراپ، بىر نەرسىنى پەملىگەن قىز شۇنداق چۈشەنچە بەردى.

جۈرئەتكە شۇ تاپتا ھەممە ئىش تۈگەشكەندەك ،

- سېنىڭ ئۇنچىۋالا قىيىنچىلىقىڭ بولسا، بولدى، سېنىمۇ ئۇنچە قىيىنمايلى. مەخسۇس مۇخبىرىمىزنى ئەۋەتىش مۇمكىن بولمىسىمۇ يەنە باشقا ئاماللارمۇ بار. سەن ئاشۇ يەردىن ئاپپارات ئاپالساق، نەق مەيداننىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىنى ياخشىراق ئېلىپ، بىزگە ئەۋەتىپ بەر، ياكى شۇ يەردىكى تېلېۋىزىيە مۇخبىرلىرى ياخشىراق سۈرەتكە ئالسۇن، بىز بۇ يەردە قۇيۇپ بېرىلى، ئۆزىمىز بارمىساقمۇ بولىدۇ. بولدى، بىز بۇ ئىشقا مەسئۇل بولايلى، - دېدى.

ئەمدىلىكتە جۈرئەتنىڭ ئالدىدىكى ئەڭ چوڭ

ئارتقان كۈنلىرى شۇنىڭ بىلەن ئۆز يۈرىكىنىڭ ئازابلىق قىسمىتىگە ئايلىنىپ كېتىدىغاندەكلا تۇيۇلدى.

- بۇنىڭدىن سەل تۈۋەنلەتكىلى بولماسمۇ؟ - جۈرئەت بۇ سۆزنىڭ ئاغزىدىن قانداق چىقىپ كەتكەنلىكىنى ئۆزىمۇ بىلمەي قالدى. چۈنكى بۇنچىلىك قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ئۇلارنىڭ ئېغىزىدىن چىققىنىنى ئەمەس، نەچچە يۈز يۈەن ئۈچۈنمۇ خېلى كۈنلەر چاپمىسا بولمايتتى. ئەمما ئۇلار ئېيتقان پۇلنى تېپىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى .

- پۇلىڭىز يەتمەسە، پۇل تاپقاندىن كېيىن ئاندىن كېلىپ بېجىرىڭ بولمىسا، - ماتېرىياللارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭ قولىغا قايتۇرۇپ بەردى.

بۇنى جۈرئەت قاچانلا تۆلىسە بولىدىغان ئىش

ئىش باسقان پۈتكۈل مۇساپىلىرىنى قانۇننىڭ گۇۋاھلىقىدىن ئۆتكۈزۈش ئىدى. جۈرئەت شاڭخەي جېنىس باش شىتابىغا پۇل ماڭغۇزۇپ پوچتىخانىدىن چىققاندا چۈشلۈك دەم ئېلىشىمۇ توشۇپ، ئىشقا چۈشۈشكە چارەك سائەتلا قالغانىدى. 15 مىنۇتقىچە خەيكۇ شەھەرلىك قانۇن گۇۋاھلىق ئورنىغا يەتمەكچى بولۇپ يول ئالدى. جۈرئەت سومكىسىدىن بارلىق ماتېرىياللارنى چىقىرىپ شۇ يەردە خىزمەت قىلىدىغان نېرىقى ئۈستەلدىكى خەنزۇ قىزنىڭ ئالدىغا قويدى - دە ئۇلارغا كۆرسىتىشكە باشلىدى. ئۇلار تېز- تېزلا كۆرۈپ بىر ياقىتىن ھېسابلاشقا كىرىشىپ كەتتى...

- رەسمىيەت ھەققىڭىز... - بىردەمدىلا پۇلنى چىقىرىپ بولدى. شۇنىڭغا قارىغاندا، ئانچە كۆپ ئالمىغۇدەك، دەپ ئويلىدى جۈرئەت. - تەخمىنەن 75 مىڭ يۈەندەك تۆلىگۈدەك.

بولسىدى، ئۈنچۈۋالا ئېغىرمۇ كەلمەس ئىدى. بۈگۈنلا تۆلمۈۋەتمەس، ئۇنىڭ 2000 - يىلى سائەت 0 دىن 0 مىنۇت تۆتكەندە، يېڭى ئەسىرنىڭ قوغغۇرىقى چېلىنغاندا جېننىس رىكورتى ياراتقىنىمنى ئېلان قىلىمەن، دېگىنى بىكارچى بولمامدۇ؟ ئەگەر، ئۇنى بېجىرمەسەمچۇ؟ ئۇنى بېجىرمەي دېسە، جېننىس رىكورتى ئۇنىڭ نەتىجىسىنى ئېتىراپ قىلمايتتى. شۇنىڭ بىلەن بۇ پۇلنى قانداق قىلارمەن، دەپ بېشى قاتتى. ئۇنىڭ غېمىگە يەنە بىر چوڭ غەم قوشۇلدى.

جولپانغا ئايلانغان جۈرئەت ئۆزىنى بىنانىڭ 26 - قەۋىتىدىن تاشلاپ ئۆلۈۋالماقچى بولدى

شۇ كۈنلەردە جۈرئەتنى بىر بولسىمۇ خاتىرجەم قىلغىنى ئاشۇ كۈنى موتسىكلنى مىنىپ كىرىدىغان مەيدان ئىشى ئىدى. بۇنى ئەينى چاغدىلا موتسىكلت زاۋۇتى سەن بىزنىڭ موتسىكلتىمىزنى مىنىپ غەلبە بىلەن كەلسەڭ مەيدان چىقىمىنى ئۆز ئۈستىمىزگە ئالىمىز دەپ ۋەدە بەرگەندى. بولمىسا كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال، دېگەندەك شۇنچە غەملىرى ئۈستىگە يەنە بىر چوڭ غەم قوشۇلغان بولاتتى. شىنداجۇۋ موتسىكلت شىركىتى خەيكۇ شەھىرىدىكى داڭلىق سارايلارنىڭ بىرى بولغان «دىخاۋ» سارىيىنىڭ 26 - قەۋىتىگە جايلاشقان بۇلۇپ، ئۇلار جۈرئەت ئۈچۈن ئورۇنلاشتۇرماقچى بولغان «جۇڭياڭ» (مەركىزىي) مەيدانىمۇ «دىخاۋ» سارىيىنىڭ يېنىدىلا ئىدى.

ئىشلىرىم جاپا تارتساممۇ ھەر ھالدا ئاز - ئازدىن پۈتۈۋاتىدۇ. سىلەر بولغاچقا ھېلىمۇ مەيدان ئۈچۈن چېپىشتىن ساقلىنىپ قالدىم، - شۇ تاپتا جۈرئەت بىر خىل ئېيتقۇسىز خۇشاللىق ئىچىدە ئىلگىرىكى ۋە ئالدىدىكى جاپالىق كۈنلەرنى تامامەن ئۇنتۇپ كەتكەندەكلا ئىدى. ئۇ سۆزىنى تۈگىتىپ خاتىرجەم، قانغۇچە ئولتۇرۇۋالماقچى بولۇپ كىرسىلغا چۆكتى. بىراق شىركەت باشلىقىنىڭ ئاۋازى ئۇنىڭ كىچىككىنە ئارامىنىمۇ بۇزۇپ تاشلىدى.

- جۈرئەت، شىركىتىمىزنىڭ 10 - چېسلا خەلقئارالىق سودا كېڭىشىش پائالىيىتى بار ئىدى. سەن مەيدانغا شۇ چاغدا موتسىكلتىڭنى مىنىپ كىرسەڭ، داقا - دۇمباقلارنى چېلىپ، سېنى ياخشىراق كۈتۈۋالساق بويىتىكەن. شىركەت باشلىقىنىڭ ئاغزىدىن تۇيۇقسىز چىققان بۇ سۆز جۈرئەتنى قاتتىق چۆچۈتۈۋەتتى.

10 - چېسلا؟! - جۈرئەت ئىختىيارسىز ئورنىدىن تۇرۇپ ئالدىدىكى شىرنى مۇشتلاپ قاينىدى، - نېمە دەۋاتىسەن ئەمدى، مېنىڭ قىلغان كۈرەشلىرىم، سىلەرنىڭ ئاشۇ 10 - چېسلادىكى خەلقئارالىق بازىرىڭلاردا مەن ئارقىلىق ئۆزۈڭلارنىڭ موتسىكلتىنى كۆز - كۆز قىلىش ئۈچۈنمىدى؟ ئەينى چاغدا سىلەر نېمىدەپ ۋەدە بەرگەن، - جۈرئەت ھايات - ماماتلىق پەيتتە پەرۋاسىز ئىيتىلغان سۆز ئالدىدا ئاچچىقتىن يىرىلايلا دەپ قالدى.

- خاپا بولما، ئۆزۈڭنى تۈتۈۋال جۈرئەت، مەن دېگەن يەنىلا ئىككىنچى قول، ھەممە ئىشتا مېنىڭ دېگىنىم ھېساب ئەمەس، - شىركەت باشلىقى ئۆز كۆڭلىنى چۈشەندۈرۈشكە ئالدىردى. سۆزىنىڭ ئورامىدىن بۇ ئىشنىڭ ئاللىبۇرۇن سۇغا چېلاشقىنىنى پەملەپ بولغان جۈرئەت غەزەپ، نەپرەت، ئاچچىق، ئەلەم ئىچىدە ئۆزىنى باسالماي لاغىلاپ تىترەيتتى.

- بۇ بىر ئالدامچىلىققۇ، سىلەر نېمىدېگەن شەخسىيەتچى. سىلەرنىڭ مەقسىتىڭلار زادى نېمە، قىلالمايدىغان ئادەم نېمىشقا ماڭا ۋەدە بېرىسىلەر، سىلەر مۇشۇنداق قىلىپ ماڭا سۈيىقەست قىلماقچىمۇ، مېنى نابۇت قىلماقچىمۇ؟! ...

- جۈرئەت، سەن ھەرگىز ئۇنداق ئويلىما، مەن راستىنلا ئامالسىز.

- ئەينى چاغدا ۋەدە بەرگەن مەيداندا سەنمۇ بار ئىدىڭغۇ، ئەمدى سېنىڭ پىچىقلىق كەسمىسە، كېسىدىغىنى نەدە، - جۈرئەتنىڭ ھېلىلا ئۇنىڭ ياقىسىدىن ئالدىدىغاندەك ئەلپازى شىركەت باشلىقىنى خېلىلا چۆچۈتكەندى. جۈرئەت ئۇنىڭ ياقىسىنى ئالمىغىنى بىلەن بايقىسى دىرىكتور ئۈستىلىگە غەزەپ بىلەن ئۇرۇلغان مۇشتىدىن تىترەپ كەتكەندە، بۇ دىرىكتور ئىشنىڭ ئاقىۋىتىدىن قورقۇپ قالغانىدى.

- بالدۇرراق ئىيتىشساق، يول بويى يېمىسەممۇ، قېنىمنى سېتىپ بولسىمۇ پۇل يىغمامتىم مەن، ياكى ئۆز ۋاقتىدا موتسىكلتىنى باشقا شىركەتتىن سېتىۋالمامتىم. قوپ ئەمدى، نەدىن بولسا ماڭا پۇل تېپىپ بەر، - جۈرئەتنىڭ بۈركۈتىنىڭكىگە ئوخشاش تۆتكۈر كۆزلىرى شىركەت باشلىقىغا غەزەپ بىلەن تىكىلگەندە، ئۇ ئۆزىنى ئەتەي ئەپىچىپ بىردىنلا ئون - تىنسىز جىمىۋالدى، بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەڭ ياخشى چارە ئىدى. شۇ تاپتا ئاچچىقتىن كۆزلىرى ياشلانغان جۈرئەت ئۇنىڭ چىرايىغا تىكىلگىنىچە يەنە ئارتۇق

سۆزلىيەلمەي قالدى.

ئىشخانا دېرىزىسى ئوچۇق بۇلۇپ، سىرتتىن كىرگەن غۇر - غۇر شامال ئىچىنى چاپاندەك چىقىپ ئارام بەرمەيۋاتقان ئاچچىق دەستىدىن خىيالغا كەتكەن جۈرئەتنىڭ يۈزىگە ئۇرۇلماقتا ئىدى. «ئەمدى قايسى يۈزۈم بىلەن خەلقىمگە قارايمەن، يۈرتۈمغا قايتىمەن. بۇ يولدا تاپقان - تەرگىنىنى ئايماي ماڭا تۇتقۇزغان، ھەر جايدا مېنى قوللىغان ئاشۇ كىشىلەرگە قانداق يۈز كېلەلەيمەن؟ كىچىك بولسىمۇ قەلبىنى، روھنى چۈشىنىدىغان، جۈرئەت ئاكام قاچان غەلبە خەۋىرىنى ئېلىپ قايتىپ كېلەر دەپ تۆت كۆز بىلەن كۈتۈۋاتقان تۇرپاندىكى ئاشۇ بالىلارنىڭ كۆزىگە قانداق قارايمەن؟...»

جۈرئەت شۇ خىياللار بىلەن ئوچۇق دېرىزە ئالدىغا كەلدى. شۇ مىنۇتلاردا ئۇ ئۆزىنى تاشلاپ بۇ دەرد - ئەلەم، قىسمەتلەردىن بىراقلا قۇتۇلماقچى بولۇۋاتاتتى. 26 - قەۋەتتىن پەسكە قارىدى، شۇنچىكى ئالدىغا قىياپىسىلا ئۆزىنى تاشلىۋېتەتتى... بۇنداق ۋاقىتتا ئۇلۇۋالمەن، دەپ دېرىزىنىڭ ئالدىغا ئۆزىنى تاشلاش ئۈچۈن بېرىش ئۇنىڭغا شۇنداق ئېغىر كەلدىكى، دېرىزە ئالدىدا بىر پەس تۇرۇۋېتىپ تۆۋەنگە قارىدى، پەستىكى ئادەملەر چۈمۈلىدەك كىچىك كۆرۈنەتتى، ئارقىسىدىكى باشقا دېرىزىدىن كىرگەن شامال بۇ دېرىزىدىن گۈرۈلدەپ چىقىپ تۇراتتى. شۇ پەيتتە خۇددى ئۇنى بىرسى پەسكە تارتىپ ئالدىغا توختىماي چاقىرىۋاتقاندەك قىلاتتى. ئالدىغا بېرىپ قارىسا، بىرسى ئۇنى ياقىسىدىن پەسكە تارتقانىچە: «سەكرە، سەكرە!» دېگەندەك تۈيۈلدى. شامال ئۇنى، سەن ئەمدى تۈگەشتىڭ، تارتىشقۇدەك ھېچنەرسەڭ قالمىدى، سەكرە، سەكرەپ ئۇلۇۋال، دەۋاتقاندەك، تەبىئەت، تەڭرىمۇ ئۇنىڭغا بېشارەت بېرىۋاتقاندەك قىلاتتى... غۇرۇلداپ چىقىۋاتقان سالقىن شامال ئۇ مەيلىگە قويۇپ بەرسە ئۇنى ئۇچۇرۇپ كېتىدىغاندەك، ئۇچۇرۇپ پەسكە چۈشۈرۈۋېتىدۇ. غاندەك قىلاتتى، تەبىئەتنىڭ بېشارەتلىرىمۇ ئۇنى ئۈمىدىسىز دوزاخقا تاشلىۋېتىدىغاندەك تۈيۈلاتتى. .. توختاپ تۇر، بىر ئويلىشاي!...

جۈرئەت ئارقىسىغا بىر قېتىم ياندى. ئۇ ئارقىدىكى تامغا تاقاشقۇچە كېتىۋېتىپ ئويلاپ باقتى، زادىلا باشقا ئامال يوق ئىدى. ئۇ ۋەدە بېرىپ ئوتتۇرىغا چىققان ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئەمدىلىكتە بېشىنى ئىچىگە تىقىۋېلىپ ئولتۇرسا. .. جۈرئەت ھەقىقەتەن كۈچىدى، ئاخىر ئۆزىنىڭ

كۈچى يەتمىدى، بۇنداق رەسۋالارچە مەغلۇبىيەتنى قوبۇل قىلغۇچە ئۆلگەن ياخشى دېگەن ئوي بىلەن ئىككىنچى قېتىم يەنە دېرىزە تۈۋىگە كەلدى. ئۇ ئەڭ ئالدىغا كېلىپ پۇتىنى ئېلىپ، ئۆزىنىڭ بېشىنى دېرىزىدىن شۇنداقلا تېشىغا ئىتتەرسە، ۋاقىدە ئۇچۇپ چىقىپ كېتىدۇ. 26 - قەۋەتتىن پەسكە چۈشكۈچە ئارىلىقتا قانداق بولۇپ كېتىشىنى ئۆزىمۇ ئۇقمايدۇ. بىردىنلا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ۋەلەم يەجىق بولۇپ مېڭىسىنىڭ قېتىقى چىچىلىپ كەتكەن، چىرايى تونۇغىسىز بىر جەسەت پەيدا بولدى. بۇ ئۇنىڭ ئۆزى ئىدى. جەسەت ئەتراپىدا ساقچىلار، تاماشا كۆرۈش ئۈچۈن يىغىلغانلار ئېچىنىش ئىچىدە قاراپ تۇرۇشاتتى. بۇ يەرگە بىردىنلا ئۇنىڭ دادىسى ئوبۇلقاسىم ئاكا، ئاپىسى پانتىگۈل ھەدە، بالىسىنى كۆتۈرۈپ تۇل قالغان بىچارە ئايالى پەيدا بولدى. .. جۈرئەتنىڭ ئاپىسى باشقىلار تارتىپ ئاجراتسىمۇ ئۇنىماستىن ئوغلنىڭ جەستى ئۈستىگە ئۆزىنى ئېتىپ، چاچلىرىنى يۇلۇپ، ياقا يىرتىپ يىغلايتتى... جۈرئەتنىڭ كۆزىگە ياش كەلدى. بىراق ئۆلىدىغاندا مەردانەرەك بولاي، يىغلاپ ئۆلۈش ئوغۇل بالغا ياراشمايدۇ، دەپ ئۆزىنى ئەتەي بەزلىگەن بولدى. شۇنداقتىمۇ، ئۇنىڭ ئىچ - ئىچىدىن قاپسىلىپ قالغان يىغىسى ھازىرلا ئېتىلىپ چىقىپ كېتىدىغاندەك، ھازىرلا ئۇ ھۆڭرەپ يىغلىۋېتىدىغاندەك ئىدى. ئۇ ئۆزى بىلەن شۇنداق جەڭ قىلماقتا، ھايات - ماماتلىق جەڭ كاللىسىدا ئىككى تەرەپ بولۇپ داۋاملاشماقتا: بىر تەرەپتە شەپتىنى، بىر تەرەپتە ئۇنىڭ روھى. شەپتىنى: «ئۆزۈڭنى ئات جۈرئەت، باش ئاغرىقىدىن، ھەممە نەرسىدىن بىراقلا قۇتۇلسەن، بۇ دۇنيادىن بىرىۋېلى ئازاد بولسەن» دەيتتى. يەنە بىر تەرەپتە ئۆزىنىڭ روھى: «توختاپ تۇر، ئالدىرىما جۈرئەت...» دەپ ئۇنى ئارقىغا تارتاتتى، ئۆلۈۋېلىش ۋاقتىنى ئامالنىڭ بارىچە ئارقىسىغا سۆرەپ ئاۋارە ئىدى. لېكىن ئۇنىڭ بۇ روھى ئۇنىڭغا ياخشى بىر چىقىش يولى كۆرسىتىپ بېرەلمەيتتى. شەپتىنى: «روھىڭ بىلەن كارىڭ بولمىسۇن، ئۆزۈڭنى قۇتقۇزىدىغان بىردىنبىر يول مۇشۇ» دەيتتى. روھى بولسا: «مۇشۇ ئېغىر كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتەر، توختاپ تۇر...» دەيتتى. شۇنداق قىلىپ جۈرئەت ئارقىسىغا ياندى. ئۆز

ئۈچۈن ئۆلۈۋالغىنىمنى بىلسە، ئاندىن مەن كىشىلەرنىڭ نەزەرىدە ئاقلىنىپ چىقارمەن. . . شۇ چاغدىغۇ كىشىلەر ماڭا، مېنىڭ بۇنداق پاجىئەلىك ئۆلۈمىمگە ئېچىنار، بىر پارچە ئوت بولۇپ يالقۇنچاپ كۆيۈۋاتقان يۈرىكىمنى شۇ چاغدا كىشىلەر كۆرۈپ يېتەر. خەلقىم شۇندىلا مېنى چۈشىنەر، مەندىن كېيىن چىققان ھەرقانداق ئوغۇل بالىنى بېشىدا كۆتۈرۈپ، ھەر قانداق قىيىنچىلىقى بولسا، ئۇلار بىلەن تەڭ تۇرار، كېيىنكى ئەزىمەتلەرنىڭ بىر ئىشلارنى تەۋرىتىشىگە ئاز - تولا بولسىمۇ يول ئېچىلار» دېگەنلەرنى ئويلىغاچ داۋاملىق ئالدىغا ماڭاتتى. بۇ قېتىم ئۆزىنى دېرىزىدىن قەتئىي ئېتىش نىيىتى بىلەن كېلىۋاتقاچقىمۇ قەدەملىرى ئىلگىرىكىدەك بارا - بارا ئاستىلاپ بارماستىن، ئەكسىچە بارغانچە ئىتتىكىلىگىلى تۇردى. تارتسا يېپىلىپ - ئېچىلىدىغان بۇ شۇنچە چوڭ دېرىزە ئالدىغا كېلىپ ئۆزىنى تاشلىۋىدى قوللىرى بىردىنلا ئىككى چەتكە كېرىلىپ، دېرىزىنىڭ گىرۋىكىگە مەھكەم ئېسىلىۋالدى. بۇ چاغدا باش ھەتتا ئۇنىڭ گەۋدە قىسمىمۇ دېرىزىدىن چىقىپ پەسكە ساڭگىلاپ بولغانىدى. . . ئۇ شۇ تەرىزدە تۇرۇپ قالدى. . .

جۈرئەتنىڭ سەل نېرىسىدا، موتسىكىلىت زاۋۇتىنىڭ ئىككىنچى قول دېرىكتورى نېمە قىلىشىنى بىلمەي ئۇنىڭغا قارىغىنىچە تۇراتتى. يەتتە - سەككىز مىڭ يۈەننى چىقىرىپ بېرىشكە ئۇنىڭمۇ ئامالى يوق ئىدى. ئامال قىلسا مەيدان ئۈچۈن كېتىدىغان شۇ پۇلنى شەخسىي پۇلىدىن چىقىرىپ بېرىشكە توغرا كېلەتتى. ئۇ بۇ ئىش ئۈچۈن يېنىدىن شۇنچىلىك پۇلنى ئۇنچە ئوڭاي چىقىرىپ بەرمەيتتى. ئۇ، جۈرئەتنىڭ بېشىغا كەلگەن ئېغىرچىلىقنى ئۇقماي بەخىرامان تۇراتتى. بەلكى ئۇ ئىچىدە جۈرئەتنى ئاچچىقتىن كېسىلىپ بېشى ئاغرىپ كەتكەچكە سەگىدەش ئۈچۈن بېشىنى تالادىكى شامالغا تۇتۇۋاتىدۇ، دەپ ئويلايتتى. جۈرئەتنىڭ ئۆلۈۋېلىش خىيالىنىڭ بارلىقى، ئۆزىگە ئىش تېرىپ يۈرۈۋاتقىنىنى بىلمەيتتى. بۇ ئۇنىڭ ئۇخلاپ چۈشىگىمۇ كىرمەيتتى.

ئۆزىنى تاشلىسىلا ئۆلۈمدىن يېنىۋالغىلى بولمايدۇ، ئۆلۈمگە ئەڭ يېقىن دەرىجىدە يېقىنلاشقاندا ھاياتلىق ئۈمىدىنىڭ قەدرى شۇنچە

روھى ئۇنى بۇ يەردىن ئۆزىنى ئېتىش نىيىتىدىن قايتۇرغانىدى. ئۇ كالىسىنى سىلكىۋېتىپ يەنە ئۆزىنىڭ ئارقىسىدىكى تامغا تاقاشقۇچە چېكىندى. بۇ چاغدا كالىسى پۈتۈنلەي قۇپقۇرۇق بولۇپ قالغان، ھېچنەرسە يوق ئىدى. ئىچىگە سىغدۇرغۇسىز قاتتىق ئاچچىق تۈپەيلى قانلار مېڭىسىگە ئېتىلىپ چىقىپ كېتىۋاتاتتى. «مېنىڭ قىلغان ئەقىدىلىرىمنىڭ ھەممىسىنىڭ يوققا چىقىشىغا سەۋەبىچى بولۇۋاتقانلار زادى كىم؟»

«...»
ئۇنىڭ سەۋەبىنى ئۇنداق ئاچچىق ئىچىدە تۇرغاندا ھەر كىم ئۆزىدىن ئەمەس، باشقىلاردىن كۆپرەك ئىزلىسە، مەسىلىنى ئۇلارغا ئارتىپ ئۆزىنى روھىي جەھەتتە قۇتقۇزۇشنى ئويلىسا كېرەك. جۈرئەتمۇ شۇتاپتا ئۆزىنى 26 - قەۋەتتىن تاشلاپ ئۆلۈۋېلىش بىلەن ئاچچىقنى، نارازىلىقنى، شەپقەتسىز رېئاللىق ئالدىدىكى ئاجىزلىقنى باشقىلارغا كۆرسىتىش، شۇنداقلا ئۆز ئۆلۈمى تەسىرلىك بىر ھېكايە سۈپىتىدە كېيىنكىلەر قەلبىدە ساقلىنىپ قالسۇن، مېنى ھازىرقىلار چۈشەنمىسە ئەنە شۇ كېيىنكىلەر ئارىسىدىن غۇرۇرى بار ئوغۇل بالىدىن بىرسى كۆكرەك كېرىپ چىقىپ: «جۈرئەت ئەينى ۋاقىتتا زادى نېمە ئۈچۈن ئۆزىنى 26 - قەۋەتتىن تاشلاپ ئۆلۈۋالدى؟» دەپ بىر نەرسە يېزىپ چىقار، شۇ ئارقىلىق ئۇ خەلقىئالەمگە ھەق - ناھەقنى قايتىدىن تونۇتار، دېگەنلەرنى ئويلاپ ئۆزىنى يەنە تاشلاش ئويىدا كېتىپ باراتتى. ئۈچىنچى قېتىم: «مانا، ئۆلۈۋېلىش نىيىتىدە ئۈچ قېتىم دېرىزە ئالدىغا كېلىپ بولدۇم. مەرتەم - مەرتەم ئۈچ مەرتەم، دەيدىغان بىر گەپ بار. ئەمدى ئۆزۈمنى تاشلىيالىمىسام، ئوغۇل بالا بولماي قالسىمەن. بولدى، ئەمدى ئۆزۈمنى تاشلاي. ئۆزۈمنى تاشلىساملا ئۆلىمەن. مۇشۇ 26 - قەۋەتتىن پاققىدە چۈشسەم، مېڭەمنىڭ قېتىملىرى چىقىپ كەتكەن، ۋەيرانە ھالدا يېتىپ قالسىمەن. . . باشقىلار جەستىمنى رەسىمگە ئېلىپ ئۆلۈۋېلىش سەۋەبىمنى تەكشۈرۈپ بېقىشىمۇ مۇمكىن. ئۇلار تەكشۈرۈپ ھەقىقىي ئەھۋالنى - مېنىڭ دۇنيا جېنىمىس رېكورتى يارىتىپ بولۇپمۇ ئۇنىڭ رەسىمىنى ئۆتكۈدەك پۇلۇمنىڭ يوقلۇقى ياكى مۇناسىۋەتلىك بەزى كىشىلەرنىڭ بۇ ئىشلارنى پۈتتۈرۈپ بەرمىگىنى

ئەسەردىكى دۇنيانىڭ تۇنجى جېنىس دېڭىنى بۇ زېمىندىن، جۇڭخۇا مىللەتلەردىن پاڭرىتىش ئۈچۈن ئەمەسمۇ؟! ...

شىنداجوۋ مۇتسىكىلىت زاۋۇتىنىڭ ئىككىنچى قول دىرىكتورى بۇ سۆزلەر ئالدىدا ئۆزىنى تۇنجى قېتىم ئەڭ ئۇلۇغ بىر كىشى ئالدىدا تۇرغاندەك ھېس قىلماقتا ئىدى. بايقى سۆزلەر ئۇنىڭغا خېلىلا تەسىر قىلغانىدى.

- سېنىڭ بېشىڭغا شۇنچە كۈن كەلگەندە- كىن، بولدى، شىركەتتىن چىقارمىسا، مەن ئۆزۈم شەخسىي پۇلۇمدىن كۆتۈرەي، - دېدى. جۈرئەت ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەي قالدى: - راستمۇ مۇشۇ دېگەننىڭ؟! راست كۆتۈرەمسەن؟!!

- ئەمدى خاتىرجەم بول. سەن دېگەن ئاللىقاچان چولپانغا ئايلىنىپ بولغان ئادەم. ھەممە ئىشقا ئۆزۈڭ چاپمىساڭمۇ بولىدۇ. ئىشىڭنى خاتىرجەم قىلىۋەر، سېنىڭ شۇ كۈنى ئىشىڭنى كەچكە مەن ئورۇنلاشتۇرۇپ بەرمىسەم، مېنى نېمىش قىلىۋەتسەڭ قىلىۋەت، ئۆزۈم كۆتۈرمەن ئۇ پۇلىنى.

- يۈر، ئەمەس، - دېدى ئۇ يەنە مېڭىشقا تەمىشلىپ، - ھازىرلا بىز چۈشۈپ مەيدانغا قانچىلىك لوزۇنكا بىر نەرسىلەر كېتىدۇ، ئۆلچەپ، پىلانلاپ چىقايلى. ئۇلار ئىككىسى مەيدانغا چۈشۈپ مېتىرلاپ كۆردى.

- سەن قالدى ئىشلارنى ماڭا قويۇۋەت، ھەممىسىنى ئۆزۈم قىلىمەن، ۋاقتى - ۋاقتىدا تېلېفون بېرىپ تۇرغىن، مەيدانغا سائەت نەچچىدە كىرىدىغىنىڭنى مەلۇم قىلىپ تۇرساڭلا بولدى، - دېدى مۇتسىكىلىت زاۋۇتىنىڭ ئىككىنچى قول دىرىكتورى.

شۇنىڭ بىلەن جۈرئەتنىڭ يەلكىسىدىن شۇنداق يوغان تاغدىن بىرسى غۇلاپ چۈشكەندەك ئۇ، دەپ چوڭقۇر نەپەس ئالدى. شۇنداق قىلىپ ئۇ زاۋۇت باشلىقى ئۆز يېنىدىن سەككىز مىڭ يۈەنچە پۇل چىقىرىپ مەيداننى ئىجارىگە ئېلىپ بەردى.

خۇشاللىق ئۈستىگە خۇشاللىق

«بولمىدى، ئۆيگە تېلېفون بېرەيمۇ، دادا،

روشەنلىشىدىكەن. جۈرئەت بىر پەس تۇرۇۋېتىپ: «ھايات يەنىلا نېمىدېگەن گۈزەل! توختا جۈرئەت، سەن نېمە كۈنلەرنى كۆرمىدىڭ؟ يەنە بىر قېتىم ئارقىغا قايتىپ باق! ئەمدى غۇلاچ تۈگەپ غېرىچ قالغاندا مۇشۇ ۋاقىتلىق، كىچىككىنە ئىقتىسادىي قىيىنچىلىقنى دەپلا جاننى سېلىپ بەرسەڭ، بۇ سەندەك بىر روھى كۈچلۈك، ئىرادىسى پولاتتەك بىر تەۋەككۈلچى ئەركەكنىڭ قىلىدىغان ئىشى ئەمەسمۇ. يەنە كېلىپ، سەن ئۆزۈڭنىلا ئويلىما، سېنىڭ غەلبەڭدىن يۈرەكلىرى ئېتىلىپ كەتكۈدەك شادلىنىدىغان مىڭلىغان، مىللىيونلىغان خەلقىڭنى، ئۇلارنىڭ شۇ تاپتا سېنىڭ غەلبە خەۋىرىڭنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈۋاتقىنىنى ئويلا! ...» دېدى ئۆز - ئۆزىگە.

جۈرئەت ئارقىسىغا ياندى. ئۇ رېئاللىق، ئاچچىق رېئاللىق قوينىغا قايتىپ كەلدى. ئۇ دىرىكتورغا ئەڭ ئاخىرى يەنە بىر قېتىم يالۋۇرۇپ بېقىش نىيىتىگە كەلدى:

- مەن مۇشۇنچىۋالا كۈلپەتلەرنى بېشىمدىن ئۆتكۈزۈپ، مۇشۇنچىلىك مۇساپىنى باسقۇچە مىڭ ئۆلۈپ بىر تىرىلىپ، ھەممە ئىش ئاخىرلاشقاندا، سىلەرنىڭ چەتكە چىقىۋالغانىڭلار نېمىسى؟! ئۆزۈڭ بىلىسەن، مەن ماڭغاندا سەن زاۋۇتىڭلار- نىڭ باشقا يەردىكى ئۇششاق، تارماق شىركەتلىرىگە ئۇنىڭ ئىشلىرى بولسا ياردەملىشىڭلار، دەپ ئۆز نامىڭدا ئۆز قولۇڭ بىلەن بىر پارچە خەت يېزىپ بەرگەن. ئۇنىڭ ماڭا نۇرغۇن ياردىمى تەگكەن، سەن ماڭا باشتا چوڭ يارەم قىلغان. بىز ئۇيغۇرلاردا: «تاز بولساڭ گەدەنگىچە بول» دەيدىغان تەمسىل بار. بىرسىگە ياخشىلىق قىلسا، ئاخىرىغىچە قىلغان ياخشى. ئەمدى ئاخىرىدىمۇ ياردەم قىلىپ، شۇ ياردىمىڭنىڭ نەتىجىسىنى، ئەجرىڭنىڭ مېۋىسىنى كۆرگىن. قولۇمغا پۇل كىرسە، چوقۇم سەن قىلغان ياردىمىڭنى قايتۇرىمەن، - جۈرئەت بىر پەس تۇرۇپ كېتىپ يەنە داۋام قىلدى، - مەن نېمە ئۈچۈن شۇنچىۋالا قىيىنلىق مۇشۇ ئىشنى قىلىۋاتمەن؟ ۋەتەننىم، خەلقىم، پۈتكۈل جۇڭگولۇقلارنىڭ غۇرۇرى ئۈچۈن ئەمەسمۇ؟! تالاي كېچىلەردە ئاچ قورساق، ئۇيقۇسىز تىنماي مېڭىشلىرىم 2000 - يىلى سائەت 0 دىن 0 مەنۇت ئۆتكەن ۋاقىتنى نىشان قىلىشىم يېڭى

ئاپا، ماڭا پۇل، خېلىلا كۆپ پۇل كېرەك دەپ ئۇلارنى يەنە كىشىلەرنىڭ ئىشىكى ئالدىغا چاپتۇرايمۇ؟ ياق، ياق ئەمدى بولمايدۇ. يۈرۈنمىگەن مۇراجىئەت قىلسامچۇ؟ جۈرئەت ھەممە پىلان، خىياللارنى ئويلاپ باقتى، ئەمما بىرەر مۇنەزىرە يارا يۈرىكىگە داۋا بولمايتتى. ئەمما قانداقتۇر بىر كۈچ ئۇنى خىياللاردىن ئويغىنىپ گۇۋاھلىق ئورنىغا بېرىپ بېقىشقا ئۈندەۋاتقاندا كىلاتتى. «ياق، دېيىتى ئۇ ئۆز - ئۆزىگە، - ئۇلار گەپنى ئاللىبۇرۇن ئېنىق ئېيتىمىدۇ، پۇل بولمىسا بۇ ئىشنى بېجىرگىلى بولمايدۇ دەپ». جۈرئەتكە دېمىسىمۇ ئاشۇبىرلا يول قالغانىدى، بېرىپ ئۇلارغا چۈشەندۈرۈپ، يالۋۇرۇپ باقسام قانداق بولار؟

ئەتىسى جۈرئەت شۇنداق قارارغا كەلدى. « گۇۋاھلىق ئورنىغا ھەممە نەرسەمنى گۆرۈگە قويۇپ بولسىمۇ، رەسمىيەتنى ھازىرچە بېجىرىپ بېرىپ پۇلنى بىر ئۇمۇر قايتۇرۇشۇمغا ئۇنسا پۈتۈن ئۆمرۈمنى سەرپ قىلىپ قەرزنى ئاران تۈگىتىدىغان قەرزدار بولۇپ قالساممۇ رازى». ئۇ كىشىكىن كىرىشى بىلەن:

- ھەي، سەن 1996 - يىلى شىنجاڭدىن قوغۇن ئەكەپلىپ زىيان تارتقان جۈرئەت سەنغۇ، - دېدى بىرسى ئۇنىڭغا.

جۈرئەت شۇندىلا ئۇنى تەستە ئېسىگە ئالدى. بۇ، جۈرئەت 1996 - يىلى ئىچكىرىگە قوغۇن تارتىپ زىيان تارتقان يىلى تونۇشۇپ قالغان بىر خەنزۇ كىشىنىڭ نەق ئۆزى ئىدى. شۇ چاغدا، ئۇ بۇ كىشىگە بىر نەچچە قوغۇننى بېكىرىغا بېرىۋەتكەنىدى. بۇنى ئۇ كىشى ئۇنتۇپ قالماپتۇ. «ھە، بۇ كىشى مۇشۇ ئورۇندا ئىشلەيدىكەن - دە، ئەسلىدە. ئۇنى ئادۋوكاتلىق قىلىدۇ، دەپ خاتا ئاڭلىۋالغان ئوخشايمن».

- ھە، بۇ سەنمىدىڭ، - دېدى جۈرئەتتۇ. ئۇلار قايتىدىن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى. «ئىش ئوڭىغا تارتسا، شۇنداقمۇ تارتامدىغان، مۇنۇ توغرا كېلىپ قېلىشنى. قارىغاندا، خۇدامۇ مېنىڭ بۇ ئىشلىرىمنى قوللاپ مەدەت بېرىۋاتسا كېرەك» دەپ ئويلىدى جۈرئەت. - نېمە ئىشنىڭ بارئىدى، - دېدى ئۇ جۈرئەتتىن سوراپ. جۈرئەت بولغان ئىشلارنى بىر قۇر سۆزلەپ بەردى.

- ئوھوي، راسا ياخشى ئىش قىلىپتەن، ئوغۇل بالىدەك ئىش بوپتۇ. توختاپ تۇر، مەن ساڭا يول كۆرسىتەي، - جۈرئەتنىڭ بۇ كونا تونۇشى خۇددى جۈرئەتنىڭ ئورنىدا ئۆزى نەتىجە قازانغاندەك قاتتىق خۇش بولۇپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ، شۇ زامات ئولتۇرۇپ ئىلتىماسىتىن بىرنى يازدى ۋە ئۇنى جۈرئەتكە بېرىپ: - بۇنى باشلىقىمىزنىڭ يېنىغا ئەكىرى، تامغا ئۇرۇۋەتسىلا كەچتىكى ھەقىقىمۇ كۆتۈرۈۋېتىمىز، - دېدى.

ئۇنىڭ كەچتىكى ھەق دېگىنى بىرەر مىڭ يۈەن چامىسىدىكى ئېلىنىدىغان رەسمىيەت ھەقىقى ئىدى. ئۇ يەنە:

- ئاۋۋال باشتىكى بۇ ئىشنى ھەقسىز پۈتتۈرۈۋالساڭ، ئۇنىڭدىن كېيىنكى باشقا گۇۋاھلىق بېرىش ھەققىنى ئىشنىڭ ئاخىرىدا ھەل قىلارمىز. پۇل تاپارمىز، بىر يەردىن، - دېدى. شۇنىڭ بىلەن جۈرئەت ئۇ تەخلەپ بەرگەن ئىلتىماسقا قول قويدى، ئاندىن ئۇ جۈرئەتنى باشلىقىمىزنىڭ ئىشخانىسىغا ئۆزى باشلاپ ئەكىرىپ: - ۋەتەن، خەلقىم، جۇڭخۇا مىللەتلىرىگە شان - شەرەپ كەلتۈرىدىغان ئىشكەن، بۇ، - دەپ ئىزاھلىدى.

- ئۇنداقتا ياخشى گەپكەنغۇ. بولسۇن، ھەقسىز بېجىرىپ بېرىڭلار، - دەپ تامغىسىنى پوككىدە بېسىۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن دەسلەپكى ئېلىنىدىغان مىڭ نەچچە يۈز يۈەنلىك ھەق ئېلىنمايدىغان بولدى.

بىراق، 75 مىڭ يۈەن پۇلنى تاپشۇرماستىن جامائەت گۇۋاھلىقى رەسمىيىتى ئۆتەپ بېرىشكە باشلىقىمۇ تامغا ئۇرالمىتتى. شۇ ئەسنادا ھېلىقى خەنزۇ تونۇشى ئوغۇلبالىقىغا ئېلىپ شۇنداق دېدى:

- خاتىرجەم بول، مەن بۇ پۇلنىڭ ئامالىنى قىلىشقا تەڭ كۈچەيمەن! جۈرئەت بۇ چاغدا ئۆزىنىڭ قانچىلىك خۇش بولۇپ كەتكىنىنى بىلمەيتتى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار، مالىيىنى تەكشۈرىدىغاندا بىر جاۋابىنى بېرەرمىز، دەپ ئۆزلىرى بۇ ئىشنى ئۈستىگە ئېلىپ، پۇلنى تاپشۇرۇۋالغان ئەھۋال ئاستىدا ئالدىن جامائەت گۇۋاھلىقىدىن ئۆتتى. شۇغىنىسى، ۋاقتىدا ئۇنىڭ ھېساباتىنى ئۈزەي بولمايتتى. جۈرئەت

بولغان ئالاقىسىنىڭ ئۈزۈلۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگەن ئوبۇلقاسىم ئاكا ئۇنىڭ يانفون ئىشلىتىش ھەققىنى ئۈرۈمچىدە تاپشۇرۇشقا ئۆزگەرتىۋالغان بولسا، يول بويىدىكى ۋە ھازىرقى تارتقۇسىز قىيىنچىلىقتا يانفونى ئاللىقاچان ئالاقىدىن توختىغان، ئۇنىڭ روھىنى كۆتۈرىدىغان ئۇلارنىڭ مۇبارەكلەشلىرىنىمۇ ئاڭلىيالمىغان بولاتتى.

جۈرئەتنى ئەمدى تېخىمۇ ھايانلىق مىنۇتلار كۈتۈپ تۇراتتى. ھەرقايسى گېزىت ۋە رادىئو - تېلېۋىزىيە ئورۇنلىرىنىڭ مۇخبىرلىرى نۇشمۇ - نۇشتىن ئۇنىڭ ئەتراپىغا يىغىلىشقا باشلىدى. مەركىزىي تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىغا يوللاپ بېرىش ئۈچۈن سۈرەتكە ئالدىغاندا، «شىنداجۇۋ» مۇتسىكىلت زاۋۇتىنىڭ شىفرلىق ئالىي دەرىجىلىك ئاپپاراتنى ئېلىپ چىقىپ سۈرەتكە ئالدى. بىر نەچچە گېزىتخانىنىڭ ۋە يەرلىك (خەينەن ئۆلكىلىك) تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىنىڭ مۇخبىرلىرى جۈرئەت ئۈچۈن ھەقسىز تەشۋىقات قىلىپ بەردى. شۇ كۈنى، خەينەن ئۆلكىلىك تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى جۈرئەت ئۈچۈن مەخسۇس پروگرامما ئىشلەپ، ئۇدا ئۈچ سائەتكىچە نەق مەيداندىن ئۇلاپ كۆرسىتىش بەردى.

جۈرئەت بۇ چاغدا قانچىلىك خۇش بولۇپ كەتكىنىنى بىلمەيتتى. ئۇلار ئاخىر ھەممە ماتېرىياللارنىڭ گۇۋاھلىقتىن ئۆتكۈزۈپ، شاڭخەي جېننىس باش شتابىدىكى ۋاڭ يىجۇمۇ بار نەق مەيدانغا تاشلىدى.

چارچاپ يىقىلىپ قالاي دېگىنىگە قارىماي گام ئاچ، گام توق يۈرۈپ ئۈچ كۈن چېپىپمۇ بۇ پۇلنىڭ يولىنى زادىلا قىلالمىدى. ئۈچ كۈنمۇ ئۆتتى. شۇ تاپتا ۋاقىت ئەتىگەندىن - كەچكىچە نەچچە سائەتلا قالدى. بۇ كەچمۇ مۇشۇنداق ئۆتۈپ كەتسە تۈگىگىنى شۇدە. ئۇنىڭ تۇيغۇسىدا «39 - پەلەمپەي» فىلىمىدىكىدەك يوغان سائەت ئىستىرىلكىسى دۇنيانى سۈپۈرۈپ كېتىدىغاندەك يوغان، كېلەڭسىز غۈلچىنى كېرىپ، زېمىنى ئاتلىغاندەك تاقلاپ - تاقلاپ ماڭماقتا. ۋاقىت قىستالغانچە ئۇ تىت - تىت بولاتتى، يەنە ئاتا - ئانىسىغا دېگۈسى كېلەتتى. بۇنىڭغا ئۇلارمۇ ئامال قىلالمايتتى، ئامال قىلدى دېگەندىمۇ ئۆلگۈرمەيتتى.

- جۈرئەت خۇش خەۋەر، خۇش خەۋەر! - قانۇن گۇۋاھلىق ئورنىدىكى ھېلىقى خەنزۇ دوستى تۈۋلىغىنىچە كېلىپ ئۇنى بەكلا ھەيران قالدۇردى.

- نېمە خۇش خەۋەر؟ تېزىرەك ئېيتساڭچۇ، ئازراق پۇلنىڭ يولىنى قىلغان ئوخشىماسەن، - جۈرئەت جاۋابقا ئالدىرىماقتا ئىدى. - ھەل بولدى، ھەممىسى ھەل بولدى، - بۇ جاۋاب جۈرئەتنى تېخىمۇ جىددىيلەشتۈرۈپ قويدى.

- نېمە دېدىڭ؟ - ئۇ ئۆزلىرىنىڭ رەسمىيەتلەرنى ئىشلەپ تۈگىتىپ، يوقۇرى - تۆۋەن ئۇرۇنلارغا ئەھۋالنى مەلۇم قىلىش ئارقىلىق، دۆلەت مۇشۇ ئەسىرنىڭ تۇنجى مىنۇتلىرىدا ئېلىمىز ئۈچۈن كىمدە - كىم ئالاھىدە تۆھپە يارىتىپ، شان - شەرەپ قۇچسا شۇنىڭ گۇۋاھلىق رەسمىيەتلىرىنى ھەقسىز بېجىرىپ بېرىش ھەققىدە مەخسۇس ئۇقتۇرۇش چىقارغانلىقىنى، جۈرئەتنىڭ بۇ ئىشى نەقلا شۇنىڭغا چۈشكەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى.

جۈرئەت بۇنى ئاڭلاپ خۇشاللىقتىن يىغلىغانچە ئالدىدىكى بىر تۈپ دەرەخنى مۇشتلاپ كەتتى. . . .

ئۇنى تەبىرىكلەپ تېلېفونلار ھەدەپ كەلگىلى باشلىدى:

- جۈرئەت، مۇبارەك بولسۇن! . . .

- ياشاپ كەت، جۈرئەت! . . .

ئەگەر جۈرئەت ئۈرۈمچىگە كەلگەندە ئۇنىڭ ئىقتىسادىي جەھەتتىن قىيىنچىلىق، ئوغلى بىلەن

ئالدى. خەنزۇ يېڭىلىرى جۈرئەتكە چېچىش ئۈچۈن ئالاھىدە ئىشلەنگەن بىر بوتۇلكا شامپانى بەردى. جۈرئەت ئۇنى چېچىش ئەمەس، ھەتتا كۆتۈرمەن دەپمۇ كۆتۈرەلمىدى. چۈنكى، ئۇ بىر يىلدىن ئارتۇق توختىماي كېچە - كۈندۈزلەپ مېڭىۋېرىپ، چارچاپ، جۈلۈقى چىقىپ كەتكەن، ئاشۇ بوتۇلكىنى كۆتۈرگۈدەكمۇ ھالى قالمىغانىدى. بىر بوتۇلكا شامپان ئۇنىڭغا شۇ تاپتا بەكمۇ يوغان، بەكمۇ ئېغىر بىر قورام تاشتەك بىلىنگەنىدى... ۋاڭ يېجۇ جېننىس رېكورتى يارىتىش گۇۋاھنامىسىنى جۈرئەتنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ، ئۇنىڭ قولىنى ئاسمانغا ئېگىز كۆتۈرگەندە، تاپىنىڭ ئاستىدىن ئاجايىپ تەسۋىرلىگۈسىز بىر خىل سېزىم مېڭىسىگە غۇزۇرىدە قۇيۇلدى، ئۇنىڭ قانلىرى يېڭىۋاشتىن ئۇرغۇپ، پۈتكۈل جىسمى كۈچ - قۇۋۋەت ۋە خۇشاللىققا تولدى. جۈرئەت بۇ خۇشاللىقتىن گاراك مەست بولۇپ «ۋاي - ي - ي...!» دەپ ۋاقىرنىۋەتتى. نەچچە سېكۇنتلۇق خۇشاللىقى ئالەمگە سىغمايتتى. بۇ كۆرۈنۈشنى تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىدىكىلەر پەيتىنى چىڭ تۇتۇپ بەس - بەستە سۈرەتكە ئېلىپ ئۆلگۈردى.

جۈرئەتنىڭ بىر يېنىدا تۇرغان ئۇيغۇرلار ئۇنى گۈل - چېچەكلەرگە پۈركىمەكتە، «ياشسۇن جۈرئەت!...» دەپ بولىشچە شوئار تۇۋلاشماقتا.

ۋاڭ يېجۇ سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ:

- بىز شىنجاڭلىقلارغا، ئۇيغۇرلارغا قايىل. ئۇلاردىن ئادىل ھوشۇردەك قورقماي، باتۇر ئەزىمەتلەر چىققان. مانا ئەمدى جۈرئەت چىقتى. ئۇنىڭ جېننىس رېكورتىنى ئېلىمىزنىڭ ئاۋمېنىنى قايتۇرۇۋالدىغان، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغانلىقىدىن 50 يىللىق تويى بولىدىغان مۇشۇنداق بىر خاسىيەتلىك مەنۇتلارغا توغرىلاپ ئاخىرقى پەللىگە يېتىپ كېلىشى، شۇ ئارقىلىق بۇ ئۇلۇغ ئىشنى ۋەتەننىمىزدىكى ھەر قايسى مىللەتلەرنىڭ، ھەر بىر كىشىنىڭ قەلبىگە چېتىشى ئادەتتىكى تېخىمۇ سۆيۈندۈرىدۇ...

بۇ ئۇتۇلماس مەنۇتلار دەل سائەت 0 دىن 0 مىنۇت ئۆتكەن، پۈتكۈل ئىنسانلار 2000 - يىلىغا قەدەم قويغان قۇتلۇق دەقىقىلەر بولۇپ، مەيدان گۈلدۈراس ئالغىش سادالىرىغا، بەس - بەستە ئېتىلىغان پوجاڭزىلار، چۇرقۇراشلار ۋە

بۇ 2000 - يىلى 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىگە بىر نەچچە مىنۇت قالغان، ئىنسانلار يېڭى ئەسىرگە قەدەم قويۇش ھارپىسى ئىدى. يېڭى ئەسىرنىڭ چېلىنغان دېڭىنى ئاڭلاشقا يېغىلغان نەچچە مىڭلىغان كىشىگە تولغان جۇڭياڭ مەيدانى ئۆز قايىنام - تاشقىنلىقى بىلەن خەيكۇ شەھىرىگە يېڭى تۈس قوشقانىدى.

شاڭخەي جېننىس باش شتابىدىكى ۋاڭ يېجۇ ئەپەندى، ئاخبارات ئورۇنلىرىنىڭ مۇخبىرلىرى، مونتىسكىلىت شىركىتىنىڭ باشلىقلىرى، خەيكۇ شەھىرىدە ئىش - ئوقەت قىلىۋاتقان 20 چە ئۇيغۇرلار، شۇ تاپتا يېڭى ئەسىردىكى يېڭى مۇجىزە يېقىنلاپ قالغان مونتىسكىلىت ئاۋازىغا قۇلاق سىلىۋاتتاتتى. بۇ ھەرگىزمۇ ئادەتتىكى بىر مونتىسكىلىت ئاۋازى بولماستىن، بەلكى دۇنيا تەنتەربىيە سەھنىسىدە يىلدىن - يىلغا باش كۆتۈرۈۋاتقان ئۇيغۇر خەلقىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ يېڭى ئەسىرگە قەدەم تاشلاش ساداسى ئىدى. ھەممىنىڭ قەلبىدە ھاياجان، شادلىق، كۆزلىرىدە مەيدانغا مونتىسكىلىتى بىلەن كىرىپ كېلىش ئالدىدا تۇرغان ئەزىمەتنىڭ يولىغا بولغان ئوتتەك تەلپۈنۈش. . ئۇ ئاخىر مەيدانغا، ئۆز سەپىرىنىڭ ئاخىرقى نۇقتىسىغا يېتىپ كەلدى. بېشىغا چىمەن دوپپا كىيگەن بىر ئۇيغۇر يېڭى يېتىپ كەلدى! بۇ يېڭى، پۈتكۈل جۇڭگونى ئۆزى يالغۇز مونتىسكىلىت بىلەن ئايلىنىپ، ئەڭ ئاخىرقى پەللىگە - مەيدانغا ئۇتۇقلۇق يەتكەن قەيسەر ئۇيغۇر يېڭىنى جۈرئەت ئويۇنقىسىم ئىدى.

- جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ باتۇر ئوغلانى جۈرئەت يېگانە مونتىسكىلىت بىلەن خەينەن ئۆلكىسىنىڭ خەيكۇ شەھىرىدىن 1998 - يىلى 10 - ئاينىڭ 22 - كۈنى يولغا چىقىپ، قار - شېۋىرغان ۋە خىيىم - خەتەرگە تولغان 436 كۈن يول يۈرۈپ، مەملىكىتىمىزنىڭ 31 ئۆلكە، ئاپتونوم رايون، 312 شەھىرىنى بېسىپ ئۆتۈپ، ئاخىر ئۆزى يولغا چىققان ئاخىرقى نۇقتا - خەيكۇ شەھىرىگە يېتىپ كېلىش ئارقىلىق، 2000 - يىلىنىڭ تۇنجى جېننىس دۇنيا رېكورتىنى ياراتتى، - دەپ تەنتەنەلىك جاكارلىدى ۋاڭ يېجۇ ئەپەندى.

بۇ چاغدا گۈلدۈراس ئالغىش سادالىرى، پوجاڭزىلار، ۋارقىراش، يىغلاشلار مەيداننى بىر

تېخىچە ئۈزۈلمەي كېلىۋاتاتتى. ئۇ، مەيداننىڭ 500 مېتىرچە نېرىسىدىكى بىر ئارقا كوچىغا مونتسىكلنى يېتىلىگەنچە كەلدى - دە، مونتسىكلنى توختىتىپلا يول تۈۋىدىكى سېمونت گىرۋەككە ئۆزىنى تاشلىدى.

جۈرئەت ئولتۇرغانچە ئەتراپقا نەزەر سېلىشقا باشلىدى. ئاسماندا ئېتىلىۋاتقان تەبرىك سالىۋاتلىرىنىڭ يورۇق نۇرلىرى ئەتراپىنى يورۇتماقتا، كىشىلەر بولسا خۇشال، خاتىرجەم، بايرام تەنتەنىسىگە چۈمگەن...

ئۇنى تەبرىكلەپ مەلىكەتنىڭ ھەممە يېرىدىن توختىماي تېلېفون كېلىپ تۇرىدۇ. شۇ ئاخشىمى تېلېفون ئۈزۈلمەي كېلىۋېرىپ، بىر ئاخشام ئىچىدە ئىككى باتارېيە تۈگەپ كەتتى.

ئىچكىرىدىكى مەكتەپلەردە ئوقۇۋاتقان ئۇيغۇر ياكى شىنجاڭلىق ھەر مىللەت ئوقۇغۇچىلىرى ھەممىسى بىر تېلېفون ئالدىغا يىغىلىپ خەۋەر كۆتمەكتە ئىدى. تېلېفون ئالغانلار:

- ۋەي جۈرئەتكا، قانداق بولدى؟ - دەپ سورايتتى قورقۇمىسراپ. چۈنكى، پۇلنىڭ يوقلۇقىدىن رەسمىيەتلىرىنى بېجىرەلمەي يۈرگەنلىكىنى ئۇلار ئوبدان بىلەتتى.

- تەنتەنە قىلىڭلار، ئاخىر غەلبە قىلدۇق، - دەيىتى جۈرئەت ئۇلارغا.

ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى: «ۋاي!...» دەپ ۋارقىرىشىپ كېتەتتى، ئارقىدىنلا:

- ياشاپ كېتىڭ جۈرئەتكا! جۈرئەت ياشسۇن!... - دەپ ۋارقىرىشاتتى.

ئۇلارنىڭ يىغلاپ كېتىۋاتقىنىمۇ تېلېفوندا ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

شۇ مىنۇتتا جۈرئەتنىڭ ئەل - ئاغىنىلىرى شىنجاڭدىكى مەلۇم رېستوراندا توپلىشىپ، خەۋەر كۈتۈپ ئولتۇرۇشاتتى. ئۇلار تېلېفوندىن خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپلا ناخشىچىنىڭ قولىدىكى مىكروفوننى تارتىۋېلىپ:

-... دوستىمىز جۈرئەت غەلبە قىلدى. بىز غەلبە قىلدۇق!... - دەپ ۋارقىراپ

كېتىۋاتاتتى، ئۇلارنىڭ بەزىسى خۇشاللىقىنى ئىچىگە سىغدۇرالمىي بىر - بىرىنى شۇ سورۇندىلا مۇشتلاپ كېتىشكەندى...

ئەتراپتىكىلەر ئۇلارنىڭ ھېسسىياتىنى چۈشەنمىگەچكە مەست بولۇپ قاپتۇ، دېيىشەتتى.

ھاياجانلىق كۆز ياشلىرىغا تولغانىدى... بېشىغا دوپپا، ئۈچىسىغا كانۇاي كۆڭلەك كىيىشكەن ئۇيغۇر بالىلىرى چەكسىز سۆيۈنۈش ۋە ئىپتىخار ئىلكىدە قەددىنى كېرىپ، شادىيانە ۋە مەردانە ئۈسۈلغا چۈشكەندى...

جۈرئەت ئاقىۋەت كۈچىدا قالدى!؟

يېڭى يىل كېچىسى - جۈرئەتنىڭ دۇنيا جېنىنىس رېكورتى ياراتقانلىقى ئالەمگە جاكارلانغان ئاشۇ قۇتلۇق كۈنى قەلبى ھاياجانغا چۆمۈلگەن كىشىلەر پائالىيەت ئاخىرلىشىپ بىر - بىرلەپ تارقىلىپ كېتىشتى. مەيداندا جۈرئەت ئۆزى يالغۇز دېگۈدەك قالدى. چۈنكى، ئۇنىڭ نە بارغۇدەك يېقىن دوستلىرىنىڭ ئۆيى، نە بىرەر مېھمانخانىنىڭ ياتاقلىرىدا ياتقۇدەك پۇلى قالمايغانىدى.

بىزنىڭكىدە قونايلى دېمىدى. چۈنكى ھېچكىم ئۇنىڭ بۇنداق تالادا قالغۇدەك ئېچىنىشلىق ھالىدىن خەۋەردار ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ بىر ۋاخ تاماق يېگۈدەكمۇ پۇلى قالمايغانىدى. ھەتتا شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ھۆكۈمەتنىڭ بۇ جايدىكى ئىش باشقارمىسىنىڭ يانقىمىمۇ پۇلى بولمىغاچقا داۋاملىق يېتىۋەرگىلى بولىدى.

باشقىلاردىن سورايدىسە، سورىغۇدەكلا كىشىدىن تولا پۇل سوراپ ئەمدى بىر نەرسە دېيىشكىمۇ يۈزى چىدىمىغۇدەك ھالغا كېلىپ قالغانىدى. ياخشى ئىت ئۆلۈكىنى كۆرسەتمەپتۇ، دېگەندەك، ئۇ ھەرقانچە ئاچ قالساممۇ بىر كېچە چىدىسام ئۆلۈپ قالساممەن دەپ ئويلاپ، بۇ كېچىنى تالادا ئۆزى يالغۇز ئۆتكۈزۈش نىيىتىگە كەلدى.

شۇ كېچىسى جۈرئەتنىڭ مونتسىكىلى گۈل - چېچەككە پۈركىنىپ كەتكەندى. ئۇنىڭ بوينىغا دىماقنى يارغۇدەك خۇشبوۋى، ھەيۋەتلىك گۈلچەمبىرەكلەر ئېسىلغان. شاڭخەي جېنىنىس رېكورتى باش شىتابىدىن كەلگەنلەر جۈرئەت قەرز ئېلىپ ياتقۇزۇپ قويغان بىر كېچىلىكى بىرەر مىڭ يۈەنلىك، بەش يۈلتۈزلۈك ئالىي دەرىجىلىك ياتاققا ھېچنەرسىدىن خەۋەرسىز ھالدا شېرىن ئۇيقۇغا كەتكەندە، جۈرئەتنىڭ ئۇلارغا بار - يوق پۇللىرىنى خەجلىپ تۈگىتىپ، ئۆزىنىڭ ئاچ قورساق ھالدا كېچىدە كۈچىدا قېلىشى ئۇلارنىڭ ئۇخلىسا چۈشكە كىرىپمۇ چىقمايتتى. تېلېفونلار

ئۈچۈن كىرا پۇلى پۈتكەن بولدى.

436 كۈن يول يۈرۈپ، 73 مىڭ كىلومىتېرنىڭ ھەر قەدەملىرىنى يەتكۈچە جاپا، قىيىنچىلىقلاردا بېسىپ 312 شەھەرنى ئايلانغان قورقما، شىر يۈرەك ئەڭرىتاغ ئوغلى جۇرئەت 2000 - يىلى 1 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ئانا يۇرت تۇپرىقىغا يېڭى ئەسىرنىڭ تۇنجى جېنىسى رېكورتى گۇۋاھنامىسىنى كۆتۈرۈپ قەدەم باستى. ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى مېجىت ناسىر، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئىشخانا مۇدىرى ئايۇپ، دەۋران، خەلق ھۆكۈمىتى مەدەنىيەت مائارىپ باشقارمىسى ۋە تەنتەربىيە كومىتېتىنىڭ مۇناسىۋەتلىك رەھبەرلىرى، ئۈرۈمچى - تۇغقان، يار - بۇرادەرلىرى بولۇپ 100 دىن ئارتۇق كىشى ئايرودورومغا چىقىپ ئۇنى كۈتۈۋالدى.

كىشىلەر كۈتۈۋېلىش پائالىيىتى تەشكىللەپ ئۇنى تەبرىكلەشتى. مېجىت ناسىر: - «ئەڭرىتاغ ئوغلى» جۇرئەت دۇنيا جېنىسى رېكورتىنى يارىتىش ئارقىلىق شىنجاڭ خەلقىنىڭ دوستلۇق سالىمىنى مەملىكىتىمىزنىڭ بۇلۇڭ - پۇچقاقلرىغىچە يەتكۈزدى. چۈنكى ئۇ جۇڭگونىڭ بارمىغان يەر، باسمىغان يوللىرى قالمىدى، شۇ نۇقتىدىن جۇرئەت پۈتكۈل ئېلىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئاياغ ئىزىنى بىر - بىرىگە تۇتاشتۇردى، - دەپ تەرىپلىدى.

جۇرئەت ياراتماقچى بولغان يەنە بىر جېنىسى رېكورتى

خەلقىمىزنىڭ ئانا ماكانى تەكلىماكان ئەسىرلەر مابەينىدە ئۆزىنىڭ چوڭقۇرغا يوشۇرغان تىلىسماتلىرى بىلەن ئىنتايىن سىرلىق بىر دۇنيا بەرپا قىلغان. شۇڭا ھەر يەر - ھەر يەردىن كەلگەن كىشىلەر ئۇنىڭدىكى سىرلارنى پېشىشكە تىرىشىپ كەلگەن. ھەممە ئادەم بۇ يەرنى چۈش ۋە رېئاللىق ئارىسىدا تەسەۋۋۇر قىلىشىدۇ. . . شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ جۇڭگو ۋە چەت ئەلدىكى نۇرغۇن ئېكسپېدىتسىيەچى، تەۋەككۈلچىلەر، ئارخېئولوگلار ئۇنىڭ سىرىنى ئاچماقچى بولدى، ئۇنىڭغا جەڭ ئېلان قىلدى. ئەمما ھېچكىم بۇ ھەقتە ئۆز ھاياتى ئارقىلىق يېڭى رىۋايەت يېزىشقا

شۇ كۈنلەردە ھەيۋەتلىك شىنداجو موتسىكلىت زاۋۇتىدىكىلەر جۇرئەت ھەققىدە بەس - بەستە پاراڭ سېلىشىۋاتاتتى. شۇ پاراڭ ئۈستىگە ئۆزلىرى ھەۋەسلىنىپ گېپىنى قىلىشىۋاتقان جۇرئەت يەردىن ئۈنگەندەكلا پەيدا بولۇپ قالدى. - جۇرئەت، سەن مۇشۇنداق كۈنلەردە خۇش بولماي نېمىگە قايغۇرۇپ يۈرسەن؟ خۇش بول، كۈل، قانغۇچە ئوينا، ھاردۇقۇڭنى چىقار، - دېدى بىر ئىشچى ئۇنىڭ روھسىز، قايغۇلۇق چىرايىغا قاراپ.

- بىزنى سېغىنىپ قالغان ئوخشىماسەن؟ كېلە، كەل، مە، تاماكا چەك. بۇ كىشىلەر بىر يىل بۇرۇن جۇرئەت موتسىكلىت رېمونت قىلىشنى ئۆگىنىش جەريانىدا ئۇنىڭغا ئۆگەتكەن ئىشچىلار ئىدى. جۇرئەت زاۋۇت باشلىقىدىن ئارتۇق ئۈمىد كۈتمەيتتى، شۇڭا زاۋۇت باشلىقىنى ئىزلىمەستىن بۇلارنىڭ - ئادەتتىكى ئىشچى دوستلىرىنىڭ ئالدىغا بىر ھاجەت بىلەن كەلگەندى:

- شىنجاڭغا كېتىۋالاي دېگەن. . . تەنتەربىيە كومىتېتىدىكىلەر بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ، تېزدىن قايتىپ كەلسەڭ دەپ كېتىۋاتىدۇ. . . - قارىغاندا، يەنە پۇلۇڭ قالمىغان ئوخشىمامدۇ. ساڭا پۇل بەرمىدىمۇ؟ سەن شۇنچە چوڭ نەتىجە ياراتتىڭ، ئەجەبا ئۇلار پۇل بېرىشى كېرەك ئىدىغۇ. . .

- بولدى، بۇ گەپلەرنى قىلىشمايلى، - دېدى جۇرئەت ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ، - ماڭا پۇل بېرىپ تۇرالامسەن؟

- قانچىلىك بولسا يېتەر؟ - ئايروپىلان بىلەن قايتىمىسام، شىنجاڭ خەلقى مېنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈۋاتىدۇ. بولسا ئۈچ مىڭ يۈەن بېرىپ تۇرغىن. مانا ماۋۇ سىناڭغۇ سەندە تۇرۇپ تۇرسۇن. ئۇ ئىشچى خۇددى جۇرئەتنىڭ كېلىشىنى ئالدىن بىلىپ تەخلەپ قويغاندەك گەپ - سۆز قىلمايلا يېنىدىن شارتتىدە چىقىرىپ، ئۈچ مىڭ يۈەننى تۇتقۇزدى ئاندىن خاپا بولۇپ، - مېنى نېمە كۆرۈۋاتىسەن؟ - دېدى. شۇنداق قىلىپ، ئۇنىڭ شىنجاڭغا قايتىشى

يانمايمەن.

ئۇنىڭ سۆزى ئاخىرلاشماي تۇرۇپلا ئىلگىرى تارتقان جاپا، ۋە قىسمەتلىرى بىر- بىرلەپ كۆز ئالدىمىزغا كېلىۋالدى. ھەي، ئەمدى ئۇ يەنە نېمە كۈنلەرنى كۆرەر؟ بۇ ئىشقا كېتىدىغان نۇرغۇن پۇل ئۈچۈن يەنە كىملىرىگە يېلىنار؟ . . . ئارىنى تەكلىماكان جىمجىتلىقىدەك بىر پەس جىمجىتلىق باستى.

- ئالدىنقى رېكورتىڭىزمۇ ئاجايىپ قىسمەتلەر بەدىلىگە يارىلىپتۇ. ئەمدى بۇنىڭ ئۈچۈن يەنە نېمە كۈنلەرنى كۆرىدىغىنىڭىزنى ئويلاپ باقتىڭىزمۇ؟

- ھازىردىن باشلاپ ئاتلىنىش ۋاقتى بىلەن سەپەر چىقىملىرىنى بىرەر قۇر ھېسابلاپ كۆردۈم. 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى دۆلەت بايرىمى سوۋغىسىدا تۇنجى قەدەمنى تەكلىماكانغا باسماقچى. بىراق قاچان قايتىپ چىقىدىغانغا ھازىرچە ئالدىن بىر نەرسە دېيەلمەيمەن. ھەقىقەتەن ئىككى چاقلىق ئادەتتىكى موتوسىكىلىت بىلەن قۇملۇققا كىرىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس. ئالدىنقى 30 كىلومېتىرلىق سىناق شۇنى ئىسپاتلاپ تۇرۇپتۇ، ئادەتتىكى موتوسىكىلىت بىلەن تەكلىماكاندىن ئۆتۈش ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس. شۇڭا ئىلگىرىكى موتوسىكىلىت شىركىتىگە ئالاھىدە قۇملۇق موتوسىكىلىتى بۇيرۇتۇپ ياساتماقچى. ھېسابلاپ كۆرسەم، ئۇنى ياسىتىشقا ئاز دېگەندە 55 مىڭ يۈەندەك پۇل كېتىدىكەن. ھېچقانداق ھاياتلىق يوق جىمجىت قۇملۇققا تاسادىپىي چىققان بوران پاكى ئوڭۇشسىزلىقتا ھاياتىمغا خەۋپ يېتىشىنىڭ ھەر ھالدا ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن سۈنئىي ھەمراھ قول تېلېفونى، ۋە تىك ئۇچار ئايروپىلان ھەققى ئۈچۈنمۇ ئاز دېگەندە 55 مىڭ يۈەن پۇل كېتىدۇ.

مۇشۇ ئاي، مۇشۇ كۈنلەردە ئوبۇلقاسىم ئاكا، پاتىگول ھەدە ئۇغلىنىڭ ئىلگىرىكى رېكورت ئۈچۈن ئوبدانلا ئورۇقلاپ، ئەسلىدىكى 80 نەچچە كىلوگرامدىن 70 نەچچە كىلوگرامغا چۈشۈپ قالغىنىغا قارىماي، ئۇيان - بۇيان چېپىپ، بىر خىل ئېيتقۇسىز غەم ئىچىدە بىرەر كېچىمۇ تۈزۈك كىرىپك قاقمايۋاتقىنىنى كۆرگىنىدە، يىغا ئىچىگە پاتمايدىغان بولۇپ قېلىۋاتاتتى. ئۇلار يەنىلا ئۆز باغرى ئۈچۈن قانچىلىك بەدەل تۆلىسە رازى ئىدى. ئەمما جۈرئەتنىڭ تەكلىماكاننى

تېخى قادىر بولالمىدى. . .

2000 - يىلى 4 - ئاي تەكلىماكان يېڭى ئەسىردە ئەمدىلا ئۇيغانغاندەك بېشىنى تەستە كۆتۈرۈپ ئۆز ئۈستىدە ئۇياقتىن - بۇياققا چېپىپ يۈرگەن بىر ئۇيغۇر يىگىتىگە كۆز تىكتى. جۈرئەت تەكلىماكانغا ئىچكىرىلەپ كىرىش ئارقىلىق، 2000 - يىلى 10 - ئايدا دۆلەت بايرىمىغا ئاتاپ يەنە بىر سوۋغا تەييارلىماقچى - تەكلىماكاننى شەرقتىن غەربكە قاراپ ئۇزۇن لىنىيە بويىچە موتوسىكىلىت بىلەن كېسىپ ئۆتمەكچى بولدى. ئۇ «ھالاكەت دېڭىزى» ئاتالغان ئاسمان - پەلەك قۇم بارخانلىرىغا، ھايات - ماماتقا جەڭ ئېلان قىلدى! بۇ، جۈرئەت ياراتماقچى بولغان يەنە بىر جېنىس رېكورتى ئىدى. بىز زىيارىتىمىزنىڭ ئاخىرىدا تەكلىماكان ئۈستىدە ئېغىز ئاچتۇق.

- شۇنداق، - دەپ سۆز باشلىدى جۈرئەت، - تەكلىماكان ئەمدىلىكتە مېنى ئۆز قوينىغا، يېڭى جەڭگە چاقىردى. 4 - ئايدا تەكلىماكانغا 30 كىلومېتىر ئىچكىرىلەپ كىرىپ سىناپ باقتىم. بىردەمنىڭ ئىچىدە قۇم مېنى يۈتۈپ كەتتى. . . پۈتۈن بەدىنىم قۇمغا كۆمۈلدى. مېڭىشىم بەكلا تەسكە چۈشتى. ئاخىر ئۈزۈم كۆزلىگەن 30 كىلومېتىر نۇقتىغا مىڭ تەستە يېتىپ كەلدىم. تەكلىماكان كۆز يەتكۈسىز قۇملۇق. . . شۇ چاغدا ماڭا ئەڭ قۇرقۇنۇشلۇق تۈيۈلدى. راست، تەكلىماكانغا ئاتلىنىش بىر قېتىملىق ھايات - مامات جېڭى بولىدۇ. مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، مەن بۇرۇنقىغا ئوخشاشلا ئەمدى بۇ يولدىنمۇ

نېيتىدىن يانسا بوپتىكەن، - دەيدى.
 جۈرئەت ئۆزىمۇ تەكلىماكاننىڭ
 سىرلىقلىقىغا ، تاللىۋالغان يولىنىڭ نەقەدەر
 خەتەرلىكلىكىگە ئىشىنىشتى ۋە بۇ تەرىپنى ئوبدان
 بىلەتتى. ئۇ بۇنداق چاغلاردا ھەمىشە ئوبۇلقاسم
 ئاكا بىلەن پانتىگۈل ھەدىگە:

- دادا، ئاپا، ماڭا دۇئا بېرىڭلار، ماڭا
 مەدەت بېرىڭلار، سىلەرنىڭ قوللىشىڭلار،
 شۇنداقلا خەلقىمىنىڭ قوللىشى مەن ئۈچۈن ئەڭ
 ئۇلۇغ كۈچ. ئەگەر تەكلىماكان تۇرپاننىڭ قۇم
 رايونىدىكى قۇملۇققا ئوخشاش بىخەتەر بولسا
 ئۇنىڭدىن ئۆتۈشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ئۇ خەتەرلىك
 بولمىسا مەن قانداقمۇ بىر نەۋەككۈلچى بولاي؟!
 - دەپتتى.

ئۇ شۇنداق دېگىنى بىلەن بۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ
 بېشىدىكى ئەڭ چوڭ غەم يەنىلا ئىقتىساد
 مەسىلىسى ئىدى.

بەزىلەر، ئۆلمەكنىڭ ئۈستىگە تەپەكك
 دېگەندەك، جۈرئەت مۇشۇ ئىشنى قىلمەن، دەپ
 بېيىپ تىقىلىپ كەتتى، مىليونېرغا ئايلاندى،
 دېگەندەك پاراڭلارنىمۇ تارقىتىشتى. ئۇلارنىڭ
 كالىسىدا پەيدا بولىدىغان بۇ سوئالغا جۈرئەتنىڭ
 ئۆز ئېغىزى بىلەن ئېيتىلغان مۇنۇ بايانلىرىدىن
 ئىشەنچلىك، ھەقىقىي جاۋاب تاپقىلى بولىدۇ:

- ماڭا ھېچقانداق بىر ئورۇن رېكورت
 ياراتتىڭ، دەپ مۇكاپات سوممىسى ئۈچۈن بىر
 تىيىن بېرىپ باققىنى يوق. «جېنىس دۇنيا
 رېكورتى باش شتابى» دىن ئەزەلدىن رېكورت
 ياراتقانلارغا پۇل بېرىلمەيدۇ. لېكىن كىشىلەرنىڭ
 كۆپىنچىسى بۇ ئەمەلىي ئەھۋالنى بىلمەيدۇ.
 ئۇلارنىڭ كالىسىدا، سەن بىرەر تەنتەربىيە
 تۈرىدە نەتىجە قازاندىڭمۇ، چوقۇم نۇرغۇن پۇل
 بېرىلىدۇ، دەپ ئويلىشىدۇ. شۇنداق بولغاچقا،
 كىشىلەرنىڭ ماڭا ئىشەنمەسلىكى، ئەجەبلىنەرلىك
 بولمىسا كېرەك.

- ئالدىنقى بىر قېتىملىق كۆتۈۋېلىش
 پائالىيىتىدىمۇ بىرەيلەن رىياسەتچىلىك قىلىپ
 «ئىسمىنى ئاتاشنى خالىمىغان پالانى باي، پالانى
 كىشى مانچە پۇل ياردەم قىلدى، پالانى ئاخۇن
 مانچە تۈمەنلىك ئىناۋەتلىك چەك بەردى»
 دېگەندەك گەپلەرنى قىلىپ، ھەتتا ئۆزلىرىنىڭ
 بىر نۇتام پۇلىنى «مانا بۇنى پوكۇنچى بەردى»
 دەپ سورۇندىكىلەرگە كۆرسىتىپ يۈرۈپمۇ

كېسىپ ئۆتۈش پىلانغا راستتىن ئېيتقاندا،
 پەقەتلا قوشۇلغۇسى كەلمەپتتى. ئۇلار تەكلىماكان
 توغرىسىدا كۆرگەن، باشقىلاردىن ئاڭلىغانلارنى
 ئويلاپلا بۇنداق قاراملىق قىلىش نېمىدېگەن
 خەتەرلىك دېيىشكەنچە يالغۇز قالغىنىدا بىر -
 بىرىگە قاراپ چوڭقۇر خىيالىلارغا پاتاتتى. جۈرئەت
 قەيەرلەردىندۇر قايتىپ ئۆيگە پەيدا بولۇشى بىلەن
 ئۇنىڭغا تىنماي چۈشەندۈرەتتى. ئارخېئولوگ فېڭ
 جيامۇنىڭ يول باشلىغان يەرلىك مالچى بىلەن
 كېتىۋېتىپ، بىردەمدىلا يوقاپ كەتكەنلىكى،
 سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئىكسپېدىتسىيە
 ئەترىتى ئۈستىدىن ئايروپىلان بىلەن نازارەت ۋە
 ياردەم قىلىۋاتقان ئەھۋال ئاستىدىمۇ، بىنورمال
 ھاۋا ئۇلارنىڭ كومپاسلىرىنىمۇ ئىشلىتىش
 قىلمۇتەكلىكتىن نىشاندىن ئادىشىپ قېلىپ،
 قايتىپ چىققانلىقى؛ بىر نەچچە يىل بۇرۇن نېفىت
 قېدىرىپ چارلاش ئەترىتىنىڭ بىر شوپۇرى قولىدا
 مىلتىق تۇرغان ئەھۋال ئاستىدا ماشىنىسىنىڭ
 مېيى تۈگەپ قېلىپ، بۆرىلەرنىڭ ھۇجۇمى بىلەن
 ئۆزىنىڭ بار مېيىنى قاچىلىيالمى، ئاخىر
 بۆرىدىن بىرنى ئېتىپ قويغانلىقى سەۋەبىدىن
 بۆرىلەرنىڭ ماشىنىغا ئېسىلىشىپ تېخىمۇ
 دەھشەتلىك ھۇجۇم قىلىشى بىلەن ماشىنىدىن
 چىقالماي، نەچچە كۈنگىچە يەيدىغان يېمەكلىك ۋە
 ئۇسسۇزلۇقلىرىغىچە تۈگەپ، ئاخىر ماشىنىدا
 ئۆلۈپ قالغانلىقى، ئۇنىڭ ئۆلۈكىنى ئۆزى يازغان
 خاتىرە بىلەن ئون نەچچە كۈندىن كېيىن
 تاپقانلىقىدەك بىر قاتار ھالاكەتلىك قىسمەتلەرنى
 سۆزلەپ بېرەتتى. بۇ ئىشنى ئۇققان شىنجاڭ
 تەنتەربىيە كومىتېتى مۆتىدىللىك ئەترىتىنىڭ
 باشلىقى بىر كۈنى ئوبۇلقاسم ئاكاغا:

- مەندە تەكلىماكاننى كېسىپ ئۆتۈشكە
 تەۋەككۈل قىلغۇچىلارنىڭ تولۇق ماتېرىيالىسى
 ئاساسىدا ئىشلەنگەن بىر ھۆججەتلىك سىنئالغۇ
 لېنتىسى بار. جۈرئەت ئۇنى كۆرۈپ باققان بولسا
 ياخشى بولاتتى. بىز شۇنچە قىلىپمۇ ئۇنىڭغا گەپ
 ئاڭلىتالمىدۇق. بۇ ھەرگىز ئويىنىشىدىغان ئىش
 ئەمەس. يەنە كېلىپ، ئۇنىڭ تەكلىماكاننى
 شىمالدىن جەنۇبقا قارىتىپ قىسقا لىنىيە بويىچە
 ئەمەس، شەرقتىن غەربكە قارىتىپ ئۇزۇن لىنىيە
 بويىچە كېسىپ ئۆتۈشنى تاللىۋېلىشى، قاراپ
 تۇرۇپ ئۆز - ئۆزىنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرگەنلىك
 ئەمەسمۇ. سىلەرمۇ تەربىيە قىلساڭلار، ئۇ بۇ

يېگانە چىققاندىكىن، بۇنىڭغا ئاياللار نارازى بولىدىكەن. ئۇلار بىز تارتقان جاپاغا چىدىمايدۇ. بىزنىڭمۇ ئۇلارنى جەڭدە بىللە جاپاغا سېلىشقا كۆڭلىمىز ئۇنىمايدۇ. شۇڭا ئەر - ئاياللار بىرلىككە كەلمەك تەس ئوخشايدۇ. توغرا، ئايالىم مېنى دەپ ئاز بولمىغان جاپالارنى تارتتى. بىراق ئۇ ئېغىزىدىن بۇنى چىقارمىسىمۇ، پەش قىلمىسىمۇ مەن بىلىمەن. مەننەت قىلغاندىن كېيىنلا ئۇ ئادەم كۆزگە نەت كۆرۈنۈپ قالىدۇ. ئۇ ئىسسىق ئۆيدە تۇرۇپ شۇنچە قاقشسا، مەن كىمگە دەيمەن. ئۆي - ماكانسىز، سوغۇقتا، دالداردا قانچىلىك جاپا تارتقىنىمنى، ئالدى

يىغلىغىنى بىر تۈمەنچە پۇل بولدى. نۇرغۇن خەقلەر، شۇ كۈنى 100 مىڭ يۈەنلەپ ئېلان قىلىنىدىمۇ، شۇ پۇل قېنى؟ دېيىشىدۇ. ئۇنىڭمەن شۇنداق باشقىلارنى پار دەم بېرىشكە قىزىقتۇرۇش، پۇل بېرىشكە تۈرتكە بولۇش ئۈچۈن شۇنداق قىلىنغىنىنى بىلمەيدۇ. شۇنداق قىلىپ، سورۇندا ئەسلى بىرەر يۈز مىڭ يۈەن ئاتالغان پۇللار كېيىن ھەممىسىنى قوشقاندا ئەمەلىيەتتىكى ھېچقانچە بولمىدى. ھازىر بۇ ئىش جەمئىيەتتە رىياسەتچىنىڭ ئاغزىدىكى سان بويىچە تارقىلىپ يۈرۈپ ئەكسىچە رول ئويناۋاتىدۇ.

بىلەن ئايالىم بولغان ئادەم چۈشەنمىسە خەق قانداقمۇ مېنى چۈشەندۈرسۇن؟!

جۈرئەت بۇ سۆزلەرنى قىلىپ بولغاندىن كېيىن بىر ئاز يەڭگىلەپ قالغاندەك ئىدى. سۆھ-

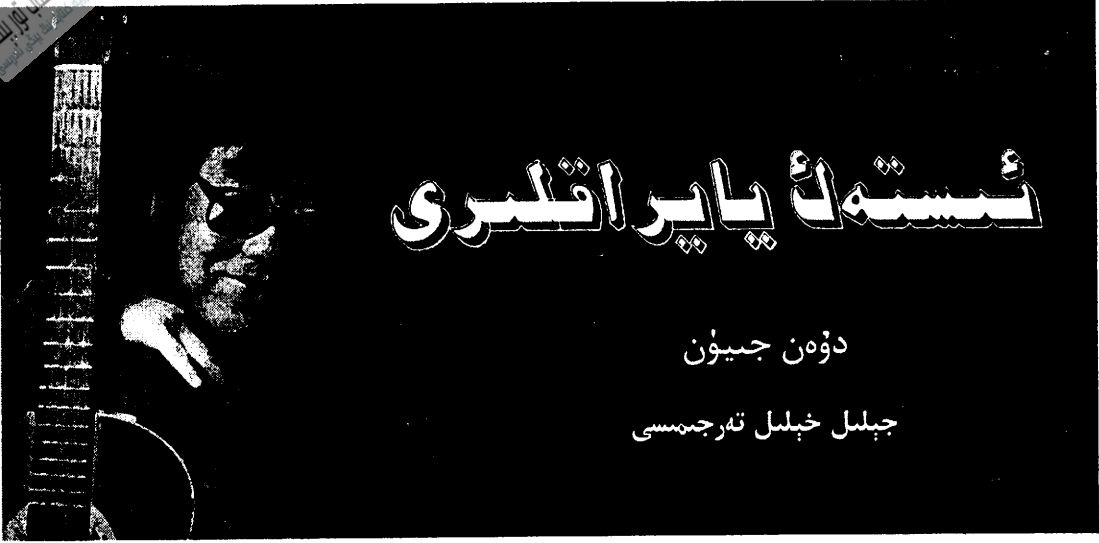
بەتتىن كېيىن جۈرئەت بىز بىلەن خوشلىشىپ ئاستا - ئاستا يىراقلارغا ئۇزاپ كەتتى. ئۇنىڭ ئالدىدا يەنە قايسى كۈنلەرنىڭ، قانداق قىيىنچىلىقلارنىڭ كۈتۈپ تۇرغىنىنى ئۆزۈم بىلمەيدۇ. ئەمما ئۇ 2000 - يىلى 10 - ئايدا تەكلىماكاننى كېسىپ ئۆتۈش، شۇ ئارقىلىق ئۆزىنىڭ، جۇڭگولۇق بىر پۇقرانىڭ، جۈملىدىن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ جاسارىتىنى، كۈچ - قۇدرىتىنى جاھانغا يەنە بىر قېتىم تونۇتۇش ئۈچۈن تەكلىماكان قۇملۇقىنى بويسۇندۇرۇشقا جەڭ ئېلان قىلدى. ئۇنىڭ بۇ خەتەرلىك ئىشىنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشى پۈتكۈل جۇڭگو خەلقىنىڭ، مۇناسىۋەتلىك ئورۇن ۋە رەھبەرلەرنىڭ ئورتاق كۆڭۈل بۆلۈشى، قوللاپ - قۇۋۋەتلىشى، قىسقىسى، ھەممىمىزنىڭ چوڭقۇر چۈشىنىشىگە باغلىق. جۈرئەتكە ئاق يول بولسۇن.

جۈرئەت يەنە ئۆزىنىڭ ئازاب دەردلىرى ھەققىدە مۇنۇلارنى سۆزلەپ بەردى.
- ھازىر مېنىڭ 80 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق قەرزىم بار، ئۇنى بىر نەچچىسىدىن ئالغان. ئۇنى چوقۇم دەل ۋاقتىدا قايتۇرۇشۇم كېرەك ئىدى. قەرز ئىگىلىرىمۇ تىنماي سۈيلەۋاتىدۇ، بۇ ماڭا ئىنتايىن ئېغىر روھىي ئازاب بولدى.
- يېڭىنىڭ خۇشلۇقى جەڭ كۈنىدە، قىزنىڭ خۇشلۇقى توي كۈنىدە، دېگىنى راست گەپكەن، بىز ئەر كەلەر جەڭ كۈنىدە ئۆزىمىزنىڭ قىممىتىنى ئۆزىمىز ھەقىقىي تونۇپ يېتەلەيدىكەنمىز. ئاياللار ئۆز نەزەردىكى ئىشەنچلىك، تاغدەك بىر ئادەمگە ئېرىشكەن كۈنىدە ئاندىن ھەقىقىي خۇشاللىق تاپىدىكەن. ئەر - ئاياللارنىڭ پېتىشمايدىغان يېرىمىز شۇنىڭدىن ئوخشايدۇ. بىز ئەرلەر خوتۇننى قولتۇققا قىستۇرۇپ جەڭ قىلغىلى بولمىغاچقا يەككە -

ئىستەك پىراقلىرى

دۈەن جىيۈن

جېلىل خېلىل تەرجىمىسى

دۈەن جىيۈن، خەنزۇ، 1950 - يىلى لوپنۇر ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1979 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ جۇڭگو تىلى فاكولتېتىغا ئوقۇشقا كىرىپ، قازاق تىلى ئۆگەنگەن. 1983 - يىلى ئوقۇشنى تاماملىغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى قارمىقىدىكى «مىللىي يازغۇچىلار» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىگە تەقسىم قىلىنغان. ھازىر ئۇ، بۇ ژۇرنالنىڭ شېئىرىيەت تەھرىرى.

ئۇنىڭ شېئىر توپلاملىرىدىن «قەلب ئارىلى»، «ئىستەك پىراقلىرى»، «قايناق ئىستەك» قاتارلىقلار بار. ئۇ يەنە شىنجاڭ ئاز سانلىق مىللەت ياشلىرىنىڭ «ئەسىر ھالقىش» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنىڭ تەھرىرلىكىنى ئىشلىگەن.

* * *

شائىرلار ھېسسىياتى ئۇرغۇپ تۇرغان تەنھا ئادەم. ئۇلارنىڭ كۆزى ئەسىرنىڭ چىقىش ئېغىزىغا تىكىلگەن. ئۇنىڭ قەلبىدە غەمكىن چىرايىلار.

شائىر دۇنياسىدا پەقەت گۈزەللىكلەرنىلا ئەمەس، ئەپسۇسقا قارىغاندا، ئۇلارنىڭ ئەزىزىدە شەھەر خۇددى تەنھا ئارالغا ئوخشاش قۇرۇقلۇقتىن ۋە ئورمانلىقتىن يىراق تۇرىدۇ. كۆچىلەر بولسا دەريالارغا ئوخشاش بولۇپ، ئالدىراپ كېتىۋاتقان ئادەملەر توپى شەك - شۈبھىسىز بېلىقتۇر. بېلىقلارنىڭ ئۇزۇپ يۈرگەن كۆرۈنۈشى دەل كۆپ ساندىكى كىشىلەرنىڭ ھاياتلىق كارتىنىسى. بۇ كىشىلەر ئارىسىدا ئىنتايىن ئاز ساندىكىلىرىلا، ئۇزۇننىڭ نەدىن كېلىپ نەگە بېرىشىنى سورايدۇ ياكى بۇنى بىلمەسلىك نۇرغۇن ئادەملەر ئۈچۈن ئېيتقاندا بىر خىل بەخت بولۇشى مۇمكىن.

شائىرنىڭ ھاياتىدا ئازاب سايىگە ئوخشايدۇ. سايە مەڭگۈ ئۇنىڭ يېنىدىن نېرى بولمايدۇ. شائىر ھەرگىزمۇ تەلتۆكۈس، مۇكەممەل بولۇپ كېتەلمەيدۇ. خۇددى بالىلارغا ئوخشاش شائىرنىڭمۇ كىشىنى بىزار قىلىدىغان نۇرغۇنلىغا، تەرەپلىرى بار. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا شائىر يەنە نۇرغۇنلىغان ئادەم ئىگە بولالمايدىغان سۈپەتكە ئىگە. بۇ سۈپەتلەر بولسا ھاياتقا نىسبەتەن ئىنتايىن مۇھىم بولۇپ، ئۇ سىزنى پۈتۈنلەي ئوخشاش بولمىغان كىشىلىك ھايات يولىغا باشلايدۇ. شائىر ئىنسانلارنىڭ جەۋھىرى.

شائىرنىڭ ئۇلۇغ ۋەزىپىسى، سەمىمىي ھېسسىيات بىلەن شېئىر يازماقتۇر.

تاشقا سەپەر

كىشىنىدۇ ئۇلار ھامانە
بىر كىمىلەر ئۆزىنى كېتىدۇ ئېلىپ
ئۇلار ياخشى كۆرەر سوقۇلۇشنى
بۇلاق كۈيىگە قۇلاق سېلىشنى
ئەقىملىنى لال ئەيلىگەن نەپىس ئاۋازنى.

تاشلار چېچەك ئاچقاندا تامام
تاشقا باشلىدۇق سەپەر.
ياتار ئۇلار پايۋاندا قىپپالنىڭ
تىنچ، ئەمما ھاياسىز بەتتەر.

تاشقا باشلىدۇق سەپەر
چۆكۈپ چوڭقۇر سۈكۈتكە بەتتەر.

قىسىمنىڭ

يوللىرىڭنى يازىدۇ سۇ
سۇنىڭ ئىچىدە يۈرەرسەن سۇ بوپ

قۇرغاق شامال
ئۇنى چاك - چاك ئەيلىگەن ھەرئان
ياپىيىشىل مۇخلام
تاش بۇنىڭغا قىلمايدۇ پىسەنت
ئۇ چۆلىدىكى باش ئەگمەس مەردان.

يېقىنلىشىشنى روھىمىزغا، قەلبىمىزگە
كېلەر ئۇلار مەزمۇت قەدەم تاشلىشىپ
ھالقىپ ئەسىر قاشالىرىدىن
گويا ماياك ئۇلار بىر توپ ئەمما
كۆزىدىكى ئوت
چاچار ئىللىق نۇرلىرىنى
تىمتاسلىق ئارا
سەپتىن چۈشۈپ قالغۇچىنىڭ غەمكىن چىرايى
گۈل سۇندۇ قۇربانلارغا
ھۆرمەت بىلدۈرىدۇ قۇربانلارغا
يادىلار ئۇلار تەسىرلىك كۆرۈنۈشلەرنى
خۇشاللىقنى، ئازاب، كۈلپەتنى
ئەمما قۇربانلار مەشئەلدۈر مەڭگۈ
تاللىغان ئۇلار ھاياتنىڭ لاۋالىرىنى
قورقمىغان ھەرگىز كۆيۈشتىن

خۇشاللىقنىڭ
دولقۇن بىلەن كەتكەن بىرىكىپ
خاراكتېرنىڭ
بوران بولۇپ تۇرار ئۇشقىرتىپ
پرستان رىشتى
پەقەتكىنە بىر خىل تەسەللى
دولقۇن سادالىرى سادايلىق سېنىڭ
دېڭىز كېزىش ئادىتىڭگە كەتكەن ئاپلىنىپ
سەن بولمىساڭ قالار دېڭىز زېرىكىپ
سەن بولمىساڭ قالار دەريا باش تۈكۈپ
سەن ھاۋالىسى دېڭىز - دەريانىڭ
كۆزى ھەمدە مەۋج ئۇرغان قەلبىنىڭ
ھاياتىڭدا توختىماستىن كېزىسەن دېڭىز
مەڭگۈ ئەركىن، بىمالال شەكسىز

چىراغ ئارغامچىسى

مەھرۇم قالدى تايانچىسىدىن
قاراڭغۇلۇقتا پۇلاڭلىغان قول
غايىب بولدى توساتتىن
ئۈزۈلدى چىراغ ئارغامچىسى
يوقتۇر نشان ئىزلاردىن

مەيلى يانسۇن بىر تال سەرەڭگە ياكى
بىر پارچە كۆمۈر بوپ

ئېجىل بولۇپ نۇرلارغا كۆپ يىل
ياشىدى كىشىلەر ئالدىراپ بىكار
ئامەت ئىچرە سەزدى ئاپەتنى
كۈرمىڭ قېتىم سۆردى چىراغ ئارغامچىسىنى
ئەيلەپ ئۇنى ئۆزىگە چاكار

ئۆلۈم بىر مەنزىرە
زۈلمەتتىمۇ
بېرەلەيدۇ كىشىلەرگە نۇر
كۆز يېشىنى سەل قىلىپ تۈكۈپ تۇرغاچ
ھاياتلار
قۇربانلارنىڭ روھىنى
قاپلىمىمىز تۈزانلار

يوقتۇر رەزىللىك
ئادەتلەنگەن قول ئىشارىسىدىنمۇ بەتتەر خەۋپلىك
كەلسەڭمۇ گەر تېپىپ مىڭ خىل باھانە ئاخىر
تاپالمىسەن ئۆزۈڭ ئۈچۈن بىرەر ئامالنى

يۇيۇنۇش

قۇربانلار

ئاۋۋال سۇنى ئويلايدۇ يۇيۇندىغانلار
قولۇق سۇنى ئويلىغاندەك
ئەمما قىرغاققا
تۇرار سانسىز قىپپالنىڭ كىشىلەر
قاراپ سۇغا قورقۇپ تەمتىرەپ

سادا بەردى قوڭغۇراق نېكەم
ئەمما ھەرىكەت تاتلىق ئۇيغۇدا
نۇرغۇن كىشى ياشايدۇ ئۆچمەي
جەننەت كەيى بىراق ئۇپۇقتا
ئۇلار تىنچ ئۇخلاپ قەبرىدە
روھى ئەمما گۈلدۈرمەمدەك
ھالقار زېمىن ھەمدە ئەرشتىن
قۇربانلارنىڭ مۇلايم چىھرى
شېرىن كالام، قۇربانلىقى
ھەرقايسىمىز باقمىز تەشنا
ئامالسىز بىز رەت قىلىشقا ئۇلارنىڭ

سۇنىڭ ئورنى ئەمەس ھەرگىز ئېڭىزدە
ئۇ ئىنتىزار دەريالاردا چېپىشقا
قارلىق تاغدىن زەڭگەر كۆكتىن

ئەكەلسە ئۇ يارقىنلىق

زېمىن ئورمان

تولۇپ كېتەر چاقناشقا

بىز ئىنتىزار يۇيۇنۇشقا

ھاياتىمىز سۇ ئىزدەشتە ئۆتەر سەپەردە

ئەمما سۇلار

يامانلىغاق ئايال كەي تاشلاپ كەتتى بۇ يۇرتتى

چاڭتوزانلار پۇرقىرايدۇ ئاسمان - پەلەكتە

سۇ بولسا پەستە

ئەڭ ئاخىرقى قورشاۋ ئىلكىدە

ئايرىلىش دەملىرى
باقتۇق سۆزىمىز تىكىلىپ
ئوقۇپ بىراۋ شېئىرنى
قويدى قوزغاپ ھەسرەتنى
ھەش - پەش دېگۈچە كەتتۇق يىراقلاپ
تەنھالىقتا ئۇزاتتۇق ھەر كۈنلەرنى
ئەرشتە بار چوقۇم بۆلەك بىر دۇنيا
بولمىسا گەر تۇرارمىدى يۇلتۇز شۇنچە
نۇرلىنىپ
دەم چاقنايدۇ بۈك ئېچىلغان كۆركۈم گۈلدەك
دەم گويىكى سېنتەبىرنىڭ جۇخار گۈلدەك

ۋىدالىشىش

ۋىسال ئۈچۈن ئايرىلدۇق

ئاتەش كۈتۈش كۆيدۈردى يازنى

قەيەردىندۇر ئۇچۇپ كېلىپ نىگاھ

ئۈستىمىزدىن ياغار سىمىلداپ

شائىر بولۇپ ياشىدىم ئۇزاق

تاشار كۆكتىن جۇشقۇن ھېسسىيات

توختاتمىسۇن ھېچكىمىمۇ نەپەس

ھەم قالمىسۇن يىغىدىن توختاپ

بىراق مېنىڭ يوق باغچام
تۇرۇپ قاشانىڭ سىرتىدا
بەكمۇ يىراقتىن باقمىەن ساڭا
سەن ماشىنا دېرىزىسىنىڭ ئۇ تەرىپىدىن
ئالدىراپ كېلىپ كېتىسەن يەنە
مەيلى قانداق شەرەتلە قولنى
چۈشىنىمەن ئۇ قايسى مەنە
ئاۋازىڭمۇ يەتمىدى ئەمدى
مەن يىراقتىن تەلپۈنۈپ ساڭا
ئاستا - ئاستا
قالماقتىمەن ئايرىلىپ...

بۇقۇلدايدۇ ئەركەكلەر شەھىرى

ئەخمەتجان تۇرۇپ

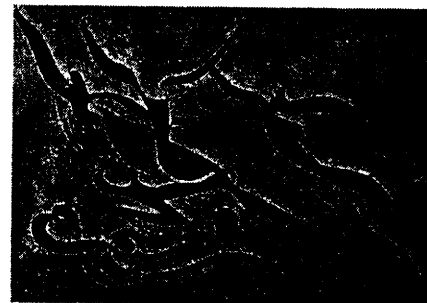
قاغىلار بايرىمى

يۈرىكىنى قىلغاچ زاكۇسكا،
قاۋاق ئاڭا ئەڭ گۈزەل ۋەتەن.

ياشماقتا بۇندا ئەركەكلەر
مەي ئىچىشىپ جەسەتلەر بىلەن.

تاشلار يىغلار شۇڭا بۇقۇلداپ
ئەركەكلەردىن ئەرلىك تاپالماي.
قۇشلار يىغلار تىنچىق ھاۋادا
كۆكسى قېنىپ نەپەس ئالالماي.

ئەمما ئاپئاق، ئاپئاق قاغىلار
كۆڭۈل ئوۋلار چىرايلىق ئۈندە.

ئەركەكلەردىن ئەركىك تاپالمىي
تاش ۋە قۇشلار يىغلار بۇ كۈندە.

چوقۇماق بولسا ئازاب قۇشلىرى
يۈرىكىنى يېرىشكە كېرەك.

تەبىئەت

تەبىئەت سەن مېنى قۇچىقىڭغا ئال
بىخلىنسۇن روھىمدا يۇمران گىياھلار.
ئىسلاشقان قەلبىمنى پاكلىسۇن تىمتاس،
شېئىرغا لىق تولۇپ ئاققان دەريالار.
تەبىئەت سەن مېنى قۇچىقىڭغا ئال
ياتلاشقان تۇيغۇلار كۆيۈن گۈزۈلدەپ.
چوغلانغان ئارماننىڭ پەيلىشىدە،
سۆيۈمگە چۆمۈلەي دەمدەردەك ئۈنلەپ.
تەبىئەت سەن مېنى قۇچىقىڭغا ئال
سانجىلاي تەقدىرگە تاشتەك جىمىدە.
بېشىغا قار قونغان ئەركەك چوققىلار
سۆزلىسۇن شىجائەت، غۇرۇر ھەققىدە.
تەبىئەت سەن مېنى قۇچىقىڭغا ئال
يات كۆزلەر تەگمىسۇن، كۆزۈنچاق ئاساي.
تۈنلەرنى پارچىلاپ ئۇغۇزدەك ئاندىن،
باغرىڭغا مەڭگۈلۈك ئۇۋامنى ياساي.

«ئوغۇز يار» دەپ قويدۇم ئىسمىڭنى،
ئەجدادىڭدەك چاقنىشكە كېرەك.
قىساس نېمە، شاپائەت نېمە،
مەڭگۈ ئەستە ساقلىشىڭ كېرەك.

بولمىسىمۇ ھېچنەرسەم ئوغلۇم،
مەن بەختلىك ۋارىسىم بىلەن.
چۈنكى، ئاتالغۇ ئوتتۇز يىل تەرلەپ
روھ چۆلىدە توغدى بىر دۇنيا.
قەلبىم سۆيگۈ ۋەتەننى بىلسەڭ،
ئاشۇ ئەلنىڭ پادىشاھىسەن.

سۆيگۈ ۋەتەننى

- ئوغلۇمنىڭ نۇغۇلغان كۈنىگە ئاتاپ

ئوغلۇل بولۇپ كەلدىڭ ئالەمگە،
ئوغلۇل بولۇپ ياشىشىڭ كېرەك.

شېئىرلار

ئابدۇرېشىت سۇلايمان

مەڭگۈلۈك كۆي بولۇپ كەلمەكتە زۇلمەت...

مەڭگۈلۈك قوغلاندىم...
ھەۋۋامۇ بىللە،
ئەخلاقىڭ تۈگەپتۇ، دەپى بىر كىشى.
قان ئېقىپ تۇرۇپتۇ زېمىندا پەۋەس،
كۆي دەپى، سورسام...
ئىلاھنىڭ ئىشى.
ئالدىمدا قانىستان، بەتەشىرە بىر مەن،
بېشارەت بولماقتا... مۇزلىماقتا تەن.
بىر ئۇيغۇر چەكچەيدى ۋارقىراپ تۇرۇپ،
ھەي كىشى!

كۆي

ئۆزگىچە، جۇلالىق پەيزىڭ كەتكۈچە،
نەركىس گۈللىرى تۈزىمايدۇ ھېچ.
ئانىمىز ھەۋۋانىڭ خۇلقى بىلەن،
پىرىجەڭگى بىر ساڭا ئۇرغانمۇ قىلىچ.
ئۆلگەنمۇ تۈن نىسپى ئۈركىگەن قاغا،
شۇم قىسمەت سۈر بىلەن كەلگەندە قاپساپ.
مەن كەبى دوزاخنى ئانالىز قىلىپ،
كىم قويدى يالغاندىن جەننەتنى ياساپ.
ھېلىلا قوغلاندىم جەننەتتىن ئەبەد،
مەڭگۈلۈك ئۇ ھايات ئۆلسە بەك لەززەت.
ئالدىمدا قانىستان، قەبرەمگە ئاتاپ

سەھەردە ماڭغاندا قاغا قاقىلداپ،
ئۆزىنى قويغانتى ئاپامنىڭ يېشى.
مەن ئەخمىق، قاقچاقنى ئىستىسە ئەجەل
ئۆلۈم خەت كۆتۈرۈپ يۈرگەن بىر نوچى.

بەر ماڭا قورالنى، ناۋۇستا ھەممەڭ،
مەردلىكنى تېگىشەي سىيىت جېنىغا.
ئۆلۈكۈم تىپىرلاپ جىم نۇرمىسا گەر،
كۆمۈۋەت قۇملارنىڭ قېتى - قېتىغا.

تۇل چوكاننىڭ ھېكايىسى

تەنھا بىر ئارالدا مۇڭلۇق كۆي بولۇپ،
ساقىيىسەن ئۆزۈڭنىڭ رەڭگىگە تىمىتاس.
پۇراقسىز ياۋا چۆپ سۇلغىلى نەۋاق،
كەلسەڭ كەل، شائىرنىڭ ئازابىغا خاس.

كەلسەڭ كەل، ئۆلۈمنى قۇچاقلاپ بىرگە،
جەستى تالادا مۇزلار شائىرنىڭ.
تالڭ سەھەر قاقچۇننىڭ خىرە ئۈمىدى،
بەك شېرىن، تەمدەك بۈگۈن ئۆلۈمنىڭ.

كەلسەڭ كەل، شائىرلار ئۆلگەندىن كېيىن،
شۇ تەرىز چېلايدۇ قاتىل بىر قاغا.
غەزەپتىن قان بولسا خۇدا كۆزىگە،
مۇنچىنى تاقايدۇ ياۋۇز بىر ئەبلەخ...
قاتىللىق قىلىشقا شائىر بەك ئۇستا،
ئۆلتۈرەر ئۆز - ئۆزىنى ئاستا ۋە ئاستا.

سەھەردە قاتىل،
ئېرىمنىڭ قانلىرى شىر - شىر ئاقماقتا!

بىر چوغدا ئۆلۈپ تۇرۇپسەن.
قانلىق كۆي تىرنىلەپ ياسىدى قىيان،
ئۆلۈمنىڭ ھېكىمىتىن قىلالمىدىم ھېس.

ئۆزۈمنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن قاينىدىن،
ئۆزۈمگە دەھشەتتە ئۆردۈم بىر قىلىچ.

ئالدىمدا قانىستان... .

بەتتە شىرە بىر مەن،
ئۆزۈمگە دەھشەتتە ئۆردۈم بىر قىلىچ.
قوغلاندىم جەننەتتىن مەڭگۈ كەلمەسكە،
بەك مۇھىم ئۆزۈمنى ھېچنەمە بىلىش.

سىيىت نوچى

كۆيگەن شۇ يۈرەككە پاتمايدۇ قۇياش،
يا مېنى ئاتمىسا ئۇستا گۈندىپاي.
بەر ماڭا قورالنى ئۆزۈمنى ئۆزۈم،
كۆز يۈمۈپ تۇرۇپلا يۈرەككە ئاتاي.

بىر شاماننىڭ ھېكايىسى

ئاسمىجان ئوبۇلقاسم

شامانلاردەك مۇشۇ تۇرقۇمدا،
قۇچاقلىسام ئاھ، ساھىبجامال.

نۇر ئىلكىدە ئۇزغان زېمىن،
ئات گۈلدۈرى چاڭلاردا يۈتكەن.
ئۆلۈۋالدى سەھەردە شائىر،
سۆيگىنىدىن ئايرىلغان ئىكەن.

پەرىشتىلەر سۆرەپ چىقارمىش
سەن يالۋۇرۇپ قىلساڭ قارشىلىق
خۇشلۇق، ئازاب يوقالغان تۈگەل،
شاھىدىمەن نۇرلۇق، ئىزگۈلۈك.

زۈلمەتكە كىر يورىغاي زېمىن،
چاچلىرىڭنى ياپىسەن تال - تال.

شېئىرلار

ھۆرىيەت مۇھەممەت

ۋاقىتلارنىڭ قارا قوينىدىن
دەستە - دەستە گۈلنى كۆتۈرۈپ
كۈلەرسەنمۇ قەدىم چۆچەكتەك.

ھىجران ئولغىقى

بىلىپ - بىلمەي ھايات يولۇمدا
تەسلىم بولدۇم يىرگىنىپ تۇرۇپ.
يىغلاپ كەتتىم ھىجايغان پېتى
ساھىللاردا يېگانە يۈرۈپ.

دولقۇنلاردا ئارمان تۈنەيدۇ
كىملىكىنى ئىستىمەك بولۇپ.
قىرغاقلارغا باش قويغان گۈگۈم
زۇمرەتلەردىن ئۆزىنى ئىزلەيدۇ.
ۋىلىق - ۋىلىق كۈلىدۇ دەرەخ
قاراسلايدۇ ئورمان كېچىدە.
پېچىرلىشار ئۇۋىسىز قۇشلار
تۈن پەردىسى يېپىلغان چاغدا
بوۋاق يىغلاپ سالىدى، ئاھ چوقان.
ئىبادەتتە ئولتۇرغان ئانا
چالا - بۇلا دۇئانى قىلىپ
يۈگۈرۈپ كەلدى، يىقىلدى شۇئان.
شېئىرلارغا تۆكۈلدى يېشى
بىر جۈپ يۈرەك، يۈرەكسىز ئورمان
شىلىدىرلايدۇ ئىلاھ كۈيىدە.

يېشىل دۇنيا

قۇياشنىڭ كۈلگىنى يالغان
تامار ئۇندىن سوغۇق ھىجران

باھارنىڭ قوللىرى يېشىل
تۈنەيدۇ مىڭ جان يېشىل كۈيىدە.
كۈتۈپتۇ ھەۋۋامۇ ئادەمنى
يېشىللىق يامرىغان جەننەت ئىچىدە.
پېچىرلايدۇ
سۆيۈلمەسكە قەسەم بەرگەن يېشىل قۇشلار.
مەن تارتىمەن نېچۈك نىقابى
قەلبىمدىكى يېشىل كېچىدە؟

يېشىل دۇنيا، ياپىيېشىل سۆيگۈ
شۇبىرلايدۇ يۈرەككە مەڭگۈ...

قۇياشنىڭ كۈلگىنى يالغان
تامار ئۇندىن سوغۇق ھىجران

كونۇپرت ئىچىدە ئازاب

يېتىمىسىراپ بالكون ئىچىدە،
ھەسرەتلەرگە پۇچۇلانغان پەيت
قارىچۇقۇمغا تىكىلدى مىختەك
«ئەڭ ئاخىرقى سالام» دېگەن خەت.
يالماپ كەتتى خۇشاللىقىمنى
تۇرۇپ قالدىم گىرۋەكلىرىمدە.
خاسىيەتلىك قارنىڭ تەكتىدە
ۋالىلدايدۇ سەمىمىي يۈرەك -
خوش دېيەلمەي ئۆزىگە ئۆزى.
مەۋجۇتلۇقتىن تامىدۇ خىيال
شېئىرسىراپ چاك كەتكەن لەۋگە.
تۇتقۇن بولۇپ ئۆزلۈك تورىغا
بۇقۇلدابىمەن تەنھالىقىمغا.
بالمىياتقۇدا تىپىرلاش ماڭا
ئۆزلۈكىمنى سېزىش دېمەكلىك.
يىرتىپ چىقسام قۇياشقا ئوخشاش

شېئىرلار

نۇرشات مەمتلى

يۇلتۇزلارنىڭ شېۋىرلىشىدا
شاماللارنىڭ غىدىقلىشىدا
ماراپ تۇرار ئوماق زىناقنىڭ

ئەگمىگەن قېشىڭ ئاستىدىن
چاقنىماقتا بىر گۈزەل ئەتەم
تەبەسسۇمدا سۇنساڭ قولۇڭنى
مەن بولۇرمەن زىناقلىرىڭدا
پاك جىلۋەڭنى ئۇپشىم ئۈچۈن
كەپسىزگىنە بىر شەبنەم

دەرياغا قاراش

تېخىمۇ چوڭقۇر، تېخىمۇ چوڭقۇر قاغا ئاۋازى
ئېقىپ كەلمەكتە دەريادىن تېشىپ

يىلتىزسىز تاشلار
ئۇۋىسىنى ئىزلەر سەرسانە

تېخىمۇ چوڭقۇر، تېخىمۇ چوڭقۇر
چۆكۈپ كەتتىم دەريا ئىچىگە

مەن كۆرمىدىم دەريانى چوقۇم
مېنى يالماز قاغا ئاۋازى

قۇملۇققا كىرىش

كىرىپ كەتتىم قۇملۇق ئىچىگە
كىرىپ كەتتى قۇملۇق قەلبىمگە

سەن سۆيگەندەك يېقىملىق تۇيغۇ
تەترەتمەكتە قۇرغاق ھاۋانى

شاماللارنى تىڭشىدىم جىمجىت
جىمجىت شامال تىڭشىدى مېنى
سىيرىلماقتا قۇملار شىرىلداپ
ئالغىنىدىن قاچقاندەك تېنىڭ

قۇم ئۆركىشى ئاتەشلىك تىنىق
ئاڭلانماقتا يۈرەك سوقۇشۇڭ
ئالۋۇن ئەمەس، مەيلى ئالۋۇن بول
مۇقەررەردۇر مەندە يوقۇشۇڭ
مۇقەررەردۇر سەندە يوقۇشۇم

شەبنەم

مېنىڭ ئۈچۈن شۇ سۈزۈك كۈلكەڭ
ئايلىنىدۇ شەكسىز قاناقا

تاشلاندىق يول

ئېزىز نامان

ئاخىرقى گۇناھتا چاقنايدۇ يۇلتۇز،
پۇرلاشقان قىز كۆكسى بۇلغانغان ئېتىز.

ئارقامغا قارىسام يارنىڭ ئېغىزى،
تېنىمنى سۆرەيدۇ چوڭقۇر كوچىغا.
ۋاقىتنىڭ تېشىلگەن تۆمۈر كەشىدە،
بىر ئازاب يۆگىشەر ئۆلگەن تۇيغۇمغا.

ئۆزۈمنى ئالدىدىم تالاي قېتىملاپ،
روھىمنىڭ قۇم باسقان يىراق چېتىدە.
بەخت ۋە تەلەپنىڭ قۇرار يىلتىزى،
بۇرنىڭ ئوشۇقى يۈتكەن كېچىدە.

ھېچكىشى ئۆتمەيدۇ بۇ يولدىن ئەمدى،
ھەسرەتلىك بىر ئۈندە يىغلايدۇ دېڭىز.

مەخپىي خاتىرىلەر

تۇنجى مۇھەببەت زەربىسى

ئاپپەرى

قەدىرلىك «ئا»، بىلەمسەن، ھازىرمۇ سېنى سۆيىمەن. ئۆزۈمنىڭ بەكمۇ سەبىي، غەرەزسىز مۇھەببىتىم بىلەن سۆيىمەن. قەلبىمدىكى مۇڭلۇق ئارزۇ - ئىستەكلىرىم، پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن سۆيىمەن. ساڭا تەلمۈرىمەن. لېكىن يەنىلا ساڭا نەپرەتلىنىمەن. خورلانغان، قىزىلىق غۇرۇرۇم بىلەن نەپرەتلىنىمەن، ئىچ - ئىچىمدىن ئۆكۈنىمەن.

بىلەمسەن، ساختىلىق، ئالدامچىلىق ئاشۇ ۋاپاسىزلىقنىڭ تۈپەيلىدىن يۈرىكىمدە ساقايماي جاراھەتلەرنى قالدۇرغىنىڭنى. توۋا، ئويناپ - كۈلۈپ ھېچ ئىش بولمىغاندەك يۈرگىنىڭگە. . . ھەي، نېمىدېگەن رەھىمسىز، نېمىدېگەن تاش يۈرەكتۈرسەن.

ئېسىڭدىمۇ: مەن مەڭگۈ ئۇنتالمايدىغان، سەنمۇ مەڭگۈ ئۇنتالمايمەن دېگەن ئاشۇ روزى ھېيتتا نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك كۈنلىرىمىز ئۆتكەن! سەن 6 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ئاتا - ئانام، مېنىڭ رازىلىقىمىز توپۇمنى قىلىۋەتمەكچى بوپتۇ، ئەمما ماڭا ئىشەنگەن، ئاتا - ئانامنىڭ ئىرادىسىگە خىلاپلىق قىلساممۇ يەنىلا ساڭا بەرگەن ۋەدەمدىن قەتئىي يانمايمەن. ۋاز كەچمەيمەن دېگەندىڭ. سۆزلىرىڭ ماڭا قاتتىق تەسىر قىلغان بولسىمۇ، گەپ - سۆز قىلمىغاندىم. ئىچىمدە مېنى ياخشى كۆرگەچكە شۇنداق ئامالسىز قاپتۇ دەپ ئويلىغان، ئېيتقۇسىز سۆيۈنگەندىم. كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن سېنىڭدىكى ئۆزگىرىشلەر بارا - بارا ئاشكارىلىنىشقا باشلىدى. بەلكىم ئاتا - ئانىڭ سېنى توي قىلىشقا قايىل قىلغاندۇ؟ 7 - ئاينىڭ 10 - كۈنى (يەكشەنبە) كوچا ئايلىنىپ كېتىۋېتىپ سەن بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم. شۇ كۈنى سەن بىچارە قىياپەتتە «ئاتا - ئانامنى پەقەتلا

قەدىرلىكىم «ئا»، بىلەمسەن، مەن يەنىلا خىيالىي ئەسلىمىلەرگە ھەمراھ بولۇپ ياشاۋاتىمەن. ئېسىمدە، دوستلىرىم دائىم خىيالپەرەسلىكىمنى زاڭلىق قىلىشاتتى. بىراق ھازىرمۇ شۇ مەجەزىم ئارقىلىق سەن بىلەن نەچچە رەت خىيالىي مۇڭدىشىۋاتىمەن، سىردىشىۋاتىمەن، جېدەللىشىۋاتىمەن. قەلبىمدىكى بارلىق پىنھان تۇيغۇ، مۇھەببىتىمنى، ئىلگىرىكى يوشۇرغان ئۈمىدلىرىمنى ئەمدى ئاشكارىلاۋاتىمەن. خىياللىرىم مېنى كۈندىن - كۈنگە مۇڭلاندۇرۇپ قويۇۋاتىدۇ. خىياللىرىم ماڭا بارغانچە ئىشەنچ، جاسارەت ئانا قىلىۋاتىدۇ، خىياللىرىم ماڭا ئايرىلىش ۋە مۇھەببەت ئازابىنى ھېس قىلدۇرۇۋاتىدۇ. مانا ئەمدى ئۆزۈمنىڭ خورلانغانلىقىنى، قايىناق ھېسسىيات، شېرىن ئارزۇلىرىمنىڭ بەربات بولۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىۋاتىمەن. مۇھەببەتنىڭ ھەقىقىي كۈچ - قۇدرىتىنى ئەمدىلا چۈشەنگەندەك بولۇۋاتىمەن. شۇ تاپتا سەن نەدە؟ نېمىلەرنى قىلىۋاتىسەن؟ خىيالىڭ نېمە؟ تېخىچە سوئاللىرىمغا جاۋاب تاپالمايۋاتىمەن. پەقەت ئۆزۈمنىڭ قاتتىق ئازابتا يۈرىكىمنىڭ چىدىغۇسىز ئېچىشىۋاتقانلىقىنىلا بىلىمەن. كىممۇ ئۆزىنىڭ ھەقىقىي مۇھەببىتىنى قەدىرلىمەيدۇ؟ كىممۇ ئۆزىنىڭ پاك سۆيگۈسىنى قەدىرلىمەيدۇ؟ بىلدىم، سەن. . . سەن قەدىرلىمەيسەن.

بۇ كۈنلەردە بۇنىڭدىنمۇ كۆڭۈللۈك ئەسلىمە، بۇنىڭدىنمۇ تاتلىق خىيالىم، بۇنىڭدىنمۇ ئېغىر ئازابىم يوق، ئەلۋەتتە. . . ھېلىھەم چىدام بىلەن كۈلۈپ ياشاۋاتىمەن. بۇ ھەسرەتلىك كۆز ياش، دەرد - ئەلەملىرىمنى يوشۇرۇپ ياشاشقا مەجبۇر قىلىۋاتقىنى قىزلىق غۇرۇرۇم، ئىرادەم ۋە مەغرۇرلۇقىم بولۇۋاتىدۇ.

يۈرىكىمىدە گۆركىرەۋاتقان قارا بوراندىن زىلا قۇتۇلۇپ كېتەلمىدىم. سېنى كۆرۈشمۇ ھەم كۆرەلمەسلىكىمۇ ئوخشاشلا ئازابلىق. ساڭا ئاتاپ خاتىرە يېزىشىمۇ شۇنداق. لېكىن نېمە ئۈچۈن يازمەن؟ نېمە ئۈچۈن سېغىنىمەن؟ نېمە ئۈچۈن سېنى كۆرسەملا چىدىغۇسىز ھەسرەتتە قالىدىغان تۇرۇقلۇق دائىم سەن بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىشىنى تىلەپلا يۈرىمەن؟ بۇ ماڭا قاراڭغۇ، مېنى چۈشەنمەيدىغانلىقىمنى، ھېسسىياتىمغا ھۆرمەت قىلمايدىغانلىقىمنى بىلىپ تۇرۇپمۇ يەنىلا ساڭا ئاتاپ خاتىرە يېزىۋاتىمەن. يۈرەك سۆزلىرىمنى ئىزھار قىلىۋاتىمەن. ساڭا بولغان مۇھەببىتىمنى ئىپادىلەۋاتىمەن. . . مەندە نېمە چارە بولسۇن دەيسەن؟ كىشى پەقەت ئۆزى ياخشى كۆرگەن ئادىمى بىلەنلا ھەقىقىي سىردىنلايدۇ. ئۇنىڭغا خاپىلىقىمنى، خۇشاللىق، ھال - مۇڭىنى ئىيتالايدۇ. مېنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ كەتكەن، كۆزۈڭگە سەت كۆرۈنۈپ، سېغىنماستىن بولۇپ قالغان بولساڭمۇ «بۇنداق ئويلاشتىن ئۆلگۈدەك قورقىمەن»، يەنىلا سېنى ياخشى كۆرىمەن، ھېلىمۇ ئەڭ يېقىن ئادىمىم دەپ قارايمەن.

شۇ تاپتا مۇھەببىتىم ئوتى قەلبىمنى ئۆرتەۋاتىدۇ. ۋۇجۇدۇمنى تىرتىتىۋاتىدۇ، ئۆز - ئۆزۈمنى تىزگىنلىيەلمىگەن ھالدا ساڭا ئىنتىزار بولۇۋاتىمەن. قانداق قىلاي ئەمدى؟ ئايغىڭغا يېقىلىپ مېھىر - شەپقەت تىلەيمۇ؟ ياق، ياق، بۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. بۇ ماڭا ئۆلۈمدىنمۇ ئېغىر كېلىدۇ. ماڭا مۇھەببەت كېرەك، ساپ ھەقىقىي مۇھەببەت كېرەك! ساختا مېھىر - شەپقەت، مۇھەببەتنىڭ لازىمى يوق! مەن مۇھەببەتنى قەدىرلەيمەن. ئاجايىپ نازۇك ھېسسىيات، پاك تۇيغۇلىرىم، نۇرغۇن ۋاقىت، ئەقىدەم سىڭگەن ھەقىقىي مۇھەببەتنى قەدىرلەيمەن. بىراق ئۇنىڭغا قارىغۇلارچە چوقۇنۇشنى، قولى بولۇپ ئەخمەقلەرچە ياشاشنى خالىمايمەن. مەن ئۆز - ئۆزۈمگە، سەن ئىلگىرى تولىمۇ قىزغىن، ئىرادىلىك، غايىلىك، خۇشخۇي قىز ئىدىڭ. ئەمدىلىكتە چۈشكۈنلۈك، دەردتىن قۇتۇلالماي كۈن بويى قىيىنلىۋاتىسەن، ئەجەب سېنىڭ ياشاشتىكى مەقسىتىڭ پەقەت بىر يىگىتنىڭ مۇھەببىتىگە، قەدىرلىشىگە ئېرىشىش ئۈچۈنلىمۇ؟ ياخشى بىر ھەمراھقا ئىگە بولۇپ بەختلىك تۇرمۇش قۇرۇۋېلىش ئۈچۈنلىمۇ؟ دۇنيادا بەختكە ئېرىشىشنىڭ يوللىرى كۆپمۇ،

كۆندۈرەلمىدىم. ئۇلارنىڭ سۆزىنى رەت قىلالماي، توي قىلىشقا قوشۇلدۇم» دېسەڭمۇ، ئىچ - ئىچىڭدىن چىقىۋاتقان خۇشاللىق ئەپت - بەشىرەڭنى ماڭا ئەينەن ئاشكارىلاپ قويغاندەك بولدى. شۇندىلا ئالدى - كەينىمگە قاراپمۇ قويماستىن يۈگۈرگەندەك كېتىپ قالدىم. مەنمۇ سېنىڭ كۆڭلۈڭدىكىدەك ئىش قىلدىم. بىراق ئۆيگە بېرىپ گېلىمدىن غىزامۇ، سۇمۇ ئۆتتىم. خامۇشلۇق، خاپىلىق ئىچىدە ياشىدىم. سېنى سانسىز قېتىم ئىزدەپ بارغۇم، كۆڭلۈمنى، ھېسسىياتىم ئالدىدىكى بېچارلىقىمنى ئىزھار قىلغۇم كەلدى. لېكىن يەنىلا قىزلار ئاجىز كېلىدىكەنمىز. نۇمۇس كۈچىدىنلا سېنىڭ ئالدىڭغا قايتا بېرىشقا جۈرئەت قىلالمىدىم. شۇنداقتىمۇ سېنىڭ مېنى ئىزدەپ كېلىشىڭنى تۆت كۆزۈم بىلەن كۈتتۈم.

مەن ئۆز بەختىمنى سەن بىلەن تۇرمۇش قۇرماقچى بولغان ئاشۇ قىز ھەم سەن ئۈچۈن قۇربان قىلدىم. ئەزەلدىن ئوغۇللارنى چىرايلىق، پۇل - ماللىرى بار دەپ ئايرىمايتتىم، سېنىڭ ئۆزۈڭنى قەدىرلەپ ئۆز ئىززەت - نەپسىڭنى قوغداشتىكى غۇرۇرۇڭ، ئاق كۆڭۈل مەجەزىڭ مېنى تولىمۇ مەپتۇن قىلىپ، سېنى غۇرۇر، ۋىجدانلىق، مەغرۇر، ئىرادىلىك كۆرسىتەتتى. ئويلىمايتتىم، سەندىكى ئاشۇ ۋىجدان، غۇرۇر دېگەنلەرنىڭ گۈزەل قىزنىڭ جىلۋىسى، ناز - خۇلقى ئالدىدا شۇنچە ئاسان ئۆز قىممىتىنى يوقىتىپ قويىدىغانلىقىنى. . .

ئەرلەر قارىغاندا قەلب گۈزەللىكىدىن كۆرە چىراي گۈزەللىكىنى ئەۋزەل كۆرىدىغان ئوخ - شايدۇ. ساڭا ئېچىندىم. سېنى ياخشى كۆرۈپ، ھۆرمەتلەپ، سېنىڭ دەردىڭدە پارە - پارە بولۇپ كېتىشكە تاس قالغان يۈرىكىمگە ئېچىندىم.

قەدىرلىك «ئا»، سەن ئۈچۈن قەلەم تەۋرىتىۋاتقان مۇشۇ مىنۇتتا كۆڭلۈمنىڭ بەكلا يېرىم بولۇۋاتقانلىقىنى، ۋۇجۇدۇمنى ئۈمىدسىزلىك، چۈشكۈنلۈك چىرمىۋالغانلىقىنى ھېس قىلىۋاتىمەن. ئەتىگەندىن بېرى روھىم كۆتۈرۈلۈپ قالار دەپ سىرتلارنى ئايلاندىم. دوستلىرىم بىلەن كۆرۈشۈپ چاقچاقلاشتىم، ئەمما ھەممە ئۇرۇنۇشلىرىم نەتىجىسىز بولدى. نېمىلا قىلماي، قەلبىمنى بېسىپ تۇرغان ئازابلاردىن،

ھېچ نەرسەمنى يوشۇرماسلىقىنى ھېسسىياتىمدىكى ھەر بىر ئۆزگىرىشكە ئېيتىپ بېرىشنى، بارلىق شادلىق - ياغۇلىرىمنى ئەڭ ئاخىرقى قېتىم ئىزھار قىلىشنى خالايتتىم. قىسقىسى، سەندىن تېخىچە ئۈمىد ئۈزمىگەندىم. بۈگۈن پەقەت «يەكشەنبە كۈنى» سەندىن ئاخىر ئۈمىد ئۈزدۈم.

قەدىرلىكىم «ئا»، سەن نەدە؟... ئەمدى بىلىدىم، مەن ئالدىڭدا ھېچنەرسىگە ئىزمەس قىز ئىكەنمەن. شۇنداقتىمۇ ئۆزۈمچە تاتلىق خىياللاردا بوپتىمەن. ساڭا داۋاملىق ئىنتىلىپتىمەن. سېنى يەنىلا ياخشى كۆرۈپتىمەن. سەندىن يەنىلا ئۈمىد كۈتتۈم. مەن ئېمىدىگەن ئەخمەق، ئېمىدىگەن دۆت - ھە! مېنىڭ ئۆزۈڭنى بۇرۇنقىدىن نەچچە ھەسسە مۇھەببەت بىلەن ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى تا بۈگۈنگە قەدەر ياخشى كۆرۈپ كەلگەننىمى زادىلا بىلىمىگەن ھەم چۈشەنمىگەن ئىكەنمەن، چۈشەنمىگەن پەرۋا قىلمىدىڭ، چۈنكى قەلبىڭ بۇرۇنلا بۆلۈنۈپ كەتكەن ئەمەسمۇ؟

سەن مېنى زۆرۈر بولمىغان نەرسەڭنى تاشلىۋەتكەندەكلا تاشلىۋەتتىڭ. مانا ئەمدى مېنى تامامەن ئۈتۈپسەن. راستتىنلا ئۈتۈپسەن... قەدىرلىكىم «ئا»، سېنى كېيىنچە مېنى چوقۇم ئىزدەپ كېلىدۇ دەپ ئويلايتتىم. ئەمدى چۈشەندىم، سەن مېنى زادىلا ئىزدىمەيدىكەنمەن. مېنى ئىزدىشىڭمۇ، ياخشى كۆرۈشىڭمۇ مۇمكىن ئەمەسكەن.

بۇ ئىشلارنى نېمە ئۈچۈن كىچىككەپ چۈشەندىم، نېمىشقا دائىم سېنى ئاقلاپلا كەلدىم؟ سېنىڭ بۈگۈنكى روھى ھالىتىڭدىن مەنلا ئەمەس، پۈتكۈل چىن سۆيگۈ ئىگىلىرى، ھەقىقىي مۇھەببەت قەلبىلىرى يىرگەندۇ، نەپرەتلىنىدۇ.

بولدىلا، ئۆتكەن ئىشلار كەتتى. ئەمدى سەن ئۈچۈن داۋاملىق خاتىرە يېزىشنى ۋاقىت ئىسراپ قىلىش دەپ قارايمەن. ھېلىغىچە يازغانلىرىمۇ يېتەر. مەن ئەمدى ئۆز ئەجرىم، ھالال مېھنىتىم ئارقىلىق ياشاپ، بۇرۇنقى ئىسراپ بولغان ۋاقىتلىرىمنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ مەغرۇر ياشايمەن. سېنىڭ يەنە مېنى ئاۋارە قىلىشىڭنى پەقەتلا خالىمايمەن، ئەلۋىدا ئاھ باشلىق، ئەلۋىدا مۇھەببەت! ئەلۋىدا ئاچچىق ساۋاقلار. ئەلۋىدا تاتلىق - شېرىن كۈلكىلەر، ئەلۋىدا مېنىڭ سەبىي سۆيگۈم، ئەلۋىدا مېنىڭ ئۈتۈلمەس ئاشۇ كۈنلىرىم، ئەلۋىدا!.. ئەلۋىدا!

سەن نېمانچە ئاجىز، نېمانچە ئىرادىسىز. ئۆزۈمنى شۇنداق ئەيىبلەدىم. بۇنىڭ بىلەن ئازراق بولسىمۇ تەسەللى تاپقانداك بولدۇم.

قەدىرلىكىم «ئا»، راستىمنى ئېيتسام، بۇ زەرە - مۇھەببەت زەربىسى. تۇرمۇشتا يولۇققان بارلىق زەربىلىرىم ئىچىدە ئەڭ ئېغىر، ئەڭ كۈچلۈك، ئەڭ رەھىمسىز زەرە بولدى. بۇ زەرە مېنى چۈشكۈنلۈك پانتىقىغا پانتۇزماقچى، بۇ زەرە مېنى بارلىق تۇرمۇش لەززەتلىرىدىن مەھرۇم قىلماقچى، بۇ زەرە مېنىڭ تۇرمۇشقا، ھاياتقا بولغان ئىشەنچىمنى يوقاتماقچى، بىرقىسىم ياشلارغا ئوخشاش ھاياتىمدىن ئايرىماقچى بولدى. ياق! بۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. زادىلا مۇمكىن ئەمەس، مەن چىدايمەن، ھەممىسىگە چىدايمەن، جەزمەن بەرداشلىق بېرىپ دۈشمەنلىرىم ئالدىدا مەغرۇر ياشايمەن.

بىرنەچچە ھەپتە بولدى. خاتىرە يېزىش بىلەن ئۆتتۈم. كۈنلىرىم ئالدىراش، مەنىلىك ئۆتتى. لېكىن خۇشال، خاتىرجەم ئۆتتى دېسەم يالغان سۆزلىگەن بولمەن. قەدىرلىكىم «ئا»، مۇتلەق كۆپ ساندىكى ياشلىرىمىز ھاياتىدىكى تۇنجى مۇھەببىتى بىلەن ئۆمۈر بويى بىللە ئۆتۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ. لېكىن بۇ ئارزۇسىنى ئىشقا ئاشۇرغانلار زادى قانچىلىك؟ ناھايىتى ئاز ساندا بىرقىسىم ۋىجدانلىقلار شۇنداق قىلىدۇ. بىراق كۆپلىگەن ۋىجدانسىز، ۋىجداننى پۇل، مال، چىرايغا، ھوقۇق، نوپۇز، ئابروۋىغا تېگىشىدىغانلار ئۇنداق قىلالمايدۇ. ئاقىۋەتتە ئاشۇ چىراي، مال - دۇنيا، ئابروۋىلار ئۇنى بەختسىز قىلىپ قويدۇ.

ھازىر ياشلىرىمىز ئارىسىدا ساختا مۇھەببەت، بىر - بىرنى ئالداشلار كۈندىن - كۈنگە كۆپىيىپ كەتتى. بۇنىڭ ھەممىسى مۇھەببەت پاجىئەلىرى بولۇپ ھېسابلانمايدۇ؟ ساختا مۇھەببەتنىڭ ئاقىۋىتى نېمە بولىدۇ؟ بۇ ھازىرقى ياشلىرىمىزنىڭ ئويلىنىپ بېقىشىغا تېگىشلىك بىر مەسىلە. مۇھەببەت پاجىئەلىرىگە كىم سەۋەبچى؟ بەربات بولۇۋاتقان سۆيگۈلەر، ئىسراپ بولۇۋاتقان ۋاقىتلار، پۇشايان ئوتىدا يۈزلىمىدەك پۇچىلىنىۋاتقان يۈرەكلەر نېمىشقا كۈندىن - كۈنگە كۆپىيىپ كېتىدىغاندۇ؟

قەدىرلىك «ئا»، ھازىرقى مۇشۇ مىنۇتتا سېنى كەچۈرۈشىمنى ياكى سەندىن نەپرەتلىنىشىمنى زادىلا بىلىمەيمەن. ھەرھالدا سېنىڭ بىلەن ئەڭ ئاخىرقى قېتىم سۆزلىشىپ قېلىشىنى، كۆرۈشۈشنى ئارزۇ قىلاتتىم. سەندىن

ياتلىق بولۇشى

(ھېكايە)

ئابلەت قۇربان

تۇرسۇن دادىسىنى ئەسلىيەلمەيتتى. ئانىسىنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، تۇرسۇن ئۈچ ياشقا كىرگەن يىلى دادىسى تۈگەپ كېتىپتىكەن. ئائىلىدە پەقەت ئانىسى، ئاچىسى، تۇرسۇنلا بار ئىدى. تۇرسۇننىڭ ئۆيى ناھىيە بازىرىدىن 80 نەچچە كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ساپلىقنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان خىلۋەت، چەت مەھەللىدە ئىدى. مەھەللىدە بار - يوقى 20 نەچچە ئائىلىلىك بار ئىدى. كىشىلەر بىر - بىرىنىلا ئەمەس، ھەتتا كىمىنىڭ نەچچە قوي - كالىسى بارلىقىدىن تارتىپ ھەممىسىنى بەش قولىدەك ئېنىق بىلىشەتتى. مەھەللە ناھىيە بازىرىدىن چەتتە بولغاچقىمىكىن، يىللاپ - يىللاپ مەھەللىگە سىرتتىن ناتونۇش ئادەم كەلمەيتتى. بىرەر ناتونۇش ئادەم كېلىپ قالغۇدەك بولسا كىشىلەر خۇددى تاشقى پىلاننات ئادىمىنى كۆرگەندەك ھەيران قېلىشاتتى. شۇ كۈنلەردە مەھەللىگە 27 - 28 ياشلار چامىسىدىكى ناتونۇش بىر يىگىت كېلىپ قالدى. باشقىلارنىڭ ئېيتىشىچە ئۇ تۇرسۇننىڭ ئارىتام قوشنىسىنىڭ شەھەردىكى تۇغقىنى ئىكەن، ئۇلارنى ئالاھىدە يوقلاپ كەپتۇ. بۇ ئىش نەچچە كۈن ئۆتمەي مەھەللىدىكىلەرنىڭ قۇلقىغا بەتتىسى. تۇرسۇن ئەتىگەنلىكى مەكتەپكە بېرىپ، كەچتە كېلىپ قوي - كالىلىرىنى بېقىپ يۈرگەچكە بۇ ئىشقا ئانچە دىققەت قىلىپ كەتمىدى. ئۇنىڭ نەزىرىدە بۇ ئىش ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتسىز ئىدى.

بېرىشى مۇمكىنلىكىنى پەرەز قىلدى. نەچچە كۈن ئۇنىڭ كۆڭلى ئازراق ئەنسىزلىك ئارىلاشقان بىسەرەمجانلىق ئىچىدە ئۆتتى. «شۇنداق بولۇشى مۇمكىنمۇ؟!» بۇ سوئالنى ئۆزىگە تالاي قېتىم قويدى. ئۇنىڭغا بۇ ئىش پەقەت مۇمكىن بولمايدىغان ئىشتەك تۇيولاتتى. مۇشۇنداق چاغدا ئۇ ئۆزىنى كۆڭلى ئارامىغا چۈشۈپ يېنىكلىپ قالغاندەك ھېس قىلاتتى. تۇرۇپلا يەنە ھېلىقىدەك خىيال كۆڭلىدە ھۆكۈمران ئورۇننى ئىگىلەيتتى. تۇرسۇن مۇشۇنداق ئىشنىڭ يۈز بېرىشى مۇمكىنلىكىنى ئالدىن يەرەز قىلغان بولسىمۇ، ئانىسىدىن ئاڭلىغاندا يەنە ھەيران قالدى، نېمە دېيىشىنى بىسەلمەي مەڭدەپ تۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ كۆڭۈل ئارامىسى پۈتۈنلەي بۇزۇلدى. تۇرسۇن قانداقتۇر بىر قىممەتلىك نەرسىسىدىن ئايرىلىپ قېلىش ئالدىدا تۇرغاندەك ئۆزىنى تولىمۇ كۆڭۈلسىز ھېس قىلدى. ئاچىسى ھېلىقى يىگىتكە ياتلىق قىلىنماقچى ئىدى. بۇ ئىش شۇنداق ئۈستۈمۈت، تاسادىپىي تۇيۇلدى. ئە بۇ ئىشنى پەقەت مۇمكىن بولمايدىغاندەك سېزەتتى، ئاچام قوشۇملىسلىقى مۇمكىن دەپ ئويلايتتى. ئۇنىڭ ئېڭىدا ئاجايىپ غەلىتە، ئەقىلغە سىغمايدىغان بىر خىل تۇيغۇ بار ئىدى. ئۇنىڭ ئېڭىچە بولغاندا توي ئىشى ناھايىتى نومۇسلىق،

يېقىنقى كۈنلەردىن بۇيان تۇرسۇننىڭ ئارىتام قوشنىسى ئۇنىڭ ئۆيىگە تولا كىرىدىغان بولۇپ قالدى. تۇرسۇن دەسلەپ بۇ ئىشقا ئانچە ئېرەن قىلمىغانىدى، لېكىن كېيىن بۇ ئىش ئۇنىڭغا سەل بىنورمالدەك تۇيۇلدى. ئۇنىڭ يۈرىكى بىر شەپىنى، بەلكى بىر شۇملۇقنى سەزگەندەك بولدى. ئۇ بىرەر ئىشنىڭ يۈز

بۇلۇپ قالدى. «ئاچام قوشۇلماسلىقى مۇمكىن». بۇ ئوي ئۇنىڭ ئۈمىد نۇرى ئۆچكەن قەلبىنى ئازراق يورىتىپ، تەسەللى بېرىۋاتاتتى. ئۇ تۇرۇپلا يەنە ئۆزىنىڭ ئويلىغانلىرىنى ناھايىتى ئەخساقانە، بىمەنە خىيالىدەك ھېس قىلىپ قالدى. چۈنكى بۇ يەردە قىزلار ئەمدىلا 15 - 16 ياشلارغا كىرىپ ياشلىقنىڭ نېمىلىكىنى، يۈرىكىنىڭ چوڭقۇر يېرىدە ئەمدىلا باش كۆتۈرۈۋاتقان نازۇك، شېرىن، كىشى قەلبىنى ۋەسۋەسىگە سالىدىغان ھېس - تۇيغۇنىڭ نېمىلىكىنى ئاڭلىرىپ بولغۇچە ئۆزىنى باشقا بىر ئەرنىڭ قولىدا كۆرەتتى. شۇنداق ئىكەن، 17 ياشقا كىرگەن بىر قىزنىڭ توي قىلىدىغانلىقىدىن گۇمان قىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟! ئۇ تۇرۇپلا يەنە مۇشۇنداق ئويغا كېلىپ قالدى. لېكىن تېزلا بۇ ئويىدىنمۇ ۋاز كەچتى. ئۇ يەنىلا ئازابلىق، زىددىيەتلىك خىياللىرىنىڭ ئاسارىتىدىن قۇتۇلالمايدى. ھېلىقى يىگىتنىڭ يوغان، تەتۈر ئۇستىخان قىياپىتى بىلەن ھەدىسىنىڭ نازۇك، زىلۋا قىياپىتىنى سېلىشتۇرسىلا ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئۆزىمۇ تازا چۈشىنىپ كەتمەيدىغان ئازابلىق، يېقىمسىز تۇيغۇ چۈلغىۋالاتتى. ئۇ يېقىنقى كۈنلەردىن بېرى ئاچىسىغا پىراقتىن دىققەت قىلىپ قارايدىغان، بىرەر ئۆزگىرىش بار - يوقلۇقىغا سەپالىدىغان بولۇپ قالدى. ئاچىسى ئۇنىڭغا مۇڭلىنىپ قالغاندەك، كۆڭلىدە قانداقتۇر بىر دەردى باردەك تۇيۇلاتتى. بىر كۈن ئۆتسە ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى گۇمان، ئىزىراپ، پاراكەندىچىلىكمۇ شۇنىڭغا ماس ھالدا كۈچىيىپ كېتىۋاتقانداك بىلىنەتتى. ئۇ ئاچىسىنى ئازابلىق، مۇشكۈل كۈنگە قالغاندەك، بىراق ئۆزى قېرىنداشلىق بۇرچىنى ئادا قىلالماي ئوڭايىسىز ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغاندەك سېزەتتى.

ئۇنىڭ «بۇ توي بولمىسەن» دېگەن ئارزۇسىمۇ كۆپۈككە ئايلاندى. تۇرسۇننىڭ ئارىتام قوشنىسى ئۆز ئۆيى بىلەن تۇرسۇننىڭ ئۆيى ئوتتۇرىسىدا موكىدەك قاتناپ يۈرەتتى. ئۇچرىغاندا كىشىگە:

- ئايزىمگۈلگە ئامەت كەلدى، بېشىغا بەخت قۇشى قوندى، دىلمۇراتجاننىڭ ئانىسى شەھەردە چوڭ باشلىق، ھايىلا دەپ قوپىدىغان بولسا قوڭغۇز پىكاپ دېگەن ئىشىكىنىڭ ئالدىغا يېغىپ كېتىدۇ، - دەپ داۋراڭ سېلىپ يۈرەتتى.

تۇرسۇننىڭ ئائىلىسىگە ئۆمۈر بويى قايىنۇرۇپ بولغۇسىز مېھرى - شەپقەت ياغدۇرغاندەك كۆرەڭلەپ يۈرەتتى. ئارىلىقتا شەھەردىن

ئۇيالىق ئىش ئىدى. يۈزى تۆۋەن، تارتىنچاق ئاچىسىغا بۇنداق نومۇسلىق ئىشنى قوبۇل قىلدۇرۇش ئەمەس، ھەتتا ئالدىدا ئېيتىشىمۇ مۇمكىن بولمايدىغان ئىشتەك تۇيۇلاتتى.

تۇرسۇننىڭ كۆز ئالدىدا 27 - 28 ياشلار چامىسىدىكى تەبەل، تەتۈر ئۇستىخان، يۈزلىرىنى دانخورەك قاپلاپ كەتكەن ھېلىقى يىگىتنىڭ قىياپىتى گەۋدىلەندى. تۇرسۇن ئۇ يىگىت بىلەن بىرەر ئېغىز پاراڭلىشىپ باقمىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ يىگىت ئۇنىڭدا ياخشى تەسىرات قالدۇرمىدى. ئۇ ھېلىقى يىگىتنى ئاچىسىغا لايىق كەلمەيدىغاندەك سېزەتتى. ئۇ بىردىنبىر قېرىندىشى بولغان ئاچىسىنى تولۇق چۈشىنەتتى. ئاچىسى شۇنچىلىك ياۋاش، شۇنچىلىك تارتىنچاق ئىدى. تۇرسۇن «دۇنيادىكى ئەڭ ياۋاش ئادەممۇ ئاچامنى بوزەك قىلالايدۇ» دەپ ئويلايتتى. ئۇنىڭ ئارزۇسىچە بولغاندا، ئاچىسى بىلەن توي قىلىدىغان ئادەم قانچىلىك نامرات، كۆرۈمسىز بولسىمۇ مەيلى، لېكىن قويدەك ياۋاش، مۇلايىم، ئاچىسىنىڭ كۆڭلىگە پەقەت ئازار بەرمەيدىغان باغرى بۇمشاق ئادەم بولۇشى كېرەك ئىدى. شۇنداق بولغاندىلا ئۇنىڭ كۆڭلى ئارامغا چۈشەتتى. لېكىن ئۇ ھېلىقى يىگىتنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرسىلا باشقىچە بولۇپ قالاتتى. ئۇ، بۇ يىگىتنىڭ كۆزلىرىدىن بىر خىل قوپاللىق، شەپقەتسىزلىك، باغرى تاشلىقنىڭ ئىزىنلىرىنى كۆرگەندەك بولاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە تۇرسۇن شەھەرلىكلەرنى ياقىتۇرمايتتى. ئۇنىڭ نەزىرىدە شەھەرلىكلەرنىڭ ھەممىسىنى كۆرەڭ ئىدى. ئۇ ئۆزىدە قاچاندىن باشلاپ، نېمە سەۋەبتىن مۇشۇنداق تۇيغۇنىڭ شەكىللىنىپ قالغىنىنى بىلمەيتتى. تۇرسۇن قانچىلىك ئازاب - ئوقۇبەتكە، مۇشكۈللۈككە قېلىشقا رازىكى، لېكىن ئاچىسىنىڭ بىر تامچە ياش تۆكۈشىگە يۈرىكى چىدىمايتتى. ئۇ ئاچىسىنى شۇقەدەر ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ئەمدى تېخىمۇ چوڭقۇر چۈشەنگەندەك بولدى. ئۇ قانداقتۇر بىر سەۋەب بىلەن بۇ تويىنىڭ بۇزۇلۇشىنى شۇنچىلىك خالاپ قالدى. «ئاچام قوشۇلمىسا قانداق ياخشى بولاتتى - ھە! ئاچام بىلەن كۆرۈشۈپ باقسام قانداق بولار؟!» ئۇ ئاچىسى بىلەن كۆرۈشۈشنى، ئۆزىنىڭ ئويلىغانلىرىنى ئاچىسىغا ئېيتىشىنى ئويلىدى. لېكىن جۈرئەت قىلالىدى. مۇشۇ گەپ چىققاندىن بېرى ئاچىسى بىلەن بىرەر ئېغىزمۇ پاراڭلىشىپ باقمىدى. ئۇچرىشىپ قالسىمۇ ئاچىسىمۇ، ئۇمۇ ئۆزلىرىنى بىر خىل ئوڭايىسىز ھېس قىلىدىغان

چاپقاشتى. راست، نۇرسۇن بىرنېمىنى چۈشەنگەندەك بولدى. ئۇ توپلا بولسا توپى بولغان قىزنىڭ خۇددى ئۆلۈمگە ئېلىپ ماڭغاندەك ھۇ تارتىپ يىغلىغىنىنى كۆرگەندى، لېكىن ئاچىسى ئىپادىسىز بىر خىل ھالەتتە تۇراتتى. بىرنەچچە ئايال ئەجەبلەنگەندەك كۆز بېقىشىشۋالدى. نۇرسۇننىڭ ئېغىدا چىگىش يىپەك مۇرەككەپ، زىددىيەتلىك خىياللار لەيلەپ يۈرەتتى. ئۇ نېمە قىلىش كېرەكلىكىنى بىلەلمەي گاڭگىراپ تۇرۇپ قالدى. ئۇ ئۆزى تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتقان ئاچىسىغا قاراپ تۇردى. ئاچىسى بىرنەچچە قىزنىڭ ھەراھلىقىدا ئەڭ چىرايلىق بېزەلگەن كىچىك ماشىنىنىڭ يېنىدا توختىدى. شۇ ئارىلىقتا نۇرسۇننىڭ ئانىسى پەيدا بولدى، تومۇرلىرى كۆپۈپ چىققان، قاقشالەك ئورۇق، گۆشسىز قوللىرى بىلەن قىزنى باغرىغا باستى، پېشانىسىدىن سۆيىدى. شۇ ئارىلىقتا چاققانلىق بىلەن بىرى ماشىنىنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى. ئاچىسى ئىككى قەدەم چامىدى، توساتتىن توختاپ كەينىگە ئۆرۈلدى، شۇنداق بىر جۈرئەت بىلەن يۈزىگە يېپىلغان چۈمبەلنى ئېلىۋەتتى. ئۇنىڭ كۆزى بىرنى، بەلكى كۆپچىلىكنىڭ ئارىسىدىن ئىنىسىنى ئىزدەيتتى. ئاچىسىنىڭ كۆزى ئۆزىگە تىكىلىشى بىلەن نۇرسۇن ئىتتىك يەرگە قارىۋالدى. نۇرسۇنلا يەنە بېشىنى كۆتۈردى. ئۇنىڭ كۆزى ئاچىسىنىڭ كۆزى بىلەن ئۇچراشتى. يۈرىكى جىغىغىدە قىلىپ، پۈتۈن بەدىنىگە مۇزدەك سوغۇق ئېقىم تارىدى. ئاچىسىنىڭ قويۇق قوشۇما قاشلىرى ساپە تاشلاپ تۇرغان كۆزلىرىدە لىققىدە ياش لىغىرلاپ تۇراتتى. ئۇ نېمە قىلىش كېرەكلىكىنى بىلەلمەي تېخىرقاپ تۇرۇپ قالدى. ئىتتىك ئاچىسىنىڭ ئالدىغا بارماقچى بولدى، لېكىن پۇتى مىخلاپ قويغاندەك قىمىرلىمايتتى. ئاچىسى بىرنېمە دېمەكچى بولغاندەك ئېغىزىنى ئۆمەللىدى، لېكىن ھېچنېمە دېيەلمەيدى. قانداقتۇر دېمىسە بولمايدىغان بىر گېپى باردەك لەۋلىرى تىترەيتتى. ئۆمىدلىنىپ ئالدىغا بىر قەدەم چامىدى، بىرنېمە دېمەكچى بولۇپ ئېغىزىنى يەنە ئۆمەللىدى. . . شۇ ئارىلىقتا كۆز چانلىقىغا سىغىمىغان ياش مەڭزىنى بويلاپ سىرغىپ چۈشتى. . . ئاخىرىدا نېمە ئىش بولغانلىقىنى نۇرسۇن ئاڭقىرمىدى. پەقەت شاۋقۇن - سۈرەن ئىچىدىكى كىچىك ماشىنىنىڭ قوزغالغان ئاۋازىنى غۇۋا ئاڭلىغاندەك بولدى. . .

بۇ كىچىككىنە كۆرۈنۈش ئۇنىڭغا قاتتىق تەسىر قىلدى. ئۇنىڭ روھى تېنىدىن ئاچراپ

ئىككى كىچىك ماشىنىدا 7 - 8 ئادەم چىقتى. ئاڭلىشىچە ھېلىقى يىگىتنىڭ ئاتا - ئانىلىرى ۋە ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئىكەن. توپنىڭ ۋاقتىمۇ بەلگىلىنىپ بولغانىدى. دېمەك، ئەڭ ئاخىرقى خىرە ئۈمىد نۇرسۇن ئۆچكەندى. ئۇ ئاچىسىنىڭ بۇ توپغا قوشۇلىدىغانلىقىغا ئىشەنمەيتتى. لېكىن توي تەييارلىقىغا ھەممەيلەن جىددىي كىرىشىپ كەتكەندى. نۇرسۇننىڭ ئاچىسىنىڭ نېمىدەپ جاۋاب بەرگەنلىكىنى بەكمۇ بىلگۈسى بار ئىدى. ئاچىسىنىڭ پىكىرىنى ئالماي مەجبۇرىي مۇشۇنداق بېكىتىلگەنمىدۇ؟ ئۇ بۇنىڭغا بىرنېمە دەپ ھۆكۈم قىلالىدى.

ئۆگۈنلۈككە توي دېگەن كۈنى نۇرسۇن مەكەنەپتىن سوراپ كەلدى. ئۇ ئۆزى قىلالايدىغان ھەم قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنىڭ ھەممىسىگە ياردەملەشتى. ئۆز ئىختىيارىچە ئەمەس، ئامالسىزلىقتىن شۇنداق قىلدى. توي ھازىرغىچە بۇ مەھەللەدە كۆرۈلۈپ باقمىغان ھەشەم، داغدۇغا ۋە قىماس - چۇقانلار ئىچىدە ئۆتكۈزۈلدى. نۇرسۇن ئەتىگەندىن باشلاپلا قازان بېشىغا قاراشتى. قولغا سۇ بېرىش، ئاش توشۇش ۋە باشقا يۈگۈر - يېتىم ئىشلارغا باشچىلاپلا كىرىپ كەتتى. ئەتىگەندە ئەرلەر ئۇزراپ بولۇپ، ئۇ خېلى ئارام تېپىپ قالغاندەك بولدى. توپنى چۈشتىن كېيىنلا كۆچۈرمەكچى ئىدى. سەۋەبى، بۇ يەر بىلەن ۋىلايەت مەركىزىنىڭ ئارىلىقى 150 - 160 كىلومېتىر كېلەتتى. ئىشىكىنىڭ ئالدىغا توختىتىپ قويۇلغان بىرنەچچە كىچىك ماشىنا ھەر خىل رەڭدىكى لاتا، گۈللەر بىلەن چىرايلىق زىننەتلەنگەندى. نۇرسۇن قىلغۇدەك باشقا ئىشىمۇ قالمايغانىدى. ئۇ ئىشىكىنىڭ ئالدىدىكى ئۈجمە دەرىخىنىڭ تۈۋىدە كۆڭلى بىسەرەمجان ھالدا تۇراتتى. توپنى كۆچۈرمەكچى بولسا كېرەك، ھويلىدىكىلەر ۋاراڭ - چۈرۈڭ قىلىشىپ ئۆرە - تۆپە بولۇشتى. نۇرسۇن ئادەملەر ۋە ئۇششاق بالىلار ھويلىنىڭ ئالدىغا يىغىلىۋېلىشقانىدى. چەتتىكى ئۆيدىن يۈزىگە چۈمبەل يېپىلغان نۇرسۇننىڭ ئاچىسىنى ئېلىپ چىقىشتى. ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە ئۇلار توختاپ قېلىشتى. نۇرسۇن دەۋازىنىڭ ئالدىدا ھەممىسىنى كۆرۈپ تۇردى. نۇرسۇننىڭ ئاچىسى ئاۋۋالقىدىن سەل ئېگىزلىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. ئارىتام قوشنىسى ئۇنىڭ ئاچىسىغا بىرنېمەدەپ پىچىرلىدى. قوشنا ئاياللاردىن ئىككىسى كېلىپ بىرنېمە دېيىشتى. ئۇلار قانداقتۇر بىر گېپىنى ئۆتكۈزەلمىگەندەك بېشىنى

بارغۇ؟! نېمىشقا ئۇنىڭغا دەردىمنى تۆكمەيمەن؟! ئۇنىڭغا ئىلتىجا قىلىپ باقمايمەن؟! تۇرسۇن ئاچىسىنىڭ ھېلىقى ۋاقىتتىكى ھالىتىنى مۇشۇنداقمۇ تەسەۋۋۇر قىلدى. يۈرىكىنى ئۆرتەيدىغىنىمۇ مۇشۇنداق تەسەۋۋۇر ئىدى. مۇشۇنداق تەسەۋۋۇر قىلىسلا ئۆزىنى ئاچىسى ئالدىدا ئۆتەشكە تىگىشلىك قېرىنداشلىق بۇرچىنى ئادا قىلالىغاندەك ئازابلىق سېزەتتى. تۇرسۇن ئەسلىدىنلا خىيالچان ئىدى. ھازىر تېخىمۇ شۇنداق بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ھېچقانداق ئادەمگە ئارىلاشقۇسى كەلمەيتتى، ھېچقانداق ئىشقا قولى بارمايدىغان بولۇپ قالدى. ئۇ تولۇقسىز ئۈچىنچى يىللىققا چىققاندىن بېرى تېخنىكوم ئىمتىھانى ئۈچۈن ناھايىتى ياخشى تەييارلىق قىلغانىدى. لېكىن يېقىنقى بىرنەچچە كۈن پۈتۈنلەي بىكار ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ ئۆزىگە ھېچقانداق ئارزۇ - ئىستەك قالمىغاندەك، ھەممە نەرسە ئۇنىڭ ئۈچۈن ئۆز قىممىتىنى يوقاتقانداك بىلىنەتتى.

تۇرسۇن مەكتەپتىن بالدۇرلا ياندى. چۈنكى ئانىسى يىگىت تەرەپ ئۆتكۈزىدىغان توپغا قاتنىشىش ئۈچۈن شەھەرگە كىرمەكچى ئىدى. ئۆيگە قاراش، چارۋىلاردىن خەۋەر ئېلىش ئۇنىڭغا قالغانىدى. ئۇ مەھەللىدىكى بالىلاردىن ئايرىلىپ يول بىلەن ئەمەس، ئېتىزلىقنىڭ قىرى بىلەن ماڭدى، مەقسەت - يولنى قىسقارتىش ئەمەس، ئادەملەردىن قېچىش ئىدى. شۇنداق بولغاندا ئۇنىڭ خىيال سۈرۈشىگە ھېچكىم دەخلى قىلمايتتى. ئۇنىڭ ئېڭىدا پەقەت «ئاچام نېمە دېمەكچى بولغىنىتتى؟!»، «ئاچام قانداق تۇرۇۋاتقاندۇ؟!» دېگەن ئىككى سوئال لايىق يۈرەتتى. ئۇ، بۇ سوئالنى تالاي قېتىم تەكرارلىدى، تالاي قېتىم يەنە ئۆزى جاۋاب بەردى. لېكىن ئۇنىڭ نەتىجىسى - جاۋابى ئازابلىق ئىدى. ئۇ ئۆزىنى نەچچە قېتىم ئىشنىڭ ياخشى تەرىپىنى ئويلاشقا مەجبۇرلاپ باقتى، لېكىن ئېڭىغا سىغدۇرالمىدى. دائىم كۆز ئالدىغا ئاچىسىنىڭ قان يىغلاۋاتقان، يۈرىكى ھەسرەت، خورلۇق، ھاقارەت بىلەن توشۇپ كەتكەن ئېچىنىشلىق قىياپىتى گەۋدىلىنىپ يۈرىكىنى ئازابلايتتى. ئۇ يېقىنقى بىرنەچچە كۈندىن بۇيان ئۆزىنى گويا ئاچىسى ئۈچۈنلا تۈرەلگەندەك، ئاچىسىنىڭ خۇشاللىقى، بەختى ئۈچۈنلا ياشاۋاتقانداك، لېكىن ھازىر بۇنداق ھالەت ئاياغلىشىپ ھەممە نەرسە ئۆز قىممىتىنى يوقاتقانداك سېزەتتى. بېدىلىكتىن پۇررىدە

كەتكەندەك ئەقلى ھېچنېمىگە ئىشلىمەيدىغان، گاراڭ، خارامۇش بولۇپ قالدى. ئۇ ئەقلىنى بىلگەندىن تارتىپ ھازىرغىچە ئاچىسى بىلەن بىرەر قېتىممۇ ئۇرۇشۇپ قالغىنىنى ئېسىگە ئالمايتتى. ئۇلار شۇنداق ئىناق ھەم بىر - بىرىدىن تارتىنغاندەك پەدشەپ بىلەن ئۆتەتتى. جاھاندا قانداق ئىش يۈز بەرسە بەرسۇن، ئاچىسى ئۆز تۇرمۇشىدا بىر تامچىمۇ ياش تۆكمەسلىكى كېرەك ئىدى. لېكىن ئىش دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە بولدى. ئاچىسىنىڭ كۆز چانقىغا لىققىدە تولغان ياش ئۇنىڭ يۈرىكىدىكى تىل بىلەن ئىپادىلىگۈسىز چوڭقۇر دەرد - ئەلىمىنى ئىپادىلەپ بېرىۋاتقانداك ئازابلىق ئىدى. ئوينى كۆچۈرىدىغان ۋاقىتتا ئەگەر ئاچىسى باشقا قىزلارداك چوقان سېلىپ، ھۇ تارتىپ يىغلىسا بۇ ئۇنىڭغا ھېچنېمە ئەمەس ئىدى. چۈنكى ئۇ بۇنى رەسمىيەت ئۈچۈن دەپ چۈشەنگەن بولاتتى. ئاچىسى ياۋاش بولسىمۇ، لېكىن چىدىماس يىغلاڭغۇلاردىن ئەمەس ئىدى. ئۇ ھازىرغىچە ئاچىسىنىڭ بىرەر قېتىممۇ يىغلىغىنىنى كۆرمىگەنىدى. شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، ئاچىسىنىڭ ھېلىقى قىياپىتى دائىم دېگۈدەك ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا گەۋدىلىنىپ يۈرىكىنى ئازابلايتتى. ئەنە، ئۇ توساتتىن توختىدى، كەينىگە ئۆرۈلۈپ بىرىنى ئىزدىدى. ئۇنىڭ كۆزى تۇرسۇنغا چۈشتى، كۆز چانقىدا پىلىق - پىلىق ياش لىغىرلاپ تۇراتتى. ئۇ بىرنېمە دېمەكچى بولدى، لەۋلىرى يېنىك ئىتتىرىدى... لېكىن بىرنېمە دېيەلمىدى... كۆز چانقىغا سىغىغان ياش مەڭزىنى بويلاپ شۇرىدە سىرغىپ چۈشتى... ئاچىسىنىڭ شۇ ۋاقىتتىكى قىياپىتى ئۇنىڭغا شۇنداق ئېچىنىشلىق، ئازابلىق تۈيۈلدى. ئۇ ئايرىلىش ئالدىدا ئاچىسىنىڭ بىرەر ئېغىز سۆزىنى ئاڭلىيالمىغانغا شۇنداق ئۆكۈندى. ئاچىسى ئۇنىڭغا بىرنەرسىنى تاپىلماقچىمۇ؟ ياكى بىرنەرسىنى ئۆتۈنمەكچىمۇ؟ ئۇ ئاچىسىنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىنى مۇنداق تەسەۋۋۇر قىلدى: «ئۆي ساڭا قالدى، يالغۇز ئانىمى ساڭا تاپشۇردۇم، ئانىمغا ئوبدان قارا!» ئۇ تۇرۇپلا يەنە ئاچىسىنىڭ ئازابلىق ھالىتىدىن باشقا بىر مەنە ئىزدەيتتى، ئاچىسى ئازابلانماقتا، يۈرىكى يىغلىماقتا، ئۇنىڭ يۈرىكىدىكى دەردنى ھېچكىم چۈشەنمەيدۇ. ئۇنىڭ يۈرىكى لەختە - لەختە قان بولدى. ئۇنى ھېچكىم قۇتۇلدۇرالمىدۇ. بارلىق دەردنى ئۆزۈم تارتاي، ئۇنىڭ كۆزىگە يىغا ئولاشتى. راست، مېنىڭ بىر قېرىنداش ئىسىم

ۋاسىلارنى بىر - بىرلەپ ساناپ چىقاتتى. ئۇ ساناپ يادا بولۇپ كەتكەندى. بىراق ھازىر ئۆيگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ بىر نەرسىنى پەرق ئەتكۈسىز بولۇپ كەتتى. ئۇ قەلبىنىمۇ قاراڭغۇلۇق قاپلاپ كەتكەندەك ئۆزىنى ئەنسىز ۋە پاراكەندە سەزدى. ئوساتسىملا تورۇستا ئىنتايىن ئاجىز ئىككى نۇر توچكىسى پەيدا بولغاندەك بولدى. ئۇ ئۆز كۆزىگە ئىشەنمەي قالدى. «تۇيغۇلىرىم ئالداۋاتامدۇ نېمە؟!» دەپ ئويلاپ قالدى. لېكىن شۇنداقتىمۇ تورۇستىن كۆز ئۈزۈلمىدى. نۇر توچكىسى شۇنداق ئاجىز ئىدى. لېكىن ئۇ ئېنىق كۆردى. نۇر توچكىسى ئۇنىڭغا بارا - بارا روشەنلىشىۋاتقانداك تويۇلدى. ئۇمۇ كۆزىنى ئۈزۈپ مەختەك تىكىلىپ توردى. نۇر توچكىسى بوشلۇقتا لەپەپ تۇراتتى. ئۇ بوشلۇقتا بىر چىراينىڭ خىسرە شەكىلىنىۋاتقانلىقىنى سەزدى. ھېلىقى ئىككى نۇر توچكىسى بارا - بارا روشەنلىشىپ چاقناپ تۇرغان كۆز شەكلىگە كىردى. ئۇنىڭ يۈرىكى ئاغقانداك بولدى. ئۇ تورۇسقا تېخىمۇ سىنىچىلاپ تىكىلدى. تورۇستا بىر چىراي شەكىللەندى. ئۇ ئىنتايىن تونۇش بىر چىراي، ئۇنىڭ يۈرىكى لەرزىگە كەلدى. ۋارقىرىۋېتىشكە تاس قالدى. ياشقا تولغان ئىككى كۆز، ياش نۇر بولۇپ چاقناۋاتاتتى. ئاچسىنىڭ ھېلىقى قىياپىتى، شۇنداق ئازابلىق، شۇنداق بىچارە. بۇ چىراي بارغانسېرى روشەنلەشتى. توي بولغان ۋاقىتتىكى شەكىلگە كىردى. ئۇ بەرداشلىق بېرەلمىدى. باشقا ياققا قارىۋالماقچى بولدى. لېكىن ئاچسىنىڭ بىرەر ئېغىز سۆزىنى ئاڭلىۋېلىش ئۈچۈن تورۇستىن كۆز ئۈزۈلمىدى. ئاچسىنىڭ كۆزىدە ياش لىغىرلاپ تۇراتتى. بىر نېمە دېمەكچى بولدى، لەۋلىرى يېنىك تىترىدى. تۇرسۇننىڭ پۈتۈن سەزگۈ ئەزاسى تورۇسقا مەركەزلەشتى. لېكىن ئۇ ھېچنېمىنى ئاڭلىيالمىدى. ئاچسى بىر نېمە دېيىشكە كۈچەۋاتاتتى. ئېغىزى نەچچە ئېچىلدى، لېكىن ھېچنېمە دېيەلمىدى. لىققىدە ياشقا تولغان كۆزىدىن بىر تامچە ياش ئېقىپ چۈشتى. ياش كۆزىدىن قىپقىزىل چوغ ھالىتىدە ئاچراپ چۈشتى. تۇرسۇن چوغقا تىكىلدى. چوغ قىپقىزىل قان رەڭگىدە نۇرلىنىپ بوشلۇقتا بىر دەقىقە لەپەپ تۇرغاندىن كېيىن ئىنتايىن ئاستا سۈرەتتە پەسكە تۆۋەنلىدى. تۇرسۇن بىلەن ئارىلىقى بىر مېتىردەك قالغاندا ئىنتايىن تېز سۈرەتتە تۇرسۇننىڭ كۆكرىكىگە قاراپ ئاقتى ۋە كۆكرەك قەپسىنى تېشىپ ئۆتۈپ يۈرىكىنى ۋازىر دە كۆيدۈردى. «ۋاي!» ئۇ چىدىماي ۋارقىرىۋەتتى ۋە چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

بىر نېمە ئۇچۇپ چىقتى. ئۇ دىڭگىدە چۆچۈپ كەتتى. توختاپ ئەتراپقا نەزەر تاشلىدى، ئۇ خىيال بىلەن بولۇپ كېتىپ مەھەللىدىن بىر نەچچە يۈز مېتىر ئۇزاپ كەتكەندى. ئۇ كەينىگە بۇرۇلدى.

ئانىسى چارۋىلارغا ئوت تاشلاپ بېرىۋاتاتتى. تۇرسۇن باشقا گەپ - سۆز قىلماي ئۇدۇل ئۆزى ياتىدىغان ئايرىم ئۆيگە كىرىپ كەتتى. بوچقىسىنى تاشلاپ قويۇپ سۇپىغا چىقتى. ئۇدۇل تامغا يۆلەپ يىغىپ قويغان ئۆزىنىڭ يوتقان - كۆرپىسىگە يۆلىنىپ تورۇسقا تىكىلىپ ياتتى. بۇ ئۇنىڭ ئادىتىگە ئايلىنىپ قالدى. ھەر كۈنلۈكى مەكتەپتىن كېلىپلا ھېچنېمە بىلەن كارى يوق ئۇدۇل مۇشۇ ئۆيگە كىرەتتى - دە، تورۇسقا تىكىلگىنىچە خىيال سۈرۈپ ياتاتتى. باشقا كۈنگە قارىغاندا بۈگۈن ئۇنىڭ روھى كەيپىياتى بەكرەك تۆۋەن ئىدى. ئارىلىقتىن ئانچە ئۇزۇن ئۆتمەي ئانىسى كىردى. نېمە بولغانلىقىنى سورىدى. ئۇ: «ھېچ ئىش يوق» دېگەن مەنىدە بېشىنى چايقىدى. ئانىسى ئۇنىڭغا بىردەم قاراپ تۇرۇپ بىر ئىشتىن سەل ئەنسىرىگەندەك بولۇپ چىقىپ كەتتى. ئۇ تورۇسقا تىكىلگەنچە خىيال سۈرۈپ ياتتى. ئارىلىقتىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتىكىن، ئانىسى يەنە كىردى. تاماق پىشقانلىقىنى، تاماق يەۋېلىشنى ئېيتتى. ئۇ ئانىسىنىڭ گېپىگە جاۋاب قايتۇرماي، ئۇندىمەي ئىپادىسىز بىر خىل ھالەتتە تورۇسقا تىكىلگىنىچە يېتىۋەردى. ئانىسى گېپىنى يەنە بىر قېتىم تەكرارلىدى. ئانىسىغا باشقا گەپ قىلماي باش ئىشارىسى ئارقىلىق «چىقىپ كەت» دېگەن مەنىنى ئىپادىلىدى. ئانىسى سەل خاتىرجەمسىز لەنگەندەك بولدى. بىر نېمە دېمەكچى بولدى، لېكىن ئۇنىڭ تۇرۇلگەن قوشۇمىسى ۋە باشقا كۈندىكىگە ئوخشىمايدىغان ھالىتىنى كۆرۈپ بىر نېمە دېيىشنى بىتەپ كۆردىمۇ، باشقا گەپ قىلماي كەينىگە قاراپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. تۇرسۇن ئۆزىنى ئاچايىپ بىر خىل ھالەتتە ھېس قىلاتتى. كالىسى چىگىش، مۇرەككەپ، ئازابلىق خىياللار بىلەن توشۇپ كەتكەندەك بىلىنەتتى. بىر قارىسا روھى تېنىدىن ئاچراپ چىقىپ كەتكەندەك، كالىسىدا ھېچنېمە يوق قۇرۇقلىنىپ قالغانداك سېزەتتى. كۈن ئولتۇرۇپ كەتكەن بولسا كېرەك، ئۆيدىكى نەرسىلەر بارا - بارا خىسرە كۆرۈنۈشكە باشلىدى. پۈتۈن جاھان ئۇيغۇغا كەتكەندەك ئەتراپ تىمتاس ئىدى. كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرغان بىردىنبىر نەرسىمۇ جىمجىتلىق ئىدى. ئۇنىڭ كۆزى تورۇسقا تىكىلدى. بۇرۇن ئۇيغۇسى قاچقان ۋاقىتلاردا ھەر بىر رەتتىكى

مەن ئوقىغان كىتابلار

ئوسمانجان ساۋۇت

«يۈسۈپ - زۇلەيخا»

ئارمانلىرىم باغرىمدا قاناتلانغان.

شۇنداق قىلىپ شىرەگە قويۇلغان لەمپىنىڭ يورۇقىدا بۇ كىتابتىكى «يۈسۈپ - زۇلەيخا» قىسسىسىنى ئۈنلۈك ئوقۇشقا باشلىدىم. كىتاب چاغاتاي ئىملاسىدا نامەلۇم خەتتات تەرىپىدىن ھەيران قالارلىق دەرىجىدە چىرايلىق قىلىپ كۆچۈرۈلگەنىدى. ئانام كۈنچە خېلى يۇقىرى ساۋاتلىق، سۈپى ئالايار، مەشرەپ، نەۋائىي ئەسەرلىرىدىن خەۋەردار، نۇرغۇن ھېكمەت ۋە شېئىرلارنى يادقا بىلىدىغان كىشى بولغاچقا مەن ئۇ زاتى مۇبارەكنىڭ تەسىرىدە بۇ كىتابنى بوش ۋاقىتلىرىمدا ھەجىلەپ ئوقۇيتتىم، بىلەلمىگەن يەرلىرىمنى سوراپ بىلىپ ماڭاتتىم. ئوقۇغىنىم مۇنداقمۇ ياخشى بولارمۇ؟ بۈگۈن تازا مۇھىم پەيتتە ئەسقاتقانىدى. قىسسىنى ئىشتىياق بىلەن ئوقۇۋاتىمەن. ئۆيدە چىنۇن ئۇچسا ئاڭلىنىدىغان جىمجىتلىق. ئارىلاپ - ئارىلاپ نالە - پەرياد، ئەسەدەشلەر ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ.

ھەزرىتى ياقۇپ ئەلەيھىسسالام بىلەن ھەزرىتى يۈسۈپ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانا - بالىلىق مۇھەببىتى، ھىجران ئازابى، ھەسەتخورلۇق تۈپەيلى ھەزرىتى يۈسۈپ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاكىلىرىدىن كۆرگەن مالاھىتىلىرى، ئون ئىككى پۇچۇق يارماققا سېتىلىشى، زۇلەيخاننىڭ مۇھەببىتى، ھەزرىتى يۈسۈپ ئەلەيھىسسالامنىڭ

ئالتىنچى سىنىپتا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىم ئىدى. بىر كۈنى ئانام ماڭا: «بۈگۈن كەچتە چوڭ ئاناڭلارنىڭكىگە بېرىپ كىتاب ئوقۇپ بېرىپ كەل» دېدى. مەن ھەم ھەيران بولدۇم، ھەم خۇشال بولدۇم. ھەيران بولغىنىم: بۇنىڭدىن ئىلگىرى بۇ مۇقەددەس ۋەزىپىنى ئاتامنىڭ ئۆزى ئورۇنداپتتى؛ خۇشال بولغىنىم: جەمەتمىز ئۈچۈن مەڭگۈ مۇقەددەس بولغان چوڭ ئانامنى خۇرسەن قىلىش ئىدى. كەچتە ئالدى - ئارقا مۇقاۋىلىرى يېزىلىپ، سارغىيىپ كەتكەن «قىسسەسۇل ئەنبىيا» ناملىق كىتابنى كۆتۈرۈپ چوڭ ئاناملارنىڭكىگە باردىم. ئۆي ئوتتۇرا ياش ۋە ياشانغان، باشلىرىغا قاردەك ئاق داكا ياغلىق ئارتىۋالغان ئاياللار بىلەن لىق تولغانىدى. مەن كاڭىنىڭ ئۈستىگە سېلىنغان كۆرپىلەردە چوڭ سۈپەت ئولتۇرۇشۇپ، پۈتۈن ۋۇجۇدى ۋە پۈتۈن ساداقىتى بىلەن ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇ ئۇلۇغۋار ئانىلىرىغا ھۆرمەت بەجا كەلتۈردۈم. ھۆرمىتىم ئەڭ ئالدى بىلەن بۇ ئونىنىڭ سەركىسى بولغان چوڭ ئانام تەرىپىدىن، ئاندىن باشقىلار تەرىپىدىن قىزغىن ئىشتىياق ۋە جۇشقۇن ئىپتىخار بىلەن قوبۇل قىلىندى. شادلىقىمدا چەك يوق. پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى ھاياجان چولغىغان، سەبىي ئارزۇ -

گۈزەل روھنىڭ ھامان غالىب ئىكەنلىكىنى چۈشەندىم. رىۋايەتلەردىكى ئۇچقۇر قانات تۈگىلەرنى بىلدۈرىدىغان «پەلمايە» دېگەن سۆزنى تۇنجى قېتىم چېلىقتۇردۇم. ئاددىي ۋە ئاجايىپ شېئىرىي جۈملىلەرنىڭ قۇدرىتىگە ھىيران - ھەس قالدىم. چىن بارلىقىنى ئەكس ئەتتۈرۈش جەريانىدىكى ئۈستىلىقنى ۋە ماھارەتنى، شەرقتىن غەربكە قېچىپ كەتكەن كارامەتلىك مودېرنىزمنى كۆردۈم.

«خەلق قوشاقلىرى»

«يېڭى ھايات» نەشرىياتى ئالمۇتىدا نەشر قىلغان بۇ كىتابنى مەن بالىلىق چاغلىرىمدا ئوقۇغانىدىم. ئۇ چاغلاردا كىتابنى شۇقەدەر ئەستايىدىل ۋە شۇقەدەر بېرىلىپ ئوقۇيتتىمكى، ھەتتا بەت ئاستىدىكى سۆزلەرگە بېرىلگەن ئىزاھاتلارنىمۇ يادلاپ ئالاتتىم. قوشاقلار ئەمگەكىنىمۇ، مۇھەببەتنىمۇ، ئادالەتنىمۇ، ھەسرەتنىمۇ، جاھالەتنىمۇ، ئىشقىلىپ ئىنسان روھىيىتىدە يىلتىز تارتقان ھەنىۋا ھالەتنى تەسۋىرلەيتتى. قوشاقلار چىرايلىق، قوشاقلار لەۋەن، قوشاقلار گۈزەل ئىدى. قوشاقلار ئاھاڭدار، مۇزىكىلىق، خۇشناۋا ئىدى. ئىپادىلەش كۈچى تەڭداشسىز ئىدى. قوشاقلارنىڭ تەڭدىن تولمىسى ئىككى بۆلەكتىن تەركىب تاپاتتى، بىرىنچى بۆلەك ئىككىنچى بۆلەك ئۈچۈن خىزمەت قىلاتتى، يەنى ئىككىنچى بۆلەكتە ئىزاھ قىلىنىدىغان شېئىرىي پىكىر ئۈچۈن بىرىنچى بۆلەك مەزمۇن ئەمەس، شەكلى خىزمەت قىلاتتى. قوشاقلاردىن شەكىل گۈزەللىكى تۈگۈلۈپ تۇراتتى. شېئىرىي پۇراق دېگەننى مەن دەسلەپ مۇشۇ قوشاقلاردىن قانغۇچە پۇرىغانىدىم. ئېستېتىك گۈزەللىك، شېئىرىي گۈزەللىك دېگەنلىرى مېنىڭچە تىل ۋە قاپىيە، ئاھاڭ ۋە رېتىم گۈزەللىكى ئىدى. ئۆز ئەمەلىيىتىدىكى ئورۇنۇش ۋە كېچىنىمىلەر مۇشۇ مەنبەدىن كەلگەنىدى. راستىنمۇ ئېيتسام، غايىلەر ئۇيۇتمىسىنى بىر ياققا قويغاندا، شەكىل گۈزەللىكىگە بېرىلىش كېسىلى ماڭا زاكامدا تەگكەن كېسەل ئىدى. بوراندەك، دېڭىز دولقۇنىدەك دەۋرەپ كەلگەن ھالاك قىلغۇچى

پادىشاھ بولۇشى، ئاخىرىدا ئاتا - بالا، قېرىنداشلارنىڭ ئۇچرىشىش بايانىنى ئوقۇپ بەرگىنىدە، ئاڭلاپ ئولتۇرغان ئانىلىرىمنىڭ ھاياجىنى، ئېسەدەشلىرى، تەڭرىگە سېغىنىشلىرى، تەئەججۇپلىرى ئۆيى بىر ئالدى. مەنمۇ قالتىس ھاياجانلانغانىدىم. ئەسەردىكى چۈش، مەخلۇقاتلارنىڭ تىلغا كىرىشى، نۇرغۇن مەيدانلاردا شەپقاننىڭ بىۋاسىتە ئوتتۇرىغا چىقىپ ھەرىكەت قىلىشى، ۋەھىي يەتكۈزۈۋاتقان جەبرائىل، قويۇق رىۋايەت تۈسى ئەسەرنىڭ ئىپادىلەش كۈچىنى تەڭداشسىز دەرىجىدە كۈچەيتىپ، قەھرىمانلار پائالىيەت قىلىۋاتقان بەدىئىي مۇھىتنى مەڭگۈ پارلاپ تۇرىدىغان تىلىم دۇنياغا ئايلاندۇرۇۋەتكەنىدى.

مەلۇمكى، ھەقىقىي سەنئەتنىڭ تەسىر كۈچى مەڭگۈ ئاياغلاشمايدۇ، تەسىر كۈچى مەڭگۈ ئاياغلاشمىغان ئەسەرلا ھەقىقىي سەنئەت بولالايدۇ. شۇ قېتىم قەلبىمدە پەيدا بولغان قۇدرەتلىك تەسىرات ۋە مەڭگۈلۈك مەستخۇشلۇق تاھازىرغىچە روھىيىتىمدە خۇددى ئوتقاشتەك ئەلەڭلەپ تۇرىدۇ. مەن بۇ تەسىرات بىلەن ئەنسىز ۋە مۇشەققەتلىك 60 - يىللارنىمۇ، پاراكەندە ۋە ئۈمىدسىز 70 - يىللارنىمۇ، ھەممەتلىك ۋە نىمەتلىك 80 - يىللارنىمۇ باشتىن كەچۈردۈم. نەگىلا بارماي، نېمىنلا ئويلىماي كۆز ئالدىدا گۈزەل يۈسۈپ تىمسالى.

بىرمۇنچە قەلەمكەشلەر ئۆز يازمىلىرىدا، ۋېناسقا ئېسىلسا مەن گۈزەل يۈسۈپكە ئېسىلغانىدىم. گۈزەل يۈسۈپ قىسسىسىدىن خۇددى كۆكەلم مەۋسۈمىدە زېمىندىن ھاۋاغا توختىماي كۆتۈرۈلۈپ تۇرىدىغان نەمخۇش ھورغا ئوخشاش گۈزەللىك، چىنلىق، سۆيگۈ تۇمانى كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. يۈرەكلەر بۇ تۇماننى توختىماي سۈمۈرەتتى، توختىماي سۈمۈرەتتى. سۆيگۈ، چىنلىق، گۈزەللىك ھۆكۈمران بولغان يەردە مەڭگۈ قىيامەت قايم بولمايدۇ.

نەچچە يۈز يىلدىن بۇيان گۈزەل يۈسۈپ قىسسىسىدىن ئالەمگە تارىلىۋاتقان گۈزەل غايىلەر ئۇلۇغۋار ئىدىيىلەر خەزىنىسىنى تېخىمۇ ئۈنۈملۈك، تېخىمۇ ھېكمەتلىك تەركىبلەرگە ئىگە قىلىۋەتكەنىدى. مەن بۇ ئەسەردىن نۇرغۇن ماددىي ۋە مەنىۋى نەرسىلەرنى ئۆگەندىم. پاكىز ۋە

«قايقارا قوي كۆزلۈكۈم» دەك ناخشىدىن سانسىز ناخشىغا، ھېسابسىز دۇردانە قوشاقلار خەزىنىسىگە ھەقدارلىق قىلىدىغانلىقىم ئۈچۈن ئۆزۈمنى مەڭگۈ بەختىيار ھېس قىلىمەن.

«ھاجى مۇرات» رومانى

يەنە شۇ 6 - سىنىپتا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىم. بىر كۈنى مەكتەپ كۈتۈپخانىسىغا كىرىپ، كىتاب - ژۇرناللارنى ئاقتۇرۇۋاتسام، قولۇمغا بېغىررەڭ تاشلىق «ھاجى مۇرات» دېگەن كىتاب چىقىپ قالدى. يازغۇچىنىڭ ئىسمىغا قارىسام ل. تولستوي دەپ يېزىلغانىكەن. ئۇ چاغلاردا بۇ ئىسىم ماڭا تونۇشلۇق ئىدى. چۈنكى تىل - ئەدەبىيات دەرسلىكىدە تولستوينىڭ «كاپكاز تۇتقۇنى» ناملىق ئاجايىپ ئېسىل ھېكايىسى بار بولۇپ، مەن بۇ ھېكايىنى ئاز بولغاندىمۇ بىرنەچچە ئون قېتىم ئوقۇغانىدىم. ژېلىن، كوستىلىنلارنىڭ كاپكازدىكى تۇتقۇنلۇق ھاياتى، تۇتقۇنلۇقتىن قېچىش جەريانى ناھايىتى قىزىقارلىق، جانلىق سۈرەتلەنگەنىدى. شۇنىڭ بىلەن ئاي دالىدىن ئاي تېپىۋالغاندەك خۇش بولۇپ كەتتىم-دە، باش كۆتەرمەي ئوقۇشقا كىرىشتىم. دەسلەپكى تەسىراتىم رۇسلار بىلەن كاپكاز خەلقلىرى ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇش، ھاجى مۇرات ۋە شامىللارنىڭ ئىچكى زىددىيەتلىرى، ھاجى مۇراتنىڭ ئاق كۆڭۈل، ساددا، تەقۋادار مۇسۇلمانلىقى، تەسلىم بولۇشى، قېچىشى، ئاخىرى ئۆلۈشى، رۇس ھۆكۈمرانلىرىنىڭ زالىم، مۇتەھەممەللىكى كۆرسىتىلگەن تەپسىلاتلار توغرىسىدىكى ئۆز ھال تۇيغۇلار بولۇشى مۇمكىن. ئېسىمدە قېلىشىچە، تولستوي بۇ روماننىڭ كىرىش قىسمىدا بۇ كىتابنى يېزىشقا تۈرتكە بولغان سەۋەبىنى تەپسىلىي يازىدۇ. ئەلۋان تۈرلۈك گۈللەر ئارىسىدا ئىنتايىن قەيسەر، ئىنتايىن چىڭكىرىش، ھەرگىز بويسۇنمايدىغان قېرىقز، «تاتارىن» بۈيۈك سەنئەتكارىنىڭ دىققىتىنى تارتىدۇ - دە، كۆز ئالدىدا كاپكازلىقلارنىڭ ھەيۋەتلىك قەددى - قامىتى بىلەن يەڭگىلى بولمايدىغان مەجەزى نامايان بولىدۇ. تولستوينىڭ كارامەتلىك قەلىمى بار يەردە باشقا قەلەملەرگە نېمە قويۇپتۇ؟ سۈرەتلەر، سۈرەتلەر! باھادىرلىق.

پىكىرلەر قاپىيىلەرنىڭ توسۇق ۋە كىشەنلىرىنى پاچاقلاپ تاشلايدىغانلىقىغا، ئاھاڭ ۋە رېتىم قاشالىرى ئىچىگە ھېلىقىدەك پىكىرلەرنىڭ پاتمايدىغانلىقىغا ھەرگىز ئىشەنمەيتتىم. بۇندىن كېيىنمۇ ئىشەنمەيمەن.

«خەلق قوشاقلرى» شەخس قوشاقلرىنىڭ ئۇيۇتمىسى، ئۇل تېشى، نېگىزى، يىلتىزى. شەخس قوشاقلرى خۇددى سەدەپتەك، ساغانلىقلاردا سۇ يالاپ سىلىقلىۋەتكەن تاشلاردەك سىلىقلىشىپ خەلق قوشاقلرىغا ئايلىنىپ كېتەلمەسە، بۇ قوشاقلارنىڭ ئىگىسى مەڭگۈ بەختلىك!

ياشلىقىم پاشالىقىم ھەر تەرەپتىن گۈل كېلۈر،

تاڭلا بەش كۈندىن كېيىن سېنىڭ قېشىڭغا كىم كېلۈر.

سەن ئېتىڭنىڭ بارىدا ئويماغا چاپ ھەم دۆڭگە چاپ،

تاڭلا بەش كۈندىن كېيىن ئوقۇرغا كەلگەي-كەلمىگەي!

دەپ باشلىنىدىغان مۇكەممەل پىكىر قۇرۇلمىسىغا ئىگە بىر قوشاقنى ھازىرقى «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 60 - يىللاردىكى بىر سانىدىن كۆرۈپ ھەيرەتتە قالغانىدىم. كېيىن بىر كومپوزىتور بۇ قوشاققا ئاھاڭ ئىشلىدى. ناخشا كەڭ تارقىلىپ كەتتى. مانا بۇ ناخشىنى ھېچقانداق چۈشەندۈرۈشسىز، قېلىپلاشقان نەزەرىيىۋى شەرھىلەرسىز يۈرەك بىلەن ئوقۇپ، يۈرەك بىلەن ئاڭلاش كېرەك.

خەلق قوشاقلرىدىكى ئىپادىلەش كۈچى بىر خىل توسۇن كۈچ. ئۇ كۈچنى ئۆزلەشتۈرۈشكە بولىدۇكى، ئۇنى يەڭگىلى بولمايدۇ. مەن تا ھازىرغىچە چەت ئەلنىڭ نۇرغۇن شېئىرلىرىنى ئوقۇدۇم. لېكىن ئۇيغۇر خەلق قوشاقلرىدەك قۇدرەتلىك ئىپادىلەش كۈچىنى ئۇچراتمىدىم. يېقىندا مەشھۇر يازغۇچى ۋاڭ مېڭنىڭ «قايقارا قوي كۆزلۈكۈم» ناملىق نەسىرىنى ئوقۇپ، بېشىم ئاسمانغا يەتتى. ۋاڭ مېڭ ئەپەندى «قايقارا قوي كۆزلۈكۈم» ھەققىدىكى تۇيغۇلىرىنى تەپسىلىي بايان قىلغان، ناخشىنىڭ ئىچكى ئېنېرگىيىسى، قۇتۇمىسىدىن تاڭ قالغان، ناخشىنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ ئېيتالغانلىقى ئۈچۈن ناخشىچىنى مەڭگۈ بەختىيار دەپ ئاتىغانىدى. ھەئە شۇنداق،

ناملىق روماننى كۆز ياشلىرىمنى ئېقىتقان ھالدا، ئوقۇپ بولۇپ، كىتابنىڭ تېشىغا «ھايات تراگېدىيىدۇر، دەپ يېزىپ قويغانىدىم». شۇنداق قىلىپ، ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇۋېتىپ «تىرىلىش» نىڭ خەنزۇچە تەرجىمىسىنى خەنزۇ تىلىنى ئۆگەنگەچ ئوقۇشقا كىرىشىپ كەتكەنىدىم. كىتابنىڭ باشلىنىش قىسمىدىكى بىرىنچى بۆلەكتە ئادەم بىلەن تەبىئەت، ئادەم بىلەن ئادەم ئوتتۇرىسىدىكى دەھشەتلىك ئېلىشىش پەلسەپىۋى ھېكمەت ۋە شېئىرىي ناۋا تەرىقىسىدە بەئەينى دۇتارنىڭ تارىسىدەك تولىمۇ نەپىس، تولىمۇ نازۇك ئېشىلگەنىدى. مەن يەنىلا تولستوي مەكتىپىگە ئىچكىرىلەپ كىرىپ كەتتىم. سەنئەتكە تولستويچە مۇھەببەت ۋە ئەلەپ قويۇش تولستويى سۆيۈش ۋە ئۇنىڭغا چوقۇنۇشنىڭ نېگىزى ئىدى. كېيىنكى چاغلاردا تولستويىزمنىڭ ئۆز ۋۇجۇدىغا ئالغان ھەممە تەركىبلىرىنى، ھەممە ئامىللىرىنى ئاڭقىرىشقا باشلىدىم. ياۋروپادىلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن دۇنيادا ھېچقانداق تەڭدىشى بولمىغان، پۈتۈن ئۆمرىدە ئىنسانىيەت ئۈچۈن بەدەلسىز مېھنەت قىلغان، دۇنيادىن ئۆزىگە ھېچقاچان، ھېچنەمە تەمە قىلمىغان بۇ ئەۋلىيا سۈپەت زاتنىڭ ئىدىيىلىرى ئوكيانغا مانا شۇ «ھاجى مۇرات» بىلەن شۇڭىغانىدىم.

«تۈگمەس ناخشا»

1957 - يىلىنىڭ ياز ئايلىرى. ئۈرۈمچى شەھىرىگە تۇنجى قېتىم ئۆزۈم يالغۇز كېلىشىم. شەھەر گۈزەل، پاكىز، پۇراقلىق ئىدى. ساپلا يالاڭ قەۋەتلىك ئىمارەتلەر. قەلبىمدە ئىشتىياق، ھەممىگە قىزىقىش تۇيغۇسى، نېمىگىدۇر تىنماي ئىنتىلىش يانائىتى. كوچىنى ئايلانچا كىتابخانغا كىردىم. كىتابخانا سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى (ئوتتۇرا ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرىنىڭ پايتەختلىرى) دا نەشر قىلىنغان، مۇقاۋىلىرى ئېسىل، ھەيۋەتلىك كىتابلار بىلەن تولۇپ كەتكەنىدى. مەن بىر توپ ئۇيغۇر يازغۇچى - شائىرلىرىنىڭ بېيجىڭ مىللەتلەر نەشرىياتىدا نەشر قىلىنغان كىتابلىرىنى سېتىۋالدىم. كىتابلارنىڭ ئارىسىدا قاتتىق مۇقاۋىلىق «تۈگمەس ناخشا» ناملىق شېئىر توپلىمىمۇ بار

لار، باتۇرلۇقلار، زالىملىقلار، ساتقۇنلار، ئىزگۈلۈكلەر، سادىقلىقلار، مۇناپىقلىقلار، پارلاقلىقلار، گۈزەللىكلەر، سۇلۇۋ تەبىئەت، رەزىل جەمئىيەت، رەسۋا ئەينىيەت! تولستويىنىڭ سۆيگۈ بىلەن تولۇپ تاشقان دېڭىزدەك بىنپايان قەلبى، ھەقىقەتتەك ئۇلۇغۋارلىقى! ھەقىقەتكە سادىقلىقى! تولستويىنىڭ قەلبىدە پۈتكۈل ئىنسانىيەتكە بېغىشلانغان ۋولقان - مۇھەببەت پارتلىماقتا ئىدى. تولستوي چاررۇسىيىنىڭ زالىملىقى بىلەن ياۋۇزلۇقنى كەسكىن، قەتئىي، چورت كېسەرلىك بىلەن قارىلماقتا ئىدى. تولستوي ھەقىقەت بىلەن ساختىلىق ئارىسىدا ئالەمشۇمۇل قازىكالانلىق قىلماقتا ئىدى. سەنئەت دۇردانىلىرى ئۇيۇماقتا، جاۋاھىرلار چېچىلماقتا، خۇشپۇراق گۈللەرنىڭ ئىسپار - زەپەرلىرى چېچىلماقتا ئىدى. باغلاردىن باغلارغا، تىلىماتتىن تىلىماتلارغا ئىشىك ئاچماقتا ئىدىم. ھايات ھېكمەتلىرى، ھېكمەتلىك ھاياتلار ماڭا قول پۇلاڭلارغا ئىدى. سۆيۈملۈك دوستلىرىم، مەن ئەمدى مۇشۇ باغلاردىن، مۇشۇ تىلىماتلاردىن، مۇشۇ ھاياتتىن باشقا ھاياتقا بۇرۇلمايمەن.

بۇ مېنىڭ بالا كۈنلىرىمدىكى تۇيغۇلىرىم ئىدى. ئوتتۇرا مەكتەپنى تۈگىتىپ، ئالىي مەكتەپكە كىردىم. روھىي ئالىمىدە يەنە شۇ تەسىرات شەرىھەتلىرى. مەستەن، مەستخۇشەن. ئەتراپىمدا يۈز ئاچقان ھەممىلا نەرسىگە - ئاسفالىت يوللارغا، ماشىنىلارغا، ئادەملەرگە ھىيران بولۇپ قارايمەن. «ھاجى مۇرات» تىن، ھاجى مۇرات ئارقىلىق ماكسىم گوركى «ئېلىس» دەپ ئاتىغان تولستويىدىن ئالغان تەسىراتلىرىم، پارلاق قەلبىنىڭ لاۋۇلداپ يېنىشىلىرى، مۇھەببەتنىڭ توختىماي پارتلاشلىرى، قارىچۇقلارنىڭ چاراسلاپ ئۆرتۈنۈشلىرى مەن ئىگە بولغان بۇ ئۆمۈرنىڭ پۈتۈنلەي شېئىرىي مەنىدىن تەشكىل ئېتىلىگەنلىكىنى كۆرسىتىۋاتتى. سەگىمەس سەزگۈلەردىن ئۇچۇقۇپ يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۈيۈك يازغۇچى باجىن ئەپەندىنىڭ «ئائىلە» رومانىغا يازغان بىر خاتىمە سۆزىنى ئوقۇپ قالدىم: «مەن تولستويىنىڭ «تىرىلىش»

ئىدى. تېيىپجان ئېلىيوف ھەرقانداق شارائىتتا ھەرقانداق شەيئىگە شېئىرىي جان بېرەلەيدىغان، ھەرقانداق شارائىتتا شېئىرىي كەيپىياتتا تۇرالايدىغان شائىر ئىدى. تېيىپجان ئېلىيوف تىلغا ئېلىنسىلا، بىرمۇنچە كىشىلەر «ئۈگمەس ناخشا»، «ۋەتەن ھەققىدە غەزەل» دېگەن شېئىرلارنى ئۇنىڭ يۈكسەك پەللىسى دەپ كۆرسىتىشىدۇ. لېكىن ئۇنىڭ ئاجايىپ ھەسرەتلىك ۋە ئاجايىپ چىرايلىق بىرمۇنچە قىسقا شېئىرلىرى مېنىڭچە بۇ شېئىرلاردىنمۇ يۈكسەك پەللە. ئۇ، پەللىدىن پەللىگە ئۆزلىگەنلا ئىدىكى، ھەرگىزمۇ ئۆۋەنلىگەن ئەمەس ئىدى. ئۇ يازغان مۇھەببەت لىرىكىلىرى ھازىرغىچە يېزىلغان ئۇيغۇر مۇھەببەت لىرىكىلىرىنىڭ كلاسسىك ئۈلگىلىرىدىن ئىبارەت. ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە 50، 60، 80 - يىللارنىڭ گۈلتاجى ئەڭ ئالدى بىلەن تېيىپجان ئېلىيوفقا تەۋە. ئۇنىڭ شېئىرىيىتى بىلەن نۇرغۇن كىشىلەر شۇغۇللانغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ شۇغۇللىنىشلار تېخىچە يۈزە ۋە تېخىچە ۋايىغا يەتكەن ئەمەس. بۇ ھەقتىكى ھەقىقىي ئىلمىي ۋە بەدىئىي تەتقىقات كەلگۈسىگە تەئەللۇق.

«ئۆتكەن كۈنلەر» رومانى

1960 - يىلىنىڭ قىش ئايلىرى. تولۇق ئوتتۇرىنىڭ 9 - سىنىپىدا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىم ئىدى. مەكتەپ كۈتۈپخانىسىغا بارسام، ئىشىك ئىتىكىلىك تۇرۇپتۇ. دېرىزىدىن قارىسام، يېڭىدىن كەلگەن بىر تۈركۈم كىتابلار جاۋەنلەرگە تىزىلىپ كېتىپتۇ. سىنىچىلاپ قارىۋېدىم، ئابدۇللا قادىرى، «ئۆتكەن كۈنلەر» دېگەندەك سۆزلەر يېزىلغان بىر كىتابنى كۆرۈپ قالدىم. ئابدۇللا قادىرى دېگەن ئىسىمنى ئۈنچى قېتىم ئاڭلىشىم ئىدى. كىتابنى قاچان قولۇمغا چۈشۈرەمەن دەپ تاقەتسىزلىنىپ تىپىرلاپ كەتتىم. بىر ئەسنادا كۈتۈپخانىنىڭ نۆۋەتچى خادىمى كېلىپ ئىشىكنى ئاچتى. كىتابنى قولۇمغا ئالدىم-دە، شۇندىن باشلاپ ئوقۇشقا كىرىشىپ كەتتىم.

جەۋھىر دېڭىزى، پەرىشتە سەزگۈلەر دۇنياسى، گۈزەللىكلەر ماكانى ئىدى بۇ كىتاب!

ئىدى. بىر باشتىن ئوقۇغىلى تۇردۇم. توپلامدا ئىلگىرىكى ۋاقىتلىق مەتبۇئاتلاردا كۆرگەن شېئىرلارمۇ بار ئىدى. ئاستا - ئاستا شېئىرىي تىلىمات ئىچىگە شۇغۇشقا باشلىدىم. كۆز ئالدىدا ئانا تەبىئەت بەجايىكى گاھ ئالتۇن، گاھ كۈمۈش لىباستا يالتىرايتتى. مەن گويا نۇر دۇنياسىدا ئىدىم. ھەر بىر شېئىر، ھەر بىر مىسرا، ھەر بىر سۆز ۋە ئۇلاردىن چىقىۋاتقان مۇڭلۇق كۈي بالىلىق قەلبىمگە ئاستا سىڭمەكتە ئىدى. ھەرقانداق بىر سۆز شائىرنىڭ زەرگەرەنە قولىدا چىن پۈتكۈسىز ئېسىل جاۋاھىرلارغا ئايلىناتتى. قالتىس بىر قۇدرەتتىن، كارامەت بىر مۇھەببەتتىن ئەس - ھوشۇمنى يىغالماي قالاتتىم. مۇقەددەس بىر ئاۋاز قۇلاق تۇۋمىدىن كەتمەي ياڭرايتتى، جاراڭلايتتى، پىچىرلايتتى.

بالىلىقتىكى تۇيغۇلارنىڭ چىنىلىقى، چىرايلىقلىقى، مۇستەھكەملىكى تولىمۇ تەڭداشسىز ئىدى. مېنىڭ تېيىپجان ئېلىيوف شېئىرىيىتىگە بولغان كۆزقارىشىم، ئۇنى چۈشىنىشىم، بىلىشىم نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ شەرھەشلىرى، چۈشەندۈرۈشلىرىگە ئوخشىمايتتى. بۇ ئوخشىماسلىق بالىلىقتىكى ئاشۇ تۇنجى تۇيغۇلاردىن كەلگەندى. نۇرغۇن كىشىلەر شېئىرنى كۆز بىلەن، قۇلاق بىلەن، ئېغىز بىلەنلا ئوقۇيدۇ-دە، شېئىرنىڭ ئۆزىدىكى شېئىرىي مەنە بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋىتى يوق گەپلەرنى قىلىپ يۈرۈشىدۇ. مەن شېئىرنى يۈرىكىم بىلەن، ۋىجدانىم بىلەن ئوقۇيمەن. مەن ئۇنىڭ ھەممە شېئىرلىرىنى ئەنە شۇنداق ئوقۇدۇم.

ئۇ ياراتقان سۆيگۈ - مۇھەببەت، غەزەپ ۋە نەپرەت، ۋىسال ۋە ھىجران، پەرىشانلىق ۋە شادمانلىق ئالمىدە ئەركىن ساياھەت قىلدىم. مۇقەددەس ئانا تىلىمنىڭ مۆجىزىلىك كارامەتلىرىنى كۆز بىلەن كۆردۈم، يۈرىكىم بىلەن ھېس قىلدىم. بىر مەدەنىيەتلىك ئوقۇرمەن ئۈچۈن بىر شائىرنىڭ داستانىنىدىن بۇنداق ھالۋايۇ نېمەتلەرگە ئېرىشىش چەكسىز بەخت ئىدى. تېيىپجان ئېلىيوف ھەممە شېئىرىنى تولۇق شائىرانە ھالەتتە تۇرۇپ يازغانىدى. ھەتتا ئۇنىڭ بۇيرۇتما شېئىرلىرىدىمۇ بىرمۇنچە سۈنئىي تەركىبلەرگە يانداش ھالدا تەبىئىي تەركىبلەر بار

ئون توققۇز بېشىم.
 كۆپ ئۇزاقلاردا سەرگەردان بېشىم.
 لېكىن، ئون توققۇز بېشىم
 ئولتۇرار تۆشەكىمنىڭ باش ئۈچىدا
 قوللىرىم ئۇنىڭ قۇچىقىدا،
 ماڭا دەيدىكى

- جىگىرىم ياشلىقىڭنى ئەسكە ئالايلىق
 ئۇ كۈنلەر
 نەقەدەر

دەھشەتلىك ۋە چىرايلىق . . .

دېگەن مىسرالارنى ئوقۇغاندىن كېيىن مەن
 ھېچقانداق ئىككىلەنمەستىن نازىم ھېكمەت
 شېئىرىيىتىگە شەرتسىز تەسلىم بولدۇم. قورام
 تاشتەك ئېغىر ۋە قاتتىق سۆزلەرنىڭ ئاستىدا
 پارلاپ تۇرغان شېئىرىي ھېكمەتلەر روھىمنى
 ئېرىتمەكتە ئىدى.

ئىستانسىدىن ئىستانسىغا يالاڭ ئاياغ
 تانكىلارنى قوغلاپ ئۇزاق - ئۇزاق .
 ئاچلىق بىلەن ئېلىشىپ بېرىش . . .
 ناخشىلارنىڭ بويى كىلومېتىر
 ئۆلۈمنىڭ بويى بىر غېرىج . . .

بۇ مىسرالاردىكى شېئىرىي قۇدرەت بىلەن
 شېئىرىي كامالەت مېنى يېڭى بىر دۇنياغا يېتىلەپ
 كىردى. زوقلىنىش نىشانىنىڭ يۈكسەكلىك
 دەرىجىسىدە روشەن ئۆزگىرىشلەر بولماقتا ئىدى.
 شائىرنىڭ ۋەزىپىسى مەۋجۇت ئالەمنى
 سۈرەتلەش، ئىپادىلەش، قايتا كۆرسىتىش. بۇ
 جەرياندا شائىر ئۆزىنىڭ تىلى، ئۆز تىنىقى، ئۆز
 دىمى، ئۆز ئاۋازى، ئۆز قەدىمى، ئۆز يۈرىكى
 بىلەن تەرەن قىلىدۇ.

مەن مىسرالار ئارىسىدا بۈيۈك تۈرك شائىرى
 نازىم ھېكمەتنى كۆرمەكتە، ئۇنىڭغا چىن
 دىلىمدىن ئېتىقاد قىلماقتا ئىدىم. ئۇنىڭ
 سۈرەتلەش جەھەتتىكى مۇجىزىسىمان
 تاپقۇرلۇقلىرىغا بارىكالا ئېيتماقتا ئىدىم. تاللاش
 ئىقتىدارىم كۈنساپىن ئەمەس، بەلكى سائەت
 ساپىن ئۆسمەكتە ئىدى. «خۇدا گۆھەرنى ئوچۇق
 كۆزگە، ئوچۇق كۆزگە گۆھەرنى يولۇقتۇرغاي-
 سەن» دەپ تىلەيتتىم.

ئېسىمدە

قېيىن شاخلىرىدىن ئورماندا گۈلخان ياقىنىمىز
 تولۇن ئاينىڭ ئاق يۈزىگە باققىنىمىز.

بەجايىكى تاشقا مۆھۈر باسقاندەك بالىلىق
 خاتىرىلىرىمگە ئۇيۇلغانىدى بۇ كىتاب!
 سەبىي خىيالىلىرىم، يۇمران ئىنتىلىشلى-
 رىم، غۇبارسىز ئىشتىياقلىرىم، ئوغۇز
 غايىلىرىمنىڭ مەنزىلگاھى ئىدى بۇ كىتاب!

شۇنىڭدىن باشلاپ تاكى كېيىنكى
 ئۈنۈپىرىستىت دەۋرىگىچە بۇ كىتابنىڭ ئۆچمەس
 تەسىرى بىلەن ياشىدىم. ھەقىقىي شەرقچە
 پېزىقچىلىقنىڭ ئۈلگىسى بىلەن تونۇشتۇم. سۆز
 زىننىتى، جۈملە تۈزۈش سەنئىتى، تىل
 ئىشلىتىش ماھارىتى يازغۇچىنىڭ مەڭگۈ
 مۇستەھكەملەپ، مەڭگۈ مۇكەممەللەشتۈرۈپ
 تۇرۇشقا تېگىشلىك ھۈنۈرى ئىكەنلىكىنى
 پەيدىنپەي تونۇپ يەتتىم. بۈيۈك ئابدۇللا
 قادىرنىڭ پاجىئەلىك تەقدىرىنىمۇ بىلىپ يەتتىم.
 «شەرق يۇلتۇزى» ژۇرنىلىغا بېسىلغان
 «قەتلىنامە» ناملىق ئەسلىمدىن يازغۇچىنىڭ
 گ ب تەرىپىدىن قانداق سوراق قىلىنغانلىقى،
 دوست - بۇرادەر، قان - قېرىنداشلىرىنىڭ
 ئۇنىڭغا قانداق قارا چاچلىغانلىقى ھەققىدىكى
 ھۆججەتلىك مەلۇماتلارنى ئوقۇپ باغرىم خۇن
 بولدى. شۇڭا دائىم نەۋائىينىڭ:

ئىلاھىم قارايسۇن پەلەكنىڭ يۈزى
 چاپ بىرلە جۈپ ۋاپا بىرلە تاق.

ئەيسادەك كىشىگە بېرىپ بىر ئېشەك
 ئېشەكتەك كىشىگە بەردىڭ مېڭ بۇراق.

دېگەن رۇبائىيىسىنى ئۈنلۈك ئوقۇپ
 كېتىمەن.

«نازىم ھېكمەت شېئىرلىرى»

مېنىڭ تۇنجى گۈدىكىم
 بىرىنچى ئوقۇتقۇچۇم
 مېنىڭ دەسلەپكى يولدۇشۇم،
 ئون توققۇز بېشىم.

سېنى ئۆز ئانامدەك ھۆرمەت قىلىمەن،
 ھۆرمەت قىلماقچىمەن،

سېنىڭ دەسلەپ يۈرگەن يولۇڭدا ماڭىمەن
 ماڭماقچىمەن،

مېنىڭ تۇنجى گۈدىكىم
 بىرىنچى ئوقۇتقۇچۇم
 مېنىڭ دەسلەپكى يولدۇشۇم،

شوڭ ناخشىلار ياڭرار ئىدى ئاسماندا
 ۋە مۇشۇئان، مۇشۇ ئورماندا.
 قۇدرەتلىك ۋە تىنچ
 بىر تولغاقتىن نۇغۇلغان ئاساۋ بىر سۆيۈنۈش
 دېڭىزدىكى دولقۇندەك
 ئېتىلار، كۆيۈك چاچار،
 سەن
 ئاق قوشۇنلارنى تىرىقلىتىپ
 بوران ئاق تۇمانلارنى تىرىقلىتىپ
 تارقىتىپ،
 ناخشا ئېيتقان ئاتلىق ئەسكەر سەن،
 مېنىڭ ئون توققۇز يېشىم.

بىلمەيدۇ. مەن ئون توققۇز ياش باغرىدا
 مۇشۇنداق سىرلىق خىياللارغا بېرىلگەن
 بولساممۇ، ئون توققۇز ياش قەدىرىنى 29، 39،
 49 ياشقا كىرگەندە بىلگەندىم. ئۇ يىللاردا
 جەمئىيەت بىلەن تەبىئەت سالغان تالاپەتلەردىن،
 يالغان ۋە سۈنئىي مۇناسىۋەتلەر كەلتۈرگەن
 كۈلپەتلەردىن، بوغۇزلانغان سۆيگۈ - مۇھەببەت
 نالە - زارىدىن، زۇغۇپلارنىڭ زۇلىمى بىلەن تاپان
 توزاقلرىدىن دەل مۇشۇ نازىم ھېكمەتتىڭ
 سېھىرلىرى، دەل مۇشۇ «ئون توققۇز يېشىم»
 نىڭ قۇدرىتى بىلەن قۇتۇلغاندىم. ئون توققۇز
 ياشقا كىرىپ تاشنى سېپىسالىق تاش ئون توققۇز
 گۆھەرگە ئايلىناتتى. سەن گۈللەرنى ئەمەس،
 گۈللەر سېنى قوغلىغان بولاتتى. قىسقىسى، ئون
 توققۇز ياش بەرھەق، ئون توققۇز ياش مۆجىزە،
 ئون توققۇز ياش مۇھەببەت، ئون توققۇز ياش
 شېئىرىيەت!

ئەمدى «مەجنۇنتالار» نىڭ مەجنۇنانە
 تەرانىسىگە قاراپ باقايلى.
 ... ئاقار ئىدى سۇ

كۆرىستىپ قىرغاق ئەينىكىدە قىرغاق ياغاچلىرىنى
 مەجنۇنتالار چايقىشىدۇ سۇدا چاچلىرىنى
 يانغان، يالىڭاچ قىلىچلارنى شىلىتىپ پۇتاقلىرىغا
 چاپار ئىدى قىزىل ئاتلىقلار قۇياش پاتار ياقلىرىغا.
 بىردىنبىر قۇش كەبى قاناتىدىن،
 بارىدار بىر ئاتلىق ئۇچۇپ چۈشتى ئېتىدىن.
 ۋارقىرىمىدى،

كەتكەنلەرنى كەينىگە چاقىرىمىدى،
 باقتى ياش تولغان كۆزلىرى بىلەن
 كېتىۋاتقان ئاتلىقلارنىڭ پارلاق تاقىملىرىغا.
 ئاھ، يۈز ئەتتەڭ كېتەلمەس ئىلگىرىگە،
 تۆت تاقىملىق چاپقۇر ئاتلارنىڭ بوينىغا ئارتۇق
 ياتالماس

ئاق ئەسكەرلەرنىڭ كەينىدە قىلىچ ئوينىتالماس.
 تاقا دۈپۈرلىرى ئۆچەر پەردە - پەردە،
 ئاتلىقلار غايىب بولار قۇياش پاتار يەردە...
 ئاتلىقلار، قىزىل ئاتلىقلار
 ئاتلىرى شامال قانات...
 ئاتلىرى شامال...
 ئاتلىرى... ئات...
 شامال قاناتلىق ئاتلىقلار كەبى ئۆتتى ھايات...
 ئاقار سۇنىڭ سازى تىنىدى،
 كۈلكىلەر كۈلكىلەندى، رەڭلەر شىلىندى،
 سىياھ كىرىپكەلەر كىردى ماۋى كۆزلىرىگە،
 ئېگىلىدى مەجنۇنتالار،
 قوڭۇر چاچلىرىغا، كۆزلىرىگە...
 ...

...
 ئېسىمدە قېيىن شاخلىرىدىن
 ئورماندا گۈلخان ياقىنىمىز
 ئۆلەن توۋلاپ، ئايغا باقىنىمىز
 ئايغا باققانداك كېچىلەر ئۈستىدىن...
 مەن يەنە ئاشۇ ئۆلەنلەرنى ئېيتماقتىمەن...
 شامالار ياپراققا ئوخشاش
 ئايلاندۇرالماس مېنى ھاۋادا
 مەن شاماللارنى ھەيدەپ كەتمەكتىمەن.
 ۋە سەن
 يىقىلماسلارنى يىقىتالايسەن،
 كۆزۈمگە توغرا بېقىپ
 قولۇمنى سىقالايسەن.
 سەنكى، سەن
 ئەي، مېنىڭ تۇنجى ئوغلۇم
 بىرىنچى ئوقۇتقۇچۇم
 دەسلەپكى يولدۇشۇم - ئون توققۇز يېشىم.
 ئون توققۇز ياشقا كىرگەن چاغلىرىم ئىدى.

بۇ ئون توققۇز ياش گېمىنىنى كېچە - كۈندۈز
 ئوقۇيتتۇم. ھەر ئوقۇغىنىمدا يېڭى بىر مەنىنى
 ئاڭقىراتتىم، يېڭى بىر كەڭلىككە، يېڭى بىر
 دۇنياغا كىرىپ قالاتتىم. چۈشلىرىمۇ چۈش،
 ئوڭلىرىمۇ چۈش ئىدى. ئاسماندىن نۇر،
 زېمىندىن گۈل ياغاتتى. نەزىرىمدە ھەممە ئادەملەر
 ئاق قاناتلىق پەرىشتىلەرگە ئايلانغان، يۇلتۇزلار
 ناخشا ئېيتاتتى، دەل - دەرەخلەر ئۇسسۇل
 ئوينىتاتتى. دېرىزىلەردىن رەنا قامەتلەر باش
 تىقىشاتتى. تورۇسلاردا قاپقارا كېيىك كۆزلەر
 ئىلھام قۇچاتتى. ئون توققۇز ياشقا قەدەم بېسىپ
 تۇرغان كىشى ئون توققۇز ياشنىڭ قەدىرىنى

يىغلىما مەجنۇناتال، يىغلىما،
قارا سۇ ئەينىكىدە دىل تىلغىما،
دىل تىلغىما...
يىغلىما...

(1928 - يىل)

مانا زامانىۋى، باغرى ئاتەش شېئىرىيەت دېگەن مۇشۇ. ئۆزبېكىستاننىڭ مەشھۇر ئەللامە شائىرى مىرتىمىرنىڭ بىر توملۇق تاللانما ئەسىرىگە كىرگۈزۈلگەن بۇ ئىككى شېئىر مېنى ئۇنىۋېرسىتېت قۇچىقىدا تۇتكەن چاغلىرىمدا سەۋداپىغا ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى. ھەر مىسرا، ھەر بىر بۆلەك شېئىرىي ھېكمەت خۇددى بىر كېسەك ئۇيۇل ئالماسقا ئوخشايتتى. مانا بۇنىڭدا شېئىرىي گىرىمىسەنلىك دەپسە شېئىرىي گىرىمىسەنلىك، شېئىرىي ئىماگ دەپسە شېئىرىي ئىماگ، شېئىرىي جاۋاھىراتلار دەپسە شېئىرىي جاۋاھىراتلار، شېئىرىي روھ دەپسە شېئىرىي روھ، شېئىرىي مۇقام دەپسە شېئىرىي مۇقام جۇش ئۇرۇپ تۇرۇپتۇ. بۇ شېئىرلاردىكى تارتىش كۈچى مېنى «نازىم ھېكمەت شېئىرلىرى» دېگەن كىتابقا باشلاپ كەلدى. بۇ توپلامدا، يۇقىرىقى شېئىرلاردىكىدەك شېئىرىي مۇھىت، شېئىرىي رەڭ، شېئىرىي پۇراققا ئىگە شېئىرلار بار ئىدى. مەن نازىم ھېكمەتنىڭ شېئىرىيەت مەكتىپىگە كىردىم.

زوپا بىزنىڭ مەملىكەت ئىسسىق قىزلار ئون سەككىز ياشتا ئەركە تېگىدۇ. دەپ باشلىنىدىغان «زوپا» داستانىدا ۋەتەنپەرۋەرلىك يولىدىكى مەردانلىق يۈكسەك ئىشتىياق بىلەن مەدھىيەلەنگەن. قەلبىمىدە نازىم ھېكمەت شېئىرىيىتىدىن پەيدا بولغان تەسىرات مەڭگۈلۈك تەسىرات ئىدى. بۇ تەسىرات روھىمنى يېڭىدىن يېڭى مەنزىلەرگە باشلاپ، يېڭىدىن يېڭى نۇر نۇقتىلىرىنى كەشىپ قىلىشقا ئۈندەيدىغان ھېكمەتلىك ئەڭگۈشتەردەك تەسىرات ئىدى. مەن مۇشۇ تەسىراتنىڭ تۈرتكىسىدە «ياشاش لوگىكام» دېگەن شېئىرىمنى يازغانىدىم.

«ئاباي» رومانى

9 - سىنىپتا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىم ئىدى. «بوتا كۆز» رومانىدىن كېيىنلا «ئاباي» ئېپوپېيىسىنى ئوقۇشقا كىرىشىپ كەتتىم. كەچتە تام مەشنىڭ كەينىدە يېتىۋېلىپ، قىزىرىپ يېنىۋاتقان ئېلېكتىر لامپۇچكىسىنىڭ يورۇقىدا گۈزەللىك ئالسىگە شۇڭغۇپ كېتىمەن. ئۇ

چاغدىكى ئوقۇشلار ھازىرقى ئوقۇشلارغا ئوخشىمىسىمۇ، لېكىن تەسىر قىلىش دەرىجىسىدىن ئېيتقاندا ھازىرقى ئوقۇشلاردىن بەكمۇ ئۈستۈن تۇراتتى. بىر ئۇلۇغ خەلقىنى غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىپ، قاشاقلىق، قالاقلق، نامراتلىق، نادانلىقتىن قۇتۇلدۇرۇشقا بەل باغلىغان بىر كارۋان بېشى، ئىدىيىلەر پەيغەمبىرىنىڭ يېتىلىش تارىخى كۆز ئالدىمدا جەۋلان قىلاتتى. دالىدىكى تىنىمىسىز ھايات، ئۆزئارا ئېلىشىشلار، قەبىلىلەر ئارا ئارازلىق، ئىجتىمائىي تەڭسىزلىكلەر، ئىنسان بىلەن ئىنساننىڭ تۈگىمەس دۈشمەنلىكى پەيدا قىلغان قانلىق پاجىئەلەر قەلبىمگە ھەسرەت ئېلىپ كېلەتتى. تەڭداشسىز گۈزەل تەبىئەت، مۇھەببەتلىك قەلبلەرنىڭ پارلاقلىقى، خەلق دانالىقى، ناخشا - ناۋا، نەغمە - كۈيلەر، دالا تۇرمۇشى، تاڭسۇق ئۆرپ - ئادەتلەر تۈگىمەس روھىي ئوزۇق بېغىشلايتتى. مۇختار ئاۋېزوفنىڭ ئاجايىپ قۇدرەتلىك قەلىمىگە تولىمۇ قايىل بولغانىدىم. ئۇ يازغان «ئاباي» ئېپوپېيىسى قازاق ھاياتى توغرىسىدىكى قامۇس ئىدى. بۇنى مەن ئەلۋەتتە كېيىنكى چاغلاردا تولىمۇ تولۇق چۈشىنىپ يەتتىم. ئاباي شېئىرلىرىنى ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىش جەريانىدا نۇرغۇن ماتېرىياللارنى كۆردۈم. مۇختار ئاۋېزوفنىڭ ئەگرى - توقاي ھايات مۇساپىسى ماڭا تولىمۇ قاتتىق تەسىر قىلدى. قارا نىيەت سۈيىقەستچىلەرنىڭ سۈيىقەستلىرى، تۆھمەتلىرى، قارا چاپلاشلىرى، ئەللامە يازغۇچىنى نۇرغۇن بەختسىزلىكلەرگە دۇچار قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ كەم ئۇچرايدىغان تالانتىغا، خۇدا تۇتقۇزغان قەلىمىنىڭ كارامىتىگە قىلچىمۇ ھالاقىت يەتكۈزەلمىگەنىدى. ئابايمۇ، ئاباينىڭ قىممىتى بىلەن ئۆلچىنىدىغان مۇختار ئاۋېزوفمۇ قازاق خەلقىنىڭ ئازادلىقى، ئەركىنلىكى، پاراۋانلىقىنى كۆزلىگەن ۋە شۇ يولدا ئۆمۈر بويى كۈرەشكەنىدى.

«بىرىنچى قازاق بىرىك دوست كۆرمىسەڭ ئىشنىڭ بەرى بوش» دېگەن تاغدەك ۋەزىنلىك مەنىگە ئىگە بۇ سۆز ماڭا خۇددى ئاباي ئېپوپېيىسىنىڭ كۆپ مېغىزلىق ئىدىيىلىرىنىڭ ئىچىدىكى بىر مېغىز ئىدىيىسىدەك تۇيۇلىدۇ. «ئاباي» ئېپوپېيىسىدىكى روھىي ھالەت تەسۋىرى ئاباينىڭ قايغۇ - ھەسرىتى، سۆيگۈ - ئىشتىياقى، دالانىڭ قايتىلانماس ئوغۇز مەنزىرىلىرى شەكىللەندۈرگەن قويۇق بەدىئىي

بىرىدە، «ئېچىلغان تىل» غا يولۇقتۇم. مېخائىل شولوخوف دېگەن ئاپتور ئىسمىغا قاراپلا ئوقۇشنى باشلىۋەتتىم. كىتابنى ئوقۇپ بولۇپ، «شولوخوف دۇنيا ئەدەبىياتىدىكى مۇجىزە ئىكەن» دېگەن خۇلاسگە كەلدىم. كىتابنىڭ ئىككىنچى قىسمى 1961 - يىلقى خەنزۇچە «دۇنيا ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ بىرىنچى سانىغا ئۇزۇپ - ئۇزۇپ بېسىلغانىدى. كۈتۈپخانىدىن مەڭ بىر جاپادا ئارىيەت ئېلىپ كېچىلىرى شام يورۇقىدا ئوقۇغان چاغلىرىمۇ بولغانىدى. چۈنكى كەچ سائەت توققۇزدىن كېيىن چىراغ بىردەك ئۆچۈرۈلەتتى. «ئېچىلغان تىل» نىڭ ئىككىنچى كىتابىنى بېيجىڭدا لۇشۈن ئەدەبىيات ئىنستىتۇتىدا ئوقۇۋاتقىنىمدا، مىللەتلەر نەشرىياتىدىكى بىر تونۇشۇم ئارقىلىق ئارىيەت ئېلىپ ئوقۇغانىدىم. كىتاب قازاق تىلىدا بولۇپ، 1981 - يىلى ئالمۇتىدا نەشر قىلىنغانىدى. كىتابنى رۇسچىدىن مەخسۇس شولوخوفنى تەرجىمە قىلىدىغان ئەدەبىي تەرجىمان قاسەن ئۈزدەنبايىق تەرجىمە قىلغانىدى. مېنىڭ بۇ كىشىگە بولغان مۇھەببەتتىم شولوخوف ئەسەرلىرىگە بولغان مۇھەببەتتىن شاخ ئايرىغانىدى. مېنىڭ نەزىرىمدە سۈرەتلەش ۋە ئىپادىلەش ھۈنرى جەھەتتە بۇ ئىككى كىتاب تەڭداشسىز ئىدى. ھەقىقىي ئەدەبىيات يارىتىلىدىغان بولسا، ئۇنىڭ ئەتراپىدا ھەقىقىي روھىيەت ئالىمى شەكىللىنىدىكەن. شولوخوف ياراتقان گۈزەللىك دۇنياسى ئۆزگىچە ئىدى. ئۇنىڭ تىنىقى، پۇرىقى، قەدىمى، مەجەزى، ناۋاسى ھېچكىمنىڭكىگە ئوخشىمايتتى. ئۇنىڭ قەلىمىگە ئېلىنغان ھەر بىر شەيئى ئۆز قىياپىتىنىڭ مۇتلەق ئەينەنلىكى بىلەن مۇكەممەل ۋە بەختلىك ئىدى. ئۇنىڭ دۇنياسى سۆيگۈ - مۇھەببەت تاۋلىنىپ ئاقىدىغان سامانىولى ئىدى. ئۇنىڭ دۇنياسى شېئىرىيەت دۇنياسى ئىدى. شولوخوفنىڭ شېئىرىي جۈملىلىرى، يېڭىدىن يېڭى ئوخشىنىشلىرى، ماڭا ھەقىقىي سەنئەتنىڭ ئۈلگىسىنى كۆرسىتەتتى. مەن ئۇنىڭ كىتابلىرىدىن تەبىئەتنىڭ نەق ئۆزىنى ۋە ئۇنىڭدىكى قانۇنىيەتلىك ھادىسىلەرنى كۆرەتتىم. رەڭلەر بىلەن پۇراقلار ئۆز نۇرقى بىلەن ئالدىدا نامايان بولاتتى. «ئېچىلغان تىل» ۋەقەلىكىنىڭ قانچىلىك ناۋقلاي ۋە ئىسكەتسىز بولۇشىغا قارىماي سەنئەت مۇكەممەللىكى جەھەتتىن ئەڭ بۈيۈك سەنئەت ئەسىرى ئىدى. شۇ نەرسە ئېسىمدىن چىقمايدۇكى، بىر قېتىم ئۆزىنى خېلى

رەڭ تا ھازىرغىچە مەندىكى ئەسەرنى كۈنساپىن كۈچەيتىپ كەلمەكتە. ماڭا ئەللامە شائىر ھەققىدە قەلەم تەۋرىتىۋاتقان پارغۇچى، ئۆزىنىڭ سۈرەتلەش ۋە ئىپادىلەش ھۈنرىدە ئەللامە شائىرنىڭ مۇتلەق ئۆزى بولۇپ تۇيۇلغانىدى. ھازىر ئويلىسام، بۇ تۇيغۇلىرىم بىردىنبىر بەرھەق تۇيغۇلار ئىكەن.

«ئېچىلغان تىل» رومانى

1957 - يىلى «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 8، 9 - سانلىرىغا مېخائىل شولوخوفنىڭ «ئادەمنىڭ تەقدىرى» ناملىق ھېكايىسى بېسىلدى. ئۇنى ھاپىلا - ھاپىلا ئوقۇپ كەتتىم. «ئورۇشتىن كېيىنكى تۇنجى باھار يۇقىرىقى دۇندا ناھايىتى تېز باشلىنىپ كەتتى» دەپ باشلىغىنىمچە تاكى «كۆرسەتمەسلىكىگە» دېگەن ئەڭ ئاخىرقى سۆزدىن بىراقلا چىقتىم. ھېكايە ماڭا تولىمۇ قاتتىق تەسىر قىلدى. بۇنىڭدىن ئىلگىرى يەنە شۇ «تارىم» ژۇرنىلىدا بېسىلغان شولوخوفنىڭ «قوغۇنچى» ناملىق ھېكايىسىنى ئوقۇغانىدىم. بۇ ھېكايىمۇ شۇنداق تەسىرلىك، شۇنداق ئېسىل ھېكايە ئىدى. مەن ئاندىرى سوکولوفنىڭ پاجىئەلىك تەقدىرىدىن تولىمۇ مۇڭلىنىپ كەتتىم، ھەسرەت چەكتىم. بىر ئادەم ۋەتىنى ئۈچۈن، خەلقى ئۈچۈن شۇنچە قەھرىمانلىق كۆرسەتسە، ئۇنى كۈتۈۋالدىغىنى يالغۇزلۇق، سەرگەردانلىق، ئازاب - ئوقۇبەت بولارمۇ دەپ ئويلاپ كەتكەندىم.

ماڭساممۇ، تۇرساممۇ، شادلانساممۇ، قايقۇرساممۇ كۆز ئالدىمدا مەردانە ۋە بىچارە سوکولوف تۇراتتى. مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىدا شولوخوف نۇقتىلىق تەقىم قىلىندى. «ئادەمنىڭ تەقدىرى» ھېكايىسىگە شەرمەندىلەرچە تۆھمەت چاپلىنىپ سوکولوفنى خائىن دەپ تۈرۈۋېلىشتى. بۇ ئادالەتسىزلىكتىن كۆڭلۈم ئاغرىپ، يىغلاپ كەتكىنىم تېخىچە ئېسىمدە تۇرۇپتۇ. ئالىي مەكتەپكە چىققاندىن كېيىن شولوخوف ئەسەرلىرىنى ئىزدەشكە باشلىدىم. ئۇ چاغلاردا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ يازغۇچىلىرى، جۈملىدىن ھەرقانداق چەت ئەل كىتابلىرىنى ئوقۇش خەيرلىك ئەمەس ئىدى. «چەت ئەلگە چوقۇندۇ، ئاق مۇتەخەسسسىلىشىش يولىغا ماڭدى» دېگەندەك قالىپاقلار ھەرقاچان تەييار تۇراتتى. لېكىن ئىشنىپاق ۋە ئاشقىلىق ھەرقانداق خەۋپ - خەتەردىن ئۈستۈن تۇراتتى. شۇنداق كۈنلەرنىڭ

چولغا ئەدەبىيات ئەربابى دەپ ھېسابلايدىغان بىر كىشىگە «ئېچىلغان تىل» نىڭ 1، 2 - توملىرىنى ئۇيغۇر تىلىدا نەشر قىلىشنى تەۋسىيە قىلغىنىدا، بۇ كىتابنىڭ «كولخوزلاشتۇرۇش ھەققىدىكى ئەرزىمەس كىتاب» لىقىنى ئېيتىپ، مېنىڭ تەۋسىيەمنى رەت قىلغانىدى. مەن بۇنىڭدىن ھەيران قالغانىدىم. «ئىش ئەھلى بولمىغانلارنىڭ ئىش ئۈستىگە كېلىشى قىيامەت قايمىدۇر» دەپ ئوقۇغانىدىم پەيغەمبەر ھەدىسلىرىدىن.

شولوخوف 60 يىللىق يېزىقچىلىق ھاياتىدا سەككىز توم ئەسەر قالدۇرۇپ كەتكەنىدى. لېكىن بۇ سەككىز تومنى ھازىرقى رومانچىلىقنىڭ بازار باھاسى بىلەن ئۆلچەيدىغان بولساق، 80 تومغا ھەتتا 800 تومغا يېتىدۇ. «تىنچ دون» ھەققىدە كېيىنچە ئايرىم توختىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

«بالىلىق دەۋر»، «كىشىلەر ئىشىكىدە» ۋە «مېنىڭ دارىلفۇنۇنلۇرىم»

ماكسىم گوركىنىڭ بۇ ئەسەرلىرى بىلەن ئوتتۇرا مەكتەپتىكى چاغلىرىمدا تونۇشتۇم. «بورائقوش قوشقى»، «لاچىن قوشقى»، «ماكار چۇدرا»، «چېلكاش»، «كونوۋالوف» قاتارلىق ھېكايە - پوۋېستلار بالىلىق قەلبىمدە ئۆچمەس تەسىرات قوزغىغانىدى. مەن ياشاۋاتقان مۇھىتتىن ئۆزگە بىر مۇھىتنى، مەن كۆرۈۋاتقان قىياپەتلەردىن ئۆزگە بىر قىياپەتلەرنى تاماشا قىلماقتا ئىدىم. كۆپ نەرسىلەرگە ھەيران قالاتتىم، كۆپ نەرسىلەرگە مەپتۇن بولاتتىم. ئوخشاش قەددى - قامەتلەر ئوخشىمىغان جانلار ھەرىكەت قىلاتتى. ئوخشاش كالىللاردا ئوخشىمايدىغان روھىيەت جىلۋە قىلاتتى. ئوتتۇرا مەكتەپ قۇچىقىدا ماكسىم گوركىنىڭ جاۋاھىراتلار دۇنياسىغا گۈزەللىكىنىڭ تاشقىرىسىدىكى باشقا نۇقتىدىن نەزەر سالىسام، ئالىي مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىنمۇ گۈزەللىكنىڭ ئىچىدىكى نىشانلىق نۇقتىدىن نەزەر سالىدىغان بولدۇم.

ماكسىم گوركى دۇنياسى ئاجايىپ دۇنيا ئىدى. چىنلىق، گۈزەللىك، ئىزگۈلۈك تېگى - ئەكتىدىن چاقناپ تۇراتتى. ئىنسانغا مۇھەببەت، ئىنسان بىلەن پەخىرلىنىش، ئىنسانغا بەخت تىلەش مۇقامى تىنماي ياغراپ تۇرىدىغان دۇنيا ئىدى. ئىنسانىيەتنىڭ يورۇقلۇقى ئۈچۈن يۈرەكلەرنى مەشغۇل قىلىپ ياندۇرىدىغان دۇنيا

ئىدى. ئۇ باشتىن - ئاخىر بورائقوشنىڭ، لاچىننىڭ، دانكونىڭ دۇنياسى ئىدى. مەن مۇشۇنداق ھېس - تۇيغۇلارنى سەزگىنىمدە، شۇ چاغلاردىكى ئۆزۈم ياشاۋاتقان سىنىپىي كۈرەشلەر دۇنياسىغا زۇغۇپلۇق بىلەن سەپسالاتتىم.

ئۇنىڭ «ئادەم دۇنيانىڭ ئۇلى، كەمچىلىك-لىرىچۇ دېيىشەر، موھتاجلىقتا خام نانمۇ شېرىن تېتىيدۇ» دېگەن ھېكمىتىنى ئوقۇپ يىغلىۋەتكەنىدىم. ماكسىم گوركىنىڭ دۇنياسىغا باشچىلاپ كىرىپ كېتىپ، ئۇنىڭ ئىدىيىلىرى بىلەن ياشاۋاتقان مەزگىللىرىم ئالىي مەكتەپتىكى تازا كۆڭۈلسىز مەزگىللىرىم ئىدى. ئۆز قېرىنداشلىرىمنىڭ ئالىي-ئىشلىرىغا، پاش قىلىشلىرىغا، دىخمارلاشلىرىغا، كۈرەش قىلىشلىرىغا ئۇچراپ تۇراتتىم. ئەمدى ئويلىسام، «ئۇ كۈنلەر نەقەدەر دەھشەتلىك ۋە چىرايلىق». «ئاراتمونوفلارنىڭ ئىشى» دېگەن كىتابىنىڭ

بېشىغا يېزىلغان: «ئىنسان شائىر رومېن روللانغا» دېگەن بېغىشلىمىسى تاكى ھازىرغىچە مېنى ھەيرەتتە قالدۇرىدۇ. ھەقىقىي يازغۇچىنىڭ يۈرىكىدە ھەمىشە ئىنسان ۋە ئىنسانىيەت ھەممىدىن بۈيۈكتۇر. تار مەنپەئەتلەر، تار چەمبەر ھەقىقەتلىرى، ئۇنىڭ ئۈچۈن ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ. ئىنسان روھىنىڭ ئىنژېنېرى سالاھىيىتىگە ئىگە بولغان كىشى ئەڭ ئالدى بىلەن پەرىشتە بولۇشى كېرەك. سەنئەتكارنىڭ ۋەزىپىسى ئىنساننى پەرىشتىگە، دۇنيانى جەننەتكە ئايلاندۇرۇش. سەنئەت تەدبىرىگە ئايلانغان كۈنى سەنئەتكار شىيتانغا ئايلىنىدۇ. ماكسىم گوركى ئۆز دۇنياسىدىن ماڭا مۇشۇ كەۋسەرلەرنى سۇنغانىدى.

ئۇزۇندىن بېرى ئۇنىڭ جۈملە تۈزەش، تىل ئىشلىتىش سەنئىتىگە قالىتىمىز بىر ئىشتىياق بىلەن سەپىلىپ كەلمەكتىمەن. ئاتىلانىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلىش يولىدىكى ئىزدىنىشلەر ماڭا كۆپ جاسارەت بېغىشلىدى.

«فوما گوردېيىف» بولسا شېئىردەك يېزىلغان رومان. مەن ئۇنى ئالىي مەكتەپنىڭ 3 - يىللىقىدا ئوقۇغانىدىم. فوما گوردېيىف، ياكوپ مايكس، مېدىنىسكايانىڭ ئوبرازلىرىنى يارىتىپ ئاجايىپ پارلاق سەنئەت قۇدرىتىنى نامايان قىلغانىدى. فوما گوردېيىفنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى، تۇنجى قېتىم سىرتقا چىقىپ سودىغا كىرىشىش جەريانى، مۇھەببەت مەشىقى كۆرۈنۈشلىرى كۆزنى قاماشتۇرۇپ روھنى ئۇرغۇتىدۇ، يۈرەكنى ھايانغا سالىدۇ.

ئۇدۇل بايان بىلەن ۋەقەلەر جەريانى مۇتلەق تەرك ئېتىلىگەن شېئىرىيەت مەنزىلىدۇر. گۈلگ لىۋ شېئىرىيىتى بۇنىڭ بىر مىسالى.

جۈمىكەن نەجمىدىنوفنىڭ «قۇتۇپ يۇلتۇزى»

1981 - يىلى، قازاقىستاندا نەشر قىلىنىدىغان «يۇلتۇز» ژۇرنىلىنىڭ بىر سانىدا جۈمىكەن نەجمىدىنوفى دېگەن ئىسىم ئاستىدىكى بىر توپ شېئىرنى ئوقۇپ قالدىم. بۇ شېئىرلار مېنى مەپتۇن قىلىۋالدى. قايتا - قايتىلاپ ئوقۇدۇم، خاتىرىمگە كۆچۈرۈۋالدىم. بۇ شېئىرلارنى ئۇرۇمچىگە كەلگەندىن كېيىن بىرمۇنچە قازاق شائىرلىرىغا كۆرسەتتىم. ئۇلارمۇ ھەيران قېلىشتى. كېيىن جۈمىكەن نەجمىدىنوفنىڭ «قۇتۇپ يۇلتۇزى» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى ئالمۇتىدىن ئەكەلدۈردۈم. جۈمىكەن نەجمىدىنوف تىل بىلەن رەسىم سىزىدىغان رەسىم شائىر ئىدى. ئۇنىڭدا ھەممە نەرسە: پىكىر، رەڭ، پۇراق، سۇتۇق، تىل يېڭى ئىدى.

«قۇتۇپ يۇلتۇزى» دېگەن شېئىر مېنى تاكى ھازىرغىچە مەست قىلىپ كەلمەكتە. بۇ شېئىردىكى: «چوڭ ئانا يوق، ياش ئىت يوق قىزلىق ئۆيلەر ياشسۇن» دېگەن مىسراسى ھەر بىر شېئىرىي مىسراسىم ئۈچۈن ئۈلگە ئىدى. شائىر ئۆزىنىڭ شېئىرىي پىكىرىنى، پەلسەپىۋى ئىدىيىسىنى قانداقتۇر بىر دوكلاتچى ياكى ۋەز - نەسەتچىدەك ئۇقۇملار توقۇنۇقلار بىلەن ئەمەس، بەلكى بىر بۈيۈك بېشارەتچى سۈپىتىدە ئوبرازلار ئارقىلىق بېشارەت قىلىدۇ. ئېزىپ ئىچۈرۈش شائىرنىڭ ۋەزىپىسى ئەمەس، شائىر ئاددىيلا ئوقۇرمەنگە ئەمەس، بەلكى قەلبى ناۋالارغا چۇلغانغان، يۈرىكى ئۆرتەنگەن شائىر ئوقۇرمىنىگە ئىشارە قىلىدۇ. شائىر ئوقۇرمەن ئۇنى سىزىشى، تۇيۇشى، ئاڭقىرىشى لازىم. شائىر چۈشەندۈرۈشكە ئۆتكەن ھامان ئۇنىڭ شائىرلىقى تامام بولىدۇ.

جۈمىكەن نەجمىدىنوفنىڭ ھەر بىر شېئىرى ئىجادىيەت، ھەر بىر شېئىرى سەنئەت جاۋابىرى. ئۇ ھەر بىر سۆز، ھەر بىر ئوخشىتىشىدا ئۆزىنىڭ ھەقىقىي سەنئەتكارلىقىنى كۆرسىتىدىغان شائىر!

لىرىكىنىڭ باغرىغا ئېپكا كىرگەن ھامان لىرىكىنىڭ ھاياتى توختايدۇ.

ماكسىم گوركى دۇنياسى ئۆزىنىڭ پارلاقلىقى بىلەن تىلىملىقىنى مەڭگۈ يوقاتمايدىغان سۆيۈملۈك دۇنيا.

«گۈلگ لىۋ شېئىرلىرى»

مەن گۈلگ لىۋ دېگەن بۇ شائىرنى 1980 - يىللاردا تاپقانىدىم. ئۇنىڭ «قارا گۈل، قىزىل گۈل» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى ئوقۇغاندىم. 1981 - يىلى بېيجىڭدا ئوقۇۋاتقان چېغىمدا ئۇنى كۆرگەندىم. كېيىن ئۇنىڭ بىرىنچە پارچە شېئىرىنى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلدىم. بۇلاردىن پەقەت «لى تەييەينىڭ ئۆلۈمى» دېگەن بالادىسلا «كۆۋرۈك» (ھازىرقى «ئەدەبىي تەرجىمىلەر») ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىندى. قالغانلىرىنى مۇھەررىرلەر مانا، ئەنە دەپ يىتتۈرۈپ تىندى. گۈلگ لىۋنىڭ شېئىرلىرىدا مەردانلىق، ھەقىقىي سادا، ھېكمەت جاۋابكارلىرى تولىمۇ مول. شېئىرىي ئىماگ بىلەن شېئىرىي مۇھىت، شېئىرىي روھ بىلەن شېئىرىي پۇراق ۋايىغا يەتكەن. مەن خاتىرىمگە ئۇنىڭ «قوي يىلىدىكى سوئال - جاۋابلار» ناملىق شېئىرنى تەرجىمە قىلىپ قويغاندىم:

- سۈتۈڭنى ئىچىمەن، سۆيۈملۈكۈم قوي.
 - مەيلى ئىچ، تۈگىمەن؛ چۆپ قېنىغا توي.
 - مەن ھەتتا گۆشۈڭنى يالمايمەن تېخى.
 - بۈگۈنمۇ مەيلى دەي، ئاجىزمەن، سېخىي.
 - تېرەڭنى يېپىنماي، بېرىپ تۇر، چۆرە.
 - ياق، بۇغا بولمايدۇ، چۈنكى سەن بۇرە!
- بۇنداق پەلسەپىۋى مەنىسى چوڭقۇر، ئوتلۇق شېئىرلار گۈلگ لىۋدا ھەددى - ھېساپسىز. مەن ئۇنىڭ لو لىگۈلگ سىزغان «ئانا» ناملىق رەسىمگە يازغان شېئىردىن قاتتىق تەسىرلەنگەندىم. ئۇنىڭ شېئىرىيىتىدىكى ھەقىقىي شېئىرىي سۈپەتلەر، ئىپادىلەش قۇدرىتى، ھەرقانداق شەيئى ۋە ھادىسىنىڭ جەۋھىرىنى شېئىرىي ھېكمەتكە ئايلاندۇرۇۋېتىش، ئىخچاملىق، سۈرەتلەش، تاللانغان تىل سېھرىيىتى تا ھازىرغىچە مېنى ئۆز ئىلكىدە تۇتۇپ كەلمەكتە.

ئىنسانىيەت تەپەككۈرىنىڭ ئۈزلۈكسىز ئۆسۈشى ۋە ئۈزلۈكسىز تەرەققىي قىلىشى شېئىرىيەتنى زامانىۋى شېئىرىيەتكە ئېلىپ كەلدى. زامانىۋى شېئىرىيەت تېخىمۇ تاكامۇللاشقان، تېخىمۇ گۈزەللەشكەن، ئىپادىلەش كۈچى جەھەتتىن ئەڭ مۇكەممەل،

قۇملۇقتىكى بىرلىك ۋە بوستانلىقتىكى شېئىر

ئىمىن ئەھمىدى

زېمىننىڭ ئۆزىدە ئۆچۈرۈۋەتكىلى بولمايدىغان ھېكايىلەر بار، ئۇنى پەقەت ھاياتقا سەمىمىيلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىۋاتقان يازغۇچىلارلا ئوقۇيالايدۇ ۋە باشقىلارغا سۆزلەپ بېرەلەيدۇ.
(داۋىد مور (ئامېرىكا))

1

ئالدىدا تۇرغان توغراقلىق ۋە چوقچىيىپ ياتقان بارخانلارنىڭ قوينىدا كۆمۈكلۈك بىرنەرسە باردەك قىلاتتى. باش - كۆزۈمنى توپىغا مىسلەپ ئۆتۈۋاتقان قوبۇن، خىيالىم بىلەن پىچىرلاشقان پېتى كۆكسۈمنى سەگىتىۋاتقان سەلكىن، ئەينەككە غەزەپ بىلەن ئۇرۇلۇۋاتقان بورانلار گويا ماڭا بىرەر مەخپىي ئەلەمنى سۆزلەپ بېرىدىغاندەك نىدا قىلاتتى. بۇلار غەربىي دىيارنىڭ بىز تولا كۆرۈپ كۆنۈپ قالغان ئەركلىرى، تىنىمىز ئۆزگىرىۋاتقان تەبىئەت دۇنياسىنىڭ گۇۋاھچىلىرى ئىدى. راستىنى ئېيتقاندا، ھازىرغىچە ئۆز لايىقىدا مەدھىيەلەنمىگەن ۋە نەرىپەلمىگەن بۇ شەيئىلەر سەمىمىيلىككە، ئۆزى ھەققىدىكى ناخشىلارغا موھتاج ئىدى. ئويلاپ قارىسام، شۇ كەمگىچە «ۋەتەن» ۋە «ئانا يۇرت» دەپ ئالاي قۇرلارنى پۈتكەن بولساممۇ، تىۋ ۋەتەن بىلەن ئانا يۇرتقا كۆنكۈرەت شەكىل بەرگەن تۇپراق ۋە تەبىئىي مۇھىت ھەققىدە تۈزۈكۈرەك بىرنەرسە دېمىگەنلىكىم مەلۇم بولدى. ئۇنىڭ مەردلىكى، ئۇنىڭ تەقدىم قىلىش روھىنى بار

بۇنىڭدىن كۆپ يىللار ئىلگىرى ئاپتوبۇسقا ئولتۇرۇپ خوتەنگە بارغۇچە ۋە خوتەندىن يولغا چىقىپ قۇملۇقتىكى تاشيول ئارقىلىق كورلىغا كەلگۈچە «ئېگىز تاغلارنى قاتلاپ ئوقۇيمەن، چوققىلارنى ئاتلاپ ئوقۇيمەن، دەريالارنى دېمىدە قىلىپ، جەزىرىنى تاتلاپ ئوقۇيمەن» دېگەندەك مىسرالارنىڭ قەلبىم ئاسمىنىدا يالت قىلىپ ئۆتۈپ كەتكىنى ھېلىمۇ ئېسىمدە. يول بويىدىكى تاقىر دۈمبەللەر مەيدىسىنى ئېچىپ قويۇپ، يۈرىكىمدە نېمىلەر بارلىقىغا قاراپ باقماسەن دەۋاتقاندا قىلاتتى. تاشتىن تاشقا سوقۇلۇپ كېقىپ كېتىۋاتقان سۇلار نېمىلەرنىدۇر سۆزلەپ بەرمەكچى بولغاندەك ماڭا تەلپۈنەتتى. قۇرۇپ قاغىراپ كەتكەن ئېقىنلاردىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان چاڭ - توزاڭنىڭ سامان قەغەزەك تاتىراڭغۇ يۈزىدە ئىمىر - چىمىر خەتلەر باردەك كۆرۈنەتتى. كۈچۈم مەھەللە، ئاندا - ساندا ئۇچراپ قالىدىغان دەرەخلىق، پايانسىز چۆل، ھاياتلىق يوقىلىش

ۋايىغا يېتىپ، ئېلىمىزدىكى بىر تۈركۈم ئەدىبلەرنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلدى. ئۆزىدىكى يېڭىلىق، ئالاھىدىلىك ۋە مۇستەقىللىققا تايىنىپ، ھېكايە ۋە ئوچىرىك كاتېگورىيىسىدىن ھالقىپ چىقتى ھەمدە ئەدەبىياتنىڭ مەلۇم بىر قىسمىنى ئوقۇل ھالدا ئادەملەرنى تەسۋىرلەش، قۇملۇق ۋە بوستانلىقلار ھەققىدە ئويلىنىش يولىغا ئېلىپ كىردى. ئۇ بىرىنچى شەخسنىڭ بىۋاسىتە پىسخىك دۇنياسى ۋە روھى بايانلىرىنى ئاساس قىلغان ئەڭ تىپىك ئىپادىلەش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، رېئاللىققا بىۋاسىتە ئارىلىشىدىغان شەكىل بىلەن ئادەملەرنى ئۆزلىرى قۇرۇۋاتقان ماددىي مەدەنىيەت دۇنياسىدىن ئۇلار ئۆزلىرى بۇزۇۋاتقان تەبىئەت دۇنياسىغا يېتەكلىدى. ئۇلارنى جىسمانىي، روھى، مەنىۋى كەچۈرمىش ئىمكانىيىتى بىلەن تەمىن ئەتتى. ئۇلارنى ئىنسانلار بىلەن تەبىئەتنىڭ مۇناسىۋىتى ھەققىدە ئويلىنىشقا چاقىردى. نەتىجىدە بۇ ئادەملەر، بولۇپمۇ ئەدىبلەر روھ بىلەن ماددىنى، ئۆزلۈك بىلەن مۇھىتنى، ئادەم بىلەن تەبىئەتنى بىر گەۋدىگە يىغىنچاقلاپ، ئەڭ باشىدىكى ئىپتىدائىي پارچە - پۇرات تەبىئەت خاتىرىلىرىنى ئىنسانلار بىلەن ئورتاق مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشنى تەشەببۇس قىلىدىغان تەبىئەت ئەدەبىياتى قىلىپ راۋاجلاندۇردى.

بىز بۇ يەردە دەۋاتقان تەبىئەت ئەدەبىياتىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى، تەبىئەت تەسۋىرىنى ئاساسىي تېما قىلىش، ئادەم بىلەن تەبىئەت مۇناسىۋىتى ھەققىدە باش قاتۇرۇشنى ئالدىنقى مەزمۇن قىلىش، ھازىرقى زامان ئادەملىرىنىڭ روھىي دۇنياسىدا بارغانسېرى سۇسلاۋاتقان تۇپراق ھەققىدىكى ھېكايىلەرنى يېڭىۋاشتىن تىلغا ئېلىش ئىدى. بۇ خىل ئەدەبىياتنىڭ تەۋەللۇت بولۇشىغا سانائەت مەدەنىيىتى بىلەن تەبىئەت دۇنياسى ئارىسىدا بارغانسېرى كەسكىنلىشىۋاتقان رېئال توقۇنۇشلار سەۋەب بولدى. ماددىي مەشەت تۈپەيلى بارلىققا كېلىۋاتقان روھىي ئەنسىزلىك پايانسىز تەبىئەتنى، يەنى ۋەتەن ۋە ئانا يۇرتقا كۆنكۈپ شەكىل ۋە مەزمۇن بەرگەن زېمىننى تاۋارلاشتۇرغاندىن باشقا، ئادەملەرنىڭ غۇرۇر ۋە ئىپتىخارنىڭ ئۇلغا پالتا ئۇرۇپ، مەنىۋىيەت جەھەتتىمۇ ئورنىنى تولىدۇرۇشقا بولمايدىغان

كۈچ بىلەن سۆزلەپتىمەن، لېكىن ئۇنىڭ جىسمى، جاراھىتى، شادلىقى ياكى ھەسرىتى ھەققىدە ئوبدانراق ئويلىناپتىمەن. ھەتتا قۇملارنىڭ ھۇجۇمى ئالدىدا ئىرادىسى سۇنغان ۋە ئۇنىڭدىن قېچىپ چىققان ئۆزۈم تۇرۇقلۇق، تېخى ئۇنىڭغا «ھالاكەت دېڭىزى» دەپ ئات قوپۇپتىمەن. قۇملار تېگىدە سۇ، سۇنىڭ ئۈستىدە جانلىق بارلىقى، بۈيۈك يىپەك يولىنى گۈللەتكەن بۇ تەبىئەتنىڭ تىرىك ئىكەنلىكى مەلۇم بولغان بۈگۈنكى كۈندە، ئۇنىڭغا قوپۇلۇۋاتقان ئۈمىد دېڭىزى دېگەن ئاتاقنىمۇ تەڭ بەھرىمەن بولۇپتىمەن. توۋا دېگۈم كېلىدۇ، ئەسلىدە مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى بۇ ئەزىز زېمىندىكى ھېكايىلەرگەن ئەمەسمۇ؟ ھېلىقى مىسرالارنى يېزىۋېتىپ نېمىلەرنى ئويلىغان بولغىتتىم؟ مەن قاتلاپ ياكى ئاتلاپ ئوقۇماقچى بولغان تاغلار، چوققىلار، مەن دەپمە قىلماقچى بولغان دەريالار، ئاتلاپ ئوقۇماقچى بولغان جەزىرىلەر ماڭا نېمىدىن بېشارەت بەرگەن بولغىتتى؟ مۇشۇلارنى ئويلاۋېتىپ، يەنىلا ھاياتلىقنىڭ ئاچچىق - چۈچۈكىنى تەبىئەت بىلەن تەڭ تارتقان، شۇ ئانا يۇرتنىڭ سۈيىدە ئېقىپ، ئوتىدا كۆيگەن، ھاياتلىقتا سەممىيلىك بىلەن ياشىغان شائىر - يازغۇچىلارنىڭلا بۇ زېمىندىكى ئەپسانە - رىۋايەتلەرنى، ھېكايە - قوشاقلارنى ئوقۇپ چىقالايدىغانلىقىغا كۆزۈم يەتتى. مىللەتنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى ھەققىدە قايتا ئويلىغان ھەمدە ئۇنىڭ ھازىرقى زامان مەدەنىيىتىنى قۇرۇپ چىقىش يولىدا قان - تەر ئاققۇزغان كىشىلەرنىڭلا ئۇ ھېكايىلەرنى باشقىلارغا سۆزلەپ بېرەلەيدىغانلىقىنى بىلدىم. بولۇپمۇ شۇلارنىڭ تىرىشچانلىقى تۈپەيلى، رايونىمىزدا «تەبىئەت ئەدەبىياتى» نىڭ شەكىللىنىۋاتقانلىقىغا كۆزۈم يەتتى. بۇنى باشلىغان دەل ئەخمەت ئىمىن بولدى.

2

1970 - يىلى 4 - ئاينىڭ 22 - كۈنىدىكى تۇنجى يەرشارى كۈنىدىن ئېتىبارەن ناھايىتى ئاز سانلىق ئادەملەرگىلا مەلۇملۇق بولغان تەبىئەت ئەدەبىياتى ئۆزىدىكى نەسر شەكلى بىلەن كۈنساين

ياندۇرۇپ مېڭىۋاتقانلىقى، قۇتراۋاتقان بوراننىڭ قوي - كالىلارنى ئۇچۇرتۇپ كەتكەنلىكى، بىگتۇەن 5 - دىۋىزىيە 83، 89، 91 - تۇەن - مەيداندىكى ھەر بىر كۋادرات كىلومېتىر يەرگە ھەر يىلى 100 توننا، جىڭ ناھىيىسىگە 288.64 توننا، بورتالا شەھىرىگە 72.07 توننا توپا ياغدىغانلىقى كۆرسىتىلدى. شۇ ماقالىلەردە يەنە بورتالا دەرياسى، جىڭ دەرياسى، داچىيەنزى دەرياسىنىڭ نۆۋەن ئېقىمىدا كۆپلەپ بوز يەر ئېچىلغانلىقى، يەر ئاستى سۇلىرىنىڭ تۆۋەنلىگەنلىكى تۈپەيلى ئىبنۇر كۆلىنىڭ 40 يىل مابەينىدە 600 كۋادرات كىلومېتىر كىچىكلەپ كەتكەنلىكى، ئۇنىڭدىكى سۇنىڭ 2 مىليارد 300 مىليون كۇب مېتىر ئازايغانلىقى، زورمۇزور دەرەخ كېسىش، ئورمانلارنى قومۇرۇپ تېرىلغۇ يەرگە ئايلاندۇرۇش، يېپىنچا ئۆسۈملۈكلەرنى يوقىتىشلار يېتىپ ئاشمىغاندەك، ھەر يىلى قۇربان توڭغۇت قۇملۇقىنىڭ 39.8 كۋادرات كىلومېتىر كېڭىيىۋاتقانلىقى تىلغا ئېلىندى. مۇشۇنداق ئەھۋالدا ئىبنۇر كۆلى نېمىشقىمۇ يىغلىمىسۇن؟! ئۇ ئۆزىنىڭ تەقدىرىگە يىغلىغانمىدۇ ياكى مەسئۇلىيەتسىز ئادەملەرنىڭ ئەۋلادلىرىغا يىغلىغانمىدۇ؟ گېزىتنىڭ مەزكۇر سانى قۇرۇپ چاڭ - چاڭ يېرىلىپ كەتكەن ئىبنۇر كۆلىنىڭ رەسمى ئۈستىگە: «ئىبنۇر كۆلى ئىككىنچى لوپنۇرمۇ؟» دېگەن خەتلەرنى بېسىپ قويغانىدى.

ئىككىنچى ئۇچۇر: خەنزۇچە «شىنجاڭ گېزىتى» نىڭ 1998 - يىلى 12 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىكى سانغا «باغراش كۆلى لوپنۇر كۆلىدەك كۈنلەرگە قالمۇ؟» سەرلەۋھىلىك بىر پارچە ماقالە بېسىلدى. ئۇنىڭدا باغراش كۆلىگە ھەر يىلى ئالتە مىليون كۇب مېتىر بۇلغانغان سۇ، جۈملىدىن 26 مىڭ توننا ئەخەلەتنىڭ ئېقىپ كېلىدىغانلىقى، ئېتىز - ئېرىقلاردىن چىقىپ قۇيۇلىدىغان 200 مىليون كۇب مېتىر سۇ بىلەن بىللە 460 مىڭ توننا تۇزلۇق ماددىلارنىڭ بىرگە كېلىدىغانلىقى ئەسكەرتىلدى. ماقالە ئاپتورى ئاخىرىدا: «مەملىكىتىمىزدىكى سۈيى تاتلىق بۇ چوڭ كۆل يا تۇزلۇق كۆل بولۇپ قالىدۇ، يا بولمىسا لوپنۇر كۆلىدەك ئاقىۋەتكە قالىدۇ ھەمدە كۆنچى دەرياسىدىن قالايمىقان پايدىلىنىش، ئۇنى

قاقاسلىقنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. نەتىجىدە، كەلگۈسى ئەۋلادلارغا بىر پارچە يېشىل يەر قالدۇرۇش ئۈستىدە ئويلىنىۋاتقان بىر قىسىم ئادەملەر نەزەر دائىرىسىنى ئۆزلىرى ۋەيران قىلىۋاتقان تەبىئەت دۇنياسىغا ئاغدۇرۇشقا، ئۆزلىرىگە زۆرۈر بولۇۋاتقان مەنبۇ تەسەللى ۋە مەنبۇ سەھرالارنى، مەنبۇ چىمەنزىلىقلارنى تەبىئەت قوينىدىن ئىزدەپ تېپىشقا، مەنبۇ جەھەتتىكى ئىپتىدائىي قەدىمى - يۈكسەكلىك ۋە قولدىن كېتىپ بارغان شانۇ - شەۋكەتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە مەجبۇر بولدى. يىغىپ ئېيتقاندا، سانائەت مەدەنىيىتىنىڭ ۋەھشىيلىكى بىلەن تەبىئەتنىڭ مۇلايىملىقى ئارىسىدىكى زىددىيەت، ئىنسانلارنىڭ ھايات - ماماتى ۋە تۇرمۇشىنىڭ پاراۋانلىقى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك ئېغىر مەسىلىگە ئايلاندى. بۇ خىل نەسر ئىجادىيىتى بېرىپ - بېرىپ ئادەملەرنى چۆچۈتىدىغان، ئۇلارنى ۋەسۋەسىگە سالدىغان، ئۇلارنى ھاياجانلاندۇرىدىغان ئەڭ مۇھىم بىر ساھە بولۇپ شەكىللەندى. تەبىئەتنى سۆيۈش ۋە ئۇنىڭدىن ئەيىمىنىش، ماددىي مەدەنىيەتنى قوغلىشىش ۋە بۇلغانمىغان بىر پارچە پاك زېمىننى قوغداش ئوتتۇرىسىدىكى جەڭ تەبىئەت ئەدەبىياتىنىڭ يادروسى ھېسابلانغان نەسرچىلىكنى ئورنىدىن تۇرغۇزدى.

3

ئەخمەت ئىمىنىنىڭ تەبىئەت ئەدەبىياتىغا قوشقان تۆھپىسىگە باھا بېرىش ۋە نەسر ئىجادىيىتى ھەققىدە سۆزلەشتىن بۇرۇن تەبىئەت دۇنياسىدىن كېلىۋاتقان ئۇچۇرلارغا دىققەت قىلماي تۇرالمىمىز.

بىرىنچى ئۇچۇر: خەنزۇچە نەشر قىلىنىدىغان «شىنجاڭ ئىقتىساد گېزىتى» نىڭ 2125 - سانغا «ئىبنۇر كۆلى كىملىرىگە يىغلايسەن؟» سەرلەۋھىلىك بىر يۈرۈش ماقالە ئېلان قىلىندى. ئۇنىڭدا: 1998 - يىلى 9 - ئاينىڭ 27، 28 - كۈنلىرى بورتالا شەھەر كوچىلىرىدا كېتىپ بارغانلارنىڭ بېشىغا سۇلياۋ خالتا كىيىۋالغانلىقى، ئۇياقتىن - بۇياققا ئۆتۈۋاتقان ماشىنىلارنىڭ كۈپكۈندۈزىمۇ چىراغ

نۆۋەتلىك يىغىن 1999 - يىلى سىنگاپوردا ئېچىلدى. مۇشۇ نۆۋەتلىك يىغىنغا ئىشتىراك قىلغان سىنگاپور يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى دوكتور ۋاڭ رۇڭخۇا: «ئورمان - يەر شارىدىكى ئەڭ قەدىمىي، ئەڭ ئەرزىملىك، ئەڭ ئۈنۈملۈك ھاۋا تازىلىغۇچى. يازغۇچىلارمۇ ئەڭ قەدىمىي، ئەڭ ئەرزىملىك، ئەڭ ئۈنۈملۈك ھاۋا جەمئىيەت بىلەن ئىنسانلار قەلبىنى تازىلايدىغانلاردۇر. ناۋادا، بىز بارلىق غەيرىتىمىزنى ئىشقا سېلىپ ئۆزىمىزدىكى ھەقىقەتتىن شەكىللەنگەن نەپەسنى سىرتقا چىقارساق پۈتۈن دۇنيانىڭ ئاتموسفېراسى يېڭىلانغان ۋە تازىلانغان بولاتتى» دېدى. ئامېرىكا ۋىسكانسەن ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پەخرىي پروفېسسورى جۇ سىشۋاڭ: «تارىختىن بېرى مەيىنەت ئاتالغان 880 چاقىرىملىق چىنچۈەن دالاسى چىن شىخۇاڭ جۇڭگونى بىرلىككە كەلتۈرىدىغان مەزگىلدە ئۇنى ماددىي ۋە مالىيە كۈچى بىلەن تەمىنلىگەندى. لېكىن خەن ۋە تاڭ سۇلالىلىرىغا كەلگەندە، بوز يەرلەرنىڭ زىيادە ئېچىلىشى تۈپەيلى ماداردىن كەتكەن بۇ زېمىن ئاخىرىغا بېرىپ گىياھ ئۈنەيدىغان سېرىق تۇپراق ئېگىزلىكىگە ئايلىنىپ كەتتى. خۇاڭخې دەرياسىمۇ ئۆزىنىڭ يۇقىرى ئېقىمىدا ھېسابسىز سۇ ئامبارلىرىنىڭ قۇرۇلۇشىغا كۆرە ئۈزۈلۈپ ئاقىدىغان بولدى. ئۇنىڭ بۇرۇنقى سەلتەنەتلىرى غايىب بولدى» دەپ سۆزلىدى. لېكىن مۇشۇ ئىككى نۆۋەتلىك يىغىننىڭ ئالدى-كەينىدىلا ئەمەس، بەلكى خېلى ئۇزۇن يىللاردىن بېرى ئېلىمىزنىڭ ھەرقايسى تارماقلىرى ۋە مىڭلىغان، مىليونلىغان كىشىلەر تەبىئەت بىلەن ئادەمنىڭ بىرلىكىدىن ئىبارەت شەرق پەلسەپىسىگە پىسەنت قىلىندى. ئۇلار «ئادەم نىيەت قىلىدىغانلا بولسا، تەبىئەتنى يېڭىدۇ» دەيدىغان قارام ئېتىقاد بىلەن كۆللەرنى تىندۈرۈپ ئېتىز ياسىدى، چاڭجياڭ دەرياسىنىڭ ئىككى قاسنىقىنى ئاۋات بازارغا ئايلاندۇردى، ھەتتا دېڭىزنىمۇ تىندۈرۈشقا تۇتۇش قىلدى. يالغۇز تارىم دەرياسىنىڭ جەنۇبىي قىرغىقىدىلا بوز يەر ئېچىش ۋە چۈچۈك بۇيا بىلىتىنى كولاپ پۇل تېپىش شوئارىنىڭ قۇدرىتى تۈپەيلى، ئەسلىدىكى توغراقلىق، يۇلغۇنلۇقلار يوقالدى، يېپىنچا ئۆسۈملۈكلەر تۈگىدى،

ئەخەت ۋە يۇندا ئورمىغا ئايلاندۇرۇش، ئۇنى پاسكىنا سۇلارنىڭ ماكانى قىلىپ قويۇش چوقۇم باغراش كۆلگە پۈتمەس - تۈگىمەس بالا - قازا ئېلىپ كېلىدۇ» دەپ ئەسكەرتتى.

ئۈچىنچى ئۇچۇر: ئۇيغۇرچە «شىنجاڭ ئىقتىساد گېزىتى» نىڭ 735 - سانىغا «قەشقەرگە كەلسىڭىز كېلىڭ، لېكىن تۈمەن سۈيىنى ئىچمەڭ» ناملىق رەسىملىك ماقالە ئېلان قىلىندى. ئاپتور بۇ ماقالىدە: «تارىختىن بۇيان قەدىمىي شەھەر قەشقەرنىڭ سىمۋولى سۈپىتىدە دۇنياغا نامى تارالغان، يازغۇچىلار ئەسەرلىرىدە مەدھىيەلەپ كېلىۋاتقان تۈمەن دەرياسى بۈگۈنكى كۈندە ئېغىر بۇلغىنىپ، جان تالىشىش ھالىتىدە تۇرماقتا. بۇ ئۇلۇغ ئانا دەريانىڭ بۈگۈنگە كەلگەندە تارىيىپ، ئىككى قىرغاقتىكى بۈك - باراقسان ئورمانلارنىڭ قۇرۇپ كېتىشى تولىمۇ ئېچىنىشلىق بىر ئىش» دەپ يازغانىدى.

تۆتىنچى ئۇچۇر: خەنزۇچە «شىنجاڭ گېزىتى» نىڭ 4 - ئاينىڭ 5 - كۈنىدىكى سانىغا «تارىم بوستانلىقىنىڭ قۇملىشى ئادەمنى ئەندىشىگە سالدى» دېگەن تېمىدا بىر پارچە ماقالە بېسىلدى. ئۇنىڭدا چارقىلىق ناھىيە ئوتتۇرا يېزىسىدىكى ئەھۋال سۆزلەنگەن بولۇپ، مۇخبىرلار پەقەت 20 يىل ئىچىدىلا 3 مىڭ مو تېرىلغۇ يەرنىڭ قۇم ئاستىدا قالغانلىقىنى، تەكلىماكاندىكى قۇملۇقنىڭ ھەر يىلى 100 مېتىر تېزلىك بىلەن ئېتىز - ئېرىقلارغا ھۇجۇم قىلىشقا ئۆتكەنلىكىنى بايان قىلدى.

بەشىنچى ئۇچۇر: ئۇيغۇرچە «شىنجاڭ گېزىتى» نىڭ 738 - سانىدا «سۈزۈك سۇ بىزدىن يىراقلاپ كەتتى، ئۈرۈمچى دەرياسىنىڭ سۈيى ئەخەت ۋە پاسكىنا سۇ بىلەن بۇلغانماقتا» سەرلەۋھىلىك بىر پارچە ماقالە بېسىلدى. . .

پۈتكۈل ئاتموسفېرا، ئاي شارى، جۇمۇلاڭما چوققىسى ۋە بارلىق ساياھات ئورۇنلىرى ھەددىدىن زىيادە بۇلغىنىۋاتقان، بولۇپمۇ ئېلىمىز مۇھىتىدىكى بۇلغىنىش تۈپەيلى ھاياتلىق ئېغىر تەھدىتكە دۇچ كېلىۋاتقان ئەھۋال ئاستىدا ئادەم بىلەن تەبىئەتنىڭ مۇناسىۋىتىنى مەركەز قىلغان بىرىنچى نۆۋەتلىك خەلقئارالىق تەبىئەت ئەدەبىياتى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى شەندۇڭ ئۆلكىسىنىڭ ۋېيخېي شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلدى. 2 -

نەتىجىدە شىمال تەرەپتىكى قۇملار جەنۇب تەرەپكە سەپەر قىلدى. يېقىنقى مەزگىلدىكى بېيجىڭ شەھەر ئاسىمىنىڭ قۇم بوران بىلەن قاپلىنىپ، ئايروپىلانلارنىڭ ئۇچالماس ياكى قونالماس بولۇپ قالغانلىقىمۇ مۇشۇنداق كاساپەتچىلىكلەرنىڭ ئاقىۋىتى ئىدى. سانائەت مەدەنىيىتىنى ئىككى قولىلاپ قارشى ئالغان ئەينى چاغنىڭ ئۆزىدە ماددىي مەدەنىيەت ھەلەكچىلىكى بىلەن تەبىئەتنى ئاياغ ئاستى قىلىۋاتقان بۇ ئادەملەر يۇقىرىقىغا ئوخشاپ كېتىدىغان ئۇچۇرلارغا قاراپمۇ قويمىدى. ئامەتلىك يازغۇچى جوناسىن ئىدۋارد (1703 - 1758) نىڭ «پەقەت تەڭرىنىڭ يېقىنلىرىلا تەبىئەتتىن پايدىلىنىپ تەڭرى بىلەن مۇڭدۇشالايدۇ» دېگەنلىرىمۇ، يا بولمىسا لارپ ۋولد ئېمىرسون (1801 - 1848) نىڭ «يالغۇز تەڭرىنىڭ يېقىنلىرىلا ئەمەس، بەلكى كۆزى روشەن ھەرقانداق ئادەم سەل - پەل دىققەت قىلسا روھنىڭ سىمۋولى تەبىئەت ئىكەنلىكىنى بىلەلەيدۇ» دېگەنلىرىدىنمۇ، ۋىليام بارتىدام (1739 - 1823) نىڭ ئۆز ئۆمرىدە پەقەت ئورمان مۇئەككىلىنىلا تاۋاپ قىلىدىغانلىقىنىمۇ ئەسلەپ قويۇشىمىدى. مانا مۇشۇنداق مۇھىتتا ئادەملەرنىڭ تەبىئەت دۇنياسىغا بولغان تونۇشىنى غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىشى، تېخىمۇ مۇھىمى ئادەملەرنىڭ روھىي ھاياتىغا يېڭى تۇغۇلۇش ئانا قىلىش مۇددىئاسى بىلەن زەڭگەر ئاسمان، ئاپئاق بۇلۇت، قارا يىغان قار، دۆۋلەنگەن ئەخلەت، ئۆچەي - قارنى چوۋۇلۇپ كەتكەن زېمىن ئالدىدا تۇرغان ئەخمەت ئىمىنىدىن «سادا» چىقتى. ئۇمۇ بىز يۇقىرىدا قەيىت قىلغان ماقالىلەردە كۆرسىتىلگىنىدەك: «بىز قۇملارنى بويىتىشقا ئايلاندۇرىمىز دېدۇق، نەتىجىدە كۆپتىن كۆپ بويىتىشقا ئايلاندۇرۇۋەتتۇق. قۇملارنىڭ ھۇجۇمىنى قايتۇرىمىز، ماكانىمىزنى قوغدايمىز دېدۇق، ئاخىرىغا كېلىپ ماكانىمىزنى قۇملارنىڭ ئىشغالىيىتىگە ئۆتكۈزۈپ بەردۇق. قانچە ئالسا تۈگىمەيدىغان بايلىمىز بار دېدۇق، ئاخىرىدا زېمىننىڭ ئۆچەي - قارىنى قوچۇۋەتتۇق، نادانلىقىمىزدىن ياپېشىل تۈزلەڭلىرىنى بۇزدۇق، ئەخلەت دۆۋىلىرىدىن تاغ ياسىدۇق، دەپ ئىسپات قىلدۇق». بۇ ئۇنىڭ ئۆزى ئېيتقىنىدەك ئۇنىڭ

قەلبىدىن چىقىۋاتقان سادالار ئىدى. لېكىن، ھازىرغا قەدەر تەبىئەت ئەدەبىياتى دائىرىسىدە نەسر ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقانلارنىڭ تەبىئەتكە تەلپۈنۈشى ئوخشاش بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ قەلبى ۋە ئۇلارنىڭ نەزەرىدىكى تەبىئەت بىر - بىرىگە ئوخشىمىدى، ئەخمەت ئىمىنىڭ شەھەر ئاسىمىنى، چوڭ يوللارنى، ماشىنىلارنى، ئورمانلارنى، بوستانلارنى، كىسىلاتالىق يامغۇرلارنى، ئىس - تۈتەكلەرنى، مۇنداقچە ئېيتقاندا ئالتاي تاغلىرىنى، تارىم جاڭگاللىقىنى، قاراقۇرۇم تاغلىرىنى يېزىشۇ باشقىلارنىڭكىگە ئوخشىمىدى. ئوچۇقراق ئېيتقاندا، ئۇ تەبىئەت توغرىسىدىكى شېئىرىي مىسرالاردا بىكاردىن بىكار ئىنجىقلايدىغان، يالغان ۋە چاكىنا ھاياجان بىلەن يا يىغلاۋاتقانلىقىنى، يا كۈلۈۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايدىغان شائىرلاردىن، لۇشۇن ئەپەندى مەسخىرە قىلغان پۈتۈننىڭ ئۇچىغا قاراپ يۈتىشىنى، يۈتىشىغا قاراپ پۈتۈن بەدىنىنى تەسەۋۋۇر قىلالايدىغان زەئىپ نەسرچىلەردىن كۆپ پىراقلاپ، تەبىئەتنىڭ ئىگىسى بىز دەۋاتقانلار بىلەن تەبىئەتنىڭ پۇقراسى بىز دەۋاتقانلارنى ئوخشاشلا ئەندىكىتۈرىدىغان قاراشلارنى دادىلىق بىلەن ئوتتۇرىغا قويىدى.

بۇ يەردە بىز ئامېرىكىلىق ئېمىرسون ۋە ئۇنىڭ بىلەن زامانداش بولغان ھېنرى داۋىد ھورۋى (1817 - 1862) نىڭ تەبىئەت دۇنياسى توغرىسىدىكى قاراشلىرىنى تەھلىل قىلىپ كۆرۈش لازىم دەپ قارايمىز. ئېمىرسوننىڭ نەزىرىدىكى تەبىئەت بىر خىل ئىدراكىي تەبىئەت، دىداكتىك نەسەت خاراكتېرىنى ئالغان بىر دۇنيا، شۇنداقلا نەسەت ئابستىراكت، مەلۇم يۈكسەكلىكتىكى سېھرىي پايانلىق. ئۇ بىز «ئورمانلار ۋە چاتقاللار قوينىدىن ئەقىل - پاراسەت ۋە ئېتىقاد تاپالايمىز» دەپ قارىدى. ئۇنىڭ ئوتتۇرىغا قويغانلىرى تەبىئەت ئالدىدىكى قايىللىق ۋە ئۇنىڭغا بولغان چوقۇنۇشتىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. ھالبۇكى، ھورۋى تىۋىنىۋاتقان تەبىئەت مەلۇم دەرىجىدە ئىپتىدائىي، ياۋايى، ئېچىلمىغان، پەقەت ئادەمگە مەنئى ۋە روھىي جەھەتتىن كەڭلىك بېغىشلايدىغان، ھەرقانداق دىداكتىك خاراكتېرىدىكى پەند - نەسەتتىن خالى چەكسىزلىك ئىدى. ئېمىرسون بۇ تەبىئەتتىن غۇرۇر، ئىپتىخار، ئەقىل - ئىدراك تاپماقچى بولغان بولدى. ھورۋى ئۇنىڭدىن

ھەقىقىي مەنىدىكى نەسر بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان يازغۇچىنىڭ كەچۈرمىشى، يەنى روھىنىڭ پاكلىنىشى ئارقىلىق ئۆز قەلبىدە شەكىللەنگەن تەبىئەت تۇيغۇسى كونكرېت ۋەقەلەرنىڭ يىغىندىسى ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭدىكى ئادىمىيلىك، خاسلىق، ئىندىۋىدۇئاللىقنىڭ ستېرېئولوگىيە ئىپادىلىنىشىدىن ئىبارەت. مۇنداق نەسر ھېكايە ياكى رومانلارغا ئوخشىمايدۇ. ئۇ كۆپىنچە ھاللاردا شېئىر بىلەن قوشكېزەك بولىدۇ. ھېكايىلەردە ئاپتور ئۆزى ئىجاد قىلغان ھېكايىلەرنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇنغان بولىدۇ. ئۇنىڭ دېمەكچى بولغىنى پېرسوناژلار ئارقىلىق روياپقا چىقىدۇ. ھالبۇكى، نەسردە ئىجادكار سەھنىنىڭ ئالدىدا پەيدا بولىدۇ، چۈمبەردە تارتىۋالغان بۇ خىل ئىجادىيەت ئۇسۇلى ئاپتوردىكى چىنىقنى ئۆلچەيدىغان بىردىنبىر ئۆلچەم بولىدۇ. نەتىجىدە نەسر چىنىقلىققا، خاسلىققا ۋە تەڭداشسىزلىققا يېتىپ بارالايدۇ. ھاياتلىقنىڭ شەرھىسى، دەۋر ئىدىيىسى، تارىخنىڭ ئەكس ساداسى بولالايدۇ.

دېمەك، نەسر يازغۇچىنىڭ ھايات مۇساپىسى بىلەن ئۇنىڭ تۇرمۇش سەرگۈزەشتىلىرى، پەزىلىتىدىكى خاسلىق ۋە كەيپىياتىدىكى ھېس - تۇيغۇدىن ئىبارەت بىر خىل ژانېر. بىز نەسر ئوقۇغاندا مۇئەييەن بىرەر پېرسوناژنى، بىرەر ئوبرازنى ئەمەس، ئالدى بىلەن يازغۇچىنىڭ ئۆزىنى ئوقۇيمىز ياكى ئۇنىڭ ھاياتىنى، ئۇنىڭ ھاياتقا تۇتقان پوزىتسىيىسىنى، ئۇنىڭدىكى سەمىمىيلىكىنى ئوقۇيمىز. بىز ئەخمەت ئىمىننىڭ تەبىئەت توغرىسىدىكى نەسرلىرى ئۇنىڭ تۇرمۇشقا بولغان تونۇشىنى، تەبىئەتكە بولغان مۇھەببىتىنى، ئىنسانىيەتكە بولغان مەسئۇلىيىتىنى، ئۇنىڭ تەبىئەت بىلەن ھاياتلىقتىن، تارىخ بىلەن رېئاللىقتىن ئالغان تەسراتىنى، ئۇنىڭ رېئال تۇرمۇش بىلەن كەلگۈسى دەۋر ھەققىدىكى ئويلىنىشىنى ئوقۇيمىز. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇنىڭ ئۆزىدىكى پاكلىقنى ئوقۇيمىز.

مەن ئاخىرىدا، غەربىي شىمالنى ئېچىش جەريانىدا تەبىئەتنى قوغداشنى، ئۇنى خالىغانچە بۇزۇۋەتمەسلىكىنى ئۈمىد قىلىمەن. تەبىئەت رايونىمىزدا ئەدەبىياتنىڭ ئايرىم بىر تېمىسى بولۇپ قېلىشىنى خالايمەن.

پەقەت بالىلارغىلا تەئەللۇق، ئۇلارغا خاس ئەركىنلىك، پادىچىلارغىلا مەنسۇپ بولىدىغان ئازادلىق، ئىنساننىڭ مەنئۇيىتى ۋە جىسمىغا پايدىلىق مەلھەم، كۆرۈنۈشتە ئاددىي - ساددا، ماھىيەت جەھەتتە بايلىق بىلەن تولغان ئارامبەخش تۇرمۇش شەكلىنى ئىزدىدى. ئېمىرسون ئادەملەرنى كونا دۇنيانىڭ كۆلەڭگىلىرىدىن قۇتۇلۇپ، روھىي جەھەتتىكى مۇستەقىللىقنى، ھاياتلىقنى تەبىئەت ئارقىلىق قولغا كەلتۈرۈشكە چاقىردى. ھورۇي كىشىلەرنى ئەقىل بىلەن ياشاشقا ۋە جانلىق ئويلىنىشقا ئۈندىدى ھەمدە تەبىئەت بىلەن ئادەمنىڭ بىرلىكتە مەۋجۇت بولۇش مۇمكىنلىكىنى ئىسپاتلاشقا تىرىشتى.

ئەخمەت ئىمىن ھايات كەچۈرۈۋاتقان ۋاقىتتىكى تەبىئەت بىلەن ئىنسانلارنىڭ مۇناسىۋىتى بۇرۇنقىلار ياشىغان دەۋر بىلەن ئوخشاش ئەمەس بولدى. ئېمىرسون قاتارلىقلار ياشاۋاتقان مەزگىللەردىكى تەبىئەت ئىنتايىن يۈكسەك، قورقۇنچلۇق، خىلۋەتتەك ھەيۋەتلىك بولۇپ، ئۇ تېخى ئۆزىنىڭ ئەسلى قىياپىتىنى يوقاتمىغانىدى. ئەخمەت ئىمىننىڭ ۋاقىتقا كەلگەندە، ئەقەللىسى رايونىمىزدىكى تەبىئەت بۇزۇلغان ياكى بۇزۇلۇۋاتقان ھالەتتە ئىدى. ئادەملەر ماددىي مەنپەئەت ئالدىدا ئالچىغان، تەبىئەتتىن پايدىلىنىشتا ئەسەبىيلەشكەن، ئۇنى بۇزۇشتا تېخىمۇ ۋەھشىيلەشكەندى. شۇڭا ئۇنىڭ قەلىمى ئاستىدىكى تەبىئەت ئۆزىنى قوغداشقا ئامالسىز قالغان دەرىجىدە بىچارە ئىدى. ئەخمەت ئىمىن مۇشۇلارغا كۆرە، ياۋايى قۇشلارنىڭ، ھەسرەت چېكىۋاتقان توغراق ۋە يېپىنچا ئۆسۈملۈكلەرنىڭ، بولغانغا سۇ ۋە ھاۋانىڭ ئىنسانىيەت ۋە ئۇلارنىڭ ھاياتلىقى ئۈچۈن كەم بولسا بولمايدىغان مۇھىم ئامىل ئىكەنلىكىنى ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ كۆپىنچە يازغۇچىلاردەك مەۋھۇم ۋەتەن، ئانا يۇرت تېمىسىدا توختاپ قالماي، بۇ ۋەتەن ۋە ئانا يۇرتقا كۈلكە ياكى ياش، شادلىق ياكى ھەسرەت بىرمەكچى بولدى. ئۇ ماددىي جەھەتتە قارىغۇلارچە يۈكسىلىشىنى ۋە تىزگىنلەشتىن خالى ھالدىكى تەرەققىياتى، ئىنسانلارنىڭ ئۆز - ئۆزىگە يارىتىۋاتقان پاجىئەسى بىلەن بىرلىكتە تىلغا ئالدى. ئادەملەرنى ئاخىرقى تار كوچىدىن توسۇشقا ئاتلاندى. ئۇ ئۆز تەسۋىرىدىكى تەبىئەتنى ھەم ئىدراكى، ھەم ھېسسىي، ھەم رېئال، ھەم روھىي جەھەتتىن شەرھىلىدى.

ئادەمدىن خۇدانىڭچە

— تەسەۋۋۇپ ھەققىدە

ئىبراھىم ھەققۇلوف

دىن ۋە پەلسەپىلەردىكى ئىلغار قاراشلارنى ئۆزىگە سىڭدۈرگەن. بۇ تەلىماتنىڭ مۇستەھكەم ئورۇنغا ئېرىشىشىدە بىبى رابىئە، ئەبۇھەمىد غەززالى، ئىبىن ئەرەبىي، فەرىدوددىن ئەتتار، بايەزىد بەستامى، ئەبۇبەككىرشىبلى، مەنسۇر ھەللاجى، جالالىددىن رۇمى، خوجائەھمەد بەسسەۋى، بەھاۋىددىن نەقىشبەندى قاتارلىق ئالىم ۋە شائىرلارنىڭ خىزمىتى چوڭدۇر.

ئابدۇرەھمان جامىنىنىڭ «باھارىستان» ئەسىرىدە يېزىلىشىچە شەيخ ئەبۇسەئىد ئەبۇلخەيرىدىن «تەسەۋۋۇپ دېگەن نېمە؟» دەپ سورىغاندا، ئۇ: «بېشىڭدا نېمە بولسا چىقىرىپ تاشلاش، قولۇڭدا نېمە بولسا قولۇڭدىن كەتكۈزۈش، باشقىلاردىن ھەرقانداق ئازار يېسەڭ رەنجىمەسلىك» دەپ جاۋاب بەرگەن. ھەقىقىي سويىلار بۇ شەرھىلەرگە ھەقىقەتەنمۇ ئەمەل قىلىشقان. نەقىلەرگە قارىغاندا ئۆز زامانىسىنىڭ بۇرۇرۇقۋارى سىراجىدىن قەزۋىنى بىلەن ئۇلۇغ شائىر مەۋلانا جالالىددىن رۇمىنىڭ مۇناسىۋەتلىرى ئانچە ياخشى بولمىغانىكەن. جالالىددىن رۇمى بىركۈنى قەزۋىنىنىڭ يېنىدا «مەن 73 مەزھەب بىلەن بىردۈرمەن» دېگەن گەپنى ئېيتىپتۇ. قەزۋىنىدە شۇ ئەقىدىسى ئۈچۈن رۇمىنى رەنجىتىش ۋە ئۇنىڭ ئابرويىنى چۈشۈرۈش غەرىزى پەيدا بولۇپتۇ. كېيىن ئۇ ئۆز

تەسەۋۋۇپ دۇنيادىكى تۈرلۈك خەلقلەرنىڭ ئىجتىمائىي، پەلسەپىۋى، بەدىئىي تەپەككۈرىدا مۇھىم ئورۇن تۇتىدىغان كۆپ تارماقلىق مۇرەككەپ تەلىمات. تەسەۋۋۇپ تارىخىنىڭ بەزىبىر مۇھىم تەرەپلىرى، خۇسۇسەن ئۇنىڭ مەنىۋى چۈشەنچە تەرەپلىرى ھازىرغىچە تولۇق تەتقىق قىلىنمىغان. رۇس ئالىمى ئى. م پىتروشىۋسكىنىڭ قەيت قىلىشىچە، ئىنگىلىز شەرقشۇناسى ر. نىكولسون XI ئەسىرگىچە بولغان يازما مەنبەلەردىن تەسەۋۋۇپ، يەنى سۈپىزم چۈشەنچىسىنىڭ 78 خىل مەنىدىكى شەرھىسىنى ئېنىقلىغان. شۇ دەلىلنىڭ ئۆزىلا تەسەۋۋۇپ ھەققىدىكى چۈشەنچىلەرنىڭ نەقەدەر خىلمۇخىللىقىنى ئىسپاتلايدۇ. تەسەۋۋۇپنىڭ بىر قاننى مىستېتىزم بولسا، يەنە بىر قاننى ئاسكىتىزم، يەنى زاھىدلىق ۋە تەركىدۇنياچىلىقتۇر. بىراق ئۇنىڭ مەركىزىدە پانتېئىزم، يەنى ۋەھدەتى ۋۇجۇد(ھەق ۋۇجۇدغا ئىنسان ۋۇجۇدنىڭ قوشۇلۇشى) غايىسى ياتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن تەسەۋۋۇپنى ئۆگىنىشتە تارىخچى، ئىلاھىيەتشۇناس، پەيلاسوپ، ئەدەبىياتشۇناس ۋە پىسخولوگ ئالىملارنىڭ ھەمكارلىقلىرى ئىنتايىن مۇھىم. شەرق تەسەۋۋۇپىدا بۈتپەرەسلىك، خرىستىئانلىق ئالامەتلىرى بولسىمۇ ئۇ ماھىيەت جەھەتتىن يەنىلا ئىسلامدۇر. تەسەۋۋۇپ باشقا

سى. ئۇ «قۇلۇقتا بەلنى مەھكەم باغلاشقا» چاقىرىسىمۇ، ھەق - ئادالەت قۇلىرىنىڭ نەقەدەر ئەقلىي، مەنىۋى، ئەخلاىي ئىمتىيازىغا ئىگە ئىكەنلىكىنى ئەمەلدە ئىسپاتلايدۇ. تەسەۋۋۇپ - مۇئامىلە مەدەنىيىتىسى. ئۇ تىل ۋە دىل يۇمشاقلىقىغا، ئۆزگىلەردىن كېلىدىغان رەنجۇ - ئازارلارنى غەزەپ ۋە ئاداۋەت خەنجىرىگە قول سوزماي بىر تەرەپ قىلىشقا ئۆگىتىدۇ.

خوش، تەسەۋۋۇپ سۆزىنىڭ لۇغەت مەنىسى نېمىدىن ئىبارەت؟ بۇ ھەقتە ھازىرغىچە بىردىنبىر خۇلاسىگە كېلىنمىگەنلىكى يوق. توغرا، كۆپچىلىك تەتقىقاتچىلار تەسەۋۋۇپ (جۈملىدىن سوپىمۇ) ئەرەبچە «سۇق» دىن كېلىپ چىققان بولۇپ، يۇڭ رەخت - جەندە دېگەن پىكىرگە كېلىشتى. بىر قىسىم ئالىملار بولسا ئۇنى يۇنان تىلىدىكى «سەفاس»، يەنى «دانىشمەن» سۆزىدىن ئېلىنغان دېيىشتى. بۇ سۆزلەرنى ساپ، پاكلىق، ئەخلاىي تازىلىنىش ۋە روھىي كامالەت مەزمۇنىدا چۈشەندۈرگەن ئالىملارمۇ بار. ئالىم ئا. كىرىمىسكىنىڭ ئېنىقلىشىغا قارىغاندا سوپى سۆزى VIII ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن باشلاپ قوللىنىشقا باشلىغان. ئۇ ئاساسەن كامىل، ئېتىقادلىق مۇسۇلمان دەرۋىشلەرگە نىسبەتەن قوللىنىلغان.

«غىياسۇل - لۇغەت» تىن مۇنۇلارنى ئوقۇيمىز: «سوپى - جەندە كىيگۈچىدۇر. چۈنكى يۇڭ سوق دېيىلىدۇ. پۇقرالارنىڭ نەزىرىدە ئۆز دىلىغا نەزەر سالغان، خىيالىنى ھەق ئادالەتتىن باشقا ھەممە نەرسىدىن پاكلىغان كىشى سوپى دېيىلىدۇ». شۇنىڭدەك مۇھەممەد غىياسىدىن: «سوپى سۈپە سۆزىگە مەنسۇپ بولۇپ، سوپىلار خەلقىنى ھەققە دەۋەت قىلىش بىلەن شۇغۇللانغانلىقىلىرى سەۋەبلىك تەسەۋۋۇف ئەھلىنىڭ ئېتىبارىغا ئېرىشكەن» لىكىنى يازغان. ئەبۇلھەسەن ئەلى ھەجۋىرىنىڭ شەرھلىشىدە، جەندە كىيگۈچىلەر ئەزەلدىن ساپلىققا ئىنتىلىپ كەلگەن كىشىلەردىن بولغان. ئۇندىن باشقا ئەسھابى - سوپىلەر، يەنى تىلاۋەت ۋە ئىلتىجا بىلەن ياشىغۇچىلارمۇ سوپىلار دېيىلگەن. «ئىشى پەقەت خۇدا بىلەنلا بولغان، ۋۇجۇدى مۇتلەقنىڭ مەۋجۇتلۇقىنىلا تەن ئالىدىغان كىشىلەر سوپىلار دەپ ئاتىلىدۇ» دەپ يازىدۇ جۈنەيد باغدادى.

سوپى سۆزى ئومۇمەن ئېتىمولوگىك ماھىيەتتىن مەھرۇم بولۇپ، ئۇنىڭدىكى ھەرپلەر پىسخو - پىزولوگىك تەسىرات ئويغىتىدۇ، دېگەن قاراشلارمۇ مەۋجۇت. بۇنىڭغا قارشى

يېقىنلىرىدىن بىرىگە: «سەن جامائەت ئالدىدا مەۋلانادىن سەن مۇشۇنداق دەپسەنغۇ، دەپ سورا. مۇبادا ئىقرار قىلسا سەن ئۇنى سۆك ۋە رەنجىت». ئۇ كىشى تاپشۇرۇقنى ئورۇنداپ، جامائەت ئالدىدا شائىرنى سوراققا تارتىپتۇ. رۇمى نېمە دېگەن بولسا ھەممىسىنى ئىقرار قىلىپتۇ. ھېلىقى كىشى تاپشۇرۇق بويىچە رۇمىنى ھاقارەت قىلىپ سۆكۈشكە باشلاپتۇ. شۇ چاغدا شائىر تەبەسسۇم بىلەن: «مەن بۇلار بىلەن بىر-دۈرمەن» دېگەنكەن.

مىرەللىشەر نەۋائىينىڭ «نەسائىمولى مۇھەببەت» ئەسىرىدە پۈتۈلگەن بۇ ھېكايەتتە ھەقىقىي تەسەۋۋۇپ خاراكتېرىغا خاس بولغان ئۇچ خۇسۇسىيەت تەكىتلەنگەن. بىرىنچىسى، كەم ئەقىل ئادەملەر رەنجىتكەندە رەنجەمسىلىك؛ ئىككىنچىسى، بىرەر كىشىنى رەنجىتىش لازىم بولغاندىمۇ ئۇنىڭغا ئازار بەرمەسلىك؛ ئۈچىنچىسى ۋە ئەڭ مۇھىمى باشقا دىن ۋە باشقا مەزھەپتىكى ئادەملەرنى ئورۇنسىز مەستىمەسلىك.

ئەللىشەر نەۋائىينىڭ «فەۋايدىل كىبەر» دىۋانىدا بىر غەزەل بار. تەسەۋۋۇپ مۇھاكىمىسىدە گە باغلىق بولغان ئۇ شېئىر مۇنداق باشلىنىدۇ: بىراۋگە مۇسەللەم تەرىقى تەسەۋۋۇف، كى زاتىدا مەۋجۇد ئەمەستۇر تەخەللۇف. يەنى: كىمكى تەسەۋۋۇپ تەرىقىتىنى ماقۇل كۆرسە، ئۇنىڭ شەخسىيىتىدە ۋە ماھىيەتتىكى بىلىشىدە زىددىيەت ۋە خىلاپلىق بولماسلىقى كېرەك. بۇ بېيىت مەزمۇنىنى:

«تەسەۋۋۇپ تەرىقىتىگە ھەق زاتىنى چۈشىنىشتە ئىختىلاپ يوق» دەپمۇ چۈشىنىش مۇمكىن. لېكىن بۇ مەنە ئالدىنقى شەرھىنىمۇ ھەرگىز ئىنكار قىلمايدۇ.

تەسەۋۋۇف رىزا ئەھلىدىن ياخشى ئەخلاق، ئېرۇر ئىسلاھاتى زىبۇ تەكەللۇف. تەرىقىتتىكى يەتتە ئۆلچەمنىڭ بىرى «رىزا». شەرىئەت شەرتلىرىنى بەجا كەلتۈرۈپ، «تەۋھىد» پەلەمپەيلىرىنى بېسىپ ئۆتكەن «رىزا ئەھلى» ئۈچۈن ياخشى ئەخلاق ھەقىقەتەنمۇ مىسلىسىز زىننەت. شۇ مەنىدىن ئېيتقاندا ئۇلارنىڭ «زىبۇ تەكەللۇف» لىرى ماھىيەتتە ئۆزىنى ئېغىر مۇشەققەتلەرگە گىرىپتار قىلىپ، ئىچكى قارشىلىقلىرىنى يېڭىش ئارقىلىق خۇلقىنى پاكلاشتۇر.

تەسەۋۋۇف ئەمەس زۇھدۇ نەقۇبىۋانەت، كى ئاندا رىيا يول تاپار بىتەۋەققۇف. تەسەۋۋۇپ - خالىسلىق تەلىسى. تەسەۋۋۇپ - ساپلىق. تەسەۋۋۇپ - رىياسىزلىق «تەقۋىي»

نوقتىئەنەزەردىكى كىشىلەرنىڭ قارىشىچە «سۇق» تاۋۇشىنىڭ ھەر بىر ھەرىپى ئېنىق مەنىگە ئىگە: «س» - ساداقەت، «ۋ» - ۋەسىل، «ق» - سۆيۈنۈشتىن ئىبارەت.

ئەبۇرەيھان بىروننىڭ شەرھى مۇنداق: «يۇنانچە «سوق» سۆزى بىزچە ھېكمەتتۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن پەيلاسوپقا «پىلوسوپ»، يەنى «ھېكمەتنى سۆيگۈچى» دەپ نام بېرىلگەن. مۇسۇلمانلارنىڭ بىر گۇرۇھى ئاشۇ چۈشەنچىلەرگە يېقىن پىكىرلەردە بولغىنى ئۈچۈن «سۇففىيە» دەپ ئاتالغان. مۇسۇلمانلارنىڭ بەزىلىرى «سۇففىيە» سۆزىنىڭ تېرىمىن ئىكەنلىكىنى بىلمەي، «ساد» ھەرىپى بىلەن يېزىپ، ئۇنى «سۇففە» سۆزىگە تەڭلەشتۈرۈپ، «سۇففە سۆھبەتداشلىرى - ئەسھابى سۇففەدىن ئىبارەت كىشىلەردۇر» دېيىشتى. شۇنداقلا بۇ سۆزنى «سۇق ئەتتۇيۇس»، يەنى تېكە يۇڭى دېگەن سۆزدىن قىسقارتىلغان دەپ بىلىشتى».

ئالىم رادىي پىش: «بەزى ئالىملار سوپى سۆزى ئەرەب تىلىدىكى يۇڭ رەخت مەنىسىنى بىلدۈرگۈچى «سۇق» سۆزىدىن ئەمەس، بەلكى يۇنان تىلىدىكى «سۇففەس»، يەنى «دانىشمەن» سۆزىدىن ئېلىنغان دەپ بىكار ئېيتىشمايدۇ» دەپ يازدۇ. جالالىددىن رۇمى ۋە ئۇنىڭ شاگىرتلىرى ئۆزلىرىنى سوپىلار ئەمەس، بەلكى ئاشىقلار دەپ ئاتاشقان. ئۇلارنىڭ بىلىش يولىدىكى كارۋان بېشى مەنتىقە ئەمەس، بەلكى مۇھەببەت ئىدى. سوپىلارمۇ ئەسلىدە ئاشىقلاردۇر. ئۇلارمۇ بىلىش يولىدا مەنتىققىغە ئەمەس، مۇھەببەتكە تايىنىشقان. سوپىلارنىڭ جەندە كىيىشلىرى چىن ئاشىقلىق ئالامىتىدۇر. گۈلشەننىڭ «گۈلشەنى راز» ئەسىرىدە بۇ ھەقىقەت مۇنداق سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ:

قىلسا مۇھەببەت مەيدىدىن سوپى نۇش.
خاك نىشىن بولغاۋ پەشمەنە پۇش.

شۇنىڭ ئۈچۈن «مۇھەببەت مەيدىدىن» مەست بولغان سوپى بىلەن مۇقەددەس روھ ئاشىقلىرىنى بىر - بىرىدىن ئايرىماسلىق كېرەك. تەسەۋۋۇپ تەتقىقاتچىسى، تاجىك ئالىمى م. ھەزەرتقولۇق شەھابىددىن سۇخرەۋەردىنىڭ «سوپى كەلىمەسى مۇقەددەس كالامدا ئۇچرىمايدۇ. لېكىن سوپىلار تەقۋا ئەھلىدىندۇر» دېگەن سۆزىگە ئالاھىدە نەزەر ئاغدۇرىدۇ. سۇخرەۋەردى سوپى كەلىمەسىنىڭ «مۇقەددەس كالام» دا ئۇچرىماسلىقىنى مۇنداقلا ئېيتىپ ئۆتمەيدۇ، بەلكى ئۇنىڭ قايسى تىلغا مەنسۇپ ئىكەنلىكى ئۈستىدىمۇ توختىلىپ ئۆتىدۇ.

مەلۇمكى، شەھابىددىن سۇخرەۋەردى (1144-1234) تەسەۋۋۇپتىكى سۇخرەۋەردىيە تەرىقىتىنىڭ ئاساسچىسى بولغان. ئۇ ئەبۇنەجىب سۇخرەۋەردىنىڭ ئەۋلادى ۋە شاگىرتى سۈپىتىدە ئۆز تەرىقىتىنى شەكىللەندۈرۈشتە ئۇنىڭ تەلىماتىغا ئاساسلانغان. شەھابىددىن سۇخرەۋەردىنىڭ «ئەۋارىغۇ - مەئارىف» ناملىق مەشھۇر ئەسىرىدە «سوپى» سۆزىنىڭ ئېتىمولوگىيىسىگە دائىر پىكىرىگە ئاساسلانغاندا «سوپى» تۈركچە سۆز. ئۇ مۇنداق دەپ يازدۇ: «سوپى قۇرئاندا يوق ۋە بۇ سۆز تۈركىدۇر. ئىسلام مەلىكەتلىرىنىڭ ئىككىلا قىسمىدا، يەنى غەربتىمۇ ۋە شەرقتىمۇ ھېچكىم بۇ سۆزدىن خەۋەر تاپمىغان». سوپى سۆزى نېمە مەنىنى بېرىدۇ، بۇنى سۇخرەۋەردى شەرھىلىمىگەن. ئەزەربەيجان ئالىمى ئا. ئەلىيىف «سۇخرەۋەردى تەرىقىتى توغرىسىدا قەيتلەر» ناملىق ماقالىسىدە دەل مۇشۇ سىرنى ئېچىشقا ئىنتىلگەن. ئۇ قەدىمكى تۈركلەرنىڭ دۇنيا قارىشىدا سۇغا بولغان ئەقىدىنىڭ مۇھىم ئورۇن تۇتىدىغانلىقىنى دەلىللىگۈچى بىر قاتار مىساللارنى كەلتۈرۈپ، «سۇق» «سۇۋ» سۆزىدىن يارالغان دېگەن خۇلاسسىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. يىراق ئۆتۈشتە تۈركىي تىللىق خەلقلەر سۇنىڭ خالاسكارلىق ۋە ئىلاھىي قۇدرىتىنى ناھايىتى يۇقىرى بىلىشكەن. ئۇلاردا سۇ ئىنساننى ھەرقانداق ئاپەت، بەختسىزلىك ھەتتا ئۆلۈمدىنمۇ ساقلايدۇ، دېگەن ئىشەنچنىڭ بولغانلىقى ئىلمىدە ئىسپاتلانغان. قەدىمكى ئەجدادلىرىمىزنىڭ دۇنيا قاراشلىرىدا سۇ - جان، روھ، ئەبەدىيلىك نىمىسى، ئەبەدىي تىرىكلىك نىجاتى، ھايات ئاساسى ئىدى. بۇ مىفولوگىك ئىشەنچ ۋە ئېتىقادنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان كۆپلەپ ئەپسانە ۋە رىۋايەتلەر ھازىرغىچە ساقلانغان. مانا شۇ ئەپسانىلەرنىڭ بىرىنىڭ قىسقىچە مەزمۇنى: بىر ئوۋچى قۇشلار ياشايدىغان مەلۇم بىر كۆل ئەتراپىدا ئوۋ قىلىپ بىر قۇشنى ئېتىۋاپتۇ ۋە ئۇنى كۆل سۈيىدە تازىلىماقچى بولۇپتۇ. شۇ چاغدا كۈتۈلمىگەن بىر ھادىسە يۈز بېرىپتۇ. قۇشنىڭ ئۆلۈك تېنىگە سۇ تېگىشى بىلەنلا، ئۇ جانلىنىپ قانات قېقىپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. بۇ سىرنىڭ ئاشكارىلانمىسى ئۈچۈن تەڭرى ئاشۇ كۆل ئەتراپىغا يەنە مەڭ كۆل بىنا قىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۆلۈككە جان بېغىشلىغۇچى ئۇ كۆلنىڭ قايسىلىقى ئاشكارىلانماي پىنھان قالغانىش.

ئەزەربەيجان مىفىك تەپەككۈر تارىخىنى مەخسۇس ئۆگەنگەن پولىكلورچى ئالىم مىرئەلى

قاچار» دېيىلىدۇ. ئالەمدىن قېچىش - دەسلەپ زاھىدلارغا خاس خۇسۇسىيەت بولغان. مەشھۇر فرانسۇز ئالىمى ئا. ماسسا «قۇرئان» سۈرلىرى ۋە ھەدىس شەرھلىرىگە ئاساسلانغان ھالدا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەرلىك ھاياتى ۋە پائالىيەتنىڭ دەسلەپكى دەۋرلىرىدە دوست - بۇرادەرلىرىدىن يىراقلىشىپ، مەككىنىڭ بىر چېتىدىكى غاردا زاھىدانە ياشاپ، پۈتۈنلەي دىنىي مەشغۇلاتلارغا بېرىلگەنلىكىنى ئېنىقلىغان.

ئى. بېرتىلىس فرانسۇز ئىسلامشۇناس ل. ماسسىنوننىڭ پىكىرلىرىنى قۇۋۋەتلەپ، شەخسىي ھاياتىدا ھەممە تەرەپتىن پەيغەمبەر ھاياتىدىن ئۆرنەك ئېلىشقا ئىنتىلگەن مۇھەندىسلەر ئارىسىدىمۇ زاھىدلىقنىڭ راۋاجلانغانلىقىنى يازىدۇ. ئەبۇ تۇراب نەخشىبى «زۇھد» سۆزىدىكى «ز» ھەرپىنى - زىناخورلۇقتىن ساقلىنىش، «ھ» نى - ھاۋايۇ - ھەۋەسكە بېرىلمەسلىك، «د» نى - دۇنياپەرەسلىك قىلماسلىق دەپ ئىزاھلىغانىكەن. ھەقىقەتەنمۇ زاھىدلىق ئەخلاقىدا زىناخورلۇق، ھاۋايۇ - ھەۋەسكە بېرىلىش ۋە دۇنياپەرەسلىك كەسكىن قارىلانغان. ئى. بېرتىلىسنىڭ يازغىنىدەك زاھىدلار ھاياتىدا مۇنۇ بىر تەرەپمۇ مۇھىم ئورۇن ئىگىلىگەن: بۇ ھالال بىلەن ھارامنى پەرقلەندۈرۈش، ھالالغا ھارامنى مۇتلەق يېقىنلاشتۇرماستىن. ھالال رىزقى بىلەن ھارام يېمەكنىڭ نېمىلىكىنى ئايرىش ۋە بۇنىڭدا بىردەك كۆزقاراشقا كېلىش زاھىدلارغا ئاسان بولمىغان. ئۈزۈنغىچە بەس - مۇنازىرىلەر ئېلىپ بېرىلغان. نىھايەت شاھ ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى مەنسەپدارلاردىن ئېلىنغان ھەرقانداق خەبىر - سەدىقە مۇتلەق ھارام، چۈنكى بۇنداق نوپۇزلۇق كىشىلەرنىڭ بايلىقلىرى ھالال مېھنەت بىلەن تېپىلمىغان، دەپ ئومۇمىي خۇلاسە چىقىرىشقان. شۇنىڭ ئۈچۈن شەيخ ۋە زاھىدلارنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى دەشتۇ - باياۋانلاردىن ئوتۇن تېرىپ ياكى ھاممىلىق قىلىپ رىزقى ھالاللىق بىلەن كۈن كۆچۈرگەن.

زاھىدلىق ئەسلىنى ئالغاندا دەسلەپكى تەسەۋۋۇپچىلىق، نېمىشقىدۇر زاھىدلارمۇ ئەخلاقىي كامىللىق، قانائەت بىلەن بىر قاتاردا ئىنسان روھىنىڭ ھۆرلۈكى ۋە ھاياتىنى كۆزىتىش بالاغىتى ئۈچۈن قايغۇرغان. ئۇلار ئارىسىدا ئۆز نوقتىئىننەزەرىنى بۇتپەرەسلىك، خرىستىئانلىق ئەقىدىلىرى بىلەن بېيىتىپ، مەرىپەت سەۋىيىسىنى ناھايىتى يۇقىرى كۆتۈرگەن شەخسلەرمۇ بولغان. قادىرىيە مەزھىپىدىكىلەر «پىقىرلىق كامىللاشسا، ئۇ خۇدالىقتۇر» دەپ

سەئىدۇ سۇنىڭ ئۆلۈمىدىن كۈچلۈكلىكى توغرىسىدىكى بۇ ئەپسانىنىڭ ھەرقانداق تاشقى تەسىرگە ئۇچرىمىغان ھالدا پۈتۈنلەي ئورنىتىلغان ۋە تەبىئىي يۆنىلىشتە يارىتىلغانلىقىنى تەكىتلەيدۇ. «خېلى كېيىنرەك»، دەپ يازىدۇ م. سەئىدوف، - بۈيۈك مۇتەپەككۈرلەر (تىرىك-لىك سۈيى ئىنساننىڭ ۋۇجۇدىدۇر، دېگەن خۇلاسغا كېلىشكەن».

مەلۇمكى، سوپى تەسەۋۋۇرىدا خۇدا - دېڭىز، ماددىي دۇنيا نەرسىلىرى بولسا دولقۇن ۋە تامچىدۇر. جۈملىدىن ئىنسانمۇ شۇنداق. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆز نۆۋىتىدە دېڭىزغا سىڭىپ كېتىدۇ. ئەنە شۇ چۈشەنچىنىڭ ئۆزى ئىنسان ئۆمرىنىڭ ئۆتكۈنچىلىكىگە قارىمۇقارشىدۇر. ئۇنىڭدا ئەبەدىي ياشاش ئېتىقادى ھۆكۈمران ئەبىدۇلقادىر گىلانى ئۇقتۇرغاندەك، سوپىلارنىڭ ئىدىئالى دۇنياغا بولغان ھېرسۇ - ھەۋەسنى دەپنە قىلىپ، تەقدىرنىڭ قورقۇنچىلىرىدىن تازىلانماق ئىكەنلىكى ۋە قەدىمكى تۈركىي خەلقلەردە «شۈۋ» ياكى «سۇۋ» سۆزلىرى «ئويغىنىش»، «تىرىلىش»، «مۇۋەپپەقىيەت» ئوخشاش مەنىلەرنى بېرىدىغانلىقى ھېسابقا ئېلىنسا، شەھابىددىن سۇخرەۋەردىنىڭ «سوپى» سۆزىگە بەرگەن تەبىرىنىڭ تاسادىپىي ياكى يۈزەكى ئەمەسلىكى ئۆز - ئۆزىدىن مەلۇم بولىدۇ. يالغۇز بولماستىن، ئاخىر سوپىلارنىڭ ھەممىسىلا جەننەدە كىيىۋەرمىگەنمۇ؟ لېكىن ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۈچۈن ئىنسان ۋۇجۇدى - تىرىكلىك سۈيى سانالغان. ئۇلار ئىلاھىي نۇر تەجەللىسىنى كۆپىنچە سۇ ئارقىلىق ئىدراك قىلغان. ھەتتا بەزى تەرىقەت ئەزالىرى دەسلەپكى ھەرىكەتنى ئۆز ئارىلاشتۇرۇلغان سۇ ئىچىشتىن باشلىغان. ئۇلار بۇنى غايىۋى قودرەت ئالدىدىكى رەزىي پاكلىنىش دەپ ھېسابلىغان. ئەلشىر نەۋائىي سۈپىلىقتىن مەقسەت - ساپلىنىش دېگەن چۈشەنچىنى ئىلگىرى سۈرگەن.

قايت، ئەي سۇفىكى، پىرى دەيدۇردى جامىغە،
بولماغۇڭ ئارىق ئەگەر سافى ئەمەستۇر مەشرەپىڭ.
بۇ يەردە زاھىد كىم، سوپى كىم دېگەننى ئېنىق بىلىش زۆرۈرىيىتى توغۇلۇۋاتىدۇ. ئىبىن سىناننىڭ تەرىپىچە زاھىدلار دۇنيانىڭ ھەممە رەخت ۋە گەزلىملىرىگە بولغان قىزىقىشى ئاللىقاچان سۇنۇپ تۈگىگەن شەخسلەردۇر. ئەلشىر نەۋائىينىڭ غەزەللىرىنىڭ بىرىدە: «شاھ يۈرۈپ ئالەم ئاچار، دەرۋىش ئالەمدىن

دا بۇتپەرەسلىك، خرىستىئانلىقنىڭ زور رول ئوينىغانلىقى توغرىسىدا ئىلمىي تەتقىقاتلاردا كۆپ گەپ قىلىندى. ئەينى بىر ماھىيەتتە تەكرارلىنىۋەرگەن بۇ پىكىرلەرنىڭ ھەقىقەتكە توغرا كەلمەيدىغانلىرىمۇ ئاز ئەمەس. مەسىلەن، غەرب ۋە رۇس شەرقشۇناسلىرىنىڭ كۆپچىلىكى مىستېتىكىنى دەسلەپ ئىسلامغا يات بولغان «ئېلىمېنت» دېگەن چۈشەنچىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. ھالبۇكى، ئەسەۋۋۇپتىكى مىستېتىك يۆنىلىشنىڭ زېمىنى ئىسلامىيەتتۇر.

بىرقاتار تەتقىقاتلاردا، مىستېتىزم - سەزگۈ ۋە ھېسسى قابىلىيەت تۈپەيلىدىن ھەقىقە يېقىنلىشىشنىڭ خاس يولى دەپ ئاتالغان. شۇ نۇقتىئىنەزەردىن پەقەت بىرىگىلا دىققىتىمىزنى قارىتايسىلى: ئەھمەد يەسەۋى مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ مىراجا چىقىشى ھەققىدە سۆزلەپ، مۇنداق دېگەن:

ھەقىقە قاراپ قويدى قەدەم رەسۇلۇللا،
ھەقتىن ئۆزگە ھېچكىم يوقتۇر ئاندى ھەمراھ،
مۇنداق مەقام ھېچ كىمگە يوق، ۋەللاھ - بىللاھ،
چىن ئۈمەتەن ئىشتىپ دۇرۇد ئەيتىڭ دوستلار.
دەرھەقىقەت، «مۇنداق مەقام» ھېچ ۋاقت،
ھېچكىمگە نېسىپ قىلىنمىغان. بىراق خۇددى شۇ
مەقام ھەققە يېقىنلىشىشتا تەسەۋۋۇپ ئەھلى
ئۈچۈن ئۇلۇغ ئىبرەت بولمىغانمۇ؟ ئۇلار ئۈچۈن
مىراج ھادىسىسى ھەق دەرگاھىغا يېتىش، ھەق
بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋەتتە بولۇشنىڭ ئىدىئال
نەمۇنىسى بولۇپ قالغان، بۇنىڭدىن گۇمانلىنىش
ئىمان سۇسۇقىنىڭ بىر ئالامىتى دەپ قارالغان.
سوپىلاردا ئۆز غايىلىرىنى قۇرئانغا
مۇۋاپىقلاشتۇرۇشقا ئىنتىلىشنىڭ كۈچلۈك
بولغانلىقى سىر ئەمەس، ئەلۋەتتە. بۇ ھادىسىنىڭ
سەۋەبىنى بىزنىڭچە ئا. كىرىمىسكى خېلى توغرا
بايان قىلغان: «چۈنكى سوپىلار قانداق بولمىسۇن
مىستېتىك - پانتىستىك يۆنىلىشنى ھەممىدىن
ئاۋۋال ئىسلامنىڭ ئاساسچىسى مۇھەممەد
ئەلەيھىسسالامغا نىسبەت بېرىش ئۈچۈن
يارىتىشقان». ئىسلامدا ئەڭرى دەرگاھىغا
يۈكسىلىشنىڭ يوللىرى ئۈچتۈر: بىرىنچى،
ئالانىڭ سۈپەتلىرىنى ئىگىلىمەك؛ ئىككىنچى،
ئىلاھىي خىسلەتلەردىن زوقلانماق. بۇ -
ۋاسىتىنىڭ يولى؛ ئۈچىنچى، ئەڭرى بىلەن
بىرلەشمەك. بۇ - مەنسۇر ھەللاجىنىڭ يولى.
مىستېتىك ئاشىقلار ئۈچۈن بىرىنچى مەسىلە - خۇدا
بىلەن ئىنسان مۇناسىۋىتى. ئۇلارنىڭ ئوبرازلىق
تەسەۋۋۇرىدا ئىشقى ۋە كامىل ئىنسان غايىسى -
ئىنساننى خۇدالاشتۇرۇش غايىسىدۇر. چۈنكى

بىلىشكەن. زاھىدلارچۇ؟ پېقىرلىق - ئىمانىي
ئويغاق زاھىدنىڭ ئەقىل تايانچى، زالىم نەپسىنى
يېڭىدىغان مەنەۋى كۈچ. ئۇ قەلبىنى كۈنۈ - تۈن
پېقىرلىققا چاقىرىغىنىدا «پېقىر ئەھلى ئىمانغا باي
بولدۇ» دېگەننى ھەرگىز ئېسىدىن چىقارمايدۇ.
ئالىم پىتروشىۋسكى يازدۇ: «دەسلەپكى سوپى -
زاھىدلار ئۈچۈن ئىختىيارىي پېقىرلىق دائىم خاس
بولۇپ، ئۇنىڭغا باغلانغان ھالدا تەۋەككۈلچىلىك
تەلىماتى پەيدا بولغان». لېكىن شۇ يېقىنلىق ۋە
ئويغۇنلۇقلارغا قارىماستىن، زاھىد بىلەن سوپى
ئوتتۇرىسىدا پەرقلەرمۇ بار. بۇلار نېمىلەر؟
بىرىنچىدىن، زاھىدلار ئاساسەن شەرىئەت
ئەتراپىدا ئىش ئېلىپ بېرىشقان. توغرا، بەزى
زاھىدلار ئادەتسىز دۇنيادىن پۈتۈنلەي يۈز
ئۆرگەن. لېكىن بۇنىڭ ماھىيىتى ھاكىم تەبىقە
ئىدىئولوگىيىسىگە، شۇنداقلا مەۋجۇت ئەخلاقىي
قاراشلارغا بولغان ئىنكارى مۇناسىۋەتتىنلا
ئىبارەت بولغان. ھاياتنىڭ ئۆزگىرىشى ئەنە شۇ
مۇناسىۋەت ۋە ئەخلاقىي چۈشەنچىلەرنىڭ
ئۆزگىرىشىگە باغلىق ئىكەنلىكىنى ئۇلار ياخشى
بىلىشكەن. بىراق تەركىدۇنياچىلىقنى ھەممە
زاھىدلار بىر خىل تەسەۋۋۇر قىلىشىمىغان. ئۇلار
ئارىسىدا بۇ ئىشقا پاسسىپ مۇناسىۋەتتە
بولغانلارمۇ، قالاق ياكى ناھايىتى جاھىل
ئەقىدەپەرەسلەرمۇ بولغان.

كلاسسىك شېئىرىيەتتىمىزدە زاھىدلارنى
تەقىد قىلىشنىڭ تۈپ سەۋەبىمۇ ئەنە شۇنىڭدا؛
ئىككىنچىدىن، زاھىدلىق ھەرىكىتىدە مىستېتىك
خىيال ۋە كەچۈرمىشلەر مۇھىم ئورۇن
تۇتىمىغان. ئى. بېرتىلىس مىستېتىك
كەچۈرمىشلەرنى تەسەۋۋۇپ تەرىقىتىدىكى
ئاساسىي ئامىل سۈپىتىدە باھالىغان. شۇنى
ئوتتۇماسلىق كېرەككى، مىستېتىزم
تەسەۋۋۇپنىڭ مۇھىم بىر باسقۇچى. مىستېتىزم -
ئىنسان قەلبى ئۈچۈن ئىلاھىي ئىشقى
ئۇيۇقلارنىڭ ئېچىلىشى. ئۇ ئالەم سىرلىرىنى
ئۆزىچە كەشىپ قىلىدىغان ئىلمىي غايىتتۇر. ئى.
پىتروشىۋسكى مىستېتىزمىنى «خۇدا بىلەن
شەخس ئالاقە ۋە ئىلاھىي ئىشقىغا ئىنتىلىشتۇر»
دەپ خاراكتېرلەيدۇ. ئىنگىلىز ئالىمى ژ.
تىرمىنگەم «تەسەۋۋۇپ ئىسلام ئىچىدە
راۋاجلانغان بولسىمۇ، مىستېتىك ئەقىدىنى
شىمالىي خرىستىئانلىق تەجرىبىسى ۋە
پەلسەپىسىدىن ئۆزلەشتۈرگەن» دەپ قارايدۇ.
ك. كازانىسكى شەرق مىستېتىكىسىنىڭ دۇنياغا
كېلىشىنى بىرىنچى نۆۋەتتە بۇددىزمغا باغلايدۇ.
تەسەۋۋۇپنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە راۋاجلىنىشىدا

بالدۇ. «ئۆلۈم بەختتۇر» دېگەن چۈشەنچىگە كەلسەك، ئۇنى يۈزە چۈشەنمەسلىك كېرەك. مىستېتىكا ئۆلۈمگە بولغان مۇناسىۋەت ھەر خىل. مەسىلەن، روھتىكى ئۆلۈم. بۇ - نەپسنىڭ قۇربانى بولغان ۋۇجۇددىن روھنىڭ چېكىنىشى بولۇپ، ئۇ ھېچقاچان روھنى ئادەمنىڭ روھى ھاياتى بىلەن بىرلەشتۈرەلمەيدۇ؛ قەلبتىكى ئۆلۈم. بۇ - قەلبنىڭ مەنىۋى ۋېدالىشىشى بولۇپ، ئۇنىڭدا ئىنسان ھېچقانداق ۋاقىتتا قەلب ئەمرى بىلەن ھەرىكەت قىلىش ئىقتىسادىغا ئېرىشەلمەيدۇ؛ ئەقىلدىكى ئۆلۈم. بۇ - ئەقىلنىڭ مەنپەئەتپەرەسلىك قەپسىدە جان ئۇزۇش بولۇپ، ئۇنىڭدا ئادەم مەڭگۈ باقى ھەقىقەتنى بىلىش دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلمەيدۇ؛ ئەخلاقتىكى ئۆلۈم. بۇ - ئادەتكە ئايلانغان ئەخلاقتىكى ئەقىدىلەرگە قۇللۇق بولۇپ، بۇنىڭدا ئادەم ھەرقاچان مەنىۋى خۇلقى پەسلىكتىن قۇتۇلالمايدۇ. مىستېتىكا يۇقىرىدىكى ئۆلۈملەرنىڭ بىرەرنىمۇ بەخت ھېسابلىمايدۇ. ئەكسىچە شۇنداق بەختسىزلىكلەردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ھەقىقە قوشۇلۇشنى تەرغىپ قىلىدۇ. بۈيۈك شائىر ئالىكساندر بىلوك مىستېتىك ئۆزىدىن كېچىشىنى شەخسىي مەنپەئەتپەرەسلىك كېسىلىدىن قۇتقۇزىدىغان بىردىنبىر چارە، دەپ بىكار ئېيتىمىغان. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ تەسەۋۋۇپ مىستېتىكىسى دەسلەپكى دەۋرلەردە شەخسىيەتچىلىكى بىلەن ئىجتىمائىي - سىياسىي مەنپەئەتپەرەسلىككە قارشى ئىسيان روھىنى ئىپادىلەپ، ئېزىلگەن ئاممىنىڭ ھەق - ھوقۇقلىرىنى قوغدىغانىدى. مىستېتىكىدا ياۋۇزلۇق، زوراۋانلىق، ئىنسانىي خورلۇق قاتارلىقلار كەڭ تەتقىق قىلىنغان. «دەسلەپكى سوپىلارنىڭ خەلق ئىچىدە تېز تونۇلۇشىغا سەۋەب بولغان مۇھىم ئامىل شۇكى، - دەيدۇ ئا. ھەيتىمەتوف، - ئۇلار مەزلۇم خەلقنىڭ ھۆكۈمران سىنىپلارغا، باي تەبىقىلەرگە بولغان چەكسىز نەپرەتنى ئىپادىلىدى ۋە باشقىلارغا زۇلۇم سېلىپ بايلىق توپلىغاندىن بۇ دۇنيادا ياشىمىغان، ئۇنىڭدىن كۆز يۇمغان ئەلا، دېگەننى تەرغىپ قىلدى. ئابباس نۇسى دېگەن سوپى بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: دۇنيا - بۇ بىر چەكسىز نەرسە بولۇپ، ئۇنىڭدا ئاۋۋال شىرلار، كېيىن قاپلانلار، بۆرە ۋە ئىتلار، ئۇنىڭدىن كېيىن بولسا قاغانلار قورساق توپغۇزىدۇ. ئۇلاردىن قالغىنىغا بولسا قوغغۇز ۋە چۈمۈلىلەر يېپىشىدۇ. شىرلار - پادىشاھلار، قاپلانلار - ئەمىرلەر، بۆرە ۋە ئىتلار - ئۇلارنىڭ سادىق ئەمەلدارلىرى، قاغانلار -

ئادەم - «نۇسخەئى ھەق»، يەنى ھەقىقەتنىڭ نۇسخىسىدۇر. مىستېتىكلار «پۈتۈن ئالەم خۇدادا، خۇدا بولسا پۈتۈن ئالەمدە» دەپ قارىغۇچىلاردۇر. ئۇلارنىڭ ئىدراك ۋە مۇلاھىزە تىرىشلىكى ئالدى بىلەن ئەنە شۇنىڭدىن كەلگەن. مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ ھەدىسلىرىنىڭ بىرىدە ئاللا نامىدىن مۇنداق دېيىلىدۇ: «مەن ئەسلىدە مەخپىي خەزىنە ئىدىم، ئۆزۈمنى ئاشكارا قىلىشنى خالىدىم». مىستېتىك كەچۈرمىلەرنىڭ زوق مەنبەسى ۋە نۇرى ئەنە شۇ ئىلاھىي ئاشىقلىق بىلەن ئىشقاتدۇر.

مىستېتىكا - تەجرىبە يولى. ئۇ ئادەمنى سىرلىق ئالەمگە، ئىنساننىڭ ئۆز ئىچكى دۇنياسىغا باشلاپ كىرىدۇ. مىستېتىك چۈشەنچە كىشىنى تاشقى بارلىقتىن يىراقلاشتۇرغاندەك قىلىشىمۇ، ئەمەلدە ئادەم ئېڭىدا باشقا بىر خىيالىي ئالەم ئاچىدۇ. مىستېتىكىنى ئىنكار قىلىش - شەخسنىڭ ئىچكى ئەركى ۋە روھىي يۈكسىلىشىلىرىنى ئىنكار قىلىش بىلەن باراۋەردۇر. «مىستېتىك تەسەۋۋۇپ ئويىپىكىتىپ سۈرەتتە ئىلغارلىقنىڭ، خەلق ۋە ئۇنىڭ بەختىنىڭ، شۇنداقلا رېئال ھاياتنىڭ دۈشمىنىدۇر (ۋاھىد زاھىدوف)» دېيىش پەقەت مىستېتىكىغا دۈشمەنلىك نەزىرىدە قاراش تۇيغۇسىنىلا ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ، خالاس! ئومۇمەن مىستېتىكىنى پۈتۈنلەي قارىلاش خاتادۇر. «پەلسەپىنىڭ يىلتىزى، ئۇنىڭ ھاياتىي ئاساسى دىن ۋە مىستېتىكىدۇر» دەيدۇ ئا. بىدبايىق. ئۆزبېك ئەدەبىياتشۇناسلىقى بىلەن پەلسەپە ئىلمىدا مەسىلىنىڭ بۇ تەرەپلىرى تېخىچە تۈزۈك ئۆگىنىلمىگەن. مانا پروفېسسور ن. موللايېفنىڭ ئالىي ئوقۇش يۇرتى ستۇدېنتلىرى ئۈچۈن ئېيتقان سۆزلىرى: «مىستېتىزم بۇ ئالەم قانداقتۇر سىرلىق ئالەمدۇر ۋە غەيرىي تەبىئىي كۈچلەرنىڭ بىر سايىسىدۇر، ئۇ ئىنساننىڭ ياشىشى بەختسىزلىك، ئۆلۈمى بەختتۇر، ئۆز ئۆلۈمى بىلەن (ئەنلەھەق) قەيىتتىشىدۇ، دەپ تەلىم بېرىدۇ». ئۇ ئەمەلىيەتتە مىستېتىزم بۇ ئالەمنى «غەيرىي تەبىئىي كۈچلەرنىڭ بىر سايىسىدۇر» دېمەيدۇ، بەلكى بىردىنبىر ئىلاھىي قۇدرەت - ھەقىقەتنىڭ ئەكسى، ئالەمنىڭ ماھىيىتى ھەقتە يوشۇرۇنغان، دەپ تەلىم بېرىدۇ. بۇنىڭدىن تاشقىرى مىستېتىك پەلسەپىدە «ئىنساننىڭ ياشىشى بەختسىزلىك» دېگەن ئەقىدە يوق. لېكىن ئىلاھىي گۈزەللىك جەزىبىسى بىلەن غايىب ئالەم لەززەتلىرىدىن نېپىسۇسىز ھالدا ھاياتدەك كۈن كەچۈرۈشنى بەختسىزلىك دەپ

ئۇلارنىڭ ھالدار پۇقرالىرىدۇر. قوڭغۇزلار - ھارۋىكەشلەر، چۈمۈلىلەر بولسا بازاردىكى ئادەملەردۇر. مانا مۇشۇنداق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن مىستېتىك ئاشىقلار «سىرلار شارابى» غا قېنىپ، توغرىلىق، تەڭلىك، ھۆرلۈك، باقىلىق ئالىمىگە باغلىق بولغان مۇقەددەس خىياللارغا غەرق بولۇشقان. ئىزى كۆنىساك يازىدۇ: «سۈكۈنات ۋە يالغۇزلۇقتا ئۆز - ئۆزۈڭنى ۋە ئۆزۈڭگە دائىر ھەقىقەتنى تاپىسەن. خۇددى شۇ ھەقىقەت ئارقىلىق باشقىلار توغرىسىدىكى ھەقىقەتكە يېتىسەن. ئادەملەر بىلەن بولغان كۈندىلىك مۇئامىلە ۋە مۇناسىۋەتلەرنىڭ، ھەتتا ھەر خىل ئىرىكىن خاھىشلارنىڭ دائىم بولۇپ تۇرغىنىغا قارىماي، بۇ ھەقىقەتلەر ئۇ ئادەملەرنىڭ كۈچىسىز، غەلىتە، كۈلكىلىك تەرەپلىرى بىلەن گەدەنكەشلىكلىرىدىن بىزنى خەۋەردار قىلىدۇ، خالاس». ئۇنىڭ بۇ گېيىنى مىستېتىك ھېسسىياتقا ئىگە ھەرقانداق بىر ئىلغار كىشىگە تەدبىقلاش مۇمكىن. ئۆزىگە دائىر ھەقىقەتنى تەكشۈرۈۋاتقان ئادەم ۋەقەلىكىنى ئەلۋەتتە ئەتراپلىق تەھلىلدىن ئۆتكۈزىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ باشقىلار توغرىسىدىكى ھەقىقەتنىمۇ چوڭقۇر ئۆزلەشتۈرىدۇ. دېمەك، بۇ يەردىكى يالغۇزلۇق ئادەم ھەم ۋەقەلىكتىن يىراقلىشىش ئەمەس، بەلكى مەلۇم بىر دەۋر مەپكۈرىسى بىلەن شەخسىيەتچىلىك دۇنيا قارىشىدىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىشتۇرۇش. ماخاتماگاندى «كىمكى خۇداغا دوست بولۇشنى خالسا يالغۇزلىنىشى ياكى ھەممىنى ئۆزىگە دوست تۇتۇشى كېرەك» دەيدۇ. مىستېتىكىدا خۇدا بىلەن دوستلىشىش - يالغۇزلىنىشتۇر. لېكىن بۇ يالغۇزلىنىشتا ئىنسانىي دوستلۇق شەرتى نىسبەتەن باشقىچە. ئۇنىڭدا دوستلۇق كۆۈرۈكى - ئىلاھىي غەم. شۇ كۆۈرۈكتىن ئۆتكەنلەرنىڭ ھەممىسى نۆۋەتتىكى بېيىتنى ئوقۇپ بىلىمىزكى، لىرىك «مەن»، «پەرىم بولسا ئۇچۇپ قاچسام...» دەپ ئاساسسىز سۆزلىمىگەن. ئۇ ئەيسا پەمخەمبەرگە ھەمئەپەس بولۇشنى خالايدۇ:

چىقىپ بۇ دەپىردىن ئەيساغا نېچۈن ھەمئەپەس بولماي،
بىھەمدۇللاھ، تەجەررۇد بىرلە ھىممەتدىن قاناتىم بار.

دەپىردىن چىقىش - بۇ دۇنيانى تەرك قىلىش. ئەمما كۈتكەن يۈكسەكلىككە كۆتۈرۈلۈش ئۈچۈن مۇستەھكەم قانات كېرەك. شۇ مەنىدە تەجەررۇد، يەنى ۋاز كېچىش ۋە ھىممەت تىلغا ئېلىنغان.

دىدار تەلەپ ئاشىقلارنىڭ سۆھبىتى - ئىلاھىي سۆھبەت. ئۇلار ئۈچۈن جىملىق ۋە سۈكۈت دانىشمەنلىكىنىڭ ئالىي بەلگىسى. ھەقىقىي ئىشقا ئەھلىنىڭ پىكرى بويىچە «قەيەردە تىنچلىق بولسا، شۇ يەردە ھەق بىلەن بىرلىك بولىدۇ». خالايقىنىڭ ئۆتكۈنچى مەنپەئەتلىرىگە باغلىق بولغان ھاياتى ۋە سۆھبەتلىرى ئەنە شۇ خىيالىي بىرلىككە ھالاقىت بېرىدۇ. دوست ئەتراپىغا ئۇيۇشقان، مەسلەك ۋە مۇھەببىتى بىر دوستلاردۇر. ئەمما بۇ نەرسە ھېچقاچان مەخسۇس تەكىتلەنمەيدۇ. چۈنكى مىستېتىك تەلىمات بويىچە ئىنسان مەشۇقى ئەزەلگە قانچىلىك يېقىنلاشسا، ئۇ شۇنچە يالغۇز بولىدۇ. ئۇ ئادەملەردىن قاچقانكەن، دېمەك ئۇ ئۆزىنىڭ چەكسىز تەنھالىقىدىنمۇ قاچىدۇ:

پەرىم بولسا ئۇچۇپ قاچسام ئۇلۇسدىن تا قاناتىم بار،
قاناتىم كۆيسە ئۇچماقدىن، يۈگۈرسەم تا ھەياتىم بار.

چىقىپ بۇ دەپىردىن ئەيساغا نېچۈن ھەمئەپەس بولماي،
بىھەمدۇللاھ، تەجەررۇد بىرلە ھىممەتدىن قاناتىم بار.

خالايق سۆھبەتتىن مىڭ غەمىم باردۇركى، مۇفىت ئولغاي،
ئەگەر مىڭ جان بېرىپ بولسامكى، بىر غەمدىن نىجاتىم بار.

چېكىپ ئەغياردىن يۈز جەۋرۇ تارتىپ ياردىن مىڭ غەم،
نې ئۆزگە خەلقىدىن غەيرەت، نې ئۆزۈمدىن ئۇياتىم بار.

كېچىپ كۆزدىن يازاي بىر خەتكى، دەھر ئەھلىغە كۆز سالماي،
بۇ دەمكى كۆز سەۋادىدىن قارا، كۆزدىن دۇۋاتىم بار.

تىلەر كۆڭلۈم قۇشى ئەنقادىن ئۆتگەي نارى يۈز ۋادى،
مۇنىڭدەك سەپىر ئېتەرگە قاقتىن ئارتۇق سەباتىم بار.

نەۋائىي، بىلكى شاھ كۆڭلى ماڭا قەيد ئۆلمەسە، بىللاھ،
ئەگەر كەۋنەينىغە خاشاڭ چاغلىق ئىلتىفاتىم بار.

ھەرقانداق ئۇلۇغ سەنئەتكار شېئىرىدا سۆز، ئۇنىڭ ئۆزى ئەكس ئېتىشىنى ئىستىگەن پىكىر ۋە تۇيغۇدىن بىر ھەسسە ئارتۇق مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەقىقىي شېئىرنىڭ غايىۋى - بەدىئىي تەركىبىدە ھەمىشە نېمىلەردۇر

پەرىم بولسا ئۇچۇپ قاچسام ئۇلۇسىدىن تا
قانائىم بار،
قانائىم كۆيسە ئۇچماقتىن، يۈگۈرسەم تا
ھەياتىم بار.

«پەرىم بولسا» دېيىش بىلەن ئادەمدە پەي
پەيدا بولۇپ قالمايدۇ. «ئۇچۇپ قاچسام» دېيىشمۇ
ئۇلۇستىن قۇتۇلۇشنىڭ چارىسى ئەمەس.
«قانائىم كۆيسە» دەرۋەقە قانات نېمىدىن كۆيىدۇ؟
قۇياش تەپتىدىنمۇ؟ ياق، ھۆسن قۇياشنىڭ
نۇرىدىن.

خەلايىق سۆھبەتتىن مىڭ غەمىم
باردۇركى، مۇفىت ئولغاي،
ئەگەر مىڭ جان بېرىپ بولسامكى بىر
غەمدىن نىجاتىم بار.

«خەلايىق سۆھبەتتىن مىڭ غەم»
ئىكسەنجىسىدە قالغان كىشىنىڭ نىجات تىلىشى
تەبىئىي. ئەمما بۇ «مىڭ غەم» نىڭ بىرەرىدىمۇ
نىجات يوق. ئەگەر بولغىنىدا مىڭ جان بەدەل
تۆلەپ بولسىمۇ ئۇنى تاپقان بولار ئىدى.

چېكىپ ئەغباردىن يۈز جەۋرۇ تارتىپ
باردىن مىڭ غەم،

نې ئۆزگە خەلقىدىن غەيرەت، نې ئۆزۈمدىن
ئۇياتىم بار.

بىرىنچى مىسرادا گەپ يار ۋە رەقىب
ھەققىدە كېتىۋاتىدۇ. ئەغيار دېمەكلىك دۈشمەن
ياكى رەقىب دېمەكتۇر. ئۇ يۈز جەبىر
كۆرسەتكەن، يار ياكى دوست مىڭ غەم
يەتكۈزگەن. شۇ سەۋەبتىن «مەن» ئۆزىدىنمۇ،
ئۆزگە خەلقىدىنمۇ پىراقلىشىشنى ئىستەيدۇ.

«رەقىب»، «ئەغيار» دېگەندە بىز سەلبىي
قىياپەتتىكى ئىنسان ئوبراي توغرىسىدا ئويلاشقا
كۆنۈكۈپ قالغانىمىز. ھالبۇكى، تەسەۋۋۇپ
ئەدەبىياتىدا «رەقىب ۋە ئەغيار» ھەققىدىكى
پىكىرلەر نەپسىگە دائىردۇر.

توققۇز مىڭدۇر بۇ نەفس ھاشارىكىم،
دائىم ئىگەرلىكتۇر ئۇلارنىڭ ئېتى.

يۈنۈس ئەمرا «تۆت كىشىدۇر يولدىشىم»
دەيدۇ. ئۇ تۆتتىن بىرى - جان؛ بىرى - دىن؛
بىرى - ئىمان. ئاخىرقىسىچۇ؟
مانا ئاڭلاڭ:

بىرى نەفسىمدۇر دۈشمەن،
ئۇ بىلەن ئۇرۇشۇپ قالدىم.

زەھىرىدىن مۇھەممەد بابىرمۇ «شەھۋەتۈنە-
فەس قەبىھە دۈشمەندۇر»، «نەفس ۋە سەۋەبىسىدە-
نى مەغلۇپ قىلغىل» دەپ ئاڭاھلاندىرىدۇ.

نەۋائىينىڭ «چېكىپ ئەغباردىن يۈز جەۋرۇ...»
دېيىشى، بۇ - نەپسى زالىمغا تېگىشلىك. «يار»

سىر بولۇپ، مەنە گۆھىرى يوشۇرۇن پېتىچە
قېلىۋېرىدۇ. ئەڭ ئىقتىدارلىق شېئىرشۇناسنىڭ
تەھلىل ئىمكانىيىتىمۇ چەكلەنگەن بولىدۇ.
چۈنكى ئۇ قانچىلىك ئۇرۇنمىسۇن، سۆزنىڭ
مەجازى ماھىيىتىنى ھەممە رەڭ ۋە ئاھاڭ
تاۋلىنىشلىرى بىلەن گەۋدىلەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ.
بىرلا ۋاقىتتا بىرنەچچە رەمىزى مەزمۇنلارنى ئۆز
تەركىبىگە بىرلەشتۈرەلگەن شېئىر ھەقىقىي
شېئىردۇر. نەۋائىينىڭ يۇقىرىقى غەزىلى بۇ
پىكىرىمىزنىڭ يارقىن ئىسپاتىدۇر. ئۇنى ئوقۇغان
بۈگۈنكى ئوقۇغۇچى قانداق خۇلاسىلەرگە كېلىشى
مۇمكىن؟ تەخمىنەن مۇنداق: شائىرنى «ئۇلۇس»
بەكمۇ بەزدۈرگەنلىكى. دە، شۇڭا ئۇ قانات
چىقىرىپ ئۇچۇپ، قېچىپ كېتىشنى كۆزلەپتۇ.

شاھ ئۇنىڭغا ئىلتىپات كۆرسەتكەندە، بەلكىم ئۇ
«خەلايىق سۆھبەتتىن مىڭ غەم» گە گىرىپتار
بولماس ئىدى. بۇنىڭغا سەۋەب ئاشۇ جاھالەتلىك
زامان، ئادالەتسىز فېئودال تۈزۈم ۋە باشقىلار.
غەزەلنىڭ شەخس ۋە زامان ئوتتۇرىسىدىكى
زىددىيەتلىرى خۇسۇسىدا پىكىر ئېيتىش ياخشى،
ئەلۋەتتە. لېكىن بۇ شائىرنىڭ قولىغا قەلەم
تۇتۇزغان ئاساسىي دەرد ياكى باش مەقسەت
ئەمەس. تۈركىي تەسەۋۋۇپ شېئىرىيىتىنىڭ
بۈيۈك ۋەكىلى يۈنۈس ئەمرا ھۆسنى مۇتلەق
ئاشىقلىرى تىلىدىن:

ئىشقىڭ قىلدى مەندىن مەنى،
ماڭا سەن كېرەكسەن، سەن!
جىسمىم يانۇر كېچە - كۈندۈز،
ماڭا سەن كېرەكسەن، سەن!

دەپ ئېيتىدۇ. ئىلاھىي «مۇھەببەت
دېڭىزىنىڭ غەۋۋاسى» بولغان يۈرەك بىرلا
نەرسىنىڭ زوقىغا موھتاجدۇر. ئۇنى ھەقىقىي
باشقا نە بارلىق، نە يوقلۇق - ھېچنەرسە
سۆيۈندۈرمەيدۇ، ئۇ ئىشقى مېيىدىن مەست،
خەلقى ئالەمدىن قېچىپ «كۆڭۈل تەختىنىڭ
شاھى» - ھەق دەرگاھىغا ئۇچماق زوقىدا ياندىۇ.
نەۋائىي غەزىلىدىمۇ «مەن» لىكتىن كېچىپ،
«سەن» لىككە يۈزلەنگەن لىرىك قەھرىماننىڭ
سىرلىق كەچۈرمىشلىرى، ئۇنىڭ غايىۋى ئالەمگە
بولغان خىيالەن پەرۋازى تەسۋىرلەنگەن.

ئىرور مەقسەد يىراق، ۋادى ئۇزۇن، تۈن
تىبەر، يول بورتاق، بۇ يولدا سەلىب ئېتىپ
ئۆزلۈك يۈكىن، ئۆزنى سەبۇكبىر ئەت.

دەيدۇ نەۋائىي باشقا بىر ئورۇندا.
يۇقىرىدىكى غەزەل قەھرىمانى «ئۆزنى سەبۇكبىر»
ئېتەلگىنى ئۈچۈنمۇ «ئۇچۇپ قاچماق» نىيىتىنى
ئوچۇق ئىزھار قىلغان:

بولسا ۋۇجۇدىي مۇتلەقتۇر. نەپسىنى يېڭىش - «ئۆزلۈك ئىمارىتىنى» بۇزۇش دېمەكتۇر. ئەكس ھالدا «نې ئۆزگە خەلقىدىن غەيرەت، نې ئۆزۈمدىن ئۇياتىم بار» دېيىش ھالىتىگە كۆتۈرۈلۈش مۇمكىن ئەمەس.

كېچىپ كۆزدىن يازىپ بىر خەتكى، دەھر ئەھلىگە كۆز سالماي، بۇ دەمبىكم كۆز سەۋادىدىن قارا، كۆزدىن دۇۋاتىم بار.

نېمىشقا كۆزدىن كېچىپ «بىر خەت» يېزىش كېرەك؟ پەقەت «دەھر ئەھلىگە كۆز سالماس» لىق ئۇچۇنۇمۇ؟ ياق، ئەلۋەتتە. «جان كۆزى» يارىنى كۆرۈپ، «دىل ئۇندىن خەبەر» بەرگەچ، ھۆسن شاھى جان ئىچىگە جايلىشىپ، «كۆڭۈلنى ئەرش» ئەيلەيدۇ. بۇ - پۈتۈن كۆزنىڭ ئېچىلىشى:

باتىن كۆزدۈر دوستىنى كۆرگەن، بۇ زاھىر كۆز ياباندەدۇر... كۆزدىن كېچىش ۋە «كۆز سەۋادى» غا ئائىت ھەقىقەت ئاساسەن مانا شۇ.

تىلەر كۆڭلۈم قۇشى ئەنقادىن ئۆتسە نارى يۈز ۋادى، مۇنىڭدەك سەيىر ئېتەرگە قاقتىن ئارتۇق سەباتىم بار.

بۇ ئىككى مىسرادا پانا ۋادىسىغا بولىدىغان سەيلە كۆزدە تۇتۇلغان. چۈنكى ئەنقا قۇشىدىن «نارى يۈز ۋادى» غا ئۆتۈشكە پانا ئەھلىنىڭ قادىر ئىكەنلىكىگە نەۋائىينىڭ ئۆزى گۇۋاھلىق بەرگەن:

ئۈرۈچ ئىستەر ئېسەڭ بۇ دەير ئىچىندە فانىي ئولغىلىكىم، مەلەك ئۆزرە قەدەم باسىپ ئۆتەر ئەھلى فەنا گۇستاخ.

دېمەك، شېئىر قەھرىمانىنىڭ ئەنقا مەنزىلىدىن «نارى يۈز ۋادى» غا سەيلە قىلىشقا سۈبائىي يېتەرلىك. ئاخىر ئۇنىڭ كۆڭلى «پانا كۈچىدىن زۇر بازو» ئىزدەۋاتىدۇ. غەزەلنىڭ ئاخىرقى بېيىتىنى ئوقۇيىمىز:

نەۋائىي، بەلكى شاھ كۆڭلى ماڭا قەيد ئولماسە، بىلاھ،

ئەگەر كەۋنەينىغە خاشاك چاغلىغ ئىلتىفاتىم بار. نىھايەت، ئەسلى مۇددەتتا ئېيتىلدى: شاھنىڭ كۆڭلى شائىرغا مايىل ئەمەس. شۇنىڭ ئۈچۈن ئىككى دۇنياغىمۇ ئۇنىڭ «خاشاك چاغلىغ» ئىلتىپاتى يوق. پروفېسسور ئا. ھەيمەتوف غەزەلنىڭ شائىرنىڭ يىگىتلىك دەۋرىدە يارىتىلغانلىقىغا تايىنىپ، ئاشۇ شاھ

«نەۋائىيغا دۈشمەنلىك نەزىرى بىلەن قاراپ، ئۇنىڭغا ھىراتتا كۈن بەرمىگەن زالىم ئەبۇسەئىد ئىدى. ئۇنىڭ دەۋرىدە نەۋائىي ھىراتتا ناھايىتى قىيىنلىپ، بىر پۇلغا زار بولۇپ، تۇرۇشقا ئۆيى يوق، يېيىشكە تامىقى يوق ھالدا ياشايدۇ. ھىراتتىكى خۇشامەتچى فېئوداللار پادىشاھنىڭ نەۋائىيغا مۇناسىۋىتىنىڭ يامانلىقىنى بىلىپ، ئۇنىڭغا ياخشى قارىمايدۇ. نەتىجىدە شائىر يۇقىرىدىكى غەزەلدە تەسۋىرلەنگەن ئەھۋالغا چۈشۈپ قېلىپ، ئاخىر ھىراتتىن كېتىدۇ» دەپ يازدۇ. غەزەلدىكى ئومۇمىي روھ، مىسسىيەت كەچۈرمىلەرنىڭ ئىنتايىن قويۇقلۇقى، سۆز ۋە ئاھاڭدىكى غەمكىنلىك شۇنداق خۇلاسىچىقىرىشقا ئاساس بېرىدۇ. ئەمما غەزەلنىڭ غايىمۇ - بەدىئىي مۇندەرىجىسى باشقا مۇلاھىزىلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇشقىمۇ توسقۇنلۇق قىلمايدۇ.

ئەلشىر نەۋائىي غەزەللىرىدىن بىرىدە شاھقا مۇراجىئەت قىلىپ، ئۆزى «ئۆزدىن ئۇلۇغراق شاھقا ھاجەتەن» دەپ بىلىشكە چاقىرىدۇ. بۇ شاھ - ئاللا، غەزەل خانىمىسىدە ئەنە شۇ شاھتىن مەرھەمەت كۈتۈلىدۇ. شائىرنىڭ ئىككى دۇنيانى خەشەكچىمۇ نەزەرگە ئىلماسلىقى بىر زالىم پادىشاھنىڭ مۇناسىۋىتىگىلا باغلانسا، شېئىردا ئەكسىنى تاپقان ئىلاھىي پەلسەپىۋى ماھىيەت ئۆز - ئۆزىدىن پارچىلىنىدۇ.

يۈگۈرمە رىزق ئۇچۇن، نې يەتسە ھەقدىن ئاڭلاكىم، كامىل، نې كەلتۈرگىل دېمىش، نې غەيىبىدىن يەتكەننى قەيتارمىش.

نەۋائىي ئەڭ مۇشكۈل ئەھۋالدىمۇ، شۇ ئېنىقداق سادىق بولغانلىقى ۋە تەڭرىدىن باشقىسىدىن قورقۇش، شەپقەت تىلەشنى نومۇس دەپ بىلگەنلىكى شۆھبىسىزدۇر. ئەلشىر نەۋائىيدىن يەنە بىر مىسال كەلتۈرەيلى:

ئاللىمدە تەبىئىي چارە سازىم ھەم يوق، يانىمدە رەپىقى دىلنەۋازىم ھەم يوق. تىگرەمدە ئەنسى جان گۇدازىم ھەم يوق، باشىمدە شەھى بەندە نەۋازىم ھەم يوق.

يالغۇزلۇق ئازابى جاندىن ئۆتكەن ياكى ئارتۇق دەرىجىدە مۇساپىرلىق تارتقان كىشىلار شۇنداق غەمكىن ۋە قايغۇلۇق سۆزلەيدۇ. ئېتىبار قىلىڭ، يالغۇزلۇق گۇيا بىر بىچارىنى تۆت تەرەپتىن قورشاپ ئالغان، گەپ شۇنىڭدىكى دوست بىلەن دوستلاشقان يۈرەك ئادەملەردىن تەبىئىيلىكىمۇ، رەپىقلىقىمۇ ھەتتا يالغۇزلۇقمۇ كۈتمەيدۇ. چۈنكى ئۇنىڭغا ئەزەلى ياردىن يېقىن چارە ساز ياكى دىلناۋاز بولمايدۇ. ئۇ «بار» دېسە

ھەقىقەتەنمۇ مىستېتىكىدا خۇدانىڭ ئىنسان ئۈستىدىن ھاكىملىقى يوق. ئىنساننىڭ ئۆز - ئۆزىگە ھاكىملىقى بار. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ بۇ تەلىمات شەخسنىڭ ئەرك ۋە ئىستىقبالى شەخسنىڭ ئۆزىدە، ئۇنىڭ ئۆزىدە ئىستەك ۋە زۆرۈرىيەت ئويغانغىچە ئۇ ھېچقاچان ئىلاھىيلاشمايدۇ، دەپ ئۆگىتىدۇ.

مەلۇمكى، نەسەۋۋۇپ مەنىۋى كامىللىق يولىنى مۇنداق تۆت باسقۇچقا بۆلىدۇ: بىرىنچى شەرىئەت؛ ئىككىنچى تەرىقەت؛ ئۈچىنچى مەرىپەت؛ تۆتىنچى ھەقىقەت.

شەرىئەت - تەييارلىق باسقۇچى. ئۇنىڭدا دىنىي قانۇن - قائىدىلەر، «قۇرئان» ۋە ھەدىسلەردىكى ئەخلاقىي، ئىلاھىي كۆرسەتمىلەر پۇختا ئۆزلەشتۈرۈلگەن. شەرىئەت تەلەپلىرىنى بەجا كەلتۈرمەستىن تەرىقەت يولىغا كىرىشكە مۇمكىن بولمىغان. مەھمۇد شەبوسىتىرى شەرىئەتنى شاكال، ھەقىقەتنى مېغىزغا قىياسلايدۇ. شۇنداقلا ئۇ شاكال بىلەن مېغىز ئارىلىقىنى تەرىقەت دەپ قارايدۇ. رۇس ئالىمى ئا. زوكۇۋسكى: «شەرىئەت - قانۇن، تەرىقەت - يول، قانۇن ۋەجۇد ۋە قەلبىنى تەربىيەلەيدۇ. يول كۆڭۈلنى پاكلاپ، روھنى نۇرلاندۇرىدۇ» دەپ يازىدۇ. تەرىقەت يولىغا نەسەۋۋۇپنىڭ ئەڭ نوپۇزلۇق پىرى يېتەكچىلىكىدىلا قەدەم قويۇش مۇمكىن:

تەرىقەتكە سىياسەتلىخ مۇرشىد كېرەك،
ئول مۇرشىدكە ئېتىقاتلىخ مۇرىد كېرەك.
ئەھمەد يەسسەۋى مۇھەببەت «بۇراقىنى مىنىپ»، «سىرشەرابىن ئىچىپ» روھى قانغان ۋە «ئىشقى باغىدە نەۋا» قىلغان پاك بەندىگە نىسبەتەن «ئانداغ ئاشىق تەرىقەتدە جەۋلان قىلغاي» دەيدۇ. لېكىن «سىرشەرابىن» ئىچكىچە بولغان ئارىلىقتا يولۇچى، مەنزىلىنى يېقىنلاشتۇرغۇچى بىر نەچچە ئەخلاقىي - پىسخولوگىك «جەريان» لارنى باشتىن كەچۈرۈشى زۆرۈر بولغان.

«لسانۇت - تەپىر» دە بىر قۇش «كۆپ گۇناھ» قىلىپ ئۇپاتقا قالغانلىقىدىن نالە قىلىدۇ. پاك ۋەسىلىگە پەقەت پاكلىق بىلەنلا ئېرىشىش مۇمكىنلىكىنى ئويلاپ غەمگە پېتىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ پاختەكتىن ياردەم سورايدۇ. شۇندا پاختەك:

بۇ گۇناھدىن ئارىماق ئەتتىڭ ھەۋەس،
ئول داغى ئاسان ئېرۇر، ئەي بۇلھەۋەس.
تەۋ بەدۇر ئانى ئارتىماققە ئىلاج،
زۇلمەتى ئىسيان ئارا بۇدۇر سىراج.

ئاشقىلىق دەۋاسىنىڭ يالغانلىقىنى ئىسپاتلايدۇ. رۇبايمىدىكى «يوق، يوق، يوق» لارنىڭ كەينىدە «ماھىمۇ، شاھىمۇ ھەقدۇر!» دېگەن ماھىيەت ئەكس ئەتتۈرۈلگەن. بۇنداق شېئىرلاردىكى ئالاھىدە تەكىتلەردە يەنە بىر مەقسەت يوشۇرۇنغان بولۇپ، دىققەتنى خۇدانىڭ پەزىلەتلىرىگە قارىتىدۇ. خۇداغا ئەخلاق تەرەپتىن ياندىشىلغاندا، يۈكسەك ۋە ئۆرنەك سۈپەتلەر ئۇنىڭدا ھېسابسىز - دۇر. پەيغەمبەر ھەدىسلەردىن بىرىدە ئېيتىلغاندەك - «تەڭرى پاكدۇر، پاكىزلىكنى ياخشى كۆرىدۇ. سېخىيدۇركى، سېخىيلەرنى ياخشى كۆرىدۇ». ئاخىر، ئاللاننىڭ ئىرادىسىدە نېمىشقا سۇسلۇق ۋە بوشاڭلىق سېزىلمەيدۇ؟ نېمىشقا ئۇ زادى چېكىنمەيدۇ؟ نېمىشقا ئۇنىڭغا نە بايلىق، نە شۆھرەت، نە سەلتەنەت كېرەك ئەمەس؟ نېمىشقا ئۇ تەسىرگە بېرىلمەيدۇ؟ ئۇ قۇدىرىتىدىن نېمىشقا مەغرۇرلانمايدۇ؟ ئەقىللىق ئادەملەرنىڭمۇ خىيالىغا كېلىۋەرمەيدىغان بۇنداق سوئاللار مىستېتىكلارنى جىددىي قىزىقتۇرغان.

بىرتىلان روسانىڭ «مىستېتىزم ۋە مەنتىق» ناملىق ماقالىسىدە يېزىلىشىچە، دۇنيانى مىستېتىك ئىدراك ئېتىستە دانىشمەنلىكنىڭ شۇنداق بىر ئالامىتى لازىمكى، ئۇنىڭغا ھېچقانداق بىر ۋاسىتە بىلەن ئېرىشىپ بولمايدۇ. مىستېتىكلار مەرىپەت نۇرى يورۇقىدا ياشايدۇ. ئۆزگىلەر تەستە بايقايدىغان مەۋھۇم نەرسىلەرنى ئۇ يارقىن كۆرىدۇ. ئۇنىڭ بىلىمى ئالدىدا ھەرقانداق باشقا بىلىم كۈچىسىز ۋە ناچار كۆرۈنىدۇ. مانا شۇ مەرىپەت «خۇدا - ئالىي ھەقىقەت، ئۇنىڭدا ھەممە نەرسە مۇكەممەل، يارقىن ۋە گۈزەل. ئۇنىڭ ئادالىتى پارچىلانماس، قاراشلىرى زىددىيەتسىز» دېگەن مەنتىقىلەرنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ.

ھەرقانداق غايە شەخس خاراكتېرىدا يىلتىز تارتىپ، ئۆزلۈكنى ئىپادىلىگەندىلا ئاندىن مەنىۋى قۇدرەت تاپىدۇ. مىستېتىكلارنىڭ ئۆزلۈكىدە بىز ھۆرلۈك، روھىي شىجائەت ۋە ئىنساننىڭ مىسلىسىز ئۇلۇغلىقىنى كۆرىمىز. چۈنكى ئۇلار ئىرىخ فرومىم ئېيتقاندەك: «خۇدا سۈپەت ئىنسانلار كۈچىدىن، ئىنسان خۇداغا موھتاج بولغاندەك، خۇدامۇ ئىنسانغا موھتاج، دېگەن ئاشۇ غايىدىن چوڭقۇر روھلانغان. خۇدا بىلەن ئىنساننىڭ بىرلىكىنى، ئىنسان خۇدا تىمسالىدا يارىتىلغان دەپ چۈشەنگەن». ئىرىخ فرومىم يەنە مىستېتىكلارنىڭ تەجرىبىلىرىدە «قورقۇش ۋە ئىتائەتكارلىق ئەمەس، بەلكى شەخس كۈچىنى ئېتىراپ قىلىش ياتىدۇ» دەپ تەكىتلەيدۇ.

قىلماق نېچە گاھ جورۇمۇ گاهى تەۋبە،
 دۇجورۇم ئىلە تەۋبەدىن، ئىلاھى تەۋبە!
 ئۇنىڭدىكى تەلەپ - ۋەزىمى، يەنى تەقۋا
 پەرھىزكارلىقتۇر. بۇ تەلەپتە دەسلەپكى
 زاھىدلارغا ئوخشاش ھالال ۋە ھارامنى ئاجرىتىشقا
 جىددىي ئېتىبار قىلىنىپ، «تاتلىق - تاتلىق»
 يېيىش، «تۈرلۈك - تۈمەن» كېيىنىش ھەۋسىگە
 خاتىمە بېرىلىدۇ. قانائەت تۇيغۇسى بەندىنىڭ
 كۆڭلىگە ئازادلىك، ھەرقانداق تەمە ۋە ۋۇجۇدى
 ئېھتىياج تەۋرىتەلمەيدىغان خاتىرجەملىك بەخش
 ئېتىدۇ. نەۋائىي تەقۋا ۋە پەرھىزكارلىقنىڭ
 سەمەرىسىنى پاكلىنىش ۋە ئاسايىشلىق دەپ
 ھېسابلىغان.

تەقۋادىن كېيىن «پېقىر» لىق تەلپىسى
 كېلىدۇ. پېقىرلىق دۇنيا نازۇ - نېمەتلىرىدىن
 كېچىش، ماددىي موھتاجلىقلاردىن ئۈستۈن
 تۇرۇپ، روھنى بېيىتىشتۇر. ئاشىق «نەپسى
 شېرىكىنى» بۇ يولدىكى بىر بالا - قازا دەپ
 بىلىدۇ. شۇڭا ئۇ «ئەنئەسە زەرەبەفت» سۆزىنى
 قويۇپ «پېقىرلىق ئېتىگىن» تۇتۇشنى ئەۋزەل
 كۆرىدۇ. لېكىن «پېقىرلىق» يولى ئاسان
 ئەمەس. بۇنىڭدا روھىي زەخمەتلەردىن،
 ئازابلاردىن، ئىشقى ئاپەتلەردىن غالىب كېلىش
 كېرەك. بۇ ھەقتە نەۋائىي مۇنداق يازىدۇ:

فەقر دەشتى نې قاتتىق يولدۇركى سالىك ھەرنېچە،
 قىلسا دىققەت بىرلە ھەق ئەمىر ن ئەدا تەقسىرى بار.
 ئەمدى پېقىرلىقتىن كېيىنكىكى تەلەپ
 «سەبىر». بۇ تەلەپتە بەندە تاشقى دۇنيا
 مۇشەققەتلىرىگە چىداش بىلەن بىر قاتاردا «ھەرنې
 ھەقدىن يۈزلەنسە، تەھەممۇل پېشە قىلغاي ۋە ھەر
 بالا كەلسە سەبىر قىلغاي». ئەلشىر نەۋائىي
 سەبىرە ئېتىقاد مەنزىلىنى كۆرىدۇ. پاك بەندىنىڭ
 دەردى ئەلۋەتتە تەڭرىگە يېتىدۇ:

چۈن بولدى سەبۇر تەڭرى دادىغە يېتەر،
 سابىر كىشى ئاقىبەت مۇرادىغا يېتەر.
 سەبىر بەندىنى قانچە رەنجىتىپ، قانچە
 قىيىنمىسۇن ئۇ يەنىلا «زەفەر سارى بىشارەت»
 دۇر. نەۋائىي يازىدۇ:

نەفس ئۆيىگە سەبىر ئىلە ئىمارەت ئاڭلا،
 بېسەبىرلىغىن ئانىڭ شەرارەت ئاڭلا.
 شو سەبىر سارى ئاڭغا ئىشارەت ئاڭلا.
 سەبىرنى زەفەر سارى بىشارەت ئاڭلا.

ۋ. سۇلۇۋىيىسى «قۇرئاندا سەبىر فەلپ
 پاكلىقى ۋە ئەخلاقىي ئەركىنى مۆتىدىل ساقلاش
 مەنىسىدە پۈتۈلگەن» دەيدۇ. سەبىر تەلپىسى
 تەسەۋۋۇپنىمۇ روھ ئۇلۇغۋارلىقى، قەلب پاكلىقى
 ۋە ئەخلاق ھۆرلۈكىنى مۇھاپىزەت قىلىش

دەيدۇ ۋە بىر ھېكايەتنى نەقىل كەلتۈرىدۇ.
 بۇ ئىسيان بىلەن گۇناھكار بولۇپ، جەننەت
 ئىشكىدىن قوغلانغان «ئادەم ئەلەيھىسسالام
 ھېكايىتى». تەلپىنىڭ تەتۈرلىكىدىن كۆپ
 ھەسرەت چەككەن بۇ ئادەم غېرىبلىقتا سەرسان -
 سەرگەردان كۈن كەچۈرگەن. لېكىن تۈۋسى
 تۈپەيلىدىن قىسمىنى ئوڭشىلىپ، يەنە ھايدالغان
 جايىغا قايتقان. نەرىقەت يولىدىن مەقسەت
 مەنزىلىگە بارغۇچى ئاشىقنىڭ توۋا قىلىشتىن
 ئىلگىرى زادى ئىلگىرىلىمەيدىغانلىقىنى
 بەندىلەر قەلبىگە سىڭدۈرۈش. توۋا - ئەڭ
 دەسلەپكى تەلەپ.

«مەھبۇبۇل - قۇلۇپ» تا ھەقىقىي توۋا
 توغرىسىدا مۇنداق يېزىلغان: «ھەقىقىي توۋا -
 پامان پېتىلار تۈپەيلى كېلىدىغان ئازاب -
 ئوقۇبەتلەرنىڭ ئالدىنى ئالماقدۇر ۋە ھەق مەدەنى
 بىلەن ئۇ پېتىلاردىن قايتماقدۇر».

توۋا - گۇناھكار بەندىنىڭ كۆڭۈل
 ئەينىكىنى گۇناھ چاڭلىرىدىن تازىلايدۇ. ئەپۇ
 نۇرى بىلەن ئۇ ئەينەكنىڭ يۈزىنى تېخىمۇ
 روشەنلەشتۈرىدۇ. توۋا - بەختسىزلىك يولىنىڭ
 ئاخىرى ۋە توغرا يولىنىڭ باشلىنىشىدۇر. ئۇ
 تەكەببۇرلۇق غەپلىتىدىن سەسكىنىش، بەشەرىيەت
 ئۇيغۇسىدىن ئويغىنىش، ئۆزىنىڭ ئالايىق
 ئەھۋالىنى چۈشىنىش، بىھۇدە خۇلق - مىجەزلەرنى
 تەرك قىلىش، كۆزىگە كۆرۈنمەيدىغان
 يارىماسلىقلارنى ھېس قىلىش، ئارتۇقچە
 نەرسىلەرگە ئىنتىلىش ۋە سۆۋەسىدىن
 قۇتۇلۇشۇر. توۋا - ئىنسانغا خاس جاھىللىق ۋە
 تەتۈرلىكتىن ۋاقىپ بولۇش، كىشىنى توغرا
 يولدىن نەپسى بالاسى بىلەن كۆڭۈل
 ئىنئائەتسىزلىكىدىن نەپرەتلىنىشتۇر.

توۋا - ھەقىتىن نىجات تىلەش ۋاقتىنىڭ
 يېتىپ كېلىشى، بەندىنىڭ نەپسىگە بېقىنىشىنى
 تەرك قىلىشۇر. ئۇ - كېچىنى يورۇتقۇچى
 گۆھەر، ئۇ دىيانەتسىز قارا كۆڭۈل كىشىلەرگە
 ياتتۇر. بۇ تەۋپىق شىمىنى ياخشىلىقلار ساھىبى
 ھەرقانداق كىشىنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇۋەرمەيدۇ.
 شۇ مەنىدە، شەرىئەتتىكى توۋا بىلەن تەرىقەتتىكى
 توۋادا خېلى پەرق بار. چۈنكى خىيال ۋۇجۇدى
 مۇتلەققە قارىتىلغاندىن كېيىنمۇ گۇناھ بىلەن
 توۋا ئارىسىدا بولۇپ تۇرىدىغان تەۋرىنىش ئۆزلۈك
 كامالىتىگە تۈپتىن زىت بولىدۇ. نەۋائىيىنىڭ
 تۆۋەندىكى رۇبائىيىسىدا شۇ ھەقتە پىكىر
 يۈرگۈزۈلگەن:

گەر قىلسا كىشى قىلىپ گۇناھى تەۋبە،
 ئول جورۇمغا بولسە ئوزرخاھى تەۋبە.

ۋاستىسىدۇر.

سەبىر تەلىپى «تەۋەككۈل» تەلىپىگە يول ئاچىدۇ. بۇنىڭدا ئاشىق ئۆزىنىڭ تەلىپىنىمۇ، كەلگۈسىنىمۇ پۈتۈنلەي مەشۇقى ئەزلەگە تاپشۇرىدۇ. ئۇ تىرىكچىلىكى ئۈچۈن بولىدىغان تەشۋىشنىمۇ، قايغۇنىمۇ ئەستىن چىقىرىدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ ئۇلۇغ پاسبانى بار. سوراقلاردىن ساقلىنىش، شۈبھىگە ئورۇن بەرمەسلىك، شەپقەت تىلىمەسلىك، ھەدىيە ئالماسلىق - بۇلار ئاشۇ تەلەپنىڭ زۆرۈر شەرتلىرىدۇر.

ھەر يولغىكى كۆڭلۈڭگە ھەۋەس بولغۇسىدۇر، تەڭرىگە تەۋەككۈل ساڭا بەس بولغۇسىدۇر. ئايرىم ئالىملار تەۋەككۈلنى تەسەۋۋۇپنىڭ رېئاكسىيون تەرەپلىرىدىن بىرى ھېسابلاپ، ئۇنى مېھنەتكەش، ئاممىنىڭ سىنىپىي تۇيغۇلىرىنى گاللاشتۇرۇپ، مەزلۇملارنى ئىنتايىن ئېغىر ئىجتىمائىي شارائىتلارغا كۆنۈپ ياشاشقا، ئىدىيىۋى پاسسىپلىققا ئۇندەيدۇ، دەپ ھۆكۈم قىلىشتى. بىزنىڭچە بۇ ھۆكۈم توغرا ئەمەس. ھەقىقىي تەۋەككۈلچىلەر ئۈچۈن مەردلىك، ئىمان ۋە ئېتىقات مۇستەھكەملىكى بەكمۇ مۇھىم بولغان. ئۇلار ياراتقۇچىنىڭ ئۆزىنى بىردىنبىر نىجاتچى ۋە غەمخور دەپ تەن ئېلىشقان. شۇ سەۋەبتىن تەۋەككۈل يولغا كىرگەن كىشىلەر كىملىكىدىن قەتئىينەزەر ئىنسان قىياپىتىدىكى خۇداچاقلارغا بويسۇنىغان. نەپسىنىڭ كەينىگە كىرىپ «بىر تاۋاق ئاش ئۈچۈن» ئىماننى ساقلىغانلىرى قاتتىق خارلىغان. نەۋائىينىڭ قىتئەلىرىنىڭ بىرىدىكى مۇنۇ پىكىرلەر بۇ سۆزىمىزنىڭ روشەن دەلىلى:

تەۋەككۈلنى ئۆلكىم ئاللىندە قويۇپ خاتىرىغە،
تۈشەر شاھ ئاللىندە قوللۇق ھەۋاسى.
نەسىبى ئانىڭ بىر ئايلاق ئاش ئېرۇر بەس،
ئەگەر گەنجى قارۇن ئېرۇر موددەئاسى،
بىرەۋكىم، بولۇر بىر ئايلاق ئاش ئۈچۈن قۇل،
يۈزىگە كېرەكدۇر قازانىڭ قاراسى.

ئاخىرقى تەلەپ «رىزا» دىن ئىبارەت. رىزا - ئاسايىشلىق، ھەرقانداق كۈلپەت ۋە خۇشاللىقنى ئۆزىنى تۇتقان ھالدا، خاتىرجەم قارشى ئېلىش ئىرادىسىنى تەربىيەلەشتۈر.

قەدىمكى جۇڭگو پەيلاسوپلىرى باشقىلارغا سوغۇققانلىق بىلەن قارا، ئۆزگىلەرنى سوغۇققانلىق بىلەن ئاڭلا، مۇھاكىمە بولغاندا سوغۇققان بول، دەپ تەلەپ قىلىشقانىكەن. بۇنداق تەلەپ ئىسلامدىمۇ بار. سوغۇققانلىق قىزىققانلىقنىڭ تەتۈرى سانلىدىغان بولسا، ئۇ - يۈزەكچىلىك، ئۆزىنى تۇتالماسلىق ۋە

چىدامسىزلىقنىڭ كۈشەندىسىدۇر. رىزا تەلىپىدىكى سوغۇققانلىق، دانىشمەنلىك، ئىچكى ھۆرلۈك، چىدام ئوخشاش خىسلەتلەر بىلەن بىرلىكتە ئاندىن ئۆز كارامىتىنى كۆرسىتەلەيدۇ. يۇقىرىقى تەلەپلەر تۈگىگەندىن كېيىن ئەمدى مەرىپەت باسقۇچى كېلىدۇ. مەرىپەت ئىلىمىمۇ ھەقىقەتنى قوللاش ۋە ئىگىلەش، ئىنسان بىلەن خۇدا ئوتتۇرىسىدىكى يېقىنلىقنى مۇكەممەل بىلىش دانالىقىدىن ئىبارەت. ئىلاھىي مەرىپەت ئاشىقنى مەلۇم دىن ياكى مۇشاھىدىلەردىن مۇتلەق يۈكسەكلىككە كۆتۈرىدۇ.

باقمە ئەي زاھىد، ھەقارەت بىرلە ئەشيا سارىكىم،
بولماغان ئانىڭ سىغىتى مەزھەرى يوق ھېچ زات.
نەۋائىينىڭ بۇ بېيىتىدە مەرىپەت «داۋانى» دىن ئۆتكەن كىشىنىڭ نۇقتىئىنەزەرى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن. چۈنكى بىلىمدە ئاشۇ يۈكسەكلىككە چىققان ئادەم ھېچقاچان زاھىدقا ئوخشاش «ئەشيا سارى» «ھاقارەت بىرلە» باقمايدۇ. بەلكى ھەممە جاي ۋە ھەممە نەرسىدە ھەق سۈپەتلىرىنىڭ ئەكسىنى كۆرىدۇ. بۇنداق كىشى بولسا دانىشمەن دېيىلىدۇ. دانىشمەننىڭ مەقسىتى ئۆز ئەقلى ۋە ئېتىقادىنى ئاللاغا بېغىشلاشتۇر. دانىشمەن ئىلمۇ ئىلاھىدا تەنھا، تەنھالىقتا ھەممىدىن بىلىمىداندۇر. ئۇنىڭ ئەقىل نەزىرى ئۆتكۈر ۋە كەڭ. ئۇ ھېچكىم كۆرمىگەننى كۆرۈپ، ئالەمنىڭ سىر - ھېكمەتلىرىنى چوڭقۇر ئىدراك قىلىدۇ. لېكىن ئۇنىڭ چۈشەنچىلىرىنى ئۆزگىلەر بىلىشكە ۋە ئۆزلەشتۈرۈشكە قادىر ئەمەس. ئەھمەد بەسەۋى يازىدۇ:

ئارىق ئاشىق جان مۈلكىدە ئەلەم تارتسە،
ئون سەككىزىڭ قامۇغ ئالەم غۇلغۇل بولۇر.
كۆڭۈل قۇشى شەۋق قاناتىن تۇتۇپ ئۇچسا،
جۈملە ۋۇجۇد يادىن سايرار - بۇلبۇل بولۇر.

ھە، دانىشمەننىڭ ئەلىمىمۇ، زوقىمۇ «جان مۈلكىدىن» كېچىش. «جەھانۇ جاننى ئۇنىڭ سەدىقىسى» قىلىپ بولسىمۇ، «يۈز تۈمەن جانۇ جەھەندىن ياخشى جانان» ئىشقىنى خالايتتىن پىنھان تۇتۇشتىن ئىبارەت. ئەلشىر نەۋائىي دانىشمەن تىلىدىن ھەتتا مۇنداق دەيدۇ:

ئىچىڭدە سىرى ھەقىقەتنى ياشوراي دەرئىسەڭ،
ئۇلۇستىن، ئۇل گۆھەرى بىباھانى پىنھان توت.
دانالىق ئېتىقادى بويىچە ئېيتقاندا «بىلىگەن سۆزلىمەيدۇ. سۆزلىگەن بىلمەيدۇ». دانىشمەن -

مەرىپەت ئالىمىدىكى بىر دېڭىزكى، ئۇ ئۆز تەبىئىتىگە خىلاپ ھالدا بىرەر گەپ ئىزھار قىلمايدۇ. دېمەك، ئۇ ئاچلىققىمۇ، توقلۇققىمۇ، بايلىق ۋە كەمبەغەللىككىمۇ، ماختاش ۋە

ھاقارەتلەرگىمۇ ئوخشاشلا پەرۋا قىلماي يۈرۈۋېرىدۇ. شۇڭا دانىشمەننىڭ بۇنداق قارارلارغا كېلىشى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس:

ئۆز تىلىم چۈن ئىستەمسەم رازىمنى ئىخغا ئەيلەمەك،

ئۆزگە تىلدىن نې تەئەججۈپ بولغاي ئىخشا ئەيلەمەك. . .

كۆز ماڭا بەس، تىلنى ئىستەرەمكىم خوب ئەمەس،

راز ئىخشا ئەيلەمەك، بەسدۇر تەماشا ئەيلەمەك.

شۇنىڭ ئۈچۈن دانىشمەنگە ھەقتىن قانچە «گەنج فەير يەتسە»، «ئىشى دەم ئۈرمەيىن ئەنى ياشۇرماق». ئەللىش نەۋائىي بىر قىتەسىدە بۇ پىكىر ئىسپاتقا شۇنداق قىياسى دەلىل كەلتۈرىدۇ:

قۇياش ئەكسى تۇشۇپ دەريا ئىچىدە،
نى مۇمكىندۇر ئانىڭ سۇۋىن تاشۇرماق.
دەر ھەقىقەت، «ئوتقا سالسا ئوتدىن يانماس»، بىلىش ئازابلىرىدىن زادى تانماس مەرىپەتپەرۋەر كىشى - بۇ دانىشمەندۇر. دانىشمەن ئەسلىدە تىنماس ۋە تاشماس بىر ئېقىنلىق دەريا.

شەرىئەتتىن تەرىقەتكە ئۆتۈش، مەرىپەت باسقۇچىغا كۆتۈرۈلۈشكە قارىغاندا نىسبەتەن يەڭگىل. بىراق «تەرىقەتنى ھەقىقەتكە ئۇلاپ»، «بۇ دۇنيادىن دۇردۇ گۆھەر» ئېلىش ھەممە ئاشىقلارغا نېسىپ بولۇۋەرمىگەن. «جاندىن كەچكەن خاس قوللار» لا ھەقىقەت باسقۇچىغا ئېرىشىشنى بىلگەن. ئەھمەد يەسسەۋى ئېيتىدۇ: ھەقىقەتنىڭ دەرياسىدىن گۆھەر ئالغان،

غەۋۋاس يەڭلىغ ئول دەريادىن چىقىمىس بولۇر.
بۇ يەردە گەپ فەئالىق ھەققىدە بولۇۋاتىدۇ.
فەنا - تەسەۋۋۇپتىكى ئەڭ مۇرەككەپ ۋە ئەڭ ئىنچىكە مەسىلىلەرنىڭ بىرى. مىرزا پەتەلى ئاخۇندوف جەلالىدىن رۇمى ھەققىدىكى ماقالىسىدە «نەھىندى پەيلاسوپلىرى، نە ئىسلام ئالىملىرى فەنا چۈشەنچىسىنىڭ مېخىزىنى چاقالمىغان» لىقى ھەققىدە يازىدۇ. ئۆزۈڭدىن كېچىپ پۈتۈن بارلىققا قوشۇلۇپ كېتىش غايىسى دەسلەپ بۇددا تەرىپىدىن تەشۋىق قىلىنغان دېگەن قاراشلارنىڭ كەڭ تارقالغانلىقى مەلۇم. بىراق ئى. بېرتىلىس فەنا بىلەن بۇتپەرەسلىك تەلىماتى ئوتتۇرىسىدا ئومۇمىي يېقىنلىقنىڭ يوقلۇقىغا خېلى بۇرۇنلا كىشەنچ بىلدۈرگەن.

فەنا يولى - بەندىنىڭ خۇدا تەرەپكە قىلغان سەپىرىنىڭ ئاخىرقى چېكىدۇر. بۇ ھالەت

كۆپىنچە ئۆزىنى يوق قىلىش بولۇپ، ئۆلۈمگە بولغان تەبىئىي يېقىنلىشىشتۇر. ئاكادېمىك ۋاھىد زاھىدوف سوپىلارنى «ئۆلۈمدىن پىسىمىستىك، مىستېتىك نەتىجە چىقىرىپ ھاياتتىن تېزىرەك ۋاز كېچىشكە» دەۋەت قىلغۇچىلار دەيدۇ. ئەگەر ئومۇمىي ھۆكۈم بىلەنلا بىر تەرەپ بولىدىغان بولسا ئۇ چاغدا سوپىلار ئۆلۈمدىن ئوپتىمىستىك (ئۈمىدۋار) نەتىجە چىقارغۇچىلار دېيىشكىمۇ بولىدۇ. ئەللىش نەۋائىي يازىدۇ:

دېدىڭ: «فەنا نېدۇرۇر؟» مۇختەسەرەيىن «ئۆلمەك»

كى شەرھىن تىلەسەڭ، يۈز رسالە بولغۇسىدۇر. فەنا دېيىلگەندە «ئۆلمەك» دېگەن بىرلا جاۋاب بىلەن چېگرالانماستىن، «يۈزلەپ رسالە» بولىدىغان باشقا شەرھلەر بىلەنمۇ ئىزچىل شۇغۇللىنىش كېرەك.

ھاتەم دەپ ئاتىلىدىغان بىر سوپى، كىمكى تەسەۋۋۇپ تەرىقىتىگە كىرمەكچى بولىدىكەن، ئۇ مۇنداق تۆت تۈرلۈك ئۆلۈمنى تەن ئېلىشى زۆرۈر، دېگەنكەن. بىرىنچى، ئاق ئۆلۈم (مەۋتى ئەيىز). بۇ - ئاچلىق؛ ئىككىنچى، قارا ئۆلۈم (مەۋتى ئەسۋەد). بۇ - كىشىلەرنىڭ تۆھمەت ۋە بوھتانلىرىغا چىدام؛ ئۈچىنچى، قىزىل ئۆلۈم (مەۋتى ئەھمەر). بۇ - نەپسىنى يېڭىش؛ تۆتىنچى، يېشىل ئۆلۈم (مەۋتى ئەخزەر). بۇ - جۈلدۈردىن جەندە تىكىش. دېمەك، تەسەۋۋۇپ ئەدەبىياتىدا ئۆلۈم ئوبرازلاشتۇرۇلغان ۋە ئەسلى مەزمۇنىدىن تاشقىرى يەنە بىرنەچچە مەنىلەر دائىرىسىدە مۇھاكىمە قىلىنغان. جەلالىدىن رۇمى غەزەللىرىدىن بىرىدە، «ئۆلۈمگە يۈزۈڭنى بۇرا، پەردىنى چاك ئەت. لېكىن لەھەتكە يوللىغۇچى ئۆلۈمنى ئەمەس، يېڭى روھ تۇغدۇرغۇچى ئۆلۈمنى تاللا» دەپ يازىدۇ. ئەللىش نەۋائىمۇ «ياد ئەتەمەك ئۆلۈم يورۇقلۇق ئاھەڭگى ئىمىش» ياكى «كىم روھنى ئۆلمەك سۆزى رەۋشەن ئەيلەر» دېگەن قۇرلىرىدا رۇمى دەۋەت قىلغان «ئۆلۈم» نى، يەنى فەنانى نەزەردە تۇتقان. ھەمىزە فەنسۇرى «ئەسارەل - ئارىپىن» ئەسىرىدە «فەنا»، يەنى ئۆلۈم سۆزى خۇدادىن باشقا ھەممە نەرسىنى رەت قىلىشنى بىلدۈرىدۇ، دەپ يازىدۇ. «ئەگەر ئادەم ئۆلۈمدە ئۆزىنىڭ پۈتۈنلەي ئۆلۈۋاتقانلىقىنى ھېس قىلسا، ئۇنى فانى بولىدۇ دېيىشكە بولمايدۇ. چۈنكى ئۇنىڭدا خۇدادىن باشقا ھەممە نەرسە تېخى يوقىتىلمىغان بولىدۇ. شۇڭا ئۇ تېخى فەنا ھېسابلانمايدۇ. قاچانكى خۇدادىن باشقا ھەممە نەرسە رەت قىلىنسا شۇبھىسىزكى ئادەم ئۆزىنىڭ كىمگە

دەۋەتلەردىن، نە كۆڭۈل ئىللەتلەردىن، نە نەپسى ۋە سۈۋەسىسىدىن قۇتۇلۇش توغرىسىدا تەشۋىش چېكىشكە زادى ھاجەت قالمايدۇ. ئۇنىڭدا مەقسەت گۆھرىمۇ بىللە بولىدۇ. ئۇنىڭ ئۆز ئەھۋالىغا بولغان ھەيرانلىقىمۇ شۇنچە ئاشىدۇ. لېكىن شائىر فەنانىڭ يالغۇز «ئۆلۈش» تىنلا ئىبارەت ئەمەسلىكىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن ھەممە دىققىتىنى ئۇنىڭغا قارىتىدۇ. مەشھۇر ئالىم ئى. س. بىراگىننىڭ جەلالىدىن رۇمى شېئىرىيىتىدە فەنا چۈشەنچىسىنىڭ «پەۋقۇلئاددە جاسارەت بىلەن مۇھاكىمە قىلىنغان»لىقىنى تەكىتلەپ مۇنداق دەيدۇ: «فەنا چۈشەنچىسىنى تەكەببۇرلۇققا قارشى بولغان ساددىلىق ۋە كەمتەرلىك مەنىسىدە خاراكتېرلەش مۇمكىن. بۇ بولسا ماھىيەتتە ھەربىر ئالاھىدە ئىنسان شەخسىنىڭ ئۇلۇغلىنىشىدۇر. تېخىمۇ ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا، ئىنساننىڭ مۇرەككەپ كامالەت يولىنى بېسىپ ئۆتۈپ، خۇداغا ئوخشىشىدۇر».

ئاپاسىز، جان چېكىپ، ھەرلەھزە ئىزلەرسىز ئىلاھىنى،

ئانى ئىزلەشكە ھاجەت يوق، ئىلاھى - سىز، ئىلاھى - سىز!

فەناغا دائىر چۈشەنچىلەرنىڭ بىرى مانا شۇ. ئەھمەد يەسسەۋى ۋە ئەلشىر نەۋائىيلار فەنا چۈشەنچىسىنى ئەنە شۇنداق يۈكسەكلىكتە شەرھلىگەن. تەسەۋۋۇپتىكى بىر قاتار مۇرەككەپ مەسىلىلەرنى چۈشىنىشتە «فەنا» مۇھىم بىر ئاچقۇچتۇر. مانا، ئەلشىر نەۋائىي بىر بېيىتىدە يازىدۇ:

گەر فەنا دەشتىغە كىرگۈڭدۇر سۇۋخۇد كۆز ياشى بەس،
لېكىن ئەۋۋەل زادىسىزلىق زاتىنى ئامادە ئەت.

بىرىنچى مىسرادىكى پىكىر خېلىلا چۈشىنىشلىك. ئەمما «زادىسىزلىق زاتىنى ئامادە ئەت» دېيىلگەندە نېمە توغرىسىدا ئويلىنىش كېرەك؟ توغرا، ئۇنى «ئۆزلۈكتىن كېچىش ماھىيىتىنى ئۆزلەشتۈرۈشكە ھازىرلان» دېگەن مەنىدىمۇ چۈشىنىش مۇمكىن. لېكىن بۇنىڭدا باشقا بىر بېشارەتمۇ بار.

«پەيلاسوپلار ئېيتىدۇلەركى، - دېيىلىدۇ «مەتلەئول - ئىتىقاد» ناملىق كىتابتا، - تەڭرى ئۆز زاتىنى تەرك ئەتكەندۇر. شۇنداقلا ئۆز زاتىنى تەرك ئەتمەك ئۇنىڭغا بۈيۈك لەززەتتۇر. بىراق بۇ لەززەتتىن باشقا بىرنەرسىمۇ بولۇپ، ئۇ - زەۋق ئىررور. فەرق شۇنداقدۇركى، زەۋق دائىمىي، لەززەت بولسا ئۆتكۈنچىدۇر»

چوقۇنۇۋاتقانلىقىنى ئۇنتۇپ، بىرلىككە ئېرىشىپ فەنالاشىدۇ». ھەممەزە فەنسۇرىنىڭ بۇ پىكىرلىرىدە دىققەتكە سازاۋەر بىر مەنتىقە بار. بۇ - فەنا ۋاسىتىسىدە جىسمەن ئۆلۈشتىن ئۆستۈن كېلىش تۇپغۇسى. بۇ ئىنسان روھىنىڭ باقىلىقىغا بولغان ئىشەنچتۇر. نەۋائىينىڭ شېئىرىي تەلقىنلىرىدە «فەنا» - دۇنياپەرەسلىك ۋە ھەسەتخورلۇق كۈشەندىسى، غەم - ئەندىشلەردىن خالاس بولۇش چارىسى، شۇنداقلا دىل ۋە ۋىجدان مەنزىلى.

دېمە، ئې سۇدئېرۇر ئۇلىماق فەنا ھەرىمىغە خاس، يەنە ئې سۇدكېرەك ئۆزلۈڭۈڭدىن ئەتسە خەلاس. ئەۋامدىن، دېمەك، ئۆزنى قوتقاراي، ئەر ئېسەك، ئۆزۈڭدىن ئۆزنى قۇتۇلماققا جەھد قىلغىل خاس. كۆڭۈل ئەلىل ئىسە فارىخ ئەمەس خەۋاتىردىن، جەراھەت ئۆزىزە يىغىلىماقدۇرۇر چېىنىگە خاس. ئەجىب ئەمەستۇر، ئەگەر ئاپتى گەۋھەرى مەقسۇد، بىراۋكى بولدى فەنا ئەشكى بەھرىدە غەۋۋاس. ئاۋۇچ قاقارمەن ئۆز ئەھۋالىمە تەھەييۇردىن، رەمىدە كۆڭلۈم ئېرۇر بۇ ئۇسۇل ئىلە رەققاس. دېسەك بۇ يولدا ئۆلەي، نەفسىنى بۇرۇن ئۆلتۈر، كى ئىشق شەرئىدە گویا بۇ نەۋىئى كەلدى قىساس. بۇ غەزەلنىڭ مەزمۇنىنى بېيىتمۇبېيىت شەرھلەپ كۆرەيلى:

1 - بېيىت: فەنا ھەرىمى ياكى ئۆپىگە كىرىشتىن مەقسەت نېمىدۇ دېمە، ئۆزلۈكۈڭدىن خالاس بولۇشتىن باشقا يەنە نېمە كېرەك ساڭا.

2 - بېيىت: ئاۋامدىن ئۆزنى قۇتقۇزاي دەپ ئويلىما، ئەر بولساڭ ئۆزۈڭدىن ئۆزىنى قۇتقۇزۇشقا قەتئىي بەل باغلا.

3 - بېيىت: كۆڭۈل ئىللەتلىك بولسا ئەندىشىدىن بوغۇلىدۇ، چۈنكى جەراھەت ئۈستىگە چىۋىن يىغىلىدۇ.

4 - بېيىت: كىمكى فراقتىن يىغلاپ فەنا بەھرىنىڭ غەۋۋاسى بولسا، ئۇنىڭ مەقسەت گۆھرىنى قولغا كېلىشى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس.

5 - بېيىت: ئۆز ئەھۋالىمىدىن ھەيران بولۇپ چاۋاك چالۇرمەن، ھۈركىگەن كۆڭلۈم بۇ ئۇسۇل بىلەن رەققاس بولىدۇ.

6 - بېيىت: ئاشقىلىق يولدا ئۆلەي دېسەك ئاۋۋال نەپسىنى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىل، ئىشق قانۇندىكى ئىنتىقام ئەنە شۇ شەكىلدە بولىدۇ.

دىققەت قىلىدىڭىزمۇ؟ فەنا مەنزىلىدە قانچىلىغان قىيىن مەسىلىلەرنىڭ تۈگۈنى يېشىلىدىكەن. ئەسلىدە فەنا ھەرىمىگە يەتكەن ئادەمدە نە ئۆزلۈكتىن، نە ئاۋامنىڭ غەيرىي

روھنىڭ ئىلاھىي روھقا قوشۇلۇپ كېتىشىدۇر. نەسەۋۋىيىقا دائىر ئەدەبىياتلاردا تەھۋىد چۈشەنچىسى ناھايىتى گەتراپلىق شەرھلەنگەن. تەھۋىدىي ئىمانى، تەھۋىدىي ئىلمى، تەھۋىدىي ھالى، تەھۋىدىي ئىلاھى - مانا بۇلار تەھۋىدىنىڭ دەرىجىلىرىدۇر.

ئەھمەد يەسسەۋى ھېكمەتلىرىنىڭ مەزمۇنىدىن قارىغاندا «مەن خۇدامەن» دېگەن چۈشەنچىنىڭ ماھىيىتىنى بىلەلمىگەن نادان موللار مەنسۇر ھەللاجىنىڭ جەستىنى كۆيدۈرۈپ كۈلنى كۆككە سورىغاندا تاغ، دالىلار «ئەنەل - ھەق» دەپ ئەكس سادا بەرگەنمىش. «خۇشتۇرۇر جانۇ جەھان جانان بىلە» دېگەن ئېتىقادقا سادىق ئاشىقلار ئۈچۈن ئۆلۈمدىن كېيىن يەنە ئۆلۈم يوق. شۇ مەنىدە يۇنۇس ئەمرەنىڭ مانا بۇ پىكىرلىرى ئېتىبارغا لايىقتۇر:

مىڭ يىل ئۇپراقتا ياتورمەن، ھېچ قويماسەن ئەنەل - ھەقنى،
نە زامان كېرەك بولسا، ئىشقى نەفەسەن ئېلىپ كېلىمەن.
ئىشەن ماڭا كەل يېنىمغا، دوست ئېتىنى،
ئېيتىپ چاقىر، كىپەن توننى پارە قىلىپ،
ئۇپرىقىمىدىن تىك كېلىمەن.

ئىبىن ئەرەبىنىڭ تەكىتلىشىچە، تەسەۋۋۇپ باتىنەنمۇ، زاھىرەنمۇ بىر خىل ئىلاھىي ئەخلاقىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ تەلىمات «نەپىس مەنزىل» لەرنىڭ سىرلىرىغا ئالاھىدە ئېتىبار بىلەن قارايدۇ. تەسەۋۋۇپ پەقەت ئىنسانىي، گۈزەل ۋە ھۆر ھاياتتىكى تىرىكلىكنى ياقلايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى ئەخلاقىڭ ھۆسنى دەپ تەرىپلىشىدۇ. تەسەۋۋۇپ ئەھلى - ساخاۋەت، ھىمەت، قانائەت، دىيانەت ۋە ئىشارەت ئەھلىدۇر. بۇلار ئىنسان خۇلقىدىكى ھەممە ئاجىزلىق ۋە يامانلىقلار بىلەن كۈرەشكۈچىلەر. دۇر. «بارغىن، سەن كۆڭۈل ئۆيۈڭنى زىننەتلە، مەشۇقىڭنىڭ كىرىپ كېلىشى ئۈچۈن جاي تەييارلا. قاچانكى سەن چىقساڭ، شۇ چاغدا ئۇ كىرىدۇ ۋە ئۆز گۈزەللىكىنى ساڭا سەنسىز زاھىر قىلىدۇ» دەيدۇ مەھمۇد شەبۇستەرى. بۇ غايىۋى دەۋەت تەسەۋۋۇپ بىلەن بارچە شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىنى ئىچىدىن نۇرلاندۇرۇپ تۇرىدۇ.

(ئاپتونىڭ «شېئىرىيەت ۋە تەسەۋۋۇپ» ناملىق كىتابىدىن ئېلىندى)
نەشرگە تەييارلىغۇچى: مۇھەممەت پولات

(مۇھەممەد پۈزۈلى. ئەسەرلەر. 5 - توم. باكۇ، 1985 - يىلى). مەلۇم بولۇۋاتىدۇكى، نەۋائىي «زادسىزلىق» دا بىرىنچىسىدىن، نەۋائىي ئۆزىنىڭ ئۈلگە ۋە نەمۇنە ئىكەنلىكىنى ئەسكەرتكەن؛ ئىككىنچىسىدىن، بۇ ئىشتىن تۇغۇلىدىغان زەۋقىنىڭ دائىملىقلىقىغا بېشارەت بەرگەن.

فەنا توغرىسىدا گەپ بولغاندا ئىلاھىي جازىبىنىڭ رولىنىمۇ ئۇتۇماسلىق لازىم. جازىبە ئىككى تۈرلۈكتۇر: بىرى - مۇقەددەسلىك. ئۇنىڭغا پەيغەمبەر ۋە ئەۋلىيالار بېتىشىكەن؛ ئىككىنچىسى - تەدرىجىيلىك. بۇنىڭدا ئىلاھىي گۈزەللىكنى ئىدراك قىلىش قابىلىيىتىگە ئىگە بولغان تالىپ، ھەربىر نەرسىدە مۇقەددەس روھنىڭ پارلاق يورۇقلۇق شەكلىدە چاقىنىشى ئۈچۈن ئەزىيەت چېكىدۇ. شۇنداق جازىبە نەتىجىسىدە ئىنسان نەۋرىدىن باشقا ھەممە نەرسىدىن نەزىرىنى تامامەن پاكلايدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ جازىبە ئادەمنى «سۈرەتتىن مەنىگە» كۆچۈرىدۇ. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا تۇرغان خىيالىي شەكىللەر بىلەن مەۋھۇم كۆرۈنۈشلەرنى ئارىدىن كۆتۈرۈپ، ئۇنى ھەقىقىي پەللىگە يەتكۈزىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ھەق تەجەللىسى ئاگاھ كۆڭۈلگە نۇرانە شولا چۈشۈرىدۇ. ئەھمەد يەسسەۋى يازىدۇ:

تەجەللىنى مەقامدۇر ئەجەب مەقام،
ئول مەقامدە ئاشىق قۇللار جەۋلان قىلۇر.
قاي كۆڭۈلگە تەجەللىسى پەرەۋ سالىسا،
بەخود بولۇپ ئۆزىنى بىلمەي ئەفغان قىلۇر.
تەجەللىي (جىلۋە، جۇلا) چۈشەنچىسىنىڭمۇ
باشقۇچىلارغا بۆلىنىدىغانلىقى ئىلمىي
ئەدەبىياتلاردىن بىزگە ياخشى مەلۇم. ئۇنىڭ
دەسلەپكى باسقۇچى - تەجەللى ئەفئالدا. بۇنىڭدا
ئاشىق ئۆزىنىڭ ھەممە ھەرىكەتلىرىنىڭ ھەق
ھەرىكەتلىرى باغرىغا سىڭىپ كېتىۋاتقانلىقىنى
ھېس قىلىدۇ ۋە زاتى مۇتلەقنىڭ ئىننىلىشىلىرىدىن
بىن باشقا ھېچنەرسىنى كۆرمەيدۇ؛ ئىككىنچى
باسقۇچى - تەجەللى سىمات. بۇنىڭدا ئاشىق
نەرسىلەرنىڭ سۈپەتلىرىنىڭ ھەق سۈپەتلىرى
ئىچىگە چۆمۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئىدراك
قىلىدۇ. ئۇ، بۇ چاغدا ئىلاھىي سۈپەتلەردىن باشقا
سۈپەتلەرنى بايقىمايدۇ ۋە پۈتۈن بارلىقىنىڭ
ھەممىسىنى دوستقا دەخىلدار، دەپ ھېسابلايدۇ؛
ئۈچىنچىسى - تەجەللى زات. ئۇنىڭدا جىمىكى
مەۋجۇدات بىردىنبىر ۋۇجۇدقا سىڭىپ غايىب
بولىدۇ، دەپ قارىلىدۇ. ۋۇجۇدى مۇتلەق بىلەن
بىرلىشىش، يەنى تەھۋىد، ۋۇجۇدنىڭ ۋۇجۇد
بىلەن قوشۇلۇشى ئەمەس، بەلكى ئىنسان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

دۇنيادىكى ۋىيەتنامچە ۋىيەتنامچە

WORLD LITERATURE

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن، ياخشىمۇسىلەر؟
 سىزداش دوستۇڭلار «دۇنيا گەدەبىياتى» ژۇرنىلى 20 ياشقا تولغانلىقى مۇناسىۋىتى بىلەن سىلەرگە ئوتتۇرىقى سالام يوللايدۇ.
 بۇ 20 يىل جەريانىدا «دۇنيا گەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ رەھبەر سەھىپىلىرى ئىچىدە ئەڭ ئادىر ھەسرەتلىرىنى تونۇشتۇرۇش جەھەتتە «جاھاننامە» ئىكەنلىكىنى بىلىشى. شۇ نەتىجىلىرى ئاساسىدا، «دۇنيا گەدەبىياتى» ژۇرنىلى 1998 - يىلى «شىنجاڭ بويىچە تۇنجى نۆۋەت باھالانغان ئىجتىمائىي پەن نۇرىدىكى ھۆرمەت زۇرنال» دېگەن شەرھىلىك نامغا، 1999 - يىلى «تۇنجى نۆۋەتلىك شىنجاڭ زۇرنال مۇكاپاتى» غا ئېرىشتى. بۇ شان - شەرھىلىككە يالغۇز بىر بۆلۈمىمىز ۋە گەدەبىي نەرجىمانلىرىمىزغا مەنسۇپ بولۇپ قالماي، يەنە ئىقتىسادىي قۇۋۋەتلىك كېلىۋاتقان كەڭ ئوقۇرمەنلىرىمىزگىمۇ مەنسۇپ.

بىز بۇ يىلدىن باشلاپ ژۇرنىلىمىزنىڭ سەھىپىلىرىنى تېخىمۇ ياخشىلاش ھەم ئۆزگەرتىشنىڭ پىكىرى - تەلەپلىرىنى ئورۇنداش ئۈچۈن دەسلەپكى قەدەمدە تەدبىرىي سەھىپىلىرىنى قوشتۇق:

1. مەلۇم بىر يازغۇچى، ئىقتىسادىي ھەم دەۋلەت ياكى رايوننىڭ گەدەبىياتى ئىشلىق تونۇشتۇرۇلىدىغان مەخسۇس سەھىپە;
 2. سېلىشتۇرما گەدەبىيات روجىكى;
 3. ئوقۇرمەنلەر كۆڭلى.
- ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن، «دۇنيا گەدەبىياتى» سىلەرنىڭ ژۇرنىلىڭلار، ئۇلاردىن ئايرىلالمايدۇ ھەم سىلەرنىڭ ۋاقتى - ۋاقتىدا قىممەتلىك پىكىرلىرىنى ئىشلىق تۇرۇشىڭلارغا، شۇنداقلا داۋاملىق مۇشتىرى بولۇشىڭلارغا مۇھتاج.

عاشوراء

